

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΗΣ
ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Σημειώσεις Παραδόσεων
του μαθήματος
"Βιβλική Ιστορία και Θεολογία "
Αφροδίτης Αγαπητού, Ε.Τ.Ε.Π.

Αθήνα 2015

Προϊστορία τοῦ ἀνθρώπου: Καλύπτει 1.500.000 π.Χ.- 3.300 π.Χ. καί διακρίνεται στίς ἀκόλουθες 9 περιόδους – εποχές:

Κατώτερη Παλαιολιθική (1.500.000 -90.000 π.Χ.)
 Μέση Παλαιολιθική (90.000 -40.000 π.Χ.)
 Ανώτερη Παλαιολιθική (40.000-17.000 π.Χ.)
 Μετα (ἢ Ἐπι)- Παλαιολιθική (17.0000 -8.500 π.Χ.)
 Πρώιμη Νεολιθική |
 Ὑστερη Νεολιθική | ==> 8.500 -3.300 π.Χ.
 Χαλκολιθική |
 Πρώιμη Εποχή Χαλκού I & II |

Ἡ Βιβλική Ἱστορία μπορεῖ νά διακριθεῖ στίς ἐξῆς περιόδους:

1. Προμωσαϊκή καί μωσαϊκή ἐποχή (± μέχρι τό 1225 π.Χ.)
2. Ἐποχή τῶν Κριτῶν (± 1225 -1020 π.Χ.)
3. Βασιλεία τοῦ Δαυΐδ (± 1004 -965 π.Χ.)
4. Βασιλεία τοῦ Σολομῶντος (± 965 -926 π.Χ.)
5. Αρχαία περίοδος τῆς Βασιλείας ἀπό τή διαίρεση τοῦ κράτους (± 926 -800 π.Χ.).
6. Μέση περίοδος τῆς Βασιλείας (± 800 -700 π.Χ.)
7. Νέα περίοδος τῆς Βασιλείας (± 700 – 597 π.Χ.)
8. Ἐποχή τῆς καταστροφῆς (± 597 -587 π.Χ.)
9. Ἐποχή τῆς αἰχμαλωσίας (± 587 -538 π.Χ.)
10. Ἐποχή τῆς ἀποκατάστασης (± 538 - 400 π.Χ.)
11. Περσική ἐποχή καί μακεδονική ἐποχή (± 400 - 300 π.Χ.)
12. Ἐποχή τῶν Πτολεμαίων (± 300 - 200 π.Χ.)
13. Ἐποχή τῆς καταπίεσης καί τῆς ἐξέγερσης (± 200 - 100 π.Χ.)
14. Ἐποχή τῶν Φαρισαίων (± 100 π.Χ. – 200 μ.Χ.)

Ἑνιαῖο Βασίλειο	Βασιλεῖς	Προφῆτες	Πρωτεύουσα
1030 π.Χ.	Σαούλ	Σαμουήλ	Σηλώ
ἕως 926 π.Χ.	Δαβίδ	Γάδ Νάθαν	Ιερουσαλήμ ἢ Σιών
	Σολομών Ροβοάμ	Αχίας της Σηλώ Σαμαίας	

926 π.Χ. Διάσπαση Ἑνιαίου Βασιλείου σε Βόρειο Βασίλειο καί Νότιο Βασίλειο

Βόρειο Βασίλειο	Βασιλείς	Προφῆτες	Πρωτεύουσα
ἡ Βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ (10 φυλές)	Ἀχαάβ	Μιχαίας υἱός Ιεμβλά	Σαμάρεια
	Ιού	Ἡλίας	722 π.Χ. πτώση
	Ιεροβοάμ Β'	Ἐλισσαῖος	
	Ζαχαρίας	Ἀμώς	
	Σαλλούμ/Σελλούμ	Ὡσή	
	Μεναχέμ/Μαναήμ		
	Πεκαχγιά/Φακεσίας		
	Πεκάχ /Φακεέ		
Νότιο Βασίλειο ἡ Βασίλειο τοῦ Ἰούδα (2 φυλές)			
	Βασιλείς	Προφῆτες	Πρωτεύουσα
	Ροβοάμ		Ιερουσαλήμ
	Ἀβιού		587π.Χ. πτώση
	Ἀσά		
	Ἰωσαφάτ		
	Ἰωράμ		
	Γοθολία		
	Ἰωάς		
	Ἀμεσίας		
	Ἀζαρίας ἡ Ὀζίας	Ἡσαΐας	
	Ἰωάθαμ		
	Ἄχαζ	Μιχαίας	
	Ἐζεκίας		
	Ἰωσίας	Ναούμ	
		Σοφονίας	
	Ιωακείμ	Ἱερεμίας	
	Ἰεχονίας	Ἀββακούμ	
	Σεδεκίας		

Συροεφραιμιτικός Πόλεμος 735-732 π.Χ.

Θρησκευτικές Μεταρρυθμίσεις: α) Ιωσαφάτ β) Εζεκία γ) Ιωσίου

4 στάδια πρὸς τὴν αἰχμαλωσίᾳ ἀπὸ τὸ 609/605 π.Χ. ἕως τὸ 587 π.Χ.

Βαβυλώνια Αἰχμαλωσία 587 π.Χ. - 539/538 π.Χ.

Ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίᾳ σέ 3 στάδια.

Πηγή τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ Βίβλος ἢ Ἀγία Γραφή, δηλαδή ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη.

Κεντρικὴ ιδέα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι ἡ ὑπερφυσικὴ θεία Ἀποκάλυψη ὡς ἀντικείμενο πίστεως μὲ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τὴν ἐξήγηση-ἐρμηνεία καὶ τὴ θεολογικὴ σύνδεση. Κυριαρχεῖ τὸ προφητικὸ σχῆμα, δηλαδή ἁμαρτία -> τιμωρία -> μετάνοια -> σωτηρία. Ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν μιλάει γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου, γιατί

καλύπτεται από την Παλαιά Διαθήκη. Ωστόσο και οι δύο, Παλαιά και Καινή Διαθήκη, σύμφωνα με τον Ί. Χρυσόστομο, θεωρούνται ως «δύο παιδίσκαι και δύο αδελφαί», οι οποίες δίνουν μία ενιαία μορφή, ενότητα και αλληλοσυμπληρώνονται.

Η Βιβλική Ιστορία διαφέρει από την Ιστορία στα εξής σημεία:

1. Πηγή της Βιβλικής Ιστορίας είναι μόνον η Βίβλος ή Αγία Γραφή, δηλαδή η Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Στον Ιουδαϊκό Κανόνα τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: α) Πεντάτευχος ή Νόμος (Τορά), β) Ιστορικά βιβλία, γ) Προφητικά βιβλία και δ) Ποιητικά ή Διδακτικά βιβλία. Στόν Χριστιανικό ή Αλεξανδρινό Κανόνα κείμενο της Μετάφρασης των Έβδομήκοντα (Ο') διακρίνονται: α) Πεντάτευχος και Ιστορικά βιβλία ως μία ομάδα, β) Ποιητικά βιβλία γ) Προφητικά βιβλία [(Δωδεκαπρόφητο και Μεγάλοι Προφῆτες (Ησαΐας, Ιερεμία, Ιεζεκιήλ και Δανιήλ)].

2. Πάντοτε και σ' ολόκληρη τῇ Βιβλικῇ Ιστορία κύριο και δρών πρόσωπο είναι ο Θεός, ο Όποιος κινεί τήν ιστορία και ἐπεμβαίνει σ' αὐτή.

3. Στῇ Βιβλικῇ Ιστορία παίζουν σημαντικό ρόλο πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶναι θρησκευτικές προσωπικότητες. Στά μεγάλα πολιτικά πρόσωπα ὑπάρχει πάντα δίπλα τους μία προφητική μορφή, π.χ. Ἡλίας, Ἡσαΐας. Ὁ Ἡλίας εἶναι ἄγαμος και θαρρετός μέ παρησία, ὅπως και ὁ Ἡσαΐας, προκαλεῖ τό δέος, ἀλλά εἶναι και τρυφερός ἀπέναντι στά παιδιά και τούς φτωχοῦς. Ἡ Αγία Γραφή δέν παρουσιάζει τὰ πρόσωπα ἰδανικά, ἀλλά και μέ τίς ἀδυναμίες τους. Ὑπάρχει μία ἀντικειμενικότητα και ἀξιοπιστία στῇ Βίβλο.

4. Τὰ πάντα πλέκονται σ' αὐτή τήν Ιστορία στίς σχέσεις Θεοῦ και λαοῦ και ἡ συγγραφή εἶναι συνέπεια συνεργασίας τοῦ Θεοῦ και τοῦ ἱεροῦ συγγραφέα.

5. Ὅσον ἀφορᾷ τόν τρόπο ἔρευνας τῆς Βιβλικῆς Ιστορίας, χρησιμοποιεῖ τήν ιστορικοκριτική μέθοδο, ὅπως και οἱ ἄλλες ιστορίες, στίς ὁποῖες πρυτανεύει ὁ ὀρθός λόγος. Ὅμως ἡ Βιβλικῇ Ιστορία πηγαίνει παραπέρα, δείχνει κατανόηση. Σέ θέματα πίστες και ἠθικῆς ἀποδέχεται τῇ θεοπνευστία, ὄχι ὅμως και λάθη ὀρθογραφικά ἢ τοπωνύμια.

A. ΓΕΝΕΣΕΩΣ 1-11: ΠΡΩΤΟΪΣΤΟΡΙΑ

Στό βιβλίο της *Γενέσεως* περιγράφεται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, χωρίς ὅμως νά καθιστᾷ τό βιβλίο αὐτό ὡς ἓνα ἔργο ιστορίας τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνο πού θέλει νά δώσει ὁ συγγραφέας τῆς εἶναι τό μήνυμα ὅτι ὁ Δημιουργός τοῦ κόσμου και τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος και κατευθύνει τόν κόσμο, τόν ἄνθρωπο και τήν ιστορία τους. Αποτελεῖται ἀπό 50 κεφάλαια, τὰ ὁποῖα διακρίνονται ὡς ἐξῆς: α. κκ. 1,1-11,9 Πρωτοῖστορία και β. κκ. 11,10-50,1 ἐξ. Ιστορία τῶν Πατριαρχῶν.

Αναλυτικότερα:

Δημιουργία κόσμου (Γεν. 1)

Μέ τό Γεν. 1,1 "ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν και τήν γῆν" δηλώνεται ἡ ἄχρονη ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ και ὅτι **ὁ Θεός δημιούργησε τό Σύμπαν**. Στό Ἑβραϊκό Κείμενο ἡ λέξη "**Θεός**" ἀπαντᾷται σέ πληθυντικό ἀριθμό μέ τόν ὄρο "**Ελωχίμ**". Πολλοί ἐρευνητές θεώρησαν ὅτι ἐκφράζει πολλούς θεούς και ἄρα ἔχομε ἓνα κατάλοιπο πολυθεΐας. Ὅμως αὐτός ὁ ὄρος στόν πληθυντικό ἀριθμό δηλώνει τὰ ἐξῆς:

α) πληθυντικό μεγαλοπρέπειας γιά τόν Ἐνα και Μοναδικό Θεό, τόν Δημιουργό τοῦ Σύμπαντος (συμφωνία τῶν κειμένων Γεν. 1,1 και 1,26 και τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ρήματος "μπαρά"),

β) υποδήλωση του δόγματος της Αγίας Τριάδος. Τά τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδας μέσω του πληθυντικού αριθμού φαίνεται να μετέχουν στη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου,

γ) τόν ανώτατο και παντοδύναμο Θεό μέσω μιᾶς μορφῆς του ονόματος του Θεού σε επίθετο υπερθετικού βαθμού.

Τό Γεν. 1,2 αναφέρεται στη γῆ μέ τις φράσεις: «ἀόρατος», «ἀκατασκεύαστος», «σκότος», «ἄβυσσος» και «ὔδωρ» (σχετίζεται μέ τόν κατακλυσμό), δηλώνοντας ἔτσι μέσω αὐτῶν τῶν πέντε ἀρνητικῶν στοιχείων, τή δημιουργία ἀπό τό "μηδέν" γιά νά προχωρήσει στή συνέχεια στή δημιουργία τοῦ κόσμου.

Ἑξ ἡμέρες δημιουργίας:

1^η ἐποίησεν ὁ Θεός - καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτω τό φῶς - καί ἐγένετο
καί εἶδεν ὁ Θεός καί διεχώρισεν ὁ Θεός - καί ἐκάλεσεν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: φῶς δηλ. χρόνος, διαχωρισμός φωτός (ἡμέρας)
καί σκότους (νύκτας)

Απόψεις περί δημιουργίας τοῦ 24ώρου λόγω τῆς χρονικῆς προϋπαρξῆς τοῦ σκότους καί τῆς κατοπινῆς δημιουργίας τοῦ φωτός. Ἔτσι κατά σχῆμα λόγου δημιουργήθηκε τό ἐπὶ γῆς 24ωρο χρονικό διάστημα, τό ὁποῖο ἀρχίζει τήν ἑσπέρα μέ τή δύση τοῦ ἡλίου καί τελειώνει τήν ἐπόμενη μέρα μέ τή δύση τοῦ ἡλίου. Νύκτα (ἀπό δύση ἕως ἀνατολή ἡλίου) καί Ἡμέρα (ἀπό ἀνατολή ἕως δύση ἡλίου).

2^η Καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτω στερέωμα - καί ἐγένετο
καί ἐποίησεν ὁ Θεός καί διεχώρισεν ὁ Θεός -
καί ἐκάλεσεν ὁ Θεός - καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: στερέωμα, δηλαδή χώρος

3^η Καί εἶπεν ὁ Θεός συναχθήτω τό ὔδωρ - καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐκάλεσεν ὁ Θεός - καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν
δημιούργημα: γῆ (ξηρᾶς καί θάλασσας)
Καί εἶπεν ὁ Θεός βλαστησάτω ἡ γῆ - καί ἐγένετο οὕτως
καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: φυτά (χλωρίδα)

4^η Καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτωσαν οἱ φωστῆρες - καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐποίησεν ὁ Θεός - καί ἔθετο ὁ Θεός -
καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: φωστῆρες (ἄστρα, ἥλιος, σελήνη)

5^η Καί εἶπεν ὁ Θεός ἐξαγαγέτω τά ὕδατα - καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐποίησεν ὁ Θεός καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν -
καί ἠύλόγησεν ὁ Θεός αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε καί ἐγένετο
δημιούργημα: κάτοικοι χώρου, δηλ. κῆτη (ζωντανοί ὀργανισμοί
θάλασσας) καί ἔρπετά ὑδάτων καί πτηνά οὐρανοῦ

1^η εὐλογία γιά αὐξησιν καί πολλαπλασιασμό, ὄχι ἐντολή

6^η Καί εἶπεν ὁ Θεός ἐξαγαγέτω ἡ γῆ - καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐποίησεν ὁ Θεός καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλά -
δημιούργημα: ἄγρια καί ἡμέρα ζωᾶ, θηλαστικά (δηλαδή κάτοικοι γῆς)
-όλοκλήρωση ζωῆς

Καί εἶπεν ὁ Θεός ποιήσωμεν ἄνθρωπον - καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον
καί ἠύλόγησεν ὁ Θεός αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν
γῆν καί κατακυριεύσατε αὐτῆς καί ἄρχετε

καί εἶπεν ὁ Θεός καί ἐγένετο οὕτως
καί εἶδεν ὁ Θεός τά πάντα, ὅσα ἐποίησεν καί ἰδοὺ ὅτι καλὰ λίαν. καί ἐγένετο
δημιουργημα: ἄνθρωπος (ὡς γένος) κορωνίδα τῆς δημιουργίας
2^η εὐλογία καί ἐντολή γιά αὐξηση καί πολλαπλασιασμό
καί κυριαρχία

6 ἡμέρες (ἐννοοῦμε μεγάλες χρονικές περιόδους ἀπροσδιορίστου διαρκείας)
====> 8 δημιουργήματα (2 δημιουργήματα κατὰ τήν 3^η καί τήν 6^η ἡμέρα)

Ὁ λόγος γιά τή δημιουργία χρησιμοποιεῖ κυρίως δύο ρήματα «εἶπεν», «εἶδεν», ἐνῶ τό τρίτο ρήμα καί «ἐκάλεσεν» μέ ὑποκείμενο «ὁ Θεός» ἀφορᾷ τόν λόγο γιά τήν κυριαρχία. Καί οἱ 6 ἡμέρες σπεύδουν στήν 7^η ἡμέρα, πρὸς ἓνα «τέλος» δηλαδή σκοπὸ καί συνδέονται μεταξύ τους ὅπως οἱ κρίκοι μιᾶς ἀλυσίδας. Ἀκολουθεῖται ἀπόλυτη ἐξελικτική πορεία, μέ εὐδιάκριτες διαφορές τῶν δημιουργημάτων μεταξύ τους. Δέν ὑπάρχει ὅμως καμία ταξικὴ διάκριση. Οἱ μόνες διακρίσεις πού γίνονται στή Βίβλο ἀπὸ τόν Θεό εἶναι μεταξύ ἀσεβῶν καί εὐσεβῶν καί δικαίων καί ἀδίκων.

Τό ρήμα «ποιήσωμεν» σέ πληθυντικὸ ἀριθμὸ (Γεν. 1,26) θεωρεῖται προτύπωση τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἔχει ὑποκείμενο τόν ὄρο «Θεός» στοὺς Ο' - "Ελωχίμ" στό ΜΚ (πληθυντικὸς ἀριθμὸς) καί συμφωνοῦν μεταξύ τους δηλώνοντας τόν Ἕνα καί Μοναδικό Θεό μέ πληθυντικὸ τῆς μεγαλοπρέπειας ἢ μέ ἐπίθετο ὑπερθετικὸ βαθμοῦ.

Τήν 7^η ἡμέρα ὁ Θεός ξεκουράζεται, ἐπισημαίνοντας ταυτόχρονα τόν σκοπὸ τῆς ἐργασίας καί τῆς ἀνάπαυσης, καί τόν ἀπώτερο σκοπὸ πού ὀδεύουν ὅλες οἱ ἡμέρες, δηλαδή πρὸς τήν **τελείωση τοῦ ἀνθρώπου**. Χρησιμοποιεῖ τὰ τρία ρήματα «καί κατεύπανσεν», «καί ἠνλόγησεν», «καί ἡγάσεν» μέ ὑποκείμενο καί πάλι τόν Θεό.

Ἐπειδὴ τὰ **Γεν. 1-3** ἀναφέρονται στήν ἀρχέγονη ἱστορία καί περιγράφουν τή δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου μέχρι καί τήν ἐκδίωξή του ἀπὸ τόν Παράδεισο, ὁδήγησε κάποιους ἐρευνητές, ὅπως τόν **D. Bonhoeffer**, νά διατυπώσουν τήν ἄποψη ὅτι μόνον αὐτὰ τὰ τρία κεφάλαια ἀποτελοῦν τήν Πρωτοῖστορία καί δέν ὑπάρχει λόγος νά τήν ἐπεκτείνουμε μέχρι τόν 11ο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως.

Τήν ἄποψη αὐτὴ ἀντέκρουσε κυρίως ὁ **Westermann**, γιατί θεώρησε ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἄποψη ὀδηγεῖ σέ ὑποτίμηση τῶν κεφαλαίων 4-11 καί τῆς ἱστορικῆς ἀξίας τους, καθὼς καί τῆς θεολογικῆς ἀξίας τῶν γενεαλογιῶν πού ἀναφέρονται σ' αὐτά.

Τὰ Γεν. 4,1-11,9 εἶναι ἀπαραίτητα καί μέ μεγάλη ἱστορικὴ καί θεολογικὴ ἀξία ἐπειδὴ ἀναφέρονται στό μεγάλο χάσμα πού δημιουργήθηκε μέ τό προπατορικὸ ἁμάρτημα μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πτώση αὐξήσε τήν ἁμαρτία καί ὁδήγησε στόν πολλαπλασιασμό τῶν ἐθνῶν, τῶν φυλῶν καί στήν ἀλληλοεξόντωσή τους μέχρι τὴ σύναψη διαθήκης μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Ἀβραάμ. Συνεπῶς δέν πρέπει νά ὑποτιμηθοῦν, γιατί συνδέουν τόν Ἀδάμ μέ τόν Ἀβραάμ.

Πρόσωπα καί γεγονότα τῆς Πρωτοῖστορίας:

Γεν. 1,1 - 5,27 : **Ἀδάμ - Εὐά**

παιδιά: **Κάιν**

Αβελ

Σήθ -> ἀπόγονοι: **Ενώς** -> **Καιναν** ->

Μαλελεηλ -> Ιαφεδ -> Ενώχ
-> Μαθουσάλα
-> Λάμεχ 1η σύζ. Αδά
2η σύζ. Σελλά και
κόρη της Νοεμά

Αδάμ (MK) = άνθρωπος (Ο'). Απόψεις προέλευσης της λέξης:

=> α) από τό ρ. ἀδάμ= εἶμαι κόκκινος, κοκκινίζω, εἶμαι βαμμένος κόκκινος
---> τόν κόκκινο ἄνθρωπο, τόν ἐρυθρόδερμο, αὐτόν
πού ἔχει τό χρῶμα τῆς πυρρᾶς
β) από τή λ. ἀδαμα = γῆ, κόκκινη γῆ, χῶμα κόκκινης γῆς, πατρίδα, χώρα
---> τόν ἄνθρωπο πού ἔχει γίνει ἀπό γῆ, ἀπό χῶμα,
τόν γηγενή. Θεωρεῖται ἡ πιό πιθανή λύση
χωρίς νά ὑπάρχουν ὅμως σχετικές ἀποδείξεις,
ἐκτός τῆς ἀναφορᾶς τοῦ κειμένου ὅτι "ὁ Θεός
ἔλαβε χῶμα ἀπό τή γῆ καί ἔπλασε τόν
ἄνθρωπο".

Ἡ λέξη "Αδάμ" βρίσκεται 565 φορές στήν Π.Δ. Ὡς κύριο ὄνομα τοῦ Αδάμ χρησιμοποιεῖται 11 φορές, καί οἱ ὑπόλοιπες 554 ἀναφορές ἔχουν διάφορες ἔννοιες, ὅπως: α) ἀνὴρ, ἄνθρωπος, ἀνθρώπινος, γηγενής, ἕκαστος, θνητός, λαός, β) ὄνομα πόλεως τοῦ Ἰορδάνη, καί γ) ὄνομα ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἰακώβ.

Εὔα (MK) = Ζωή (Ο')

Τήν ὀνοματοδοτεῖ ὁ ἴδιος ὁ Αδάμ μετά τή δημιουργία της ἀπό τήν πλευρά του ὡς δείγμα ἰσότητος. Τήν ὀνομάζει σύντροφο τῆς ζωῆς του. Τό ὄνομά της προέρχεται ἀπό τό ρῆμα $\text{נָחַ$ "χαγιά" τό ὁποῖο σημαίνει "ζῶ". Στό Γεν. 2,3 χρησιμοποιοῦνται δύο ὄροι, אָדָם (ἰσ) = ἄνδρας καί חַוָּה (ἰσά) = γυναίκα γιά νά δείξουν ὅτι Αδάμ καί Εὔα εἶναι ἰσότιμοι. Τό ὄνομα τῆς Εὔας δέν ἀναφέρεται πουθενά ἄλλου μέσα στό κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρὰ μόνον στό βιβλίον τοῦ Τωβίτ. Στό 8, 6(8) ὁ γιός τοῦ Τωβίτ, ὁ Τωβίας τήν ἀναφέρει στήν προσευχή του πρὸς τόν Θεό.

Από τήν ἀρχή τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου μέχρι πρίν τήν πτώση δέν γίνεται καμία διάκριση ἀνδρός καί γυναικός. Ἡ δημιουργία τῆς Εὔας εἶναι ἀπόφαση καί ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί ἰδιαίτερα στό Γεν. 1,26 φαίνεται ὅτι τίποτα δέν γίνεται σέ βάρος της, ἀφοῦ ἀντιμετωπίζονται ἀπό τόν Δημιουργό ἐξ ἀρχῆς μέ πνεῦμα οὐσιαστικῆς ἰσότητος.

κ. 1,26- 31 & 2,4-7: Αρχέγονη ιστορία μέ δύο παράλληλες ἀνθρωπο- λογικές ἀφηγήσεις τοῦ Ἱερατικοῦ Κώδικα (P)

Σύμφωνα μέ τίς δύο ἀνθρωπολογικές ἀφηγήσεις γιά τή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου διαπιστώνονται ὅτι ὁ ἄνθρωπος: α) Ἄνδρας καί γυναίκα ὀφείλουν τήν ὑπαρξή τους στόν Θεό, β) ὁ ἄνθρωπος στήν ἀρχή κατανοεῖται ὡς ἄνθρωπος μέ δύο γένη: ἄνδρας καί γυναίκα. Μέ τή δημιουργία τῆς γυναίκας, ὀλοκληρώνεται ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καί μόνον τότε χαρακτηρίζεται ὡς δημιούργημα καλό (τωβ), γ) στήν ἀρχή ὁ ἄνθρωπος εἶναι χορτοφάγος, δ) ἐφοδιάζεται μέ τήν ἐξουσία καί τήν ἐντολή τῆς κυριαρχίας στά ζῶα καί τά λοιπά δημιουργήματα, ε) εὐλογεῖται ἀπό τό Θεό γιά αὔξηση καί πολλαπλασιασμό του, στ) εἶναι τό μόνο δημιούργημα πού

δημιουργείται κατ' εἰκόναν ἡμετέρα (ἀναφέρεται στην πνευματική και ἀθάνατη φύση τοῦ διφυοῦς ἀνθρώπου και εἶναι ἰδιάζον γνώρισμα μόνον για τόν ἄνθρωπο, ἀποκλειστικό καί θεῖο προνόμιο τό κατ'εἰκόνα Θεοῦ πού τόν διαφοροποιεῖ ἀπό τά ζῶα καί τά ἄλλα δημιουργήματα, εἶναι ἀτομικό, πνευματικό συστατικό τοῦ ἀνθρώπου στην ψυχή) καί καθ' ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ [ἀναφέρεται στον προορισμό τοῦ κατ'εἰκόνα Θεοῦ δημιουργηθέντος ἀνθρώπου, ἀφορᾷ τήν ἀνάπτυξη και τήν τελείωση τοῦ ὑπάρχοντος κατ' εἰκόνα Θεοῦ στον ἄνθρωπο, εἶναι ὁ τελικός σκοπός τοῦ ἀνθρώπου, ὁ θεῖος προορισμός νά πλησιάσει ὅσο εἶναι δυνατόν πιο κοντά τό πρότυπό του, δηλαδή τόν Θεό, τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ] ζ) καί ὑπόκειται σέ συγκεκριμένους περιορισμούς.

κ. 2,8-14: -----> Παράδεισος: Ἀδάμ- Εὐᾶ (δέν ἔχουν ἀκόμη παιδιά)
-Ὁφίς

Περιορισμοί τοῦ Ἀδάμ ἐντός τοῦ Παραδείσου:

- α) σέ συγκεκριμένο χῶρο: τόν Παράδεισο
- β) μέ συγκεκριμένο ἔργο: ἐργασία καί φύλαξη τοῦ Παραδείσου
- γ) μέ συγκεκριμένη ἀνεπάρκεια για τόν πολλαπλασιασμό του: ἀπαραίτητη ἡ συνεύρεσή του μέ τήν γυναῖκα προκειμένου νά αὐξηθεῖ.
- δ) σέ συγκεκριμένη νομοθεσία: αὐτή τοῦ Θεοῦ. Δέν μπορεῖ νά κάνει ὅ,τι θέλει, ἀλλά νά ἐπιτελεῖ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.
- ε) σέ συγκεκριμένη τιμωρία: τήν ποινή τοῦ θανάτου (βιολογικοῦ, ἠθικοῦ καί πνευματικοῦ).

κ. 3 -----> Πτώση ἀνθρώπου καί ἔξωση ἀπό τόν Παράδεισο -
(στίχος 15: Πρωτευαγγέλιο)

Συνέπειες τῆς πτώσης τῶν Πρωτοπλαστῶν:

- α) ἀμαύρωση τοῦ κατ' εἰκόνα καί τοῦ καθ' ὁμοίωση,
- β) εἴσοδος τοῦ βιολογικοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου γιατί εἶναι πλέον θνητός,
- γ) εἴσοδος τοῦ ἠθικοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου, γιατί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό Θεό καί
- δ) εἴσοδος τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, γιατί μετά τήν πτώση βρίσκεται σέ κατάσταση ἀμαρτίας
- ε) ἔγιναν φυτοφάγοι καί κρεοφάγοι
- στ) Τό ὄνομα τῆς Εὐᾶς συνδέεται στενά μέ τήν πτώση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί θεωρεῖται τό πρῶτο θῦμα μέ ἄμεση συνέπεια τήν ὑποτίμηση τῆς θέσης τῆς γυναῖκας, ἡ ὁποία περνᾷ στήν ἀφάνεια μέ τήν μή μνημόνευση τῶν ὀνομάτων σημαντικῶν γυναικῶν μέχρι τήν ἐποχή τῶν Πατριαρχῶν. Τό ὄνομα τῆς Σάρρας εἶναι τό πρῶτο πού ἀναφέρεται μετά τήν πτώση.

κκ. 4,1-5,27: | Ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὐᾶς, ὁ Κάϊν καί ὁ Ἄβελ
| Δολοφονία τοῦ Ἄβελ ἀπό τόν Κάϊν, γέννηση τοῦ
| Σήθ καί ἡ γενεαλογία του. Ξεχωρίζουν οἱ προσωπι-
κότητες τοῦ Ἐνῶχ, τοῦ Μαθουσάλα καί τοῦ Λάμεχ.

Θυματοποιήσεις & Τιμωρίες & Πατερική Ἑρμηνευτική προσέγγιση

Ὁφίς: α) θυματοποιεῖ ὡς δράστης καί ἐξαπατᾷ τήν Εὐᾶ μέ ψευδή στοιχεῖα

τά ὅποια παρουσιάζει ὡς ἀληθινά

β) θυματοποιεῖ ὡς ἄμεσος συμμέτοχος καί ἠθικός αὐτουργός τῆς Παρακοῆς ἄμεσα τῆς Εὐας καί ἔμμεσα τοῦ Ἀδάμ

γ) αὐτοθυματοποιεῖται λόγω τῆς ἐπαρσης καί τοῦ ἐγωισμοῦ του ἀπέναντι στό Δημιουργό Θεό, τόν ὁποῖο ἀντιμάχεται γι' αὐτό καί τιμωρεῖται ὡς ἀποκλειστικός αἴτιος τῆς αὐτοθυματοποίησής του.

Τιμωρία: ἀποκαλεῖται "ἐπικατάρατος" καί τιμωρεῖται νά πορεύεται μέ τήν κοιλιά καί τό στήθος (δηλ. νά σέρνεται). Στό Γεν. 3,15 προαναγγέλλεται ἡ τελική του τιμωρία μέ τόν ἐρχομό τοῦ Ἰ.Χριστοῦ.

Πατ. Προσέγγιση: ἡ Σαταν, Εὐάν, Δαίμων, Δράκων, Ναας, ὁ ὁποῖος ἐξαπατώντας τήν Εὐάν διέπραξε μοιχεία καί τόν Ἀδάμ μέ παιδερασσία. Θεωρεῖται ἀνθρωποκτόνος

Εὐα: α) θυματοποιεῖται ἀπό τήν ἐξαπάτηση τοῦ Ὁφews δείχνοντας ἐπιπολαιότητα, ἄγνοια καί ἀμέλεια.

β) αὐτοθυματοποιεῖται μέ τήν παρακοή καί τήν παραβίαση τῆς θεϊκῆς ἐντολῆς

γ) θυματοποιεῖ τόν Ἀδάμ στή συμμετοχή του ὡς ἠθική αὐτουργός στήν παρακοή καί παραβίαση τῆς θείας ἐντολῆς

δ) θυματοποιεῖται καί μετά τήν πτώση ὡς μητέρα ἀφοῦ ὁ Κάϊν ὁ πρωτότοκος γιός δολοφονεῖ τόν ἀδελφό του τόν Ἀβελ καί ἔχομε τήν πρώτη ἀδελφοκτονία.

Τιμωρία: νά αὐξηθοῦν οἱ λύπες καί οἱ στενοχώριες της, νά τήν ἀποστρέφεται ὁ ἄνδρας καί νά γεννᾷ τά παιδιά της μέ πόνους.

Πατ. προσέγγιση: προῆλθε μέ ὑπνωση ἀπό τήν πλευρά τοῦ Ἀδάμ συνεύρεση μέ Ἀδάμ ==> γέννηση Κάϊν, Ἀβελ καί Σήθ
συνεύρεση μέ Ὁφι ==> γέννηση παρακοῆς καί θανάτου

δείχνει ἀνδρεία στάση στήν ἀντιμετώπιση τοῦ Ὁφews, ἀλλά τά ἀδύνατα σημεῖα της, ἡ φιλαρέσκεια, τό εὐέξαπτον τοῦ σαθοῦ λογιμοῦ της τήν ὁδήγησαν νά δείξει φιλία πρὸς τόν Ὁφι δηλ. "ἀθεσία" καί ὁδηγήθηκε στήν παρακοή. Ὁ Σήθ, ὁ τρίτος γιός δόθηκε στόν Ἀδάμ καί τήν Εὐά χάρη στήν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, γιατί οἱ σχέσεις τους εἶχαν διαταραχθεῖ.

Αδάμ: α) θυματοποιεῖται ἄμεσα ἀπό τήν Εὐά ἐπειδή πείστηκε ἀπ' ἐκεῖνη νά φάει τόν ἀπαγορευμένο καρπό, ἀφοῦ δέν εἶχε πάθει κάτι κακό. Δείχνει μαλθακότητα ἄν καί φαίνεται λιγότερο εὐπιστος.

β) θυματοποιεῖται ἔμμεσα ἀπό τόν Ὁφι μέ τήν ἐπιχειρηματολογία του καί τό δέλεαρ τοῦ Σατανᾶ, δείχνει ἀνευθυνότητα ἀπέναντι στό Θεό.

Τιμωρία: καταδικάζεται νά καλλιεργεῖ τή γῆ, ἡ ὁποία θά ἀποκτήσει πλέον ἀγκάθια καί τριβόλια καί νά βγάζει τό ψωμί του μέ ἰδρώτα καί κόπο, μέ λύπη καί στενοχώρια νά διαβαίνει τή ζωή του καί νά γίνεи θνητός.

Πατ. προσέγγιση: ἀσύγγνωστος, μαλθακός καί ἀδύναμος, διαφορετικό σῶμα καί σχῆμα ἀπό τήν Εὐά, θεωρεῖται ὁ πρῶτος ἀπατηθεῖς ἄνδρας. Ἡ ὑπνωσή του προτυπώνει τίς 4 ἐγέρσεις πού

υπάρχουν στην Καινή Διαθήκη, πριν την Ανάσταση του Ἰ. Χριστοῦ.

Μέ την παρακοή τῶν Πρωτοπλάστων θυματοποιήθηκαν:

- α) οἱ ἀπογόνοί τους χωρίς οὐσιαστικά νά σφάλλουν οἱ ἴδιοι
- β) ὅλες οἱ γυναῖες ἀδιακρίτως μέ κοινωνικῆς φύσεως μέ την μή ἀναφορά τους στό γενεαλογικό δένδρο τοῦ ἀνδρα
- γ) τὰ παιδιά τους Κάιν καί Αβελ μέ ἀδελφοκτονία
- δ) ὁ Λάμεχ μέ την πολυγαμία
- ε) ἄνδρες καί γυναῖκες ἀπό φυσικές καταστροφές μετά τόν κατακλυσμό

Γεν. 5,28 - 6,22 : **Νῶε** : ὄνομα: "αὐτός θά μᾶς ἀναπαύσει ἀπό τὰ ἔργα μας καί ἀπό τοὺς κόπους τῶν χειρῶν μας καί ἀπό τή γῆ, πού καταράσθηκε Κύριος ὁ Θεός".

χαρακτήρας: δίκαιος, τέλειος, εὐαρέστησε τόν Θεό, ἀσχολία: γεωργός, φύτευσε ἀμπελώνα

πατέρας του : ὁ Λάμεχ

παιδιά: 3 γιούς **Σημ, Χάμ, Ιαφεθ** (σέ ἡλικία 500 ἐτῶν)

δέν ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν συζύγων τοῦ Νῶε

καί τῶν γιῶν του

-- αὐξηση πληθυσμοῦ ==> αὐξηση κακίας καί ἁμαρτίας

-- ἐντολή τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Νῶε γιά την **κατασκευή τῆς κιβωτοῦ**

Γεν. 7,1 κ. ἐξ. : **Κατακλυσμός** (ὁ Νῶε ἦταν 600 ἐτῶν). Διήρησε περίπου 1 ἔτος καί ἡ Κιβωτός προσάραξε στό ὄρος Ἀραράτ.

Γεν. 8,1 κ. ἐξ. : **Λήξη Κατακλυσμοῦ** (ὁ Νῶε ἦταν 601 ἐτῶν)

Ἀποστολή: κόρακα, περισσερᾶς (2 φορές).

Θεϊκή ὑπόσχεση γιά λήξη κατακλυσμοῦ μέσω τοῦ

«σημείου» τοῦ οὐράνιου τόξου. Ἐδῶ ἔχουμε δύο ἀφηγήσεις μέ ἀσυμφωνίες. Δείχνουν ὅμως πῶς ὁ ἄνθρωπος παρασύρει τή κτίση στό κακό καί πῶς ὁ Θεός προνοεῖ γιά τό καλό τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ζώων.

Γεν. 9,1 κ. ἐξ. : **Εὐλογία τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Νῶε καί τοὺς γιούς του**

Γεν. 9,8-17 : **Διαθήκη τοῦ Θεοῦ μέ τόν Νῶε καί τό οὐράνιο τόξο** ὡς "σημεῖο" αὐτῆς τῆς διαθήκης. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τοῦ Νῶε ἔχει ὡς θέμα την κακία τῶν ἀνθρώπων καί τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Τονίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί συνάπτει διαθήκη μέ τόν ἄνθρωπο, παρά την κακία τοῦ ἀνθρώπου!!! Στό ἔπος τοῦ Γκιλκαμές διακηρύσσεται ἡ διαμάχη καί ἡ αὐθαιρεσία τῶν θεῶν καί ἀπουσιάζει ἀπό αὐτό ὅποιαδήποτε ἠθική ἐκτίμηση.

Γεν. 9,18-29: Ὁ Νῶε εὐλογεῖ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σὴμ καί τοῦ Ιαφεθ καί καταριέται τοὺς ἀπογόνους τοῦ Χαμ λόγω τοῦ περιστατικοῦ

τῆς μέθης τοῦ Νῶε.

Θάνατος τοῦ Νῶε σέ ἡλικία 950 ἐτῶν.

Γεν. 10: Γενεαλογία καί ἀπογόνιοι (υἱοί) τοῦ Νῶε:

α) ἀπό τόν **Ιάφεθ** προῆλθαν τὰ ἔθνη πού κατοικοῦσαν στά νησιά γύρω ἀπό τήν Μεσόγειο Θάλασσα π.χ. **Κίτιοι, Ρόδιοι**

β) ἀπό τόν **Χάμ** προῆλθαν ἀρκετοί γιοί ἐκ τῶν ὁποίων
ο **Χούς** -> τόν **Νεβρώδ** (γίγαντα, κυνηγό τοῦ Θεοῦ,
ἐγκαταστάθηκε στή Βαβυλώνα, ἔδρευσε τό
Ἀσσυριακό Βασίλειο καί τήν Νινευή),

καί ο **Χαναάν** -> τόν **Σιδώνα** καί τόν **Χετταίον**
καί γ) ἀπό τόν **Σήμ** προῆλθαν οἱ: Ἀρφαξαδ -> Καϊναν ->
Σαλα-> Εβερ -> Φαλεκ -> Ραγαυ ->
Σερουχ -> Ναχώρ -> **Θάρα**

Γεν. 11, 1-9: **Πύργος Βαβέλ** (= Σύγχυσις) στή γῆ Σεννααρ (Βαβυλώνα)
διάσπαση τῶν ἐθνῶν σ' ὁλόκληρη τή γῆ
πολυγλωσσία, ἔλλειψη ἐπικοινωνίας καί
ἐπικράτηση σύγχυσης

Γεν. 11, 10-32: **Ἀπόγονοι τοῦ Σήμ ἕως τόν Θάρα**

Ἀπόγονοι του Θάρα ==> 3 γιοί

1. Ἀβραμ + Σάρα -> Ἰσαάκ

2. Ναχώρ + Μελχά-> Ρεβέκκα καί Λάβαν

3. Ἀρραν -> Μελχά, Ἰεσχά καί Λώτ

Συμπέρασμα: ΠΡΩΤΟΪΣΤΟΡΙΑ (ΓΕΝΕΣΕΩΣ 1-11): παγκόσμια ἱστορία, δηλαδή εἶναι κοινή γιά ὅλους τούς λαούς. Οἱ ἔννοιες τοῦ χρόνου καί τοῦ χώρου εἶναι σχετικές. Ἡ ἐξέλιξη γίνεται σταδιακά καί βαθμιαία ἀπό τὰ ἀτελέστερα πρὸς τὰ τελειότερα. Συναντᾶμε δύο πηγές, τόν **Γιαχβιστή (J)** [χρησιμοποιεῖ τό "Γιαχβέ" ὡς θεῖο ὄνομα] καί τόν **Ἱερατικό Κώδικα (P)** [ἔχει γενεαλογίες]. Αὐτές οἱ πηγές περιέχουν ἀφηγήσεις, ἀπαριθμήσεις γενεαλογιῶν καί εὐλογίες, λειτουργοῦν ὡς δύο ἀναμνήσεις, τοποθετοῦνται πολύ κοντά, προκειμένου νά τίς ἀκούσουμε παράλληλα.

Μέσα ἀπό τίς ἀφηγήσεις αὐτῶν τῶν ἑνδεκα πρώτων κεφαλαίων τῆς Γενέσεως, πού χαρακτηρίζονται ὡς Πρωτοῖστορία, προβάλλει με τον πιο παραστατικό τρόπο ἡ πτωτική πορεία τοῦ ἀνθρώπου που χαρακτηρίζεται ἀπό μια ἀλυσιδωτή διάσπαση σχέσεων ὡς συνέπεια τῆς διάσπασης τῶν σχέσεων του με το Θεό. Κάθε φορὰ πού ὁ ἀνθρώπος ἐπιχειρεῖ νά ἐξισωθεῖ με το Θεό, εἴτε με την ἀπόκτηση γνώσης (βρώση ἀπαγορευμένου καρπού Γεν. 3,1), εἴτε με τη βιολογική βελτίωση του εἶδους του (γάμος ὑπερφυσικῶν ὄντων με θνητές γυναῖκες Γεν. στ. 1) εἴτε με την τεχνολογική πρόοδο (οἰκοδομή πανύψηλου πύργου Γεν. 11,1 ἐξ.) βιώνει καὶ μια νέα διάσπαση τῶν σχέσεων του με τον συνάνθρωπο του. Καταστροφή τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στο ζευγάρι (Ἀδάμ - Εὕα), ἀνάμεσα στά ἀδελφία (Κάϊν - Ἀβελ), ἀνάμεσα στον πατέρα καί στον γιό (Νῶε - Χάμ) καὶ τέλος πλήρης διάσπαση τῆς κοινωνίας (ἀδυναμία συνεννόησης). Τό ἔαν γιὰ τήν παράσταση τῆς πτωτικῆς αὐτῆς πορείας χρησιμοποιοῦνται εἰκόνες πού παρουσιάζουν ὁμοιότητες μέ κάποια μυθολογικά κείμενα (ἔπος του Γκιλγκαμές)

καθόλου δε μειώνει τήν αλήθεια ὅτι ἡ διάσπαση τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων με τό Θεό ὀδηγεῖ στή διάσπαση τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους. Καί φυσικά σε καμία περίπτωση ἡ χρήση τέτοιων εἰκόνων δε δικαιολογεῖ τό χαρακτηρισμό τῆς Παλαιᾶς ὡς μυθολογία τῶν Ἑβραίων. Ἡ ἐπίδραση τῶν βιβλικῶν συγγραφέων ἀπό τό πνευματικό τους περιβάλλον, καθώς καί ἡ χρήση εἰκόνων ποτέ δέν ἀποτελεῖ αὐτοσκοπό, ἀλλά αὐτές ἐντάσσονται μέσα στην ἀφήγηση για τήν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν της. Ὁ τρόπος με τόν ὁποῖο ταξινομοῦνται οἱ ἀφηγήσεις μέσα στην Ἀγία Γραφή μαρτυρεῖ τή σαφή πρόθεση τῶν συντακτῶν της νά ἀφηγηθοῦν ὄχι μύθους ἀλλά ἱστορία καί μάλιστα μια ἱστορία παγκόσμια που ἀρχίζει με τή δημιουργία τοῦ κόσμου καί φτάνει μέχρι τά ἔσχατα. Μια ἱστορία ὅμως που δέν ἀποσκοπεῖ στην καταγραφή τῶν γεγονότων τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας τοῦ παρελθόντος, ἀλλά στην περιγραφή τῶν σχέσεων τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἄνθρωπο. Καί εἶναι αὕτη ἀκριβῶς ἡ πρόθεση που διαφοροποιεῖ τήν Παλαιά Διαθήκη ἀπό τίς μυθολογίες ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν. Ἐνῶ, δηλαδή για τοὺς γύρω λαούς ὁ Θεός λατρεύεται για κάτι που βεβαιώνεται ἀπό τό μῦθο, στον Ἰσραήλ ἰσχύει τό ἀντίθετο· ἡ ἱστορία εἶναι σέ πρώτη γραμμή τό πεδίο ὅπου ἐμφανίζεται ἡ σωτήρια δύναμη του Θεοῦ.

Β. ΓΕΝΕΣΕΩΣ 11,10- 50, 1 ἑξ.: ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΠΟΧΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ:

Ἡ ἱστορία τοῦ Θεοῦ μέ μιὰ ομάδα ἀνθρώπων ἀρχίζει μέ τήν κλήση ἑνός περιπλανώμενου βοσκῶ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πού δέχεται νά ἀκολουθήσει ἀνεπιφύλακτα τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί γι'αὐτό ὁ Θεός τόν ἀξιώνει νά γίνει γενάρχης ἑνός λαοῦ που θα εἶναι φορέας αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας τῆς συνεργασίας τοῦ Θεοῦ με τόν ἄνθρωπο σέ ἱστορικό ἐπίπεδο. Ἀπό ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καί Ἰακώβ καί Ἰωσήφ [ἐδῶ ἐντοπίζουμε τήν τρίτη πηγή, τόν Ἑλωχιμιστή (Ε), ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ τό "Ἑλωχίμ" ὡς θεῖο ὄνομα]. Ἡ ἱστορία συνεχίζεται μέ τή σωτηρία τοῦ λαοῦ πού προήλθε ἀπό τόν Ἀβραάμ ἀπό τήν Αἴγυπτο πού ἀντιστοιχεῖ στή σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τή Βαβυλώνα καί φθάνει στό σκοπό της με τή σωτηρία ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία με τή σειρά της θεμελιώνει τήν ἐπιμέρους ἱστορία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας πού καί πάλι ἀναφέρεται σέ ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα.

Πρόσωπα καί γεγονότα τῆς Ἱστορίας τῶν Πατριαρχῶν:

Πατέρας	γιοί	σύζυγοι	παιδιά
Θάρα	1-1ος Πατ ----> Ἀβραμ	+ Σάρα	
		Ἀβραάμ + Σάρα (1η σύζ.)	==> Ἰσαάκ
(ἀπόγονος		+ Ἄγαρ (δούλη)	==> Ἰσμαήλ
τοῦ Σήμ		+ Χεττούρα (2η σύζ.)	==> Ζεμράν
205 ἐτῶν)			Ιεζάν
			Μαδάν
			Μαδιάμ
			Ιεσβέκ

			Σωκέ
		-----> Ναχώρ + Μελχά => Βεθουήλ	==> Ρεβέκκα
			Λάβαν
		-----> Αρράν + ανώνυμος σύζυγος	==> Λώτ
			Μελχά
			Ιεσχά
2ος Πατρ.	Ισαάκ + Ρεβέκκα	==> Ησαυ + Ιουδίν (Χετταία)	
		+ Βασεμμάθ (Χετταία)	
		+ Μαελεθ (Ισμαηλ)	
		==> Ιακώβ	
3ος Πατρ.	Ιακώβ + Λεία (1η σύζυγος)	==> Ρουβήν	
	(μετον.	Συμεών	
	Ισραήλ)	Λευί	
		Ιούδας (Ηρ+Θάμαρ	
		Αυνάν	
		Σηλώμ)	
		Ισάχαρ	
		Ζαβουλών	
		η Δείνα	
	+ Ζελφά (παιδίσκη της Λείας)	==> Γαδ	
		Ασήρ	
	+ Βάαλ ή Βάλλη	==> Δαν	
	(παιδίσκη της Ραχήλ)	Νεφθαλί	
	+ Ραχήλ (2η σύζυγος)	==> Ιωσήφ	
		Βενιαμίν	
διάδοχος Πατρ.	Ιωσήφ + Ασθενέθ (κόρη ιερέα Πετεφρή)	==> Μανασσή	
		Έφραϊμ	

Άβραμ & Σάρα: Πληροφορίες σχετικά με τη Σάρρα μπορούμε να βρούμε στά Γεν. 11-23. Για πρώτη φορά αναφέρεται στό Γεν. 11,29 με τό όνομά της Σάρα ὡ᾽ πρίν τήν μετονομασία της, ή όποία γίνεται στό Γεν. 17,15-16 καί είναι ή μοναδική γυναίκα πού ό Θεός τής αλλάζει τό όνομα καί τής τό κάνει Σάρρα ὡ᾽π, δηλαδή θεοφόρο, τήν εύλογεί καί τής δίνει τή δυνατότητα νά αποκτήσει παιδί σέ μεγάλη ήλικία. Τόπος καταγωγής της είναι ή πόλη Οὔρ. Οίκογενειακή κατάσταση: δέν ἔχομε στοιχεῖα γιά τή δική της οίκογένεια πρίν παντρευτεῖ τόν Άβραάμ. Στό Γεν. 11,30 αναφέρεται ότι είναι στεῖρα γιά πολλά χρόνια στήν πόλη Οὔρ, καθώς καί αργότερα στή Χαρράν. Στή γῆ Χαναάν απέκτησε τόν γιό της, Ἰσαάκ.

Ταξίδι πρὸς τή Χαναάν.

Άφετηρία τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ εἶναι **ή πόλη Οὔρ** ⁸⁷, μιά νοτιοβαβυλωνιακή πόλη στή χώρα τών Χαλδαίων (Γεν. 11,27-32). Βρίσκεται κοντά στόν ποταμό Εὐφράτη, περίπου

200 μίλια από τη σημερινή Βαγδάτη. Θεωρείται από τις αρχαιότερες πόλεις του κόσμου, από την οποία προέρχονται 3 δυναστείες βαβυλωνίων βασιλέων. Η ιστορία της ξεκινά από την 4η χιλιετία π.Χ. και αναπτύχθηκε ιδιαίτερα την 3η χιλιετία (2500-2400 π.Χ.). Τερακότες ειδώλια, εύρηματα των ανασκαφών, χρονολογούνται από το 3.000 π.Χ. Ακολουθεί η ανακάλυψη ενός νεκροταφείου με τάφους αρχιερέων και βασιλέων και πλούσια κτερίσματα που χρονολογούνται στα χρόνια της 1ης δυναστείας (2600-2500 π.Χ.) και ενός ζιγκουράτ, δηλαδή ναού που τον έκτισε ο βασιλιάς Urnammu προς τιμή του θεού της Σελήνης Nanna/ Sin και χρονολογείται στα χρόνια της 3ης δυναστείας (2052 -1945 π.Χ.). Μετά το 2000 π.Χ. παρουσιάζει ακμή κατά το 1400 π.Χ. και το 600 π.Χ. Από το 400 π.Χ. παρακμάζει λόγω της αλλαγής της κοίτης του ποταμού Εὐφράτη και της έλλειψης ύδατος. Ήταν σημαντικό πολιτικό, θρησκευτικό κέντρο των Σουμερίων και εμπορικό λιμάνι, το οποίο εξυπηρετούσε την κίνηση προς την Ίνδια. Η αρχαιολογική ανακάλυψή της αποτελεί στοιχείο ιστορικότητας και είναι σημαντική για την κατανόηση του βαβυλωνιακού πολιτισμού.

Η μετακίνηση της οικογένειας του Θάρα από την Οϋρ κρίνεται αναγκαία να γίνει για λόγους: α) πολιτικούς (στήν εξουσία βρίσκονταν πρόσωπα μη φιλικά ίσως και έχθρικά προς την οικογένεια του Θάρα), β) ασφαλείας και άκεραιότητας της ζωής των μελών της οικογένειας του Άβραμ και γ) θρησκευτικούς, οι οποίοι σχετίζονται με τη λατρεία του θεού της Σελήνης Sin και τη θέση που είχε εκεί ο Άβραμ [άποκαλείται ως "πατήρ ύψελος" και μάλλον είχε τη θέση του αρχιερέα στην υπηρεσία του συγκεκριμένου θεού]. Θά πρέπει να επισημάνουμε ότι το όνομα της γυναίκας του θεού της Σελήνης είναι Sarratu και το δεύτερο όνομα της κόρης του της Istar είναι Malkatu. Αν τα συσχετίσουμε με τα ονόματα της Σάρρας (σημαίνει ήγεμονίδα, πριγκίπισσα) και της Μελχά (σημαίνει βασίλισσα) καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα ονόματα αυτά είναι βασιλικοί τίτλοι.

Σταθμοί ταξιδιού

1ος σταθμός: Χαρράν: εύφορος τόπος, ο οποίος βρίσκεται στη β-δ Μεσοποταμία, αλλά όχι στην πορεία του ταξιδιού για τη γη Χαναάν. Επιλέγεται όμως γιατί καλύπτει τις ανάγκες τροφής των ιδίων και των ζώων τους, και ταυτόχρονα αποφεύγουν φυσικά εμπόδια, κακοκαιρίες και κινδύνους συγκρούσεων με φυλές που συνάντησαν στο δρόμο τους. Επίσης μπορούν να ξεκουραστούν, γιατί ο Θάρα είναι ήδη κουρασμένος και προχωρημένης ηλικίας, γι' αυτό θα προτιμήσει να παραμείνει εκεί, μαζί με τους δύο άλλους γιούς του, τον Ναχώρ και τον Αρράν. *Έκεί ο Άβραμ λαμβάνει θεϊκή εντολή και την πρώτη εύλογία για να γίνει γεννήτορας μεγάλων εθνών (Γεν. 12,1-9), γι' αυτό έπρεπε να φύγει και να συνεχίσει το ταξίδι προς τη γη Χαναάν.* Τον ακολουθεί η Σάρρα και ο Λώτ, ο γιός του αδελφού του Αρράν, ο οποίος πέθανε νέος. Η πόλη Χαρράν συνδέεται άμεσα με την ιστορία των Πατριαρχών (Γεν. 11,29 έξ., 12,4-5, 27,43, 28,10 και 29,4). Στα Αρχεία της Mari και στη σφηνοειδή γραφή αναφέρεται ως "Χαρρανούμ". Πέρασε από πολλούς κατακτητές, όπως τους Mitanni, τους Χεττίτες και τους Ασσυρίους.

2ος σταθμός: Συχέμ (δρύ ύψηλή είσοδος στη γη Χαναάν) Κάτοικοί της οι Χανααναίοι, αναφέρονται στο κείμενο των Ο' ως "Κεννανί". Στίς έξωβιβλικές πηγές μαρτυρούνται ως Amurru ή Kinahni.

3ος σταθμός: Βαιθήλ

4ος σταθμός: Άγγαί (όρεινή περιοχή της Παλαιστίνης)

5ος σταθμός: Νέγκεβ (νότια Παλαιστίνη)

Ἡ πορεία μᾶς εἶναι ἄγνωστη, πῶς δηλαδή ἔφτασαν στή γῆ Χαναάν. Γνωρίζουμε ὅμως ὅτι σ' ὅλους αὐτούς τούς σταθμούς ὁ Ἀβραμ δημιουργήσε θυσιαστήρια, τά λεγόμενα "ἱερά τῶν Πατριαρχῶν", δηλαδή ἱερούς τόπους καί προσέφερε θυσίες, χωρίς νά ἔρθῃ σέ σύγκρουση μέ τούς ντόπιους Χαναναίους.

Ὁ λιμός (πείνα) τούς κατευθύνει πρός τήν Αἴγυπτο. Ὅταν φτάνουν ἐκεῖ, ἡ Σάρα ἀναγκάζεται νά παρουσιαστῇ στόν Φαραώ ὡς ἀδελφή τοῦ Ἀβραμ, γιατί ὁ αἰγυπτιακός νόμος ἦταν πολύ σκληρός [ἐάν κάποια ἦταν "εὐπρόσωπος" καί παντρεμένη, τότε σκότωναν τόν σύζυγο καί ἔπαιρναν βίαια τήν ἴδια καί τήν ὀδηγοῦσαν στό παλάτι τοῦ Φαραώ]. Ὅταν ὁ Φαραώ ἔμαθε τήν ἀλήθεια (τό κείμενο δέν μᾶς πληροφορεῖ τόν τρόπο) ἐπέπληξε τόν Ἀβράμ γιά τήν ἀπόκρυψη τῆς ἀλήθειας καί τόν διέταξε νά φύγῃ μέ τήν συνοδεία Αἰγυπτίων μέχρι τά σύνορα γιά νά τούς προστατεύσει. Μετά ἀπό αὐτό ὁ Φαραώ τιμωρήθηκε σοβαρά, λόγω τῆς σκληρότητας τοῦ νόμου του. Ἡ πράξη τῆς Σάρας νά θυσιάσῃ τήν τιμή της γιά νά μὴν χάσῃ τή ζωή του ὁ σύζυγός της Ἀβράμ (θεωρεῖται πιθανή ἡ ὑπόθεση τῆς συνένεσής της μέ τόν Φαραώ, γι' αὐτό ἴσως ἐπέπληξε καί τόν Ἀβραμ) χαρακτηρίζεται ὡς μιά πράξη θυσίας καί ἀγάπης καί ὄχι ψόγου (Γεν. 12,10-20).

Ἐπιστροφή ἀπό τήν Αἴγυπτο ἀρχικά στή Νέγκεβ καί μετὰ γίνεται ἡ ἐπάνοδος στή γῆ Χαναάν, ἀφοῦ διαχωρίζουν τή γῆ. Ὁ Λώτ παίρνει τά Σόδομα καί τά Γόμορα καί ὁ Ἀβραμ τή γῆ Χαναάν ἀκολουθώντας τήν ἐξῆς πορεία: ----> Νέγκεβ (Γεν. 13,1-13)

----> Χεβρώνα -δρυ Μαμβρῇ (Γεν. 13,14-18)

----> ὁ Λώτ αἰχμαλωτίζεται στά Σόδομα καί σώζεται ἀπό τόν Ἀβράμ (Γεν. 14,1-16)

----> ὁ βασιλέας ἱερέας τῆς Σαλήμ, ὁ Μελχισεδέκ ὡς ὁ ἱερέας τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εὐλογεῖ τόν Ἀβράμ καί προσφέρει τό 1/10 τῶν ἐχόντων πρός τόν Θεό (Γεν. 14,17 ἔξ.)

Ὁ Θεός καί ἡ διαθήκη Του μέ τόν Ἀβραμ, τό παράπονο τοῦ Ἀβραμ γιά τήν ἀτεκνία του καί ὅτι ὁ Ἐλεάζαρ (συγγενής ἀπό τή Δαμασκό) θά τοῦ πάρῃ τήν κληρονομιά (Γεν. 15)

Ἡ Σάρα προβαίνει σέ ἄλλη μιά πράξη ἀγάπης καί θυσίας γιά τόν Ἀβράμ καί τοῦ προσφέρει τήν παιδίσκη της, τήν Ἄγαρ [προερχόταν ἀπό τήν Αἴγυπτο καί δόθηκε μαζί μέ τά ἄλλα δῶρα ἀπό τόν Φαραώ στή Σάρα] γιά νά ἀποκτήσῃ παιδί, - ἡ γέννηση τοῦ Ἰσμαήλ (Γεν. 16) (ἀπό τό γένος αὐτοῦ δέν ἀναφέρεται καμία ἀπόγονος γυναικά) - Ὁ Ἀβραμ εἶναι 86 ἐτῶν.

Ἡ Μετονομασία τοῦ Ἀβραμ σέ Ἀβραάμ γίνεται μέ θεοφανεία καί ἡ διαθήκη μέ τόν Θεό τόν καθιστᾷ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν (Γεν. 17,1-14)

Ἡ Μετονομοσία τῆς Σάρρας σέ Σάρρα σέ ἡλικία 90 ἐτῶν

Ἡ Διαθήκη τοῦ Θεοῦ γιά τόν Ἰσαάκ (Γεν. 17,15-22)

Ἡ περιτομή τοῦ Ἀβραάμ σέ ἡλικία 99 ἐτῶν καί τοῦ Ἰσμαήλ 13 ἐτῶν ὡς σημεῖο ἀποδοχῆς τῆς διαθήκης (Γεν. 17,23-27)

Φιλοξενία τῶν τριῶν ἀγγέλων ἀπό τόν Ἀβραάμ καί τή Σάρρα στή δρύ Μαμβρῆ. Προσκύνηση τοῦ Ἀβραάμ -προτύπωση τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἡ Σάρρα προσφέρει ὡς οἰκοδέσποινα ὕδωρ, ἄρτο (3 καρβέλια), μόσχο, βούτυρο καί γάλα. (Γεν. 18,1-8).

Ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ στή Σάρρα ὅτι θά γεννήσει-Τό γέλιο τῆς Σάρρας ὡς ἀπιστία καί ὁ ἔλεγχός της (Γεν. 18,9-15)

Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στόν Ἀβραάμ γιά τήν καταστροφή τῶν Σοδόμων (Γεν. 18,16-33).

Ἡ φιλοξενία τῶν δύο ἀγγέλων ἀπό τόν Λῶτ καί ἡ σωτηρία αὐτοῦ καί τῶν συγγενῶν του. Ἡ μεγάλη ἀνηθικότητα τῶν Σοδομιτῶν, ἡ καταστροφή τῶν Σοδόμων καί Γομόρων καί ἡ τιμωρία τῆς γυναίκας τοῦ Λῶτ. Ἡ ἁμαρτία τοῦ Λῶτ μέ τίς κόρες του καί τῶν γιῶν του Μωάβ καί Ἀμμάν (Γεν. 19,1-38)

Ἡ ἱστορία τῆς Σάρρας καί τοῦ βασιλιᾶ τῶν Γεράρων Ἀβιμέλεχ - Τό ὄνειρο πού δίδεται σ' ἐκείνον ὡς δῶρο ἀπό τόν Θεό καί ἡ τεκνοποιῶ ὅλων τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδίσκων ὡς εὐλογία (Γεν. 20,1-18)

Ἡ Σάρρα γεννᾷ τόν Ἰσαάκ σέ ἡλικία 90 ἐτῶν - ἡ περιτομή κατά τήν 8η ἡμέρα- ἡ διένεξη καί ἡ ἀπομάκρυνση τῆς Ἄγαρ καί τοῦ Ἰσμαήλ στήν ἔρημο Φαραώ (Γεν.21). Ἀβραάμ σέ ἡλικία 100 ἐτῶν.

Ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ (Γεν. 22) -προτύπωση τῆς σταυρικής θυσίας τοῦ Χριστοῦ καί ὀνομασία τοῦ τόπου "Κύριος εἶδεν"

Ὁ θάνατος τῆς Σάρρας σέ ἡλικία 127 ἐτῶν καί ὁ ἐνταφιασμός της στήν πόλη Αρβόκ σέ διπλό τάφο σέ σπήλαιο στή Χεβρώνα ἀπέναντι ἀπό τή γῆ Μαμβρῆ ὁριοθετημένης κυκλικά μέ δένδρα. Τό σπήλαιο αὐτό τό εἶχε ἀγοράσει ὁ Ἀβραάμ ἀπό τοὺς Χεττίτες γι' αὐτό καί ὁ ἴδιος ἐνταφιάστηκε ἐκεῖ. (Γεν. 23,19 καί 25,10).

Ἄγαρ: δούλη τῆς Σάρρας, τήν ὁποία εἶχε λάβει ὡς δῶρο ἀπό τόν Φαραώ καί τήν πρόσφερε στόν Ἀβραάμ γιά νά ἀποκτήσει ἀπόγονο. Γέννησε τόν Ἰσμαήλ, ὁ ὁποῖος ἔκανε περιτομή σέ ἡλικία 13 ἐτῶν. Πῆρε δῶρα, εὐλογία καί ἀπομακρύνθηκε μαζί μέ τήν μητέρα του ἀπό τόν Ἀβραάμ γιά νά μὴν δημιουργηθεῖ διένεξη μέ τόν Ἰσαάκ. Πέθανε σέ ἡλικία 137 ἐτῶν, ἀλλά ἀπό τοὺς ἀπογόνους του δέν ἀναφέρεται τό ὄνομα καμίας γυναίκας (Γεν. 25,12-17).

Ο Απόστολος Παῦλος στην Ἐπιστολή πρὸς Γαλάτας 4,22 ἐξ. ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἄγαρ καὶ ἡ Σάρρα συμβολίζουν τίς δύο Διαθήκες, ἡ Ἄγαρ συμβολίζει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἡ Σάρρα τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

Χεττούρα: ἡ **δεύτερη νόμιμη σύζυγος τοῦ Ἀβραάμ**, μετὰ τὸ θάνατο τῆς Σάρρας (Γεν. 25,1-5). Μαζί της ἀπέκτησε 6 παιδιά, τὰ ὅποια πῆραν δῶρα καὶ εὐλογία ἀπὸ τὸν πατέρα τους, ἀλλὰ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν Ἰσαάκ. Ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τους, ἰδιαίτερα τοῦ Μαδιάμ (γένος Μαδιανιτῶν), ἀναφέρεται ὁ Ἰοθὼρ, ὁ πεθερὸς τοῦ Μωυσῆ.

Ἀβραάμ: πέθανε σὲ ἡλικία 175 ἐτῶν, πλήρης ἡμερῶν καὶ τὸν κληρονόμησε ὁ Ἰσαάκ.

Ἀβραάμ + Σάρρα (Χαναάν)	Ναχώρ + Μελχά (Χαρράν)
	Βεθουήλ
Ἰσαάκ	+ Ρεβέκκα (Λάβαν ἀδελφὸς Ρεβέκκας)
(40 ἐτῶν)	(20 ἐτῶν)

Μὲ ἐντολή τοῦ Ἀβραάμ, ὁ δοῦλος Ἐλιάζαρ, πηγαίνει στὴ Χαρράν μὲ σκοπὸ νὰ βρεῖ νύφη γιὰ τὸν Ἰσαάκ. Λόγω τοῦ ὅρκου τοῦ στὸν Ἀβραάμ, προσεύχεται στὸ Θεὸ νὰ βοηθήσει νὰ βρεῖ νὰ τὴν κατάλληλη νύφη καὶ πράγματι στὸ φρέαρ πού ποτίζει τίς καμήλες του, συναντᾷ τὴν ὁμορφή, εὐγενική καὶ φιλόξενη Ρεβέκκα. Ὁ πατέρας της Βεθουήλ καὶ ὁ ἀδελφὸς της Λάβαν δέχονται τὸν Ἐλιάζαρ σπίτι τους καὶ συμφωνοῦν νὰ τοῦ δώσουν τὴν Ρεβέκκα, ἀφοῦ καὶ ἡ ἴδια δέχεται, ὡς νύφη γιὰ τὸν Ἰσαάκ. Ἡ συγγένεια μεταξύ τῶν μελλονύμφων εἶναι 5ου βαθμοῦ πλάγιας γραμμῆς ἀφοῦ ἡ Ρεβέκκα εἶναι ἐγγονή τοῦ Ναχώρ καὶ τῆς Μελχά. Ἀναχωροῦν γιὰ τὴ γῆ Χαναάν καὶ στὴ Νέγκεβ συναντοῦν τὸν Ἰσαάκ, ὅπου ἐγκαθιστᾷ τὴν Ρεβέκκα στὴ σκηνή τῆς μητέρας του, Σάρρας.

Λιμός καὶ μετάβαση στὰ Γέραρα στὴ χώρα τῶν Φιλισταίων - ἐπεισόδιο μὲ τὸν βασιλιά Ἀβιμέλεχ. Ἐδῶ θυματοποιεῖται ἡ Ρεβέκκα γιατί ἀναγκάζεται νὰ ἐμφανισθεῖ ὡς ἀδελφή τοῦ Ἰσαάκ, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴ Σάρρα (Γεν. 26).

Ὁ Ἰσαάκ παρακαλεῖ τὸν Θεὸ νὰ θεραπεύσει τὴ στειρότητα τῆς Ρεβέκκας (Γεν. 25,21)

Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει τὴν αἰτία τῆς περιέργης ἐγκυμοσύνης τῆς Ρεβέκκας. Σὲ ἡλικία 40 ἐτῶν ἔχει δίδυμη κύηση μὲ ἰδιαίτερη ἀποστολή τῶν παιδιῶν πού ἀποκτᾷ, ἀφοῦ θὰ ἐκπροσωπήσουν δύο διαφορετικὰ ἔθνη, πού θὰ συγκρουστοῦν μεταξύ τους. Ἡ ἴδια ἡ Ρεβέκκα ὀνοματοδοτεῖ τὰ παιδιά της (Γεν. 25,23-26):

----> **Ἡσαῦ** (πρωτότοκος, ἐρυθρόχρωμος σάν φωτιά, δαχύτριχος, ἄνθρωπος τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ κυνηγιοῦ)

----> **Ἰακώβ** (ἀνοιχτόχρωμος, κατὰ τὴ γέννησή του κρατᾷ τὴν πτέρνα τοῦ Ἡσαῦ, παιδί τοῦ σπιτιοῦ, εὐαίσθητος)

Λόγω τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ στὴν ἐγκυμοσύνη της, ἡ Ρεβέκκα δείχνει ἰδιαίτερη ἀδυναμία στὸν Ἰακώβ καὶ εἶναι λιγότερο στοργικὴ πρὸς Ἡσαῦ. Καλλιιεργεῖ

τό περιβάλλον υπέρ του Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος ἐξαγοράζει τὰ πρωτοτόκια ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ ἀντὶ πινακίου φακῆς (Γεν. 25,27-34) λόγω τῆς μεγάλης σωματικῆς καὶ ψυχικῆς κόπωσης, πού ἔνοιωθε ἐκεῖνος. *Μέ τό δικό της τέχνασμα ἐξαπατᾷ τόν ἡλικιωμένο καί τυφλό Ἰσαάκ γιά νά δώσει τήν εὐλογία του στόν Ἰακώβ καί ὄχι στόν πρωτότοκο γιό του τόν Ἡσαῦ (Γεν. 26,28- 27,29). Ἐπίσης, μέ τή δική της συμβολή βοηθᾷ τόν Ἰακώβ νά ἀπομακρυνθεῖ προκειμένου νά ἀποφύγει τόν ὀργισμένο Ἡσαῦ. Τόν προτρέπει νά πάει στόν ἀδελφό της, τόν Λάβαν, στή Χαρράν τῆς Μεσοποταμίας. Ἐδῶ ἡ Ρεβέκκα μέ τήν συμπεριφορά της θυματοποιεῖ τόσο τόν ἀδύναμο, λόγω γηρατειῶν καί μειωμένης ὄρασης, σύζυγό της Ἰσαάκ, ὅσο καί τόν "συμπλεγματού" γιό της, Ἡσαῦ. Ὅταν πέθανε, τάφηκε στό τάφο τῶν Πατριαρχῶν στή Χεβρώνα, ὅπως καί ἡ Σάρρα (Γεν. 24,1-28,5).*

Κοινά σημεῖα μέ τήν Σάρρα: α) ἀτεκνία-στεριότητα στήν ἀρχή, β) ἐπεισόδιο μέ τόν βασιλιά Ἀβιμέλεχ στά Γέραρα, γ) ταφή στόν τάφο τῶν Πατριαρχῶν στή Χεβρώνα.

Ὁ Ἰακώβ μετονομάζεται ἀπὸ τόν Θεό σέ **Ἰσραήλ** καί εὐλογεῖται στήν Λουζά κάτω ἀπὸ μιὰ βάλανο πού ὀνομάζεται "Βάλανος τοῦ Πένθους".

Τὰ παιδιά τοῦ Ἰσαάκ καί τῆς Ρεβέκκας, οἱ σύζυγοι καί οἱ ἀπόγονοί τους

Ἡσαῦ + **Ἰουδίν** (κόρη τοῦ Βεήρ τοῦ Χετταίου)

+ **Βασεμμάθ** (κόρη τοῦ Εὐβαίου Αἰλῶν τοῦ Χετταίου)

+ **Μαελέθ** (κόρη τοῦ Ἰσμαήλ ἐγγονή τοῦ Ἀβραάμ καί τῆς Ἄγαρ)

=> διακόπτει τήν παράδοση καί λαμβάνει συζύγους ἀπὸ ξένη φυλή

Ἡ ἐριστικότητα τῶν ἀλλόφυλων (Χετταίων) συζύγων τοῦ Ἡσαῦ

προκαλεῖ δυσἀρέσκεια στοὺς γονεῖς του (Γεν. 26,34-35).

Ἰακώβ μέ παράκληση τῶν γονέων του ἀποφεύγει νά νυμφευθεῖ Χετταία καί ἀναζητεῖ σύζυγο στή Χαρράν τῆς Μεσοποταμίας, ὅπου ζεῖ ὁ θεῖος του,

ὁ Λάβαν μέ τίς κόρες του, Λεῖα καί Ραχήλ

+ **Λεῖα**, ἡ πρώτη καί μεγαλύτερη κόρη τοῦ Λάβαν, ὄχι καί τόσο ὁμορφή καί μέ πρόβλημα στήν ὄρασή της, εἶναι *ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ*

Ἰακώβ, ἀδικημένη καί θυματοποιημένη ἀπὸ τόν ἴδιο, γιατί κατά τή συνάντησή μέ τόν ἐξαργιωμένο Ἡσαῦ, ριψοκινδύνευσε. Ἦταν

εὐλογημένη ἀπὸ τόν Θεό μέσω τῶν ἀπογόνων της μέ μεγάλα ἀξιώματα (Ιούδας βασιλικό, Λευὶ ἱερατικό ἀξίωμα). Ὀνοματοδοτεῖ τὰ

¹ Ὁ Ἡσαῦ ἀπορρίπτει ἑμμεσά ἓνα ρόλο πού τοῦ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τήν ἀναγκαιότητα τῆς κοινωνικῆς δομῆς μέσα στήν ὁποία ζεῖ καί κινεῖται. Θεωρεῖ ἀντιπάλους του: α) τήν ἴδια τὴ μητέρα του γιατί νοιώθει μητρική συναισθηματικὴ στέρηση, ἀφοῦ δείχνει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον καί φροντίδα γιὰ τόν ἄλλο τόν γιό της, τόν Ἰακώβ, β) τόν ἀδελφό του, τόν Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει μιὰ ἀνταγωνιστικὴ ὑπεροχή ἐναντι τοῦ Ἡσαῦ, λόγω τοῦ χαρακτήρα του καί τῆς συμπεριφορᾶς τῆς μητέρας τους, καί γ) τόν ἴδιο του τόν ἑαυτό, λόγω τῆς μειονεκτικῆς θέσης πού ἔχει ἐρθεῖ. Νομίζει ὅτι μέ τήν ἀπόρριψη τῶν προνομίων πού τοῦ δίνουν τὰ πρωτοτόκια ὅτι ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καυστικά αἰσθήματα ἐνοχῆς, ἐπεὶδὴ ἀκριβῶς αἰσθάνεται ὅτι κοινωνικά εἶναι ἀνεπαρκὴς καί ταυτόχρονα θεωρεῖ ὅτι διασώζει τήν ἀκεραιότητα τῆς ἰδεατῆς του εἰκόνας. Παρὰ τήν ἀντίδραση αὐτή, δέν κατορθώνει νά ἐλευθερωθεῖ, ἀλλὰ ἀπεναντίας συμπλέκεται περισσότερο καί συγκρούεται ψυχικά, ἀντιμετωπίζοντας ὡς μόνη λύση τὸ θάνατο, λόγω τῆς σωματικῆς καί ψυχικῆς κούρασης πού ἔχει ἤδη νοιώσει μέ αὐτές τίς καταστάσεις.

παιδιά της μέ μεγάλη ευσέβεια καί ευγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεό.
Πέθανε πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰακώβ καί τάφηκε στοὺς τάφους τῶν
Πατριαρχῶν στὴ Χεβρώνα, μαζί μέ τή Σάρρα καί τή Ρεβέκκα.

7 παιδιά: γιοί: Ρουβήν, Συμεών, Λευί, Ιούδας, Ισάχαρ, Ζαβουλών

κόρη: Δείνα θυμὰ βιασμοῦ καί σεξουαλικῆς κακοποίησης τοῦ
Συχέμ - ἀντίποινα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς της
Συμεών καί Λευί => θυμὰτα ὅλες οἱ γυναῖκες
ἀπὸ τή φυλὴ τοῦ βιαστῆ (Γεν. 34,1 ἐξ.)

+ Ζελφά, παιδίσκη τῆς Λείας, 2 παιδιά: γιοί: Γάδ καί Ἀσήρ

+ Βάαλ ἢ Βάλλη, παιδίσκη τῆς Ραχήλ,

2 παιδιά: γιοί: Δάν καί Νεφθαλί

+ Ραχήλ, δευτέρη κόρη τοῦ Λάβαν, πιὸ νέα καί ὁμορφη. Ὁ Ἰακώβ τὴν
ἀγάπησε πρώτη, ἀλλὰ ὁ πατέρας της ὑποσχέθηκε νὰ τοῦ τὴν
δώσει ἀφοῦ δούλευε πρῶτα σ' ἐκεῖνον γιὰ ἑπτὰ ἔτη. Ὅμως ὁ Λάβαν
ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεσή του καί τοῦ ἔδωσε τὴ Λεία, τὴν πρώτη κόρη.
Τό γεγονὸς αὐτό δὲν πτόησε τὸν Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος συνέχισε νὰ
δουλεύει προκειμένου νὰ πάρει γιὰ σύζυγό του τὴν
Ραχήλ καί πράγματι τό κατόρθωσε. Αὐτό ἔγινε μέ βάση τὴ διάταξη
τοῦ Λευϊτικοῦ (18,18), ἡ ὁποία καταργήθηκε μέ τὸν Μωσαϊκὸ Νόμο. Ἡ
σχέση μέ τὴν ἀδελφή της κλονίστηκε, ὅταν κατάλαβε ὅτι ἦταν
στεῖρα, καί ἔβλεπε ὅτι ἡ Λεία ἀποκοτοῦσε παιδιά. Ἐπειδὴ
παραπονιόταν στὸν Ἰακώβ, ἐκεῖνος παρακάλεσε
τὸν Θεὸ νὰ τῆς δώσει ἓνα παιδί. Ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴν παράκληση
τοῦ Ἰακώβ, τὴ λυπήθηκε καί τελικὰ τῆς χάρισε δύο γιούς, ὅμως
κατὰ τὴ γέννηση τοῦ δευτέρου πέθανε (Γεν. 34).

*Ὁ Ἰακώβ ἔδειξε τὴν εὐνοία του πρὸς ἐκείνη, ὅταν ὁ ἀδελφός
του, ὁ Ἡσαῦ, ἦλθε ὀργισμένος ἐναντίον του. Τότε ἔβαλε τὴν
Ραχήλ καί τὸν γιό της Ἰωσήφ σὲ πιὸ ἀσφαλὲς μέρος καί
ἔθεσε μπροστά καί σὲ πιὸ ἐπικίνδυνη θέση τὴν Λεία καί
τοὺς γιούς της.*

2 παιδιά: γιοί: Ἰωσήφ καί Βενιαμίν

Ἡ ἴδια *θυματοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἐξάρτησή της ἀπὸ ἓνα εἶδος
ναρκωτικοῦ (τὸν μανδραγόρα) καί ἐπιβάλλει στὸν Ἰακώβ
νὰ βρεθεῖ μέ τὴν Λεία προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσει τὴ δόση της
(Γεν. 29,31-30,24). Πιθανόν ἡ ἀτεκνία της τὴν ἔκανε νὰ λαμβάνει
αὐτό τό φυτό, εἴτε γιὰ νὰ ἀποκτήσει ἀρσενικὸ παιδί, εἴτε γιὰ νὰ
ξεχάσει τὴν στεριότητά της. Ἐπίσης θυματοποιεῖται (ὅπως
καί πολλές ἄλλες γυναῖκες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς) **μέ τὸν θάνατό***

της κατά τή γέννηση τοῦ Βενιαμίν λόγω ἑλλειψῆς ἐπαρκoῦς ἱατρικῆς περίθαλψης (Γεν. 35)

Θά πρέπει νά ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ ἴδια **θυματοποιεῖ τόν Ἰακώβ καί τόν πατέρα της, Λάβαν**, ὅταν κλέβει τά εἰδωλα τῶν πάτριων θεῶν, χωρίς νά τό γνωρίζει κανένας τους. Τελικά κατάφερε νά ξεφύγει τῆς τιμωρίας, γιατί καθόταν ἐπάνω σ' αὐτά καί ἔτσι δέν τήν ἐντόπισαν (Γεν. 31).

Θυματοποιήσεις ἄλλων προσώπων

α. **τῆς Δείνας** (κόρης τοῦ Ἰακώβ καί τῆς Λείας). Ἡ Δείνα ἔπесε θῦμα βιασμοῦ καί σεξουαλικῆς κακοποίησης (Γεν. 34,1ἑξ.) ἀπό τόν Συχέμ. Οἱ ἀδελφοί της, δηλαδή ὁ Συμεὼν καί ὁ Λευὶ θέλησαν νά ἐκδικηθοῦν τόν βιασμό της καί φόνευσαν μέ πονηρό τρόπο ὅλους τοὺς ἄνδρες τῆς φυλῆς τοῦ Συχέμ, λεηλάτησαν τήν πόλη καί αἰχμαλώτησαν τά γυναικόπαιδά τους. Ἄν καί ὁ Ἰακώβ τοὺς ἐπέπληξε, ἐκεῖνοι θεώρησαν ὅτι δίκαια ἔπραξαν, ἀφοῦ ἡ ἀδελφή τους χρησιμοποιήθηκε σαν νά ἦταν πόρνη. Πέρα ὅμως ἀπό τή θυματοποίηση τῆς Δείνας, θυματοποιoῦνται καί ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς φυλῆς τοῦ βιαστή, χωρίς νά εὐθύνονται γιά τήν ἀδίκη πράξη κατά τῆς Δείνας.

β. **τοῦ Ἰούδα** (γιοῦ τοῦ Ἰακώβ καί τῆς Λείας). Ὁ γάμος τοῦ Ἰούδα μέ τήν Σανά φέρει σ' ἐκεῖνον τρεῖς γιoύς: τόν Ἡρ, τόν Αννάν καί τόν Σηλώμ (Γεν. 38). Ὁ **Ἡρ** παντρεύεται τήν **Θάμαρ**, ἀλλά πεθαίνει πρόωρα, χωρίς νά ἀφήσει ἀπογόνους καί σύμφωνα μέ τά ἔθιμα τοῦ Λευιρατικοῦ γάμου, ἔπρεπε νά τήν νυμφευθεῖ ὁ δεύτερος γιoύς ὁ **Αννάν**. Αὐτός τήν παίρνει ὡς γυναῖκα του, ἀλλά δέν ἐκτελεῖ σωστά τά συζυγικά του καθήκοντα, γιατί ἀποσκοπεῖ νά γίνει ἐκεῖνος κληρονόμος τῆς περιουσίας. Ὁ Θεός τόν τιμωρεῖ γι' αὐτή τήν πράξη του **μέ πρόωρο θάνατο**, παραμένοντας ἡ Θάμαρ ἄτεκνη, γι' αὐτό ἔπρεπε νά τήν νυμφευθεῖ ὁ τρίτος γιoύς, ὁ Σηλώμ, ὅμως αὐτό δέν πραγματοποιεῖται γιατί ὁ Ἰούδας φοβήθηκε ὅτι θά χάσει καί τόν τρίτο του γιoύ. Ἔτσι ἡ Θάμαρ ἀποφασίζει νά ἐξαπατήσει τόν πεθερό της καί νά ἀποκτήσει μαζί του παιδί. Πράγματι ὁ Ἰούδας ἀμαρτάνει χωρίς νά τό γνωρίζει μέ τή νύφη του, ἡ ὁποία γεννᾷ δίδυμα, τόν Φάρες καί τόν Ζάρα, καί συνάμα τοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐγκυμοσύνη της ἦταν ἀπολύτως νόμιμη. Συνεπῶς ὁ **Ἰούδας θυματοποίησε τήν Θάμαρ, ἀφοῦ δέν τήν ἄφησε ἀρχικά νά ἀποκτήσει παιδί ἀπό τόν τρίτο του γιoύ, ἀλλά ταυτόχρονα, θυματοποιήθηκε καί ἀπό ἐκείνη, ἀφοῦ ἡ Θάμαρ χρησιμοποίησε ἓνα τέχνασμα (πλαστοπροσωπία), γιά νά τόν πλησιάσει καί νά τόν ἐκδικηθεῖ.. Ὅσον ἀφορᾷ τήν Θάμαρ θυματοποιήθηκε ἀπό τήν ἴδια τήν κατάσταση νά μείνει χήρα καί νά μὴν μπορεῖ νά διαλέξει ἐκείνη τόν ἐπόμενο σύζυγό της γιά νά ἀποκτήσει παιδιά. Ἄν τό ἔκανε αὐτό μόνη της, ἡ τιμωρία ἦταν θάνατος διὰ πυρᾶς, λιθοβολισμοῦ ἢ ἄλλου μέσου. Ἀλλά καί ἡ Θάμαρ θυματοποίησε τόν Ἰούδα καί ἀπέκτησε τοὺς δύο γιoύς της ἀπό ἐκεῖνον διαπράττοντας τό ἀδίκημα τῆς πενθερομιξίας.**

γ. **τοῦ Ἰωσήφ** (γιοῦ τοῦ Ἰακώβ καί τῆς Ραχήλ). Ὁ Ἰακώβ ἀγαπᾷ περισσότερο τόν **Ἰωσήφ** (τοῦ χαρίζει ἓνα πολύχρωμο χιτῶνα μέ μακριά μανίκια) γεγονός πού προξενεῖ τό μῖσος τῶν ἄλλων ἀδελφῶν (Γεν. 37,1-4). Ὁ Ἰωσήφ βλέπει δύο ὄνειρα (ἓνα μέ τά δεμάτια καί τό ἄλλο μέ τόν ἥλιο, τήν σελήνη καί τά ἔντεκα ἀστέρια), ἀλλά τά

ἀδελφία του τόν θεώρησαν ὄνειροπόλο καί τόν φθόνησαν (37,5-11). Ὡς ἄμεση συνέπεια αὐτοῦ τοῦ φθόνου πούλησαν τόν Ἰωσήφ στούς Μαδιανίτες ἐμπόρους καί αὐτοί τόν μετέφεραν στήν Αἴγυπτο (37,12-28). Στή συνέχεια οἱ ἀδελφοί τοῦ Ἰωσήφ παραπλανοῦν τόν πατέρα τους λέγοντας ὅτι τόν Ἰωσήφ τόν κατασπάραξε ἄγριο θηρίο. Οἱ Μαδιανίτες πούλησαν τόν Ἰωσήφ σάν δοῦλο στόν Πετεφρῆ (37,29-36). *Ἐδῶ ὁ Ἰωσήφ θυματοποιεῖται ἀπό τά ἀδελφία.*

Στήν Αἴγυπτο πλέον ὁ Ἰωσήφ τιμᾶται καί ἐξυψώνεται στό σπίτι τοῦ Πετεφρῆ (Γεν. 39,1-6α). Ὅμως ἡ σύζυγος τοῦ Πετεφρῆ συμπάθησε πολύ τόν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος ἔχει ὁμορφιά καί παράστημα, καί τόν προκαλεῖ νά κοιμηθεῖ μαζί της. Ὁ ἴδιος μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί ἀπό εὐγνωμοσύνη πρὸς τόν Πετεφρῆ ἀρνεῖται κάθε πρότασή της (39,6β-12). Ὡστόσο ἐκείνη μέ κάποιο τέχνασμα (κράτησε τὰ ρούχα τοῦ Ἰωσήφ) τόν ἐκδικεῖται καί τόν συκοφαντεῖ στόν Πετεφρῆ ὅτι τήν ἀτίμασε. Αὐτό ὅμως προκάλεσε τήν ὀργή τοῦ κυρίου του καί τόν ἔστειλε στό δεσμοτήριο. Ἐκεῖ ὁ Ἰωσήφ ἐγίνε συμπαθής στόν ἀρχιδεσμοφύλακα, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐμπιστεύτηκε τή φυλακή. *Ἐδῶ ὁ Ἰωσήφ θυματοποιεῖται ἀπό τήν γυναῖκα τοῦ Πετεφρῆ, ἡ ὁποία διαπράττει τό ἀδίκημα τῆς συκοφαντίας.*

Μαζί μέ τόν Ἰωσήφ φυλακίζονται καί δύο ἀξιωματοῦχοι τοῦ Φαραώ, ὁ ἀρχιοινοχός καί ὁ ἀρχισιτοποιός, τούς ὁποίους καί πάλι φρόντιζε ὁ Ἰωσήφ. (Γεν. 40, 1-4). Οἱ δύο αὐτοί ἀξιωματοῦχοι βλέπουν δύο ὄνειρα καί ταρασσονται γιατί δέν ξέρουν νά τά ἐξηγήσουν. Ὁ Ἰωσήφ τούς τά ἐξηγεῖ (ὁ ἀρχιοινοχός -κληματαριά μέ 3 βότρες γεμάτα σταφύλια καί ὁ ἀρχισιτοποιός - 3 πανέρια μέ ψωμί στό κεφάλι καί τὰ πουλιά ἔτρωγαν τὰ ψωμιά) καί πράγματι σέ 3 ἡμέρες ἐπαληθεύονται οἱ ἐξηγήσεις τοῦ Ἰωσήφ (40,5-23). *Ὅμως ὁ Ἰωσήφ παρέμεινε ξεχασμένος ἀπό τόν ἀρχιοινοχό στή φυλακή.*

Στή συνέχεια τὰ δύο ὄνειρα τοῦ Φαραώ (Γεν. 41: 7 ἀγελάδες παχειές καί 7 ἰσχνές, καθὼς 7 στάχυα παχιά καί ὠραῖα καί 7 στάχυα λεπτά καί ἀδύναμα) καθιστοῦν τόν βασιλιά ἀνίκανο νά τά ἐρμηνεύσει. Ἀκριβῶς ἐκείνη τή στιγμή ὁ ἀρχιοινοχός θυμήθηκε τήν ὑπόσχεσή του πρὸς τόν Ἰωσήφ, τόν ὁποῖο καλεῖ νά δώσει ἐξηγήσεις στά ὄνειρα τοῦ βασιλιά. Πράγματι τὰ ἐξηγεῖ καί ὁ ἴδιος ἀνυψώνεται ἀπό τόν Φαραώ σέ ἀντιβασιλέα ὅλης τῆς Αἰγύπτου. Τά ὄνειρα ἐπαληθεύονται.

Ὁ Ἰωσήφ παντρεύεται τήν κόρη τοῦ ἱερέα Πετεφρῆ, τήν Ἀσεννέθ καί ἀποκοτῶν 2 γιούς, τόν Μανασσῆ (=ὁ Θεός μέ ἔκανε νά λησμονήσω ὅλες τίς ταλαιπωρίες μου καί ὅλα τὰ σχετικά μέ τό σπίτι τοῦ πατέρα μου) καί τόν Ἐφραΐμ (= ὁ Θεός μέ ἔκανε νά αὐξηθῶ στή χώρα τῆς δυστυχίας μου).

Ἐπειδὴ στή Χαναάν ἐπικρατεῖ λιμός, ὁ Ἰσραήλ (δηλαδή ὁ Ἰακώβ, πού μετονομάσθηκε ἔτσι ἀπό τόν Θεό) κρατᾷ μόνον τόν Βενιαμίν καί στέλνει τὰ ὑπόλοιπα παιδιά στήν Αἴγυπτο γιά νά ἀγοράσουν σιτάρι. Πράγματι ὅταν φτάνουν ἐκεῖ, ζητοῦν νά προμηθευτοῦν σιτάρι ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἰωσήφ, χωρίς νά ἀναγνωρίσουν τόν ἀδελφό τους. Ὁ Ἰωσήφ τούς ἀναγνωρίζει, ἀλλά τούς δείχνει αὐστηρότητα καί τούς κατηγορεῖ γιά κατασκόπους. Ἐκεῖνοι δέν τόν ἀντιλαμβάνονται, κυριεύονται ἀπό φόβο καί ἐνοχές γιά τό ἀμάρτημά τους. Φτάνουν στό σημεῖο νά μποῦν φυλακή, γιατί μέ ἓνα τέχνασμα τοῦ Ἰωσήφ βρέθηκαν τὰ χρήματα στούς σάκκους τους. Πρὶν τούς ἀφήσει νά φύγουν γιά τή γῆ Χαναάν, κρατᾷ τόν Συμεὼν αἰχμάλωτο καί τούς θέτει τόν ὄρο ὅτι θά τόν ξαναπάρουν πίσω μόνον ἂν φέρουν μαζί τους τόν Βενιαμίν. Ὅταν φθάνουν στή Χαναάν, ὁ πατέρας τους ὁ Ἰσραήλ ταρασσεται κι ἐκεῖνος μέ τὰ ὅσα ἀκουεῖ (Γεν. 42).

Τά ἀδελφία τοῦ Ἰωσήφ πραγματοποιοῦν καί δεύτερο ταξίδι στήν Αἴγυπτο ἐκτελώντας καί τόν ὄρο τοῦ Ἰωσήφ, δηλαδή παίρνουν μαζί τους καί τόν Βενιαμίν. Πράγματι ὅταν ἔφθασαν ὁ Ἰωσήφ συγκινήθηκε πολύ, γιατί ἦταν ἀγαπημένοι πολύ μέ τόν Βενιαμίν. Χωρίς νά δείξει τή συγκίνησή του, τούς προσκαλεῖ νά φᾶνε ὅλοι μαζί στό σπίτι του. Στό χαρούμενο τραπέζι ὁ Ἰωσήφ δείχνει τήν ἀδυναμία πρὸς τόν Βενιαμίν (Γεν. 43), ἂν καί δοκιμάζει ἐκ νέου τά ἀδελφία του. Δίνει ἐντολή νά κρύψουν ἓνα ἀσημένιο κύπελλο μέσα στόν σάκκο τοῦ Βενιαμίν καί ἔτσι νά κατηγορηθεῖ ὅτι τό ἔκλεψε. Ὁ Ἰούδας ἐπεμβαίνει καί ὑπερασπίζεται τόν Βενιαμίν. Λέει στόν Ἰωσήφ ὅτι ἡ κράτηση τοῦ Βενιαμίν θά σημάνει τό τέλος τοῦ πατέρα του (Γεν. 44). Στό σημεῖο αὐτό ὁ Ἰωσήφ δέν ἀντέχει ἄλλο καί φανερώνεται στους ἀδελφούς του χωρίς νά κρατήσει κακία. Ὁ Φαραώ προσκαλεῖ τόν Ἰακώβ στήν Αἴγυπτο. Οἱ ἀδελφοί τοῦ Ἰωσήφ ἐπιστρέφουν στόν πατέρα τους μέ σκοπό νά τόν φέρουν στήν Αἴγυπτο (Γεν. 45). Πρὶν ἀναχωρήσουν ἀπό τήν Χαναάν ὁ Ἰακώβ αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά προσφέρει θυσία στόν Θεό, ὁ Ὅποιος παρουσιάζεται σέ κεῖνον μέ ὄραμα διαβεβαιώνοντάς τον ὅτι θά εἶναι δίπλα του στήν Αἴγυπτο. Μαζί του μεταναστεύουν ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του. Ὅταν φτάνουν ἐκεῖ ὁ Ἰούδας πηγαίνει ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Ἰακώβ στόν Ἰωσήφ καί μετά ἀκολουθεῖ ἡ συνάντηση ὅλων μαζί (Γεν. 46). Ὁ Ἰωσήφ παρουσιάζει τόν πατέρα του καί τούς ἀδελφούς του στόν Φαραώ καί ἐγκαθίστανται στή Γεσέμ. Ἡ συνετή διοίκηση τοῦ Ἰωσήφ ἀπέδωσε κατά τήν περίοδο τῆς πείνας. Ὁ Ἰακώβ ἐκφράζει τήν τελευταία ἐπιθυμία του ὅταν πεθάνει νά ταφεῖ στή γῆ Χαναάν στους τάφους τῶν Πατριαρχῶν. Καί ὁ Ἰωσήφ τοῦ δίνει τήν ὑπόσχεσή του (Γεν. 47) καί τόν ἐπισκέπτεται ὅταν ἀρρώστησε μέ τούς δύο γιούς του, τούς ὁποίους ὁ Ἰακώβ υἱοθετεῖ καί εὐλογεῖ. Λίγο ἀργότερα ἀφήνει ὡς εἰδική κληρονομιά στόν Ἰωσήφ τήν πόλη Συχέμ, τό μαχαίρι καί τό τόξο του (Γεν. 48). Ἐπίσης ὁ Ἰακώβ εὐλογεῖ προφητικά τήν κάθε φυλή καί μετά πεθαίνει (Γεν. 49). Κατά τίς προετοιμασίες τῆς κηδείας, τά παιδιά τοῦ Ἰακώβ φοβοῦνται μήπως ὁ Ἰωσήφ τούς ἀνταποδώσει τήν σκληρότητα πού ἐκεῖνοι ἔδειξαν ἀπέναντί του. Ὅμως ἐκεῖνος τούς καθησυχάζει ὅτι δέν θά συμβεῖ αὐτό καί τούς παρακαλεῖ νά τοῦ ὑποσχεθοῦν πώς ὅταν ἐκεῖνος πεθάνει κι ἐκεῖνοι ἐπιστρέψουν στή Χαναάν νά πάρουν μαζί τους τά ὀστά του. Ὁ Ἰωσήφ πεθαίνει σέ ἡλικία 110 ἐτῶν καί τόν βαλσαμώνουν σέ φέρετρο στήν Αἴγυπτο (Γεν. 50).

Κατά τήν ἐποχή τῶν Πατριαρχῶν ἓνας εἶναι ὁ Θεός ὁ ὑψιστος πού φέρει τά ὀνόματα: Ἐλωχέιμ, Ἐλ και Γιαχβέ. Ὁ Θεός τῶν Πατριαρχῶν εἶναι: Θεός αἰώνιος, Θεός ἐπιβλέπων, Θεός φοβερός, Θεός τῆς Βαιθήλ, Θεός Ὑψιστος, Θεός Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καί Ἰακώβ, παντοδύναμος, χορηγός ζωῆς, φοβερός, ἠθικός, τιμωρός, κατευθύνει τήν ἱστορία πρὸς ὀρισμένο σκοπό μέ τό δικό του σχέδιο πού τελικά πραγματοποιεῖται, βρίσκεται πλησίον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά πάνω ἀπό τόν ἄνθρωπο, εἶναι ὑπερβατικός, ἀλλά εὐλογεῖ τόν κόσμον καί τή φύση, λατρεύεται παντοῦ (θυσιαστήρια, ἱερά κοντά σέ πηγές καί δένδρα καί φρέατα, Συχέμ Βεερσεβά Χεβρών Βαιθήλ) δέχεται θυσίες αἱματηρές καί ἀναίμακτες θυσίες ὅχι ἀκόμη ἀπό ἱερατεῖο, ἀλλά ἀπό τους Πατριάρχες καί τόν λαό. Μόνο ἡ περιτομή εἶναι γνωστή καί δέν γίνονται ἀνθρωποθυσία, ἢ θυσία τοῦ Ἰσαάκ τερματίζει τίς θυσίες καί γι' αὐτό τοποθετεῖται τό ζῶο. Ἀπό ἐορτές εἶναι μόνον τό Σάββατο, τῆς Νουμηνίας, κουρά τοῦ ποιμνίου καί μια ἐτήσια στήν ἔρημο. Δέν ὑπάρχει ἀνεπτυγμένη διδασκαλία γιά τήν μεταθανάτια ζωή.

Προσωπικότητες στο βιβλίο της Ἐξόδου

Μετά τούς Πατριάρχες, ὁ λαός τοῦ Ἰσραήλ παύει νά εἶναι μιά οἰκογένεια καί γίνεται ἰσχυρό ἔθνος στήν Αἴγυπτο μέ ἀρχηγό τόν Μωυσή. Τό βιβλίο τῆς Ἐξόδου ἀναφέρεται στά γεγονότα τῆς ἐξόδου καί τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπό τήν Αἴγυπτο καί τῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ στό ὄρος Σινᾶ, καθὼς καί τή σύναψη διαθήκης (συμφωνίας) μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ.

I. Ἐξ. 2,1-22

Αμβράμ + *Ἰωχαβέδ* (γονεῖς ἀπό τή φυλή τοῦ Λευί)

παιδιά:

-----> 1. *Μαριάμ* (τυμπανίστρια καί καλήφωνος)

Ἡ δική της ἐξυπνάδα καί ἡ μεγάλη πίστη τῆς μητέρας της στό Θεό ἔσωσαν τόν ἀδελφό της, τόν Μωυσή. Πέθανε σέ νεαρή ηλικία.

-----> 2. *Ααρών* (ιερέας)

-----> 3. *Μωυσῆς* (= "ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτόν ἀνειλόμην")

Τόν ἔσωσαν οἱ ἑβραῖες μαῖες Σεπφωρά καί Φουά, ἡ ἀδελφή του Μαριάμ καί ἡ κόρη τοῦ Φαραώ. Ἦταν ποιμὴν καί νυμφεύθηκε τήν *Σεπφωρά* (κόρη τοῦ Ἰοθόρ) καί ἀπέκτησαν ἕναν γιό, *τόν Γηρσάμ* ("πάροικος εἰμί ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ")

Μωυσῆς: ἐλευθερωτής ἀξιώματος, νομοθέτης, μεσίτης, προφήτης, ἀρχιερέας, ποιμένας, ἡ ἐπιλογή του ἔγινε ἀπό τόν ἴδιο τόν Γιαχβέ, ἡγεῖται τῆς ἐξόδου ἀπό τήν Αἴγυπτο καί τῆς Διάβασης τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. Ὡς ἕνας αὐτοεξόριστος ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ ἕνα παράξενο θέαμα. Μέσα σέ μια βάτο, που φλεγόταν, χωρὶς νά καίγεται, ὁ Θεός καλεῖ τόν Μωυσή νά ἐλευθερώσει τό λαό του που καταδυναστεύεται ἀπό τούς Αἰγυπτίους. Στό διάλογο πού ἀκολουθεῖ ὁ Μωυσῆς διατυπώνει ἐπιφυλάξεις γιὰ τήν ἱκανότητά του νά ἀνταποκριθεῖ στη δύσκολη ἀποστολή που τοῦ ἀνατίθεται. Δεν ἀρκεῖται στίς διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ ὅτι θα τοῦ συμπαρασταθεῖ, ἀλλά ζητᾷ ἀπό αὐτόν κάτι πολύ πιο σημαντικό. Ζητᾷ νά μάθει τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ πού τόν καλεῖ. Ὁ ἔμμεσος τρόπος μέ τόν ὁποῖο θέτει τό σχετικό ἐρώτημα καί ἡ μεγάλη ἐπιφύλαξή του (Ἐξοδος 3,13) φανερῶνει τή σπουδαιότητα τοῦ αἰτήματός του. Σύμφωνα μέ τίς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, τό ὄνομα δέν ἀποτελεῖ ἕνα ἐξωτερικό μόνον χαρακτηριστικό πού διακρίνει ἀπλῶς τό ἕνα πρόσωπο ἀπό τό ἄλλο, ἀλλά σχετίζεται μέ τή φύση, τό ρόλο καί τό χαρακτήρα αὐτοῦ πού τό φέρει. Ζητώντας ὁ Μωυσῆς νά γνωρίσει τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, δέν ζητᾷ ἀπλῶς μιά ὁποιαδήποτε πληροφορία, ἀλλά ζητᾷ νά γνωρίσει τόν ἴδιο τόν Θεό. Γιά τό λόγο αὐτόν ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνάλογη. Ὁ Θεός δέν ἀπαντᾷ εὐθέως, δηλώνοντας κάποιο ὄνομα, ἀλλά περιγράφοντας ἕνα

χαρακτηριστικό του: «Εἶμαι αὐτός πού ὑπάρχει» (Ἐξοδος 3,14) Τό κύριο δηλαδή χαρακτηριστικό τοῦ Θεοῦ πού ἀποκαλύπτεται στον Μωυσή εἶναι ἡ ὕπαρξη, σέ ἀντίθεση μέ ἄλλους θεούς πού λατρεύουν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι στην πραγματικότητα δεν ὑπάρχουν. Ἡ ἀποκάλυψη στό Σινᾶ ἀποτελεῖ μιά ἀπό τίς κορυφαῖες στιγμές, ὄχι μόνον τῆς ἱεῤᾤς ἱστορία τῆς Παλαιᾤς Διαθήκης, ἀλλά καί τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, καθὼς τό γεγονός ἐκεῖνο καί ἡ διαθήκη πού ἀκολούθησε ἔμελλε νά γίνουν ἡ ἀφετηρία μιᾤς κοσμοῖστορικῆς ἀλλαγῆς στην πνευματικῆ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Θεός τοῦ Μωϋσῆ εἶναι:

- 1) Ὑπέρτατη ἀκαταμάχητη δύναμη
- 2) Κυρίαρχος ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως, ἡ ὁποῖα ὑποτάσσεται στή δύναμη Του
- 3) Προσωπικός καί ὄχι θεός τῶν ἡφαιστειῶν καὶ τῶν καταιγίδων
- 4) ἠθικός καί ἐκδηλώνει τῇ δυνάμει του ἀνάλογα μέ τὰ ἠθικά αἷτια, ὅταν διαταράσσεται ἡ ἠθική τάξη ἢ ὑπάρχει ὕψιστος σκοπός (ἠθικός καί δογματικός μονοθεῖσμός)
- 5) κυβερνήτης τοῦ κόσμου (κρίνει, κυβερνᾷ μέ βάση τοὺς ἠθικούς κανόνες)
- 6) ἀποσπασμένος ἀπό τίς φυσικές δυνάμεις καὶ μὴ συγχεόμενος μέ αὐτές
- 7) συνδεδεμένος μέ τὴν ἱστορία τὴν ἐξέλιξί της μέ ἠθικές διατάξεις, ἔχει τοποθετήσει ἔννοια, νοῦ καὶ σκοπό. Εἶναι καθοδηγητής, ἄγρυπνος φρουρός, ρυθμιστής
- 8) ἀδέκαστος καί φοβερός κριτής, δικαιοκρίτης μέ βάση τοὺς νόμους του ἐλέγχει στις σχέσεις Θεοῦ καί ἀνθρώπου καί ἀνθρώπου μέ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.
- 9) Σκληρός τιμωρός τοῦ κακοῦ καί τοῦ ἀδίκου, ἀποκαθιστᾷ τὴν ἠθική τάξη «ὁ Γιαχβέ ἀποδίδει ἐκάστῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ» (Α' Βασ. 26)
- 10) Εὐσπλαχνικός
- 11) Δίκαιος βοηθός τοῦ ἀνθρώπου
- 12) Πιστός τηρητής τῶν ὑποσχέσεων καί τῆς διαθήκης Του
- 13) Ζηλωτής γιατί δέν ἐπιδέχεται ἄλλον θεόν πού νά λατρεύεται πλησίον αὐτοῦ.
- 14) Ἐθνικός θεός καί ἀόρατος ἀρχηγός τοῦ λαοῦ ἀκόμη καί στον πόλεμο, μάχη στρατόπεδο, πόλεμοι Γιαχβέ, νίκη καὶ σωτηρία τοῦ Γιαχβέ == ἔχθροί τοῦ Γιαχβέ καί τοῦ Ἰσραήλ, ἀγιασμός καὶ νηστεία ὁδηγοῦν στην καθαρότητα στρατοπέδου καί πολεμιστῶν.

Προσωπικότητες στο βιβλίο τῶν Ἀριθμῶν

Στό βιβλίο τοῦ **Λευϊτικοῦ**, πού προηγείται, ἔχουμε ἀναφορές σέ θυσίες καί διατάξεις πού ἀφοροῦν τή θρησκευτική καθαρότητα καί τόν νόμο γιά τήν ἀγιότητα.

Τό βιβλίο τῶν **Ἀριθμῶν** ἀναφέρεται στήν ἀρίθμηση τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, τή διαμονή τους στό Σινᾶ, τήν πορεία-περιπλάνησή τους πρὸς τή Μωάβ καί τήν ἐκεῖ διαμονή τους.

Ἀριθμ. 27,1-8: Ὁ Σαλπαάδ -----> πέντε (5) κόρες μέ τά ἐξῆς ὀνόματα:

Μαλά, Νουά, Εγλά, Μελχά, Θερσά,
ἀλλά κανένα γιό.

Σύμφωνα μέ τό Δευτ. 21,17 καί τό κληρονομικό δίκαιο, ὅταν κάποιος πέθαινε, τόν κληρονομοῦσαν οἱ ἄνδρες συγγενεῖς του, οἱ ὅποιοι ἂν ἦταν καί πρωτότοκοι δικαιοῦνταν διπλή μερίδα, καί ὄχι οἱ κόρες του. Κάτι ἀνάλογο συνέβη καί μέ τό θάνατο τοῦ Σαλπαάδ, τήν περιουσία τοῦ ὁποῖου διεκδίκησαν οἱ ἄνδρες συγγενεῖς καί οἱ κόρες του ἔμειναν ἄπορες. Ἐκεῖνες ὅμως τήν διεκδίκησαν δυναμικά καί ἔφτασαν μέχρι τόν Μωυσῆ, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τό ζήτημα στήν κρίση τοῦ Κυρίου καί δικαίωσε τίς πέντε κόρες. Κατόρθωσε νά τούς δώσει πίσω τήν περιουσία καί μετά ἀπ' αὐτό τό γεγονός, ἔλλαξε τό κληρονομικό δίκαιο μέ νέα νομοθετική ρύθμιση. Τό ἴδιο περιστατικό ἀναφέρεται ἄλλες δύο φορές στά: Ἀριθμ. 36,1-22, Ἰ. Ναυῆ 17,3-6

Ἀκολουθεῖ τό βιβλίο τοῦ **Δευτερονομίου**, τό ὁποῖο ἀναφέρεται σέ νομικές διατάξεις περὶ δικαιοσύνης καί δικαιοδοσίας καθὼς καί τίς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Μωυσῆ, τό θάνατο καί τήν ταφή του. Ἐδῶ βρίσκουμε τήν τέταρτη πηγή, **τόν Δευτερονομιστή (D)**.

Προσωπικότητες στο βιβλίο τοῦ Ἰησοῦ Ναυῆ

Μετά τούς Πατριάρχες καί τόν Μωυσῆ, τήν ἀρχηγία ἀναλαμβάνει ὁ **Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ**, ὁ ὁποῖος θά ὀδηγήσει τό Ἰσραηλιτικό ἔθνος στήν γῆ Χαναάν.

Ἰ. Ναυῆ 2,1-24: ἡ πόρνη Ραχάβ (Ο' Ρααβ)

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ [ὁ διάδοχος τοῦ Μωυσῆ στήν ἀρχηγία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ γιά τή διάβαση τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου καί στούς πολέμους γιά τήν κατάκτηση τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας / 40 χρόνια μετά τη διάβαση τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης] στέλνει δύο κατασκόπους στήν πόλη τῆς Ιεριχούς τούς ὁποῖους ὑποθάλπτει ἡ πόρνη Ραχάβ στό σπίτι της. Ὅταν ὁ βασιλιάς τῆς Ἰεριχοῦς μαθαίνει ὅτι οἱ δύο ἰσραηλίτες κατάσκοποι βρίσκονταν ἐκεῖ, στέλνει ἀνθρώπους

τους για να τους βρουν και να τους σκοτώσουν. Όμως η Ραχάβ παραπλάνησε τους άνδρες του βασιλιά και τους έδιωξε.
Από τη μία πλευρά έσωσε τους δύο Ισραηλίτες, αλλά από την άλλη παραβίασε το δίκαιο της δικής της πόλης και διέπραξε το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας. Χάρη στη δική της συμβολή θυματοποιήθηκαν οι συμπολίτες της ως θύματα πολέμου και η πόλη της Ίεριχους έπεσε με θαυμαστό τρόπο στα χέρια των Ισραηλιτών (Πρβλ. Ί.Ναυή 6).

Προσωπικότητες στο βιβλίο των Κριτών

Μέχρι τον 11^{ον} αϊ. π.Χ. η πολιτική εξουσία ασκείται από τους αρχηγούς των οικογενειών και των φυλών, οι πρεσβύτεροι. Από το 1200 π.Χ. οι ήγέτες του Ισραήλ είναι χαρισματούχοι και επιλέγονται από τον ίδιο τον Γιαχβέ. Η βασιλεία θεωρείται είναι ασυμβίβαστη προς το θέλημα του Θεού, γιατί για τους Ισραηλίτες ο Γιαχβέ είναι ο μόνος βασιλέας. Μέχρι την εποχή του πρώτου βασιλιά Σαούλ, στο Ισραήλ λειτουργεί μετά τον Μωυσή ο θεσμός των Κριτών των οποίων η εκλογή γίνεται καθ' υπόδειξη του Γιαχβέ και έχουν βαθειά την πεποίθηση ότι μόνον ο Γιαχβέ είναι ο βασιλιάς τους.

Κριτές:. Κατά καιρούς και ιδιαίτερα μετά το θάνατο του Ίησού του Ναυή έως την εγκαθίδρυση της βασιλείας, εμφανίζονται στον Ισραήλ ως όργανα του Θεού άρχοντες και κυβερνήτες, οι οποίοι αναγνωρίζονται από κάποιες φυλές ή από όλες τις φυλές και τον ισραηλιτικό λαό ως αρχηγοί που θα τους σώσουν απ' αυτούς που τους καταδυναστεύουν. Είναι χαρισματούχοι ήγέτες, ήρωϊκές μορφές, αξιωματούχοι με πανισραηλιτική δράση, οι οποίοι έχουν ως σκοπό τους τη διαφύλαξη και εξαγγελία των νόμων που αποτελούσαν το δίκαιο της συμμαχίας των φυλών. Εκπροσωπούν τη δικαστική εξουσία του ισχύοντος δικαίου, χωρίς όμως να ασκούν την ανώτατη δικαστική εξουσία. Δεν είναι κληρονομικοί άρχοντες, ούτε φορείς θεσμικού αξιώματος, αν και παραμένουν ως ισόβιοι. Στην ισραηλιτική ιστορία χαρακτηρίζονται ως "κριταί του Ισραήλ". Στο βιβλίο των Κριτών αναφέρονται 12 ονόματα και ανάλογα διακρίνονται σε μεγάλους απελευθερωτές [όπως ο Γοθονιήλ ή Οθνιέλ, ο Αώδ ή Εχούδ, ο Βαράκ με την προφήτιδα Δεββώρα, ο Γεδεών με τον Αβιμέλεχ, ο Ίεφθάε και ο Σαμψών], και σε μικρούς δικαστικούς αξιωματούχους της πανισραηλιτικής συμμαχίας, [όπως ο Σαμεγάρ, ο Θωλά, ο Ίαείρ, ο Αβαισσάν ή Εβζάν, ο Αιλώμ, ο Αβδών, ο Σαμψών]. Επίσης στα Βιβλία των Βασιλειών αναφέρονται άλλοι δύο, ο Ηλεί και ο Σαμουήλ. Ως βασιλιάς του Ισραήλ μόνον ο Γιαχβέ και η σωτηρία του λαού είναι θεόδοτο αγαθό ελευθερίας.

Κριτ. 4-5

-----> *ή Δεββώρα ήταν γυναίκα προφήτιδα, σύζυγος του Λαφιδώθ.*

Η ίδια μαζί με τον Βαράκ, κριτή του Ισραήλ, ήγήθηκαν της εκστρατείας των Ισραηλιτών κατά του Σισάρα και των Χαναανίων που τους καταδυναστευαν

καί τούς ἀπελευθέρωσαν.

Κριτ. 4,12-24

-----> *ἡ Ἰαήλ, ἡ σύζυγος τοῦ Χαβέρ τοῦ Κιναίου, ὁ ὁποῖος εἶχε φιλικές
σχέσεις μέ τόν ἀρχηγό τῶν Χαναναίων, τόν Σισάρα.*

Ὅταν μπῆκε στή σκηνή τους γιά νά σωθεῖ ἀπό τούς
Ἰσραηλίτες, τότε ἡ Ἰαήλ τόν σκότωσε στόν ὕπνο μ' ἓνα πάσσαλο
καί τόν παρέδωσε στούς Ἰσραηλίτες,
ἄν καί ἡ ἴδια δέν ἦταν Ἰσραηλίτισσα .

Κριτ. 9,53-54

-----> *ὁ Ἀβιμέλεχ, ἰσραηλῆτης βασιλιάς καί κριτής, πολιορκεῖ τήν πόλη
Θήβη καί κατὰ τήν πυρπόληση τοῦ ὀχυροῦ πύργου της
πληγώνεται βαρεῖά ἀπό μιά ἀνώνυμη γυναίκα, ἡ ὁποία τοῦ
ρίχνει στό κεφάλι τήν πέτρα ἑνός χειρόμυλου.*

Τελικά ζητάει ἀπό τόν δοῦλο του νά τόν σκοτώσει μέ
τό ξίφος του καί νά μὴν πεῖ σέ κανέναν αὐτό πού
ἔγινε, ἐπειδὴ ἦταν ἀτιμωτικό γιά ἓναν στρατιωτικό
ἀξιωματοῦχο καί κριτὴ νά σκοτωθεῖ ἀπό μιά γυναίκα.

Κριτ. 11,29-40

-----> *ἡ κόρη τοῦ Ἰεφθάε θυματοποιεῖται ἀπό τόν πατέρα της ὡς θῦμα
ἀνθρωποθυσίας.*

Ὁ Ἰεφθάε ὡς Κριτής-ἀπελευθερωτής γιά νά νικήσει
τούς Ἀμμωνίτες καί νά σώσει τούς Ἰσραηλίτες, ἔταξε
στό Θεό νά θυσιάσει ὅποιον θά πρωτοσυναντοῦσε
ἐπιστρέφοντας ὡς νικητής ἀπό τή μάχη πρὸς τό σπίτι.
Ὅμως πρὸς μεγάλη ἀπογοήτευσή του, συνάντησε τήν
μοναχοκόρη του, τήν ὁποία ὑπεραγαποῦσε καί
λυπήθηκε πάρα πολύ. Δυστυχῶς δέν μποροῦσε καί δέν
ἠθελε νά ἀθετήσῃ τήν υπόσχεσή του πρὸς τόν Θεό. Ἡ
κόρη του, ὅταν τό ἔμαθε τόν παρακάλεσε νά τήν
ἀφήσῃ μέ τίς φίλες νά θρηνήσῃ γιά δύο μῆνες τήν
παρθενία της καί μετά νά ἐκτελέσῃ τό τάμα του.
Πράγματι ἔτσι κι ἔγινε. Ἀπό τότε δημιουργήθηκε τό
ἔθιμο καί τήν θυσίασε. Ἀπό τότε δημιουργήθηκε τό
ἔθιμο κάθε χρόνο οἱ παρθένες νά μεταβαίνουν στό
χῶρο τῆς θυσίας τῆς κόρης τοῦ Ἰεφθάε καί νά θρηνοῦν
τήν παρθενία τους γιά 4 ἡμέρες.

Κριτ. 13,1-24

Μανωέ + *μητέρα στεῖρα* (γονεῖς ἀπό τή φυλή τοῦ Δάν)

παιδί:

-----> *Σαμφών (שָׁמְשׁ = ἥλιος) Κριτής καί βασιλιάς*

Ἄγγελος Κυρίου προαναγγέλλει πρῶτα στή
μητέρα καί μετά καί στόν πατέρα ὅτι θά ἀπο-
κτήσουν γιό "ἡγιασμένο" καί θά σώσει τόν
Ἰσραήλ ἀπό τά χέρια τῶν ἀλλοφύλων.

Ἐκεῖνοι προετοιμάζονται μέ νηστεία καί ἀποχή

ἀπό οἴνο, σίκερα, σταφύλι καί ὅ,τιδήποτε
ἀκάθαρτο, ἀκόμη καί ἄγγισμα πτώματος
Τό παιδί πού γεννιέται, ἐπειδή οἱ γονεῖς του
τόν ἔταξαν στόν Θεό γιά θρησκευτικούς
λόγους, εἶχε ἀποκτήσει τήν Ναζιρική ιδιότητα
καί δέν ἔπρεπε νά κόψει τά μαλλιά του, ὅσο
κρατοῦσε τό τάμα.

Κριτ. 14,1-19

-----> *Σαμψών θυματοποιεῖται ἀπό τή γυναῖκα του, τή Φιλισταία
κατά τή γαμήλια ἐορτή στα Θαμναθα, μέ τό αἰνιγμά
του "ἐκ τοῦ ἔσθοντος ἐξῆλθεν βρῶσις, καί ἐκ τοῦ
ἰσχυροῦ ἐξῆλθεν γλυκύ"(ἀπό τόν τρώγοντα τί
φαγώσιμο ἐξῆλθε καί ἀπό τόν ἰσχυρό τί γλυκύ;"*
λύση: νεκρό λιοντάρι-σμήνος μελισσῶν- μέλι

Μέ προτροπή τῶν συγγενῶν της, καί χρησιμο-
ποιώντας τήν πονηριά καί τό φορτικό κλάμα
γιά ἑπτά ἡμέρες, ἡ γυναῖκα ζήτησε ἀπό τόν
σύζυγό της, τόν Σαμψών νά μάθει τή λύση τοῦ
αἰνίγματος καί ἐκεῖνος τῆς τό εἶπε. Παρά ταῦτα
ἐκείνη τό μαρτύρησε στούς δικούς της, Ἐτσι ὁ
Σαμψών ἔχασε καί ἔπρεπε νά πληρώσει τό
στοίχημα, τό ὅποιο δυστυχῶς δέν εἶχε νά
πληρώσει ὅσα ὑποσχέθηκε. Ἐτσι ἀναγκάστηκε
νά σκοτώσει 30 Φιλισταίους γιά νά πάρει τίς
ἐνδυμασίες τους (χιτῶνες λινούς καί ἐορταστικά
ἐνδύματα).

Κριτ. 14,1-19

-----> *ὁ Σαμψών θυματοποιεῖται ἀπό τή Δαλιδά, τή γυναῖκα, τήν
ὁποία ἀγάπησε πάρα πολύ.*

Αὐτή ὑποκινήθηκε ἀπό τούς ἐχθρούς του μέ
χρήματα καί τοῦ ἔκοψε τά μαλλιά κατά τή
διάρκεια τοῦ ὕπνου του μέ ἄμεση συνέπεια τήν
ἀπώλεια τῆς δυναμῆς του καί τήν αἰχμαλωσία
του. Ὅμως μέ τή δύναμη τῆς προσευχῆς του
πρός τόν Θεό, κατόρθωσε νά ρίξει τούς δύο
κεντρικούς κίονες στό κτίριο ὅπου εἶχαν
συγκεντρωθεῖ 3.000 ἄνδρες Φιλισταῖοι γιά νά
τόν χλευάσουν. Τό κτίριο κατέρρευσε καί μ'
αὐτό τόν τρόπο ἔχασαν ὅλοι τή ζωή τους καί ὁ
ἴδιος ὁ Σαμψών προφέροντας τή φράση:
"ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετά τῶν ἀλλοφύλων"
(ΜΚ "μετά τῶν Φιλισταίων"= Κρήτες)

Προσωπικότητες στο βιβλίο της Ρούθ

Τό βιβλίο της Ρούθ στο ΜΚ ανήκει στα Ποιητικά ή Διδακτικά Βιβλία και τοποθετείται μετά τους Ψαλμούς, τόν Ίώβ και Παροιμιών, ενώ στη Μετάφραση των Έβδομήκοντα (Ο') ανήκει στα Ιστορικά Βιβλία και βρίσκεται αμέσως μετά τα βιβλία των Κριτών.

Ζεύγος: *Ελιμέλεχ* (= *Ο Θεός μου*) + *Νωεμίν* (= *ή τέρψη μου, ή ευχαρίστηση μου*)

Θεοφόρο όνομα και σύντμηση: *Ο Θεός μου είναι ή ευχαρίστησή μου*

Παιδιά: 2 γιοί μέ συμβολικά όνόματα

α. *Μααλών* (= *ασθένεια*) + *Ρούθ* (*Μωαβίτισα*)

β. *Χελαιών* (= *φυματίωση*) + *Όρφά* (*Μωαβίτισα*)

Κατά την εποχή των Κριτών και λόγω του λιμού που έπεσε στην Ίουδαία, ό *Ελιμέλεχ*, ή *Νωεμίν* και τά παιδιά τους φεύγουν **από τή Βηθλεέμ** και πηγαίνουν **στή Μωάβ**. Εκεί οι γιοί παντρεύονται Μωαβίτισσες γυναίκες, οι όποιες διακρίνονται για τήν αρετή, τήν ευσέβεια και τήν αγάπη τους και ζούν μαζί 10 χρόνια. Δυστυχώς πρώτα πεθαίνει ό *Ελιμέλεχ* και μετά οι δύο γιοί του. Τότε ή *Νωεμίν* αποφασίζει νά γυρίσει μόνη στήν πατρίδα, αφού έχει περάσει ό λιμός, προτρέποντας τίς νύφες της νά παραμείνουν στή Μωάβ. Εκείνες θέλουν νά τήν ακολουθήσουν και αρνούνται νά παραμείνουν. Μέ μεγάλη δυσκολία πείθει τήν *Όρφά* νά μείνει στους γονείς της. Η Ρούθ δέν πείθεται και αποφασίζει νά ακολουθήσει σιωπηλά τήν πεθερά της στή Βηθλεέμ.

Όταν φθάνουν ή *Νωεμίν* θέλει νά τήν φωνάζουν **Μαρά** δηλαδή **Πικρά**, *έξαιτίας των δυσάρεστων γεγονότων που είχαν συμβεί σ' εκείνη και τή νύφη της*. Για νά συντηρηθοῦν και οι δύο, ή Ρούθ αναγκάζεται νά δουλεύει στους άγρους του Βοόζ στενοῦ συγγενοῦς του *Ελιμέλεχ*, ό όποιος είναι πλούσιος και καλλιεργεί σιτάρια και κριθάρια. *Κατά τή διάρκεια τής απασχόλησής της στή συλλογή σταχυών μετά τόν θερισμό, έπιδεικνύει φρονιμάδα, έξυπνάδα, εργατικότητα, αρετή και σύνεση, και εκτιμάται ιδιαίτερα από τόν Βοόζ, που τήν προστατεύει. Επίσης δείχνει ιδιαίτερη φροντίδα για τήν πεθερά της.*

Η πεθερά της παρατηρώντας τή συμπάθεια του Βοόζ πρός εκείνη, τήν παρότρυνε νά δείξει στον Βοόζ ότι θέλει νά ασκήσει τά δικαιώματά του ως στενοῦ συγγενοῦς σύμφωνα μέ τό λευιρατικό έθιμο. [Κάτι αντίστοιχο είχε συμβεί και στήν περίπτωση τής *Θάμαρ*, νύφης του *Ιούδα* όταν πέθανε ό γιός του ό *Ηρ* και μετά ό *Αυνάν*, ή *Θάμαρ* έπρεπε νά πάρει τόν τρίτο γιό, τόν *Σηλώμ*. Επειδή όμως ό *Ιούδας* άρνήθηκε, ή *Θάμαρ* μέ τέχνασμα κατόρθωσε νά συνάψει σχέση μέ τόν πεθερό της, εν άγνοία του και νά αποκτήσει 2 γιούς.] Πράγματι ό Βοόζ θέλει νά τήν νυμφευθεϊ, γι' αυτό και όρίζει διακανονισμό μέ τόν πλησιέστερο συγγενή, ό όποιος έχοντας δύο πρεσβυτέρους ως μάρτυρες, βγάξει τό σανδάλι του ως ένδειξη και δήλωση μεταβίβασης του δικαιώματός του τόσο στήν έξαγορά του άγρου τής *Νωεμίν*, όσο στον γάμο τής Ρούθ. Όταν τακτοποιούνται όλα, μέ τήν ευχή τής *Νωεμίν* και τή θεία εύλογία παντρεύονται.

Βοόζ + Ρούθ -----> **Ωβήδ** (τό άγόρι όνοματοδοτῶν

οί γειτόνισσες ως ευχαριστία

πρός τόν Θεό και ευχή νά γίνει

ένδοξο τό όνομά του στό Ισραήλ.

Απόγονοι του Ωβήδ ----> **Ιεσσαί** ----> **Δαυΐδ** ----> **Ίησους Χριστός**.

Προσωπικότητες στα βιβλίων τῶν Βασιλειῶν (Α', Β', Γ' & Δ')

Ἐγκαθίδρυση τῆς Βασιλείας στὸν Ἰσραήλ ὡς περιουσίῳ λαοῦ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 11ου αἰ. π.Χ. καὶ ἀρχές τοῦ 10ου αἰ. π.Χ. Ἡ ἀμφικτυονία τῶν 12 φυλῶν ζητᾷ ἀπὸ τον Σαμουήλ νά προχωρήσει στὴν ἐκλογή ἐπίγειου βασιλιά, ὅπως εἶχαν καὶ τὰ γειτονικά κράτη. Ὁ προφήτης καὶ κριτὴς Σαμουήλ δέν συμφωνεῖ μέ τὴν ἀπαίτηση γιὰ ἐπιλογή ἑνὸς βασιλιά πού θά ἐνδιαφέρεται γιὰ τίς ἐξωτερικές ὑποθέσεις μέ τὰ στρατεύματα καὶ τίς ἐσωτερικές ὑποθέσεις λειτουργώντας ὡς κριτὴς καὶ ἐγγυητὴς τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ δικαίου. Ὡστόσο ἀναγκάζεται νά δεχθεῖ τὴν ἐκλογή τοῦ **Σαούλ** ὡς πρώτου βασιλιᾶ τῶν Ἰσραηλιτῶν μέ μία βασική προϋπόθεση: **βασιλιάς καὶ λαός πρέπει νά ὑπακούουν μόνον στὸν Γιαχβέ** (Α' Βασ. 7-12). Παράλληλα μέ τὸ θεσμό τῆς βασιλείας ἐμφανίζεται καὶ ὁ θεσμός τῆς προφητείας. Πάντα δίπλα σέ κάθε βασιλιά ἐμφανίζεται καὶ ἓνας προφήτης ὑπενθυμίζοντάς του ὅτι τὸ θέλημα καὶ οἱ ἀποφάσεις τοῦ βασιλιᾶ πρέπει νά ἐναρμονίζονται μέ τὸ θέλημα τοῦ Γιαχβέ. Στό Σινᾶ ὁ Ἰσραήλ ὀνομάστηκε «**βασίλειον ἱεράτευμα**» ἐπειδὴ κλήθηκε νά γίνεῖ τό φῶς τῶν ἐθνῶν, νά ὀδηγήσει τὴν οἰκουμένη σέ ἄμεση κοινωνία καὶ σχέση μέ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ ὄχι νά ὑποτάξει βίαια τὰ ἄλλα ἔθνη στό δικό του θέλημα.

Α' Βασιλειῶν (Α' Σαμουήλ)

1,1- 2,10 :

Ελκανά + προφήτιδα Ἄννα (=χάρις) -----> Σαμουήλ κριτὴς & προφήτης
(2 συζύγους) (= ὁ ζητηθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ)

Στὴν ἀρχὴ ἡ Ἄννα ἦταν στεῖρα. Μετά ἀπὸ θερμὴ προσευχὴ πού ἔκανε στὸν "Κύριο τῶν Δυνάμεων" στὴ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου στό ἱερό τῆς Σηλῶ καὶ τὴν ὑπόσχεση πού ἔδωσε ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέα Ἡλὶ νά ἀφιερῶσιν τό παιδί πού θά ἀποκοτῶσιν στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ μέχρι τό θάνατό του, ὁ Θεός τῆς χάρισε ἓναν γιό. Μετά τὸν ἀπογαλακτισμό του, παρέδωσε τό παιδί στὸν ἀρχιερέα καὶ τό Θεό.

Στὴ συνέχεια ὁ Θεός τῆς ἔδωσε -----> **τρὲς γιούς**
δύο κόρες

+ **Φεννάνα** (= μαργαρίτης) -----> **πολλὰ παιδιά**
ζήλευε τὴν Ἄννα καὶ τὴν περιγελοῦσε γιὰ τὴ
στεριότητά της

7,15- 13,18:

Ἀνάδειξη τοῦ Σαούλ ὡς πρώτου βασιλιᾶ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ
(1040 π.Χ.).

Προερχόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Βενιαμίν, ἦταν γιὸς ἀγρότη καὶ ρωμαλέος ἄνδρας. Ὁ **γιὸς τοῦ Ἰεβοσθε**, πού τὸν διαδέχτηκε, δέν ἔγινε ἀποδεκτός, γιατί ἦταν ἀδύναμος καὶ ἀνίκανος.

Ὁ βασιλιάς Σαούλ συνεργάζεται μέ τὸν κριτὴ καὶ προφήτη Σαμουήλ προκειμένου νά θεμελιωθεῖ ὁ θεσμός τῆς βασιλείας σύμφωνα μέ τὸ θεῖο θέλημα, τὴν τήρηση τοῦ νόμου καὶ τὴ μὴ

ἀλλοίωση τῆς θρησκείας τοῦ Μωυσῆ. Ὅταν ὁμως ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ γίνονταν κακοὶ ὑπολογισμοὶ καὶ ἐσφαλμένες ἐκτιμήσεις, τότε ὁ Σαμουήλ ἐπέκρινε αὐτόν, γιατί ὁ βασιλιάς θεωρεῖτο ἐντεταλμένος τοῦ Θεοῦ καὶ ἔπρεπε ἡ βασιλικὴ ἐξουσία νὰ ἐναρμονίζεται μέ τή θεία βούληση καὶ παντοδυναμία.

16,1-31,13:

Χρῖση τοῦ Δαυῖδ ὡς δευτέρου κατὰ σειρά βασιλιά τοῦ περιούσιου λαοῦ τοῦ Θεοῦ (1005-966 π.Χ.) (2 χρῖσεις ὡς βασιλιάς σέ ἡλικία 12 καὶ 30 ἐτῶν): ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ στό λαό καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ λαοῦ πρὸς τόν Θεό. Ἡ **χρῖση** ἔχει χαρισματικό χαρακτήρα καὶ ἡ διατήρηση καὶ συνέχιση τῆς μοναρχίας μέ θρησκευτική, κοινωνική καὶ πολιτική καθαρότητα ἐπισφραγίζεται μέ τή σύναψη διαθήκης τοῦ Θεοῦ μέ τόν οἶκο τοῦ Ἰσραήλ μέσω **τοῦ προφήτη Νάθαν**, ὅπως ἀναφέρεται στό:

Δαυῖδ (= προσφιλῆς), ὁ τελευταῖος γιός τοῦ Ἰεσσαί μέ καταγωγή ἀπό τή Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας. Ἦταν ποιμένας.

Ἡ χρῖση τοῦ ἐγίνε σέ ἡλικία 12 ἐτῶν ἀπό τόν Σαμουήλ.

Βρέθηκε στήν αὐλή τοῦ Σαούλ ἀρχικά ὡς μουσικός καὶ ἀργότερα ὡς ἀξιωματικός καὶ γαμβρός τοῦ βασιλιᾶ, ἀφοῦ

παντρεύτηκε τήν κόρη τοῦ Σαούλ τήν Μελχόχ καὶ εἶχε τόν ἀδελφό της τόν Ἰωνάθαν, πιστό καὶ ἀγαπημένο φίλο. Μ' αὐτό τόν τρόπο

θεωρήθηκε ὅτι ἔτσι διατηρεῖτο ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ (Α' Βασ. 16, Α' Παρ. 2,15 ἐξ. καὶ Β' Παρ. 10-29).

Εἶχε ὠραία ἐμφάνιση καὶ στήν ἀρχὴ ὁ Σαούλ τόν ἐκτιμοῦσε, ἀλλὰ στή συνέχεια τόν μισοῦσε ἄδικα, γιατί φοβόταν μήπως τοῦ πάρει τό θρόνο, λόγω τῶν προσόντων καὶ τῶν ἀρετῶν του (σύνεση, σοφία, ἀνδρεία, ἀγαθότητα, καλοσύνη) καὶ γι' αὐτό τόν καταδιώκει συνεχῶς γιὰ νὰ τόν θανατώσει, ἀλλὰ ὁ Θεός ἐπεμβαίνει καὶ ἀποτρέπει τό μοιραῖο.

Προσπαθεῖ νὰ πάει στοὺς Φιλισταίους, ἀλλὰ αὐτό δέν εἶναι ἐφικτό λόγω τῆς ἥττας τους καὶ τῆς δολοφονίας τοῦ Γολιάθ ἀπό τόν Δαυῖδ.

Ἔτσι περιπλανᾶται στήν ἔρημο συνοδευόμενος μέ 400-600 ἄνδρες.

Κατὰ τή διάρκεια τοῦ πολέμου Ἰσραηλιτῶν καὶ

Φιλισταίων ὁ Σαούλ, ἀφοῦ νίκησε τοῦ Ἀμαλικῆτες καὶ τοὺς Φιλισταίους καὶ ἀπελευθέρωσε τήν πόλη Ἰαβὶς τῆς Γαλαάδ,

σκοτώνεται στό πεδίο τῆς μάχης ὁ ἴδιος καὶ οἱ γιοί του

ἀνάμεσά τους ὁ Ἰωνάθαν στό Γελβουέ (πρὸ τοῦ 1000 π.Χ.)

Ὁ Δαυῖδ ἔθαψε καὶ θρήνησε ὅλους ἀλλὰ ἰδιαίτερος δέ τόν φίλο του, Ἰωνάθαν.

25,2-44:

ὁ Ναβάλ + ἡ Ἀβιγαία - ζευγάρι μέ μεγάλο ποῖμνιο ζῶων στό ὄρος Κάρμηλος

Ὁ **Ναβάλ** εἶχε δύστροπο χαρακτήρα, ἐνῶ ἡ **Ἀβιγαία** ἦταν ἀγαθὴ, καλὴ καὶ συνετὴ. Ὁ **Δαυῖδ** μέ τοὺς ἀνθρώπους του εἶχαν ὡς ἔργο τους νὰ διαφυλάττουν τό ποῖμνιο τοῦ Ναβάλ καὶ ὅταν ἐκεῖνος δέν τοὺς ἔδωσε τήν ἀμοιβή γιὰ τήν ἐργασία πού πρόσφεραν ὁ Δαυῖδ καὶ οἱ ἄνδρες καὶ παρὰλληλα τοὺς πρόσβαλε. Αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ τόν ἐξόργισε καὶ ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς ἀνθρώπους νὰ κινηθοῦν ἐναντίον τῶν ἀρσενικῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ

Ναβάλ καί νά τούς σκοτώσουν. Ἡ Ἀβιγαία γρήγορα καί χωρίς νά μιλήσει στόν ἄνδρα της, ξεκίνησε μέ δῶρα γιά νά συναντήσει τόν Δαυῖδ μήπως προλάβει νά ἀποτρέψει τή θυματοποίηση τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειάς της. Κατά τή συνάντησή τους, τοῦ μιλάει ἔξυπνα, εὐγενικά καί εἰρηνικά καί κατορθώνει νά ἀποτρέψει τό κακό πού ἐπρόκειτο νά συμβεῖ. Τό περιστατικό αὐτό συμβαίνει πρὶν ἀναλάβει τή βασιλεία.

Β' Βασιλειῶν (Β' Σαμουήλ)

1,1-10,19:

Ὁ Δαυῖδ ἐκδικεῖται γιά τό θάνατο τοῦ Σαούλ καί τοῦ Ἰωνάθαν.

Μετά ἀπό τή σύγκρουση τῶν ὁπαδῶν τοῦ Σαούλ καί τοῦ Δαυῖδ, καί μετά ἀπό τή θεία ἐντολή νά πάει στή Χεβρώνα, ὁ Δαυῖδ ἀναγνωρίζεται καί ἀνακηρύσσεται ἀπό τή φυλή τοῦ Ἰούδα σέ ἡλικία 30 ἐτῶν ὡς δεῦτερος κατὰ σειρά βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ.

Οἱ κάτωθι ἐνέργειές του τόν ἀναδεικνύουν ἱκανό βασιλιά, στρατιωτικό καί πολιτικό:

α) νίκες κατὰ τῶν Φιλισταίων, Ἀμμωνιτῶν καί Ἀραμαίων μέ αὐξηση τῶν συνορῶν

β) ἀναγνώρισή του ἀπό ὅλες τίς φυλές τοῦ Ἰσραήλ καί ἀποκατάσταση ἐνότητος μέ τό βόρειο βασίλειο (κάτω ἀπό τό δικό του σκῆπτρο)

γ) ἐσωτερική ὁργάνωση τοῦ κράτους

δ) ἐνδιαφέρον γιά τή θεία λατρεία καθιστώντας ὡς κέντρο της τήν Ἱερουσαλήμ τήν ὁποία μετονομάζει ἀπό Σιών σέ Ἱερουσαλήμ καί τήν ὀχυρώνει μέ μεγαλοπρεπές ἀνάκτορο καί ἄλλα ὀχυρωματικά ἔργα

ε) μεταφορά τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης στήν Ἱερουσαλήμ ἀπό τήν Καριαθαρίμ καί τήν κατασκευή Νέας Σκηνῆς γιά τήν τοποθέτησή της μέσα σ' αὐτή

στ) ὀρισμός τοῦ Ἀβιάθαρ ὡς ἀρχιερέα τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου, χωρισμός σέ 24 ἐφημερίες τῶν ἱερέων, οἱ ὁποῖοι κατάγονται ἀπό τό γένος

τοῦ Ἀαρῶν καί ὁ ὀρισμός τους ἐκ περιτροπῆς νά ὑπηρετοῦν στή Σκηνή τοῦ Μαρτυρίου ἀπό μία βδομάδα ὁ καθένας τους.

Χωρισμός τῶν Λευϊτῶν σέ τάξεις (κριτές, γραμματεῖς, ψάλτες, πυλωροί, αὐτοῦς πού ὑπηρετοῦν στή Σκηνή κ.λ.π)

ζ) δημιουργία τελετουργικοῦ συστήματος μέ βάση τό μωσαϊκό νόμο

η) συνδρομή καί βοήθεια τῶν προφητῶν καί κυρίως τοῦ προφήτη Νάθαν σέ θρησκευτικά ζητήματα

θ) ποιητική προσφορά μέ τούς δικούς του Ψαλμούς (50ος: Ψαλμός τῆς Μετανοίας)

ι) σφοδρή ἐπιθυμία νά οἰκοδομήσει ναό, στόν ὁποῖο θά λατρεύεται ὁ Θεός ἀλλά ἀποτρέπεται ἀπό τόν προφήτη Νάθαν, λόγω τῆς ἀμαρτίας του.

7,16:

Διαθήκη (συμφωνία) τοῦ Θεοῦ μέ τόν Δαυῖδ διά μέσου τοῦ προφήτη

Νάθαν δίνοντας τήν υπόσχεση ὅτι ὁ Οἶκος (ή δυναστεία) τοῦ Δαυῖδ θά εἶναι παντοτινή "καί πιστωθήσεται ὁ οἶκος αὐτοῦ καί ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἕως αἰῶνος ἐνώπιον ἐμοῦ, καί ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔσται ἀνωρθωμένος εἰς τόν αἰῶνα".

Β' Βασ. 7,13-17:

13. *αὐτός οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου,
καί ἀνορθώσω τόν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τόν αἰῶνα.*
14. *ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καί αὐτός ἔσται μοι εἰς υἱόν·
καί ἐὰν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ,
καί ἐλέγξω αὐτόν ἐν ῥάβδῳ ἀνδρῶν καί ἐν ἀφαῖς υἱῶν ἀνθρώπων·*
15. *τό ἔλεός μου οὐκ ἀποστήσω ἀπ' αὐτοῦ,
καθὼς ἀπέστησα ἀφ' ὧν ἀπέστησα ἐκ προσώπου μου.*
16. *καί πιστωθήσεται ὁ οἶκος αὐτοῦ
καί ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἕως αἰῶνος ἐνώπιον ἐμοῦ,
καί ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔσται ἀνωρθωμένος εἰς τόν αἰῶνα.*
17. *κατά πάντας τούς λόγους τούτους
καί κατά πᾶσαν τήν ὄρασιν ταύτην,
οὕτως ἐλάλησεν Νάθαν πρὸς Δαυῖδ.*

Τό χωρίο αὐτό εἶναι τό ἀρχαιότερο κείμενο ἐγκαθίδρυσης τῆς ἰσραηλιτικῆς βασιλείας, ὅπου ὁ βασιλιάς παρουσιάζεται ὡς ὁ υἱὸς Θεοῦ καί ὁ χριστός τοῦ Κυρίου. Ἀποτελεῖ τή διαθήκη τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Ἰσραήλ καί ὑποστηρίζει ἀπερίφραστα τόν θρόνο καί τό σπέρμα τοῦ Δαβίδ καί παραλληλίζεται μέ τούς Ψαλμούς: 2, 88(89) καί 109(110). Ὡς βασιλιάς ὁ Δαβίδ ἐδραιώνει τή μοναρχία μέ τήν μεταφορά τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης ἀπό τή Σηλῶ στή Σιών κι ἔτσι ἡ Ἱερουσαλήμ καθίσταται πρωτεύουσα καί σύμβολο τῆς ἐνότητος τῶν δώδεκα φυλῶν καί τῆς παρουσίας τοῦ Γιαχβέ. Φέρει ὅλα ἐκεῖνα τά βασιλικά χαρακτηριστικά: α) σοφία καί σύνεση, β) ἐγγύτητα καί ἐπικοινωνία μέ τόν Θεό, γ) δικαιοσύνη, δ) ὀφθαλμούς πού βλέπουν τους λόγους τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ μέσα στην ἱστορία καί ε) εὐθύνη για το μέλλον τοῦ λαοῦ. Ὡστόσο μέ τό ἀμάρτημά του μέ τήν Βηρσαβεέ παραβιάζει τή διαθήκη γι' αὐτό ὁ προφήτης Νάθαν δέν τοῦ ἐπιτρέπει νά κτίσει τόν ναό, ἀλλά νά τόν ἀφήσει στόν γιό του, τόν Σολομώντα. Μέσα ἀπό τήν εἰλικρινή του μετάνοια ὁ Δαβίδ πρόσφερε σπουδαίους ψαλμούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συμπεριληφθεῖ στό Ψαλτήριον.

11,1-12,25:

**ὁ Οὐρίας ὁ Χετταῖος στρατηγός & ἡ Βηρσαβεέ (σύζυγός του)
καί ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαυῖδ**

- Ὁ Δαυῖδ εἶχε ἀκολουθήσει τό ἐθιμικό δίκαιο τῆς πολυγαμίας,
καί γιά πολιτικούς λόγους. Εἶχε νυμφευθεῖ προσδευτικά 20 γυναῖκες*
- 1η *μέ πρώτη τή Μελχόχ, κόρη τοῦ Σαούλ, ἀπό τήν ὁποία ἀπέκτησε
τήν κόρη του τήν Θημάρ καί τόν γιό του τόν Ἀβεσαλώμ.*
- 2η *Ἀπό κάποια ἄλλη πού δέν ἀναφέρεται τό ὄνομά της, τόν Ἀμνών.
Ὡστόσο δέν ἔμεινε στίς δικές του γυναῖκες καί παλλακίδες, ἀλλά
κάνοντας κατάχρηση τῆς βασιλικῆς του ἐξουσίας καί δέν
ἀντιστάθηκε στόν πειρασμό τῆς Βηρσαβεέ, συζύγου τοῦ Χετταίου
στρατηγοῦ του, τοῦ Οὐρία, καί κατέληξε νά διαπράξῃ τή μοιχεία.
Ἐπειδή ὁμως φοβήθηκε τήν ὀργή τοῦ συζύγου της, ὁ Δαυῖδ
προκάλεσε μέ δόλο τό θάνατό του. Γι' αὐτό τόν λόγο ὁ προφήτης
Νάθαν τόν ἐπέκρινε γιά τή στάση του καί δέν τόν ἄφησε νά οἰκο-*

δομήσει Ναό στό Θεό. Ὁ Θεός δέν εὐδοκίμησε τήν ἐγκυμοσύνη τῆς Βηρσαβεέ καί ἔχασε τό παιδί, καρπό τῆς μοιχείας τους. Ὃταν ὁ Δαυῖδ ἀντλήφθηκε τήν ἁμαρτία του καί τίς σοβαρές συνέπειές της, ἔδειξε μετάνοια δημιουργώντας **τόν 50ο Ψαλμό**, γνωστό ὡς **3η ψαλμό τῆς μετανοίας**, παντρεύτηκε **τήν Βηρσαβεέ** καί απέκτησε μαζί της ἕναν γιό, **τόν Σολομώντα**, ὁ ὁποῖος τόν διαδέχτηκε στό βασιλικό θρόνο.

13,1-19,42:

Πρός τό τέλος τῆς ζωῆς τοῦ Δαυῖδ τόν περιμένουν οἰκογενειακές θλίψεις καί σκληρές δοκιμασίες ὡς τιμωρία γιά τήν ἁμαρτία, πού προαναφέρθηκε. Οἱ συνέπειες τῆς ἁμαρτίας εἶναι βιασμός, ἀδελφοκτονία, ἐξέγερση καί θάνατος.

13,1 ἐξ. :

Ἡ κόρη τοῦ Δαυῖδ καί τῆς Μελχόχ, ἡ Θημάρ βιάζεται ἀπό τόν ἑτεροθαλή ἀδελφό της Ἀμνών. Ὁ ἀδελφός της ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐκδικήθηκε γιά τό βιασμό της.

Ὁ Δαυῖδ εἶχε ἀποκτήσει πολλά παιδιά ἀπό τίς 50 παλλακίδες πού εἶχε στήν κατοχή του. Ὁ γιός του, ὁ **Ἀμνών**, ἐρωτεύθηκε μέχρι πάθους τήν ἑτεροθαλή του ἀδελφή **τήν Θημάρ** καί μέ δόλο τήν ἔφερε στό σπίτι, ἐπειδή δῆθεν ἦταν ἄρρωστος. Ἐκείνη ἔτρεξε νά τόν περιποιηθεῖ καί αὐτός ἐκμεταλλεύτηκε τήν προθυμία της, καί παρὰ τήν ἀντίσταση καί τήν παράκλησή της νά μήν καταστρέψει τήν παρθενία της, ἐκεῖνος **τή βίασε**, τήν ἀτίμωσε βάνουσα καί μετά τήν ἔδιωξε ἀπό τό σπίτι. Ὁ Ἀβεσσαλώμ, ὁ ἀδελφός τῆς Θημάρ, ὅταν ἔμαθε τό γεγονός, ἐκδικήθηκε τόν Ἀμνών, δολοφονώντας τόν μέ τούς ἀνθρώπους του.

16,20-23 :

Ὁ γιός τοῦ Δαυῖδ καί τῆς Μελχόχ, ὁ Ἀβεσσαλώμ, ἐπαναστατεῖ κατά τοῦ πατέρα του, κάνει κατάχρηση ἐξουσίας καί συνενυρίσκεται μέ τίς παλλακίδες τοῦ πατέρα του

Κατά τή διαμάχη πατέρα καί γιοῦ, ὁ γιός βρῆκε εὐκαιρία καί μόνες τους τίς παλλακίδες τοῦ πατέρα του καί συνενυρέθηκε μαζί τους, ταπεινώνοντας τόν πατέρα του καί δείχνοντας ὅτι δέν ἔχει πλέον τή δύναμη νά τίς προστατεύσει. Οἱ στρατιῶτες τοῦ Δαυῖδ σκοτώνουν τόν Ἀβεσσαλώμ, καί ὁ βασιλιάς θρηνεῖ ἀπαρηγόρητος γιά τό θάνατο τοῦ γιοῦ του.

21,1-24,25:

Τριετής λιμός, κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ Δαυῖδ.

Εὐχαριστήριο ψαλμός τοῦ Δαυῖδ.

Κατάλογος τῶν ἡρώων μιᾶς ἀπό τίς ἐνδοξότερες περιόδους τῆς Ἰσραηλιτικῆς Ἱστορίας.

Γ' Βασιλειῶν (Α' Βασιλέων)

1,1-10,29:

Τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Δαυΐδ. Πέθανε σέ ἡλικία 70 ἐτῶν καί θάφτηκε στήν Ἱερουσαλήμ (966/960 π.Χ.).

Διάδοχος στό βασιλικό θρόνο εἶναι ὁ γιός του ὁ Σολομώντας (966/960- 931/926 π.Χ.) (= ἰδεδί= ὁ ἀγαπημένος ἀπό τό Θεό) γιός τοῦ Δαυΐδ. Το ὄνομά του εἶναι συννυφασμένο με την πολυτέλεια, τον πλούτο, τη σοφία και με τά βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, ὅπως των Παροιμιῶν, του Ασματος Ασμάτων, του Εκκλησιαστού και της Σοφίας Σολομώντος (στους Ο'). Εἶναι ἐκεῖνος στόν ὅποιο ὁ Θεός ἐπέτρεψε νά κτίσει τόν Ναό, ὁ ὅποιος ἐγκαθίσταται πρίν πεθάνει ὁ πατέρας του καί στή συνέχεια τηρεῖ τίς ἐντολές πού ἔλαβε ἀπό ἐκεῖνον, ὀργανώνει τό βασίλειο καί προχωρᾷ στήν οἰκοδόμηση τοῦ Ναοῦ καθώς καί ἄλλων κτισμάτων καί ἔργων. Πληροφορίες για τον βασιλιά Σολομώντα ἀντλούμε ἀπό τά κεφάλαια 3-10 του Γ' Βασιλειῶν (Α' Βασιλέων). Αρχικά στον θρόνο ἀνέβηκε μη ἔχοντας τη συναίνεση του ηλικιωμένου πατέρα του, ο ετεροθαλής ἀδελφός του, ο Ορνιά με την υποστήριξη του στρατηγού Ιωάβ και του ιερέα Αβιαθάρ. Παράλληλα δημιουργήθηκε μια ἄλλη ἀντίπαλη ομάδα που ἀποτελεῖτο ἀπό την μητέρα του Σολομώντα, τη Βηρσαβεέ, τον προφήτη Νάθαν, τον ἄλλο ἀρχιερέα τον Ζαδώκ και τον ἀρχηγό της φρουράς του Δαυΐδ, τον Βαναΐα με ἀπώτερο στόχο νά ζητήσουν ἀπό τον Δαβίδ νά στέψει τον Σολομώντα βασιλιά. Η ομάδα πού προσπάθησε νά χρίσει τον Ορνιά βασιλιά καταστρέφεται (ο Ορνιά και ο Ιωάβ ἐκτελούνται και ο Αβιαθάρ ἐξορίζεται στην Ἱερουσαλήμ). Σ'αυτή την ἐνότητα των κεφαλαίων ἐπίσης ἀναφέρονται το περιστατικό με τις δύο γυναῖκες πού διεκδικοῦν τό ἴδιο παιδί, καθώς και η ἐπίσκεψη της βασίλισσας του Σαβά ἀπό τη νοτιοδυτική Αραβία.

11,1-16,34:

Ἡ ἀποπλάνηση τοῦ Σολομώντα στήν εἰδωλολατρεία καί οἱ ἀρνητικές συνέπειές της γιά τό Βασίλειο. Μέσα στο κείμενο αὐτό θα ἐντοπίσουμε και νύξεις μη κολακευτικές για τη βασιλεία του Σολομώντα. Υπάρχουν τρεῖς μη ἐμφανείς, ἀλλά ἀρνητικές ἀναφορές του κεφ. 9, ἀποτελοῦν μελανά σημεῖα στην πορεία του βασιλιά. Πρώτη εἶναι ἡ διάρκεια του κτισίματος του Ναοῦ διήρκησε ἐπτά ἔτη, ἐνῶ του βασιλικοῦ οἴκου δεκατρία. Δεύτερη εἶναι ὅτι ὁ Θεός ἐμφανίζεται μέσα ἀπό ὄνειρο στον Σολομώντα και τον ἀπειλεῖ ὅτι ὁ Ναός θα γίνει μέρος ἐγκατάλειψης ἀν αὐτός ἢ κάποιος ἀπό τους ἀπογόνους του ἀποστραφεί τον Κύριο. Και τὴ τρίτη και σημαντικότερη εἶναι ὅτι ὁ Σολομών παραχωρεῖ 20 πόλεις της Γαλιλαίας στον Χιράμ, τον βασιλιά της Τύρου, ἐπειδὴ ἦταν ὁ κύριος προμηθευτής τεχνιτῶν και δομικῶν υλικῶν στην οἰκοδόμηση του Ναοῦ και του Βασιλικοῦ Οἴκου. Η παραχώρησή του αὐτή θεωρήθηκε ως πληρωμή σε εἶδος, ἡ ὁποία εἶχε ως συνέπεια την ἀπώλεια ἐδαφῶν και πληθυσμοῦ του Ἰσραήλ. Στο κεφ. 11 ἀσκεῖται κριτική κατὰ του Σολομώντα πού ἔχει ως κύριο χαρακτηριστικό της την ἐπικέντρωση στα θρησκευτικά του λάθη. Ὁ Σολομώντας σὺναπτε συνεχῶς γάμους με ἀλλοδαπές και ἀλλόθρησκες γυναῖκες, πού σταδιακά τον ὀδήγησαν στη λατρεία ἄλλων θεοτήτων. Αὐτή ἡ ἀρνητική πορεία κορυφώνεται με τὸ κτίσιμο τῶπων λατρείας πρὸς τιμὴ των θεοτήτων. Αὐτό τὸ παραστράτημα προκαλεῖ την ἐνδυνάμωση ἐκ μέρους του Θεοῦ της ἀντίστασης στην ἐξουσία και κάνουν την ἐμφάνισή τους πιά τα πρῶτα σημεῖα διάλυσης και ἀμφισβήτησης. Ὁ

Ο Χαδαάδ ο Εδωμίτης και ο Ρεζόν από την Δαμασκό αντιτίθενται στο Σολομώντα. Οι επιτυχημένες εξεγέρσεις τους δηλώνουν την αρχή της καταστροφής του ενωμένου βασιλείου. Παράλληλα οι προφήτες δυσανασχετούν με τη θρησκευτική πολιτική και του ασκούν σκληρή κριτική, και ταυτόχρονα υπάρχει μια άλλη εξέγερση με αρχηγό τον Ιεροβοάμ, της φυλής του Εφραίμ που καταφεύγει στην Αίγυπτο, όταν ο βασιλιάς προσπαθεί να τον σκοτώσει. Τελικά το 930/926 π.Χ. το Ενιαίο Βασίλειο διασπάται σε Βόρειο Βασίλειο ή Βασίλειο του Ισραήλ και Νότιο Βασίλειο ή Βασίλειο του Ιούδα και οι βασιλείς τους

17,1-19,21:

Ἡ δράση τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου ὡς "τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ" στήν πόλη Γαλαάδ καί ἡ κλήση τοῦ προφήτη Ἐλισαίου.

17,7-24:

Ἡ φιλοξενία τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ἀπό τήν ἀνώνυμη φτωχή χήρα μέ τόν γιό της στά Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας γιά 3 συνεχόμενα ἔτη.

Ἡ ἄγνωστη φτωχή χήρα μέ τόν γιό της φιλόξενησε τόν προφήτη Ἡλία γιά 3 ἔτη προσφέροντάς του ὅ,τι εἶχε, δηλαδή μιά χούφτα ἀλεύρι καί λίγο λάδι, τό ὅποιο δέν τελείωνε ποτέ καί ἀρκοῦσε γιά νά συντηρηθοῦν καί οἱ τρεῖς. Ὄταν τό παιδί της ἀρρώστησε βαριά καί πέθανε, ἡ γυναίκα αἰσθάνθηκε ὅτι ὁ Θεός τήν τιμώρησε γιά τίς ἁμαρτίες της. Ὁ ἴδιος ὁ προφήτης παρακάλεσε τόν Θεό νά ξαναδώσει ζωή στό παιδί καί πράγματι φυσώντας το στό πρόσωπο τρεῖς φορές, τό παιδί ἀνέπνευσε ξανά. Ἡ γυναίκα τότε ἀναγνώρισε τόν προφήτη Ἡλία ὡς "ἄνθρωπο Θεοῦ".

20,1-21,6:

Ἡ Ἰεζάβελ, σύζυγος τοῦ βασιλιά Ἀχαάβ (874 -853 π.Χ.), θυματοποιεῖ τόν Ναβουθαί.

Ὁ Ναβουθαί εἶχε στήν κατοχή ἕναν ἀμπελώνα, πού γειτνίαζε μέ τοῦ βασιλιά Ἀχαάβ, ὁ ὅποιος τόν ἤθελε δικαῶς νά τόν ἀγοράσει. Ὄταν ὁ ἰδιοκτήτης ἀρνήθηκε στό βασιλιά, τότε ἡ βασίλισσα Ἰεζάβελ, βλέποντας τόν βασιλιά λυπημένο καί ἐξοργισμένο μέ τήν ἄρνηση, κινήθηκε μόνη της καί συκοφάντησε τόν Ναβουθαί μέ ἀποτέλεσμα νά τόν θανατώσουν μέ λιθοβολισμό καί ὁ ἀμπελώνας του νά περιέλθει στό βασιλιά. Ὁ βασιλιάς Ἰού σκότωσε τό βασιλικό ζευγάρι καί τά 70 παιδιά τοῦ Ἀχαάβ. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι τό νεκρό σῶμα τῆς Ἰεζάβελ τό κατέφαγαν τά σκυλιά καί μόνον τό κρανίον, τά πόδια καί οἱ παλάμες σώθηκαν γιά νά ἐνταφιασθοῦν!

22,41-54:

Ὁ Ἰωσαφάτ, βασιλιάς τοῦ Νοτίου Βασιλείου ἢ Βασιλείου τοῦ Ἰούδα (867-850 π.Χ.) ὁ Ὁχοζίας βασιλιάς τοῦ Βορείου Βασιλείου ἢ Βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ (845 π.Χ.).
Δ' Βασιλειῶν (Β' Βασιλέων)

1,1-8,15:

Ὁ προφήτης Ἡλιοῦ προλέγει τό θάνατο τοῦ βασιλιά Ὁχοζία (853/852 π.Χ.) Ἡ ἀνάληψη τοῦ προφήτη καί ἡ θεία ἀποστολή τοῦ διαδόχου τοῦ προφήτη Ἐλισαίου/ Ἐλισαίου καί τά θαύματα αὐτοῦ.

4,8-36:

**Ὁ προφήτης Ἐλισαῖος φιλοξενεῖται ἀπὸ τὴν ἀνώνυμη γυναῖκα,
τὴν Σουμανίτιδα καὶ τὸν ἡλικιωμένο σύζυγό της.**

Ὁ προφήτης γιὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ γιὰ τὴ φιλοξενία, τῆς εἶπε μήπως θέλει κάτι, ἀλλὰ ἐκείνη ἀπὸ σύνεση καὶ ἀξιοπρεπή αὐτάρκεια δὲν ζήτησε τίποτα, γιατί βρισκόταν ἀνάμεσα στοὺς οἰκείους της. Ὁ δοῦλος τοῦ Ἐλισαίου τὸν πληροφόρησε ὅτι δὲν εἶχε παιδιά καὶ ὁ προφήτης ἐκτιμώντας τὴ στάση της, τῆς ἀνακοίνωσε ὅτι θὰ μείνῃ ἔγκυος. Ὄντως ἀπέκτησε ἓνα γιό, ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσε μετὰ ἀπὸ κάποια ἀδιαθεσία, πέθανε στὴν ἀγκαλιά της. Τότε ἡ γυναῖκα ἀναζήτησε τὸν προφήτη στό ὄρος Κάρμηλος γιὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ὁ Ἐλισαῖος ἔστειλε πρῶτα τὸν δοῦλο του, ἀλλὰ δὲν κατάφερε κάτι. Τότε πῆγε ὁ ἴδιος στό σπίτι τῆς Σουμανίτιδας, προσευχήθηκε στό Θεό καὶ κοιμήθηκε μαζί μέ τό νεκρό καὶ ἐπὶ ἑπτὰ φορές ἀκούμπησε τὰ χέρια, τὰ μάτια καὶ τό στόμα του στά ἀντίστοιχα ὄργανα τοῦ νεκροῦ παιδιοῦ. Ὅταν ἡ ζέστη τοῦ σώματος τοῦ προφήτη πέρασε στό νεκρό παιδί, τότε ἐκεῖνο ζωντάνεψε. Ἐκείνη εὐχαρίστησε ἐκεῖνον καὶ τὸν Θεό. Ἄν καὶ θυματοποιήθηκε δύο φορές, πρῶτα μέ τὴν στειρότητά της καὶ μετὰ μέ τὸν θάνατο τοῦ παιδιοῦ της, ἐντούτοις ἡ ἀποφασιστική καὶ δυναμική πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη της στό Θεό δὲν τὴν πρὸδωσε καὶ ἔκανε τό θαῦμα της,

8,16- 12,21:

**Οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα Ἰωράμ καὶ Ὁχοζίας, ἡ ἐπανάσταση τοῦ Ἰού,
ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴ Γοθολία καὶ ὁ βασιλιάς Ἰωάς**

**11,1ἑξ: Ἡ θυματοποίηση τῶν γιῶν τοῦ βασιλιᾶ Ἰού ἀπὸ τὴ Γοθολία, μητέρα
τοῦ βασιλιᾶ Ὁχοζία, καὶ στή συνέχεια ἡ θυματοποίηση τῆς
Γοθολίας ἀπὸ τὸν ἱερέα Ἰωδαέ.**

Ὁ βασιλιάς **Ἰού** σκότωσε τὸν βασιλιᾶ **Ὁχοζία**, γιὸς τοῦ Ἰωράμ καὶ τῆς Γοθολίας, ἡ ὁποία γιὰ νὰ βασιλεύσῃ ἡ ἴδια μέ τοὺς δικούς της ἀνθρώπους δὲν δίστασε νὰ προχωρήσῃ στή δολοφονία ὅλων τῶν γιῶν τοῦ Ἰού ὥστε νὰ μὴν ὑπάρξῃ ἄλλο μέλος νὰ διεκδικήσῃ τὴ βασιλεία. Παρὰ ταῦτα, ὁ ἓνας γιὸς τοῦ Ἰού, ὁ **Ἰωάς** κατόρθωσε νὰ φυγαδευτεῖ ἀπὸ τὴν ἀδελφή του, **τὴν Ἰωσαβεέ**, νὰ κρυφτεῖ στό ναό καὶ νὰ φυλαχθεῖ ἀπὸ τὸν ἱερέα **Ἰωδαέ**.

Ἡ **Γοθολία** βασιλεύει μόνον γιὰ 6 χρόνια (845-839 π.Χ.), γιατί ὁ ἱερέας Ἰωδαέ μέ τοὺς ἀνθρώπους του τὴ θανάτωσε καὶ στό θρόνο ἀνέβηκε ὁ νόμιμος κληρονόμος ὁ Ἰωάς (839 -800 π.Χ.). **δίνοντας τὴ δυνατότητα νὰ μὴν διακοπεῖ ἡ σταθερὴ διαδοχὴ ἀπὸ τὸν οἶκο Δαυὶδ καὶ τό γενεαλογικὸ δένδρο, ἀνατρέποντας τὸν στόχο τῆς Γοθολίας.**

13,1-25,30:

Ὁ θάνατος τοῦ προφήτου Ἐλισαί.

Κατάλογος βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ καί βασιλέων τοῦ Ἰούδα.

Ἡ ἐπερχόμενη καταστροφή τῶν δύο Βασιλείων λόγων τῶν ἀνομιῶν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους.

Ὁ Συροεφραιμιτικός Πόλεμος (734/733 π.Χ. καί ἐποχή δράσης τοῦ προφήτη Ἡσαΐα.

Ἡ καταστροφή τοῦ Βορείου Βασιλείου ἐπιταχύνεται λόγω τῆς συνεχοῦς διάβρωσης ἀρχόντων καί λαοῦ.

Στό Νότιο Βασίλειο ἡ καταστροφή ἐπῆλθε ἐνάμισυ αἰῶνα ἀργότερα, λόγω τῆς σχετικῆς προσήλωσης τῶν ἀρχόντων καί τοῦ λαοῦ στόν ἀληθινό Θεό.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΙΚΩΝ & ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

[Ψαλμοί, Ίώβ, Παροιμίες, Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα Ἀσμάτων, Σοφία Σαλωμώνος (Σολομώντος) καὶ Σοφία Σιράχ (Σειράχ)].

Ποιητικά βιβλία: ὁ λαὸς ὑμνεῖ τὸν Θεὸ του, ἀπευθύνει πρὸς Αὐτόν τίς ἐκκλήσεις του, τα παράπονά του, ἀλλὰ καὶ τίς εὐχαριστίες του γιὰ τίς εὐεργεσίες που δέχεται καὶ ἐκφράζει τίς ἐλπίδες του γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία (Ο' Χριστό τοῦ Κυρίου).

Διδακτικά βιβλία: ἀποθησαυρίζεται ἡ θεία σοφία, ἡ ὁποία ὡς «πάρεδρος» τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ (Σοφ. Σολ. 9,4), ὡς προϋπάρχουσα τοῦ χρόνου καὶ τῆς δημιουργίας (Παροιμ. 8,22-31), ὡς ἐκφραση τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ, σαφὴς ἀπόρροια τῆς δόξας τοῦ Παντοκράτορα, ἀπαύγασμα τοῦ αἰωνίου φωτός, καθαρὸς καθρέπτης τῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ καὶ εἰκόνα τῆς καλοσύνης Του (Σοφ. Σολ. 7,25-26) θα ταυτιστεῖ ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας με τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος, τὸν Υἱό (Α' Κορ. 1,24). Σύμφωνα μὲ τὸν Χριστιανικὸ Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο') στὴν κατηγορία τῶν Ποιητικῶν Βιβλίων ἀνήκουν τὰ βιβλία: **Ψαλμοί, Ίώβ, Παροιμίες, Ἐκκλησιαστής, Ἄσμα Ἀσμάτων, Σοφία Σαλωμώνος (Σολομώντος) καὶ Σοφία Σιράχ (Σειράχ).**

Στὸν Ἰουδαϊκὸ Κανόνα τὸ βιβλίον τῶν Ψαλμῶν ἀνήκει στὰ "Πρότερα" ἢ "Ἀγιόγραφα" καὶ τὸ βιβλίον τῆς Σοφίας Σολομώντος στὰ Δευτεροκανονικά Ἀναγινωσκόμενα. Ὁ 1^{ος} Ψαλμὸς μακαρίζει τὸν ἄνθρωπο, που στον Νόμο τοῦ Κυρίου βρίσκει ὅσα ἐπιθυμεῖ καὶ μελετᾷ τὸν νόμο μέρα καὶ νύχτα. Τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Κανόνα τὰ «Χρονικά» ἀνακεφαλαιώνουν τὴν ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ με σκοπὸ νὰ ὑπενθυμίσουν στον λαὸ ὅτι ἡ ἀκριβὴς τήρηση τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ συνεπάγεται τὴν ἀκριβὴ τέλεση τῆς λατρείας προκειμένου ἡ ἐβραϊκὴ κοινότητα μετὰ τὴν αἰχμαλωσία νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὴ λατρεία της.

Ὀλόκληρη ἡ ἐβραϊκὴ ποίηση ἐξελίχθηκε μέσα σὲ πολλοὺς αἰῶνες. Ἰδιαίτερα ἡ θρησκευτικὴ ποίηση ἤκμασε πολὺ πρὶν τὴν περίοδο τῆς αἰχμαλωσίας καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Δαυῖδ καὶ τοῦ Σολομώντος, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται ὡς συγγραφεῖς μεγάλου τμήματος αὐτῆς τῆς ποίησης. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴ Βαβυλωνία αἰχμαλωσία ἀναπτύχθηκε καὶ οὐσιαστικὰ δὲν ἐξαντλήθηκε ποτέ, γιὰτὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς εἶναι προικισμένος μὲ ἔμφυτη ἰσχυρὴ ὁρμὴ πρὸς τὴν ποίηση, εὐθυμὴ ψυχικὴ διάθεση, φαντασία καὶ ἔντονα ψυχικὰ συναισθήματα. Στὴν Ἰσραηλιτικὴ ποίηση δὲν βρίσκουμε δράματα καὶ ἔπη, λόγῳ τοῦ μονοθεϊσμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς θρησκείας τῶν Προφητῶν, ἡ ὁποία δὲν ἄφηνε νὰ βλαστήσουν τὰ μυθολογικά καὶ τὰ ἄλλα παρεμφερῆ στοιχεῖα τους. Ἡ Ἑβραϊκὴ Ποίηση μπορεῖ νὰ διακριθεῖ **σὲ δύο μεγάλες κατηγορίες:** Α) Κοσμικὴ Ποίηση καὶ Β) Θρησκευτικὴ Ποίηση. Ἀναλυτικότερα:

Α) Κοσμικὴ Ποίηση: Ἀρχικὰ ὑπῆρχαν λαϊκὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα μεταδίδονταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα (προφορικὴ παράδοση), ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καταγράφηκαν κι ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ γραπτὴ ποίηση. Γιὰ παράδειγμα τὸ "Βιβλίον τῶν πολέμων τοῦ Θεοῦ" περιεῖχε δημοτικὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν σώθηκαν. Ἡ ἀπώλεια ὁλόκληρης τῆς κοσμικῆς ποίησης τοῦ Ἰσραὴλ ὀφείλεται πιθανόν στο γεγονός ὅτι δόθηκε μεγαλύτερη ἔμφαση στὰ βιβλία θρησκευτικοῦ περιεχομένου καὶ ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κοσμικής ποίησης είναι ότι τά ποιήματά της: α) συνοδεύονται από μουσική καί χορό, β) έχουν ποιητικό ρυθμό (ρυθμικό σύστημα) γ) ψάλλονται ή τραγουδούνται από χορούς κατ' αντιφώνια, δ) διακρίνονται για τόν παραλληλισμό των μελών, ε) δέν είναι μακρά σέ έκταση, στ) είναι παραστατικά καί έξωτερικεύουν συναισθήματα, ζ) ἀφορούν κάθε ἐκδήλωση τῆς ιδιωτικῆς καί τῆς δημόσιας ζωῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων κάθε ἡλικίας (ἀνδρῶν, γυναικῶν καί παιδιῶν, βασιλέων, ἀρχόντων, πτωχῶν καί πλουσίων).

Β) Θρησκευτική ἢ Λατρευτική Ποίηση: Παράλληλα μέ τήν κοσμική, ἀναπτύχθηκε μιᾶ ἄλλη κατηγορία ποίησης, ἡ θρησκευτική ἢ λατρευτική. Ὁ ἱερέας συνήθιζε νά συνοδεύει τίς τελετουργικές πράξεις μέ λόγους, προσευχές, εὐχές καί παρακλήσεις σέ ποιητική ὄψη καί μορφή καθῶς καί μέ μουσική καί χορό. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἡ λατρεία ἐξυπηρετοῦσε τή θρησκεία, ἐξωτερίκευε τόν ἐσωτερικό κόσμο τοῦ ἱερέως καί τοῦ λαοῦ γύρω ἀπό τό θυσιαστήριο καί ἡ ἴδια γινόταν πιό πλούσια καί ἀποκοῦσε μιᾶ λυρική ἔκφραση τῶν συναισθημάτων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό, ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις (χαρᾶς, λύπης, εὐγνωμοσύνης, ἀρρώστειας κ.λπ.). Περιλαμβάνει τρεῖς ὑποομάδες ποιητικῶν ἔργων: 1) τῆς λυρικῆς, 2) τῆς διδακτικῆς ποίησης καί 3) τῆς προφητικῆς ποίησης. Αναλυτικότερα:

- 1) Ἡ **Λυρική ποίηση** περιλαμβάνει ἄσματα που ἐκφράζουν ποικίλα συναισθήματα: Ψαλμοί, Ἄσμα Ἀσμάτων, Θρήνοι Ἱερεμίου, τεμάχια ἀπό τόν Ἰώβ καί τή Σοφία Σειράχ.
- 2) Ἡ **Διδακτική, γνωμική ἢ σοφιολογική ποίηση** ἐμπεριέχεται στά βιβλία τῶν Ψαλμῶν, τοῦ Ἰώβ, τῶν Παροιμιῶν, τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, τοῦ Ἄσματος Ἀσμάτων, τῆς Σοφίας Σολομώντος καί τῆς Σοφίας Σειράχ, στά ὁποῖα ἀποτυπώνονται ἠθικές καί θρησκευτικές γνώμες καί συμβουλές, πού βασίστηκαν στήν πείρα καί προῆλθαν ἀπό αἰνίγματα, παροιμίες καί γνωμικά διατυπωμένα ἀρχικά σέ ποιητική μορφή καί ἀφοροῦν τόν καθημερινό βίο τῶν ἀνθρώπων.
- 3) Ἡ **Προφητική ποίηση** περιλαμβάνει μεγάλο μέρος τῶν συγγραμμάτων τῶν Προφητῶν, τό ὁποῖο εἶναι γραμμένο ποιητικά (Ἀμός, Ἡσαΐα, Ἱερεμία καί ἄλλων προφητῶν). Ἡ προφητική ψυχή συμμετέχει ἐνεργά, βιώνει ἔντονα τίς ὑψιστες θρησκευτικές ἀξίες, καί ἀποτυπώνει μέ λυρισμό ἕνα κόσμο πλούσιο σέ βιώματα, ιδέες καί συναισθήματα. Ἐχοντας ὑπόψη τους τό σκελετό τῶν ψαλμῶν, τῶν ὕμνων, τῶν θρήνων κ.λπ. δημιουργοῦν καί αὐτοί παράλληλα εἶδη, ὅπως μονολόγους, παραινέσεις, ἀπειλές π.χ. Ναούμ, Ἰωνᾶ, Ἡσαΐα, Δανιήλ.

Τόν 8ο αἰ. π.Χ. ὁ Ἰσραήλ (Βόρειο καί Νότιο Βασίλειο) βρίσκεται ἀνάμεσα στίς κυρίαρχες δυνάμεις τοῦ τότε κόσμου (Αἴγυπτο καί Ἀσσυρία-Βαβυλωνία) καί ἀντιμετωπίζει ἀλλεπάλληλες κρίσεις μέ ἄμεσο ἐπακόλουθο ἡ τή δυσπιστία καί τήν ἀνυπακοή πρὸς τόν Γιαχβέ ἢ τήν ἐλπιδοφόρα προσέγγισή Του μέσω τοῦ κηρύγματος τῶν προφητῶν. Ἰδιαίτερα σ' αὐτή τή χρονική περίοδο ἡ προφητεία φτάνει στό ὑψηλότερο ἐπίπεδο, καθῶς ὁ προφήτης δέν ἐκφράζει ἀπλῶς τή γνώμη του γιά τά ἐθνικά καί δημόσια πράγματα, ἀλλά ἀναλαμβάνει ρόλο μεσιτείας ἀνάμεσα στό Θεό καί τούς ἀνθρώπους. Ἔτσι, ὁδηγούμενος ἀπό τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Γιαχβέ, ὑψώνει τή φωνή του μέ λόγο πού

έρχεται μόνον από Ἐκεῖνον καί μέ τή φράση "Καί ἐγένετο λόγος Κυρίου πρός με ..." στρέφεται κατά τοῦ ἰδίου τοῦ ἔθνους του, τῆς κοινῆς γνώμης, τοῦ βασιλιᾶ καί τοῦ λαοῦ. Στήν κατηγορία αὕτη ἀνήκουν οἱ πλεῖστοι ἀπό τούς συγγραφεῖς προφήτες, ὅπως Ἀμώς, Ὡσηέ, Ἡσαΐας, Ἱερεμίας, Μιχαίας κ.ἄ

Ἰδιαίτερα ἡ Ποίηση τῶν Ψαλμῶν ξεκινᾷ ἀπό τήν κατ' ἀντιφωνία ψαλμωδία στίχων καί μικρῶν ποιημάτων-ὑμνων μεταξύ ἱερέως καί λαοῦ, γύρω ἀπό τό θυσιαστήριο. Οἱ πρῶτοι ψαλμοί εἶναι πολύ σύντομοι, ἐκφράζουν τά πρῶτα θρησκευτικά συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου, ψάλλονται κατ' ἀντιφωνία καί δημιουργοῦν λογική καί ρυθμική ἐνότητα. Ἀργότερα οἱ Ψαλμοί πῆραν τή θέση τους στόν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὡς μιᾶ ξεχωριστή συλλογή 150 θρησκευτικῶν ὑμνων καί ᾠμάτων, ἡ ὁποία φέρει στήν Ἑβραϊκή ποίηση τόν τίτλο "Ὑμνοι", «Αἶνοι» ἢ "Βιβλίον τῶν ὑμνων ἢ προσευχαί", ἐνῶ στό Χριστιανικό Κανόνα καί τό κείμενο τῆς Μετάφρασης τῶν Ο' ὡς "Βίβλος ψαλμῶν" ἢ "Ψαλτήριον". Οἱ Ψαλμοί διακρίνονται μέ βάση τά φιλολογικά χαρακτηριστικά τους σέ 3 εἶδη: α) ὕμνους β) θρήνους καί γ) εὐχαριστήρια ᾠσματα καί μέ βάση τό περιεχόμενό τους στά παρακάτω 10 (δέκα) εἶδη:

α) **Ὑμνους:** ᾠσματα καί ὕμνους πρός τόν Θεό, ὁ Ὅποῖος γίνεται Ἀντιληπτός μέσω τῆς θεᾶς τοῦ κόσμου καί τῆς φύσης. Ὁ ψαλμωδός (καί κάθε ἄνθρωπος) διαπιστώνει ὅτι ὁ Θεός εἶναι Πάνσοφος, Παντοδύναμος, Ἀγαθός καί κατευθύνει τήν Ἱστορία καί τά γεγονότα της, καθώς ἐπίσης καί τήν προσωπική ζωή τοῦ καθενός. Ὁ ποιητής ἐκφράζει μέ δυνατές καί ζωηρές ἐκφράσεις τά συναισθήματα χαρᾶς, θαυμασμοῦ, περηφάνειας πού ἔχει στήν ψυχή του γιά τόν Θεό. Μέσω ρητορικῶν ἐρωτήσεων, θαυμαστικῶν φράσεων, μακαρισμῶν, διδακτικῶν παραινέσεων δέν σταματᾷ νά ἐγκωμιάζει τόν Θεό μέ τή συνοδεία ἐπίσης ζωηρῆς μουσικῆς, ἀνύψωσης τῶν χειρῶν, ρυθμικῶν χειροκροτημάτων καί ἐδαφιαίας προσκύνησης τοῦ Θεοῦ. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ὕμνων αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι οἱ ψαλμοί: 8^{ος}, 18(19)^{ος}, 102(103)^{ος} καί 103 (104)^{ος} (ὁ λεγόμενος Προοιμιακός).

β) **Εὐχαριστηρίου ψαλμούς:** ὕμνοι τούς ὁποίους ὁ ποιητής συνθέτει ἀπό εὐγνωμοσύνη γιά κάποια εὐεργεσία, τήν ὁποία ἔλαβε ἀπό τόν Θεό, ἢ γιά τή σωτηρία του ἀπό κάποια δυσχερῆ κατάσταση (ἀσθένεια, φυλάκιση, αἰχμαλωσία, ἐξορία, πολιορκία, διαβολή ἐχθρῶν κ.λπ.). Οἱ ψαλμοί εἶναι ἀτομικοί (ψάλλει ἓνας) ἢ συλλογικοί (ὁλόκληρη ἡ Ἰσραηλιτική κοινότητα). Ἡ ψυχή τῶν ψαλλόντων πλημμυρίζει ἀπό συγκίνηση καί εὐγνωμοσύνη. Ἐπίσης μπορεῖ νά συνοδεύεται ἀπό εὐχαριστήριο θυσία, στήν ὁποία συμμετέχουν συγγενεῖς καί φίλοι τοῦ ψαλμωδοῦ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εἶναι ὁ 102 (103)^{ος} ψαλμός καί ὁ 124(125)^{ος}.

γ) **Θρηνῶδεις Ψαλμούς:** ὕμνους, τούς ὁποίους ψάλλει ἡ Ἰσραηλιτική κοινότητα ἢ ἓνα ἄτομο. Δημιουργήθηκαν ἐξαιτίας τῶν θεομηνιῶν, πού πλήττουν ὁλόκληρο τόν λαό ὅπως π.χ. ἀτυχεῖς πόλεμοι, αἰχμαλωσίες, λοιμοί, λιμοί, ἀνομβρίες, ἐπιδρομές ἀκρίδων, ἀσθένειες, ἔριδες κ.λπ. Μέ νηστεία καί προσευχή ὁλόκληρη ἡ Ἰσραηλιτική κοινότητα προσέρχεται μέ ταπείνωση ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ γιά νά θρηνήσει τήν καταστροφή της καί νά Τόν παρακαλέσει νά σταματήσει τό κακό καί νά δείξει ἔλεος. Θρήνος, παράκληση καί ἐπικλήση τοῦ Θεοῦ σέ κλητική πτώση εἶναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, καθώς οἱ ψυχικές μεταπτώσεις ἀπελπισίας (θρήνος) καί ἐλπίδας (παράκληση γιά βοήθεια τοῦ Θεοῦ). Συνήθως ἐκλαμβάνουν τήν κρίση ὡς ἀποτέλεσμα

τῆς ἁμαρτίας. Χαρακτηριστικοί θρηνώδεις ψαλμοί εἶναι: 3, 6, 7, 12, 21, 24, 25, 37, 41, 42, 62, 87, 142.

δ) **Ψαλμούς τῆς Μετανοίας ἢ τῆς Ἑξομολογήσεως:** ὕμνους, τοὺς ὁποίους δημιούργησε ἡ συναισθήση τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συνδιαλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Ὁ πιστός δημοσίᾳ ἑξομολογεῖται τίς ἁμαρτίες του καί ζητᾷ τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν. Τό εἶδος αὐτῶν τῶν ψαλμῶν εἶναι πανάρχαιο, συνοδεύονται ἀπό τή θυσία ὑπέρ ἐξιλεώσεως τῶν ἁμαρτιῶν καί διακρίνονται γιά τήν ἀνάδειξη λεπτότατων ψυχολογικῶν στιγμῶν τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ψυχῆς του πού πάσχει καί ἀγωνίζεται. Ξεκινᾷ μέ τή συναισθήση τῆς ἁμαρτίας καί καταλήγει στήν ἐσωτερική ἀναγέννηση, τή δημιουργία νέας καρδιάς καί νέου πνεύματος. Στό σημεῖο τῆς λύτρωσης ἡ ἀγωνία τοῦ ψαλμωδοῦ ἀντικαθίσταται μέ τήν ἡρεμία καί ὁ θρηνώδης τόνος ὑποχωρεῖ ἀφοῦ μετά τήν ἀναγέννηση του ἀτενίζει μέ αἰσιοδοξία τό μέλλον του. Στό τέλος σφραγίζει αὐτή τήν αἰσιοδοξία μέ μιᾷ δέηση εὐχαρίστησης ἢ μιᾷ ὑπόσχεση τοῦ λυτρωθέντος νά γίνη ἱεραπόστολος τῆς μετανοίας στόν ἁμαρτωλό κόσμον. Τέτοιον εἶδους ψαλμοί εἶναι ἄχρονι γιατί μιλοῦν σέ κάθε ἀνθρώπινη ψυχή ὅποιασδήποτε ἐποχῆς καί χαρακτηριστικά δείγματά τους εἶναι οἱ ψαλμοί: 31, 50, 131 καί 140 (141).

ε) **Ἱεραποδημητικούς Ψαλμούς:** ὕμνους, τοὺς ὁποίους ψάλλουν οἱ εὐσεβεῖς ἱεραπόδημοι ὅταν ἀποφασίζουν νά διανύσουν μεγάλη καί μακριά ὁδοιπορία γιά νά πάνε νά προσκυνήσουν τόν Θεό στό Ναό τῆς Ἱερουσαλήμ. Κατά τήν πορεία τους οἱ προσκυνητές ψάλλουν διάφορους ψαλμούς γιά νά εὐχαριστήσουν τόν Θεό πού τοὺς ἀξιώνει νά νοιώσουν αὐτή τήν ὑψιστή εὐτυχία. Ὁ πόθος καί ἡ προσδοκία τῆς ἐκπλήρωσης δημιουργοῦν μιᾷ ἀτμόσφαιρα ἀνυπομονησίας καί ἔντασης, τήν ὁποία διαδέχεται ὅταν φθάνουν στόν Ναό ἡ ἀγαλλίαση, ὁ θαυμασμός. Τότε πλέον ἡ ἀτμόσφαιρα γίνετα ἡρεμῇ, ἀπαλή καί εἰδυλλιακή, καθὼς τά ἔντονα συναισθήματα τῆς ἐπικοινωνίας μέ τόν Θεό, βρίσκουν τήν εὐτυχία πού δέν μπορεῖ νά ἐκφρασθεῖ παρὰ μόνον μακαρίζοντας ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν τή δυνατότητα νά παραμένουν μόνιμα στό Ναό. Αὐτοί οἱ ψαλμοί εἶναι συνήθως μικροί σέ ἔκταση, οἱ στίχοι τους ἀποτελοῦν μικρές, ἀλλά πολύ ἐκφραστικές καί παραστατικές προτάσεις, οἱ ὁποῖες συγκινοῦν τίς ψυχές. Τέτοιον εἶδους ψαλμοί εἶναι: 22, 26, 51, 60, 83(84), 121(122).

στ) **Μεσσιαικούς ἢ Χριστολογικούς Ψαλμούς:** ὕμνους, πού ἔχουν ὡς κεντρικό τους θέμα τή μορφή τοῦ Μεσσία, τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφή γίνεται ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις. Οἱ ποιητές ἀντλοῦν τό ὑλικό τους ἀπό τήν Μεσσιακή διδασκαλία, ἡ ὁποία εἶχε ἤδη διαμορφωθεῖ. Γιά τόν Ἰσραήλ ὑπῆρξαν πηγὴ παρηγοριᾶς σέ δύσκολες ἐποχές. Τέτοιοι ψαλμοί εἶναι: 2, 44, 71(72), 88(89) καί 109(110).

ζ) **Ἑσχατολογικούς Ψαλμούς:** ὕμνους, πού συγγενεύουν μέ τοὺς Μεσσιαικούς, ἀλλά ἔχουν ὡς κύριο θέμα τους τήν ἐξύμνηση τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ κατά τήν ἔσχατη ἡμέρα καί τήν ἀκλόνητη πεποίθηση τοῦ πιστοῦ πρὸς τόν Θεό. Διακρίνονται γιά τόν πλοῦτον τῶν σκηνῶν, τή ζωηρότητα τῶν εἰκόνων καί τήν ἐκφραστικὴ τους γλῶσσα. Οἱ ποιητές ἀντλοῦν τό ὑλικό τους ἀπό τή σχηματισμένη ἑσχατολογικὴ διδασκαλία καί οἱ ψαλμοί αὐτοί ἀποτελοῦν πηγὴ παρηγοριᾶς καί δύναμης γιά κάθε ψυχή. Τέτοιος ψαλμός εἶναι ὁ 45(46)ος.

η) **Βασιλικούς Ψαλμούς:** ὕμνους, πού δέν ἔχουν κάποιο ἰδιαίτερον χαρακτηριστικό στή μορφή τους, ἀλλά κατανέμονται ἀνάλογα μέ τό περιεχόμενον τους στά ἄλλα εἶδη τῶν ψαλμῶν. Τό μόνο ἰδιαίτερον χαρακτηριστικό εἶναι ὅτι ἀναφέρονται σέ βασιλιά, χωρὶς ἀναφορά στό ὄνομά του καί τήν ἐποχὴ τόσο τοῦ βασιλιᾶ ἢ τοῦ ποιητῆ τους καθὼς ἐπίσης εἶναι ἀόριστοι καί μποροῦν νά ἐπαναλαμβάνονται γιά κάθε βασιλιά. Ἄν καί ἔχουν ὡς ἀφορμὴ κάποιο κοσμικὸ γεγονός ἀπὸ τή ζωὴ τοῦ

βασιλιά, (π.χ. τή γέννηση βασιλιά, τόν γάμο του, τήν ανάρρησή του στό θρόνο, τήν έκστρατεία του στόν πόλεμο, τήν επάνοδό του, τή χρηστή διοίκησή του, τήν εξύμνηση τῆς δόξας του, τόν ἐγκωμιασμό τῆς ωραιότητας καί τῆς ἀνδρείας του, τήν καθυπόταξη τῶν λαῶν, κ.λπ.), ὡστόσο εἶναι ἐμποτισμένοι μέ βαθύτατο θρησκευτικό πνεῦμα, ἐπειδή ἀκριβῶς ὁ βασιλιάς εἶναι ὁ χριστός τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κλήθηκε ἀπό Ἐκεῖνον γιά νά βασιλεύσει μέ δικαιοσύνη. Ἡ νίκη τοῦ βασιλιά εἶναι νίκη τοῦ Θεοῦ καί ὁ ὕμνος ἀπευθύνεται πρός τόν Θεό. Τέτοιου εἶδους ψαλμοί εἶναι ὁ 19(20)ος, 62(63)ος, 71(72)ος καί 100 (101)ος.

θ) **Ἱστορικούς Ψαλμούς:** ἀναφέρονται σε ἱστορικά γεγονότα τῆς ζωῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν Ψαλμοί: 78(79), 104(105) καί 105(106)

ι) **Διδακτικούς Ψαλμούς:** προσφέρουν θρησκευτικές καί ἠθικές συμβουλές. Ψαλμοί: 1^{ος}, 48(49) καί 118(119).

Οἱ Ψαλμοί που περιέχονται στό Ψαλτήριον εἶναι ἔργο διαφόρων ποιητῶν καί διαφορετικῶν ἐποχῶν. Ἐνα μεγάλο μέρος ἀποδίδεται στον βασιλιά Δαβίδ (Ψαλμοί 3-41 καί 50 (51)-72). Ἐπίσης σέ ποιητές προαιχμαλωσιακῆς καί μεταιχμαλωσιακῆς ἐποχῆς. Προηγείται ἡ 1^η συλλογή τοῦ Δαβίδ. Ἐπί Νεεμία ὑπάρχει συλλογή Ψαλμῶν (445-430 π.Χ.).

Ἡ σπουδαιότητα τῶν Ψαλμῶν ἔγκειται στό γεγονός ὅτι στον Ἰσραήλ ἡ σχέση πρός τόν Θεό ἔχει ἀκραιφνῶς διαλογικό χαρακτήρα. Ἡ ἀπάντηση στον λόγο καί τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁλοκληρωτικό συστατικό στοιχεῖο τῆς ἱσραηλιτικῆς θρησκείας. Αὐτή ἡ ἀπάντηση, ἀντιστοιχεῖ στην ἀποκάλυψη τοῦ λόγου καί τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ μέσα στην ἱστορία, ἐκφέρεται ὡς δέηση πρός τόν Θεό καί ἐξύμνηση καί ἀποτελεῖ τήν παρακαταθήκη στους Ψαλμούς, ἡ ὁποία ἂν καί ἔχει πάρει πολλαπλές μορφές με τήν πάροδο τόσων ἑκατονταετηρίδων, ὡστόσο διαφυλάσσει τό βασικό της χαρακτήρα, δηλαδή ὡς φωνή ἐκ βαθέων καί ὡς ὕμνος στον παντοδύναμο καί πανάγαθο Θεό, τόν ἕναν καί μοναδικό Θεό. Ἐξυμνοῦν τό θεῖο μεγαλεῖο καί τή θεία δόξα, ἐκφράζουν τά συναισθήματα τῆς ψυχῆς τοῦ πιστοῦ, περιέχουν ὑψηλές διδασκαλίες γιά τόν Θεό καί τήν παρουσία του στην ἱστορία, τό ἔλεος, τήν ἀγάπη καί τή δίκαιη κρίση του, τή ζωή, τό θάνατο, τήν ἀγιότητα, τήν ἁμαρτία καί τήν μεσσιανική προσδοκία. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ ποιητικοῦ λόγου ὥστε τό βιβλίον τῶν Ψαλμῶν ἀποτελεῖ τό ὕμνολόγιο τόσο γιά τήν Ἰουδαϊκή Συναγωγή ὅσο καί γιά τήν Χριστιανική Ἐκκλησία.

Ὁ ποιητής τῶν Ψαλμῶν πιστεύει ὅτι:

Α) **ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ** εἶναι αἰώνια, ἀπρόσβλητη ἀπό κάθε δύναμη, ὑπερισχύει τῶν ἀνθρωπίνων βουλημάτων καί σκέψεων καί τελικά πραγματοποιεῖται.

Β) **ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ** εἶναι ἀμέριστη, γιατί ὁ Θεός εἶναι πολυέλεος, πρόθυμος λυτρωτής, οἰκτίρμων, θεός τῆς ἀγάπης καί ὁ ἄνθρωπος με τό δικό του «ἐλέησόν με» ἐκφράζει τήν ἐλπίδα ὅτι θα εἰσακουστῇ ἡ ἐπικλήσή του.

Γ) **ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ** στηρίζει τούς ἀνθρώπους στις θλίψεις, τούς σώζει καί λυτρώνει ὅταν διαταράσσεται ἡ ἐσωτερική γαλήνη κάθε ἀνθρώπου καί ὁδηγεῖται στή σωτηρία καί παρέχεται σ' ὅλους τούς ἀνθρώπους, βασιλεῖς καί ἀπλούς πολῖτες, πλουσίους καί φτωχοῦς καί στέλνει μέ τούς ἀγγέλους του νά τους βοηθήσουν. Παρέχεται στους εὐσεβεῖς ὡς τό κραταίωμα τους, γιατί τηρεῖ καί ἐκπληρώνει τίς ὑποσχέσεις του καί τούς ὁδηγεῖ νά βαδίσουν μια ζωή ἠθική. Φτάνει μόνον νά ἀκολουθοῦν τό θέλημά Του καί νά ἐμπιστευόνται τήν πρόνοιά Του. Δέν εἶναι θεός αὐστηρός καί αποκρουστικός, ἀλλά καλός ποιμένας που φροντίζει με τήν πρόνοιά Του ἀνθρώπους, ζῶα καί φύση. Ἰδιαιτέρως δέ οἱ εὐσεβεῖς καί δίκαιοι ἀπολαμβάνουν

τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ γιατί τους ἐπιβλέπει καί τους φροντίζει ὅταν αὐτοί Τον ἐπικαλοῦνται καί ἐναποθέτουν τίς ἐλπίδες τους σ' Ἐκεῖνον, που παίρνει με τή δύναμή Του τήν θλίψη, τήν ἀπελπισία, τόν θρήνο, τόν πόνο καί τους χαρίζει τήν αἰσιοδοξία καί τή δύναμη νά ἀγωνίζονται ἥρεμα. Αὐτό τους ὁδηγεῖ σε μια πιο στενή ἐπικοινωνία με τόν Θεό.

Δ) ἡ σωτηρία πού ἔρχεται ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὅταν οἱ ἄνθρωποι δείξουν πίστη καί ἐμπιστοσύνη σ' Ἐκεῖνον που εἶναι παντοδύναμος, παντεπόπτης καί το καταφύγιό τους, θα τούς λυτρώσει ἀπό τίς δυστυχίες, θα τιμωρήσει ὅσους τους καταδυναστεύουν με ἀσθένειες καί βάσανα καί θα τους ἐπαναφέρει στην γαλήνη καί τήν εὐημέρια. Ἀκόμη κι αὐτοί που τους ἀπειλοῦν ἢ ταλαιπωροῦν, μπορεῖ νά σωθοῦν, φτάνει νά ἐπιζητήσουν τή συγχώρεση για τίς ἁμαρτίες τους καί τήν ἐπικοινωνία με τόν Θεό.

Ε) ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπρόσβλητη, ἀληθινή, ἀλώβητη ἀπό ἀμφιβολίες, αἰώνια, εὐθεία, ἀγαθή, ἐμπεριέχει ἀγάπη καί ἐλεημοσύνη. Ὁ Θεός τῆς δικαιοσύνης ἀκούει τίς προσευχές τῶν δικαίων καί εὐσεβῶν καί μέ βάση τούς ἠθικούς κανόνες πού ἔχει θέσει, τούς ἀνταμείβει καί τιμωρεῖ τούς ἀσεβεῖς, παρεμβαίνοντας για νά τακτοποιήσει καί νά ρυθμίσει τήν ἠθική τάξη που διασαλεύθηκε.

ΣΤ) ἡ ἠθική τοῦ Θεοῦ συνδέεται ἄμεσα με τή χάρη, τό ἔλεος καί τή μακαριότητά Του, γιατί ὁ ἴδιος ἔθεσε τά θεμέλια τῶν ἠθικῶν νόμων καί ἐντολῶν. Ἡ ἐπικοινωνία μαζί Του δέν εἶναι μια αὐταπάτη, ἀλλά μέ τήν ἐπιτέλεση τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ἠθική του τελείωση, οὐσιαστικά ὁδηγεῖται στό δρόμο τῆς προσέγγισης τοῦ Θεοῦ.

Ζ) ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ διακρίνεται μέσα στην ἁρμονία, τήν ὁμορφιά καί μεγαλοπρέπεια τοῦ σύμπαντος, ἀπό τήν δύναμη καί τή θέση πού κατέχει ὁ ἄνθρωπος ἔναντι τῶν ἄλλων δημιουργημάτων, ἀπό τόν περιορισμό τῶν ὑδάτων ἐντός ὁρίων, ἀπό τή σωτηρία κάθε δημιουργήματος ὅταν αὐτό βρίσκεται σέ δύσκολη θέση, ἀπό τήν φύση καί τήν ἱστορία, ἀπό τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καί τό δέος τοῦ ἀνθρώπου ὅταν Ἐκεῖνος νικᾷ τό θάνατο καί ἀπό τήν ἔνωση οὐρανοῦ καί γῆς, ἀπό τήν εὐσπλαχνία Του καί τήν προνοητικότητά του ὅχι μόνον για τήν δημιουργία τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἀλλά καί για τήν συντήρησή του μέσω τοῦ λόγου Του ἢ τοῦ φυσήματος τοῦ στόματός Του.

Η) ἡ παγγνώσια τοῦ Θεοῦ ἐποπτεύει ὅλους τούς λαούς καί τούς ἀνθρώπους καθῶς καί τίς βουλές καί σκέψεις τους. Τούς παράλογους καί κακούς λογισμούς τούς ματαιώνει, γιατί ὡς καρδιογνώστης γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων τά βάθη τῆς ψυχῆς τους.

Θ) ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ δέν ἐκδηλώνεται τυφλά, δέν διαρκεῖ πολύ χρόνο, στρέφεται κατά τῶν ἀδίκων καί τῶν ἀσεβῶν καί εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνήθικης στάσης καί συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς οἰκτίρμων Θεός τιμωρεῖ γιατί διασαλεύθηκε ἡ ἠθική τάξη, ἀλλά προχωράει στην ἀποκατάσταση τῆς ἡρεμίας.

Ι) ἡ πανσοφία τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται στην προνομιούχο θέση που εἶναι τοποθετημένος ὁ ἄνθρωπος, καί στον ὅποιο δίνει τή δυνατότητα τοῦ κατ'εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν.

ΙΑ) ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι σύντομος, εὐθύς, εἰλικρινής, ἀληθινός, ἄδολος ἠθικός, δίκαιος, γεμάτος ἀγάπη καί εὐσπλαχνία, περιεκτικός, φιλικός καί σταθερός τηρητῆς τῶν ὑποσχέσεων, τῶν ἐπαγγελιῶν καί τοῦ σχεδίου Του για τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Εἶναι συλλογή συμβουλῶν, διδακτικῶν παραβολῶν, παραινήσεων και γνωμικῶν για τήν ἠθική οἰκοδομή τοῦ ἀνθρώπου. Δεν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη φιλολογική ἐνότητα, ἀλλά συλλογή μέ θρησκευτικό χαρακτήρα που συγκροτήθηκε μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἀπό σοφους ἀλλά καί ἀπλούς ἀνθρώπους. Περιέχει σύντομες φράσεις που μποροῦν νά ἀπομνημονευθοῦν εὐκόλα καί ἀφοροῦν ἀτομική ἢ συλλογική ἐμπειρία ἀπό τήν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων. Μεταδόθηκαν ἀπό γενιά σε γενιά προφορικά καί εἶχαν σκοπό νά προσφέρουν στους ἀνθρώπους συμβουλές για νά ὀδηγηθοῦν στην εὐτυχία και τήν εὐημέρια. Το εἶδος αὐτό τῆς «σοφίας» ἦταν εὐρύτατα διαδεδομένο στους Ἀραβες, τους Σουμερίους, τους Ἀκκάδες και τούς Αἰγυπτίους, ἀλλά καί στον Ἰσραήλ καλλιιεργήθηκε καί ἐμπλουτίσθηκε με θρησκευτικές ιδέες. Ὡς πρῶτος καί σπουδαῖος σοφός ἀναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη ὁ βασιλιάς Σολομών γι'αὐτό και τοῦ ἀποδόθηκαν καί πολλά ἔργα τῆς σοφολογικῆς γραμματείας γι'αὐτό φέρει καί τόν τίτλο «Παροιμῖαι Σολομώντος» ἢ «Παροιμῖαι» ἢ «Σοφίαν». Ὅμως ἀσχολήθηκαν καί ἄλλα πρόσωπα.

Το βιβλίο τῶν Παροιμιῶν ἀποτελεῖται ἀπό 31 κεφάλαια πού ὁ συγγραφέας του ἔχει ὡς σκοπό νά ἀναδείξει τή διδασκαλία τῆς ἀληθινῆς σοφίας ὥστε νά τήν γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι και νά εὐτυχίσουν. Το τελικό κείμενο τοῦ βιβλίου ἀνάγεται στά τέλη τῆς 4^{ης} ἐκατ/δος π.Χ. καί χωρίζεται σέ 9 συλλογές πού ἔχουν συγγραφεῖ σέ διαφορετική περίοδο ἢ καθεμιά.

Κύριο θέμα εἶναι ἡ σοφία που νοεῖται μέν ὡς σύνεση στην πρακτική πλευρά τῆς ζωῆς, ἀλλά οὐσιαστικά ἀνάγεται στό Θεό και γι'αὐτό ἐκλαμβάνεται ὡς θεοσέβεια, ὡς φόβος πρὸς τόν Γιαχβέ. Ἡ ἐπιτυχία στή ζωή δεν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπο την ἐξυπνάδα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά προϋποθέτει πρῶτα καί κύρια τήν ἀναγνώριση τοῦ Θεοῦ καί τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν. Ἡ σοφία παριστάνεται ὡς πρόσωπο πού ζεῖ κοντά στον Θεό καί μέσω τῆς ὁποίας ὁ Θεός δημιουργεῖ τόν κόσμο. Αὐτό δέν ἀποτελεῖ ἀνθρωπομορφισμό, ἀλλά προετοιμασία για τήν διδασκαλία τῆς Καινῆς Διαθήκης περι Λόγου καί Σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἐννοώντας τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδος.

ΙΩΒ

Ιώβ= ΜΚ Ιγγώβ = πού ὁ πατήρ; (σύντμηση τοῦ Αγγαβιέλου =πού εἶναι ὁ πατήρ μου, Θεέ;)

Τό βιβλίο ἀπαρτίζεται ἀπό 42 κεφάλαια μέσα στά ὁποία περιγράφεται ἡ δοκιμασία τῆς πίστες τοῦ Ἰώβ στον Θεό και διαπραγματεύεται τή σχέση τῆς ἀνθρώπινης δυστυχίας πρὸς τή θεία δικαιοσύνη καί τό πρόβλημα τῆς θεοδικίας: «γιατί ὁ δίκαιος ἀνθρώπος δυστυχεῖ στή ζωή;» Ἀρχίζει με μια ἀφήγηση σέ πεζό λόγο που οὐσιαστικά εἶναι ἡ εἰσαγωγή καί στην ὁποία περιγράφεται ἡ ἀρχική εὐτυχία τοῦ Ἰώβ, ἡ ἀμφισβήτηση τῆς εὐσέβειάς του ἀπό τόν σατανά καί ἡ δυστυχία που τήν ἐπακολούθησε. Στό κυρίως μέρος πού ἔχει μορφή ποιητική και διδακτική, ἡ συζήτηση του Ἰώβ με τους τρεῖς φίλους του (Ελιφάζ, Βιλδάδ καί Σωφάρ) κορυφώνεται μέ την προσπάθεια νά ἐξηγηθεῖ και νά ἐρμηνευθεῖ ἡ δυστυχία μέ βάση τήν κυρίαρχη ἀντίληψη ὅτι τά δεινά τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ποινή για κάποια ἁμαρτία και γι'αὐτό τον

προτρέπουν νά μετανοήσει, ἐνῶ ταυτοχρονα ὁ Ἰώβ ὑπερασπίζεται τήν ἀθωότητά του. Ωστόσο ὁ Ἐλιχού (Ο' ὁ Ελιούς) ὁ τέταρτος φίλος, ἐμφανίζεται ὡς προάγγελος τοῦ Θεοῦ καί παρεμβαίνει στό ἀδιέξοδο τῆς συζήτησης καί τους λέει ὅτι **τά δεινά ὀφείλονται σέ κάποια ἁμαρτία, δέν συνιστοῦν ὅμως ποινή, ἀλλά ἔχουν παιδαγωγικό χαρακτήρα καί χρησιμεύουν ὡς μέσο ἐξιλεωτικό, καθαρτικό, θεραπευτικό καί κυρίως ὡς μέσο ἀναδείξεως τῆς ἀρετῆς, ἀλλά καί ὡς προληπτικό τῆς ἁμαρτίας καί σωτήριο μέσο.** Τότε παρεμβαίνει ὁ Θεός καί παραπέμπει τόν Ἰώβ στό θαῦμα καί τά μυστήρια τῆς δημιουργίας καί τόν ἀναγκάζει νά ὁμολογήσει τήν ἀδυναμία του νά συλλάβει σέ ὅλη τήν ἔκταση καί νά ἐξιχνιάσει τόν τρόπο διακυβέρνησης τοῦ κόσμου ἀπό τό Θεό. Τό ἔργο ὁλοκληρώνεται με ἕνα σύντομο ἐπίλογο στον ὁποῖο ὁ Θεός κατηγορεῖ τους τρεῖς φίλους που ἀδίκησαν τόν Ἰώβ καί περιγράφεται ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Ἰώβ σε εὐτυχία μεγαλύτερη ἀπό ἐκείνη πού εἶχε πρίν τή δοκιμασία του.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Ἰώβ ἐπιβεβαιώνει ὅτι **τό πρόβλημα τῆς σχέσης τοῦ κακοῦ πρὸς τή θεία δικαιοσύνη παραμένει για τίς δυνατότητες τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς ἄλυτο.** Συνεπῶς ἡ ἄμεση ἀνταπόδοση τοῦ Θεοῦ που ὑπῆρχε ὡς ἀντίληψη στον Ἰουδαϊσμό, δίνει τή θέση της στην καρτερία καί στό νά γνωρίσει ὁ ἄνθρωπος **τά ὅριά του ὡς δημιούργημα καί νά ἀναγνωρίσει τήν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, πρὸς τόν Ὅποιο πρέπει νά προσβλέπει με ἐμπιστοσύνη.**

Λογοτεχνική ἀξία τοῦ βιβλίου: ἀριστούργημα παγκοσμίου λογοτεχνίας λόγω τῆς βαθειᾶς γνώσης τοῦ μυστηρίου τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καί τῶν προβλημάτων, ἀναγνωρισμένο ἀπό τοὺς Dante, Milton, Goethe. Ἀνήκει στη γνωμική καί διδακτική ποίηση. Περιέχει λυρικά, ἐπικά καί δραματικά στοιχεῖα χωρίς νά εἶναι δράμα ἢ ἔπος. Ὁ πυρήνας τῆς διήγησης εἶναι ἱστορικός.

Θρησκευτική καί θεολογική ἀξία τοῦ βιβλίου: α) ἡ δαιμονολογία που περιέχει β) ἡ διδασκαλία για τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάσταση καί τή μετα θάνατο ζωή, καθὼς καί τό προπατορικό ἁμάρτημα καί γ) για τό πρόβλημα τῆς θεοδικίας, τῶν παθημάτων τῶν δικαίων. Ὁ Ἰώβ παρουσιάζεται μαζί μέ τόν Νῶε καί τόν Ἀβραάμ παρουσιάζονται ὡς σύμβολα πίστεως στό Θεό καί ἀντάξιους τῶν Πατριαρχῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ

Ὁ ὅρος «ἐκκλησιαστής» (κεχωλέθ) σημαίνει τόν ἐπικεφαλῆς μιᾶς συνάθροισης ἢ ἐνός κύκλου σοφῶν. Ἀποτελεῖ συλλογή ἐμπειρικῶν σκέψεων, που εἶναι χαλαρά συνδεδεμένες μεταξύ τους καί χωρίς συστηματική κατάταξη καί ἀφοροῦν τήν ἀξία τῆς ζωῆς καί τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Το βιβλίο ἔχει ἰδιόμορφο, πεσιμιστικό χαρακτήρα καί διαφέρει ἀπό ὅλα τά ἄλλα διδακτικά βιβλία. Ἀποτελεῖ διατριβή για τόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει ποιητική μορφή, χωρίς συστηματική καί αὐστηρή κατάταξη τοῦ περιεχομένου του Συγκροτεῖται ἀπό 12 κεφάλαια πού χωρίζονται σέ θεωρητικό τμήμα καί σέ πρακτικό τμήμα καί ἀσχολοῦνται μέ **τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὴν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νά ὀρίσει τὴ ζωὴ του καί ὁ μόνος που μπορεῖ νά γνωρίσει τὴν ἀληθινὴ ἔννοια ὅλων τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ Θεός.**

Ἡ συγγραφή του ἀνάγεται στό τέλος τοῦ 3^{ου} αἰ. π.Χ. καί σύμφωνα μέ τήν ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου συγγραφέας εἶναι ὁ βασιλιάς Σολομώντας (σοφός καί

πλούσιος κήρυκας ή όμιλητής σέ θρησκευτική συνάθροιση). Για τόν συγγραφέα όλα τά αγαθά του κόσμου είναι μάταια και πρόσκαιρα καί χωρίς αξία. Μόνον αγαθόν είναι ή αναζήτηση καί επίζητηση του Θεού, ή εύλαβής συναισθήση της ύπαρξης του Θεού. Γι'αυτό πρέπει νά γίνεται μέ μέτρο ή απόλαυση των αγαθών και νά ρυθμίζεται από τόν φόβο του Θεού καί τόν σεβασμό προς τίς έντολές του. Στή θεολογία του έντοπίζουμε επιδράσεις της διήγησης περί δημιουργίας καθώς καί της έλληνιστικής εποχής καί του πνεύματος, της ελληνικής φιλοσοφίας.

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

Άσμα Άσμάτων είναι έβραϊσμός και σημαίνει τό πιο όμορφο τραγούδι (ώς υπερθετικός βαθμός άγιο των άγιων ή βασιλείς βασιλέων). Είναι συλλογή ή άνθολογία έρωτικών ή γαμήλιων τραγουδιών, λυρικών άσμάτων στα όποια ύμνείται σε ποικίλους τόνους, με ζωηρές καί πολλές φορές τολμηρές εικόνες καί σέ ώραιότητα λυρική γλώσσα ό έρωτας και τά δυνατά συναισθήματα που συνδέονται μ'αυτόν. Όπως όλα τά άγνά συναισθήματα που συνδέουν τούς ανθρώπους μεταξύ τους, συνιστούν δώρα του Θεού καί γι'αυτό τόν λόγο συμπεριλαμβάνεται μέσα στα βιβλία της Άγίας Γραφής. Η συζυγική αγάπη ανάμεσα στό άνδρόγυνο απεικονίζει τή σχέση του Θεού μέ τόν Ισραήλ (Ωσηέ 1-3, Ίερεμία 2,2, Ίεζεκιήλ 16) καί του Χριστού με τήν Έκκλησία (Έφεσίους 5,25.31-32). Ιουδαίοι και Χριστιανοί έκλαμβάνουν τό περιεχόμενο του βιβλίου αυτού ως θρησκευτική αλληγορική έκφραση των πνευματικών σχέσεων που προαναφέραμε. Ο Θεόδωρος Μοψουεστίας πού έκανε κατά γράμμα έρμηνεία καί διατύπωσε τήν άποψη ότι είναι έξύμνηση του γάμου του Σολομώντα μέ αιγύπτια βασίλισσα, καταδικάστηκε από τήν Ε' Οικουμενική Σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη τό 533 μ.Χ.

Το βιβλίο αποτελείται από 8 κεφάλαια στα όποια έντοπίζονται 6 άσματα μέ τή εξέλιξη της αγάπης (ό πόθος της νύμφης για τόν νυμφίο, συνάντηση καί άμοιβαίος έπαινος, αύξηση άμοιβαίας αγάπης, μνηστεία, δοκιμασμένη σταθερότητα της αγάπης, τέρψεις της ώριμης αγάπης, τελείωση της αγάπης καί ή νύμφη στον οίκο του νυμφίου). Ο χρόνος συγγραφής του ανάγεται στό 5^ο – 4^ο αι. π.Χ. καί ό τόπος αναφέρεται στό Βόρειο καί στο Νότιο Βασίλειο. Οί έρευνητές που έθεσαν τό έρώτημα εάν είναι δράμα ή λυρική σύνθεση κατέληξαν στό συμπέρασμα ότι είναι μελικό δράμα. Στον Κανόνα εισήχθη κατά τή σύνοδο της Ίάμνειας τό 90/100 μ.Χ.

ΣΟΦΙΑ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Τό βιβλίο της Σοφίας Σαλωμώνος ή Σοφία Σολομώντος αποδίδεται στον Σολομώντα είτε γιατί αυτή περιέχει καί Σολομωντείους ρήσεις είτε γιατί ό Σολομών θεωρείται ως ό κατ' έξοχήν σοφός άνδρας του Ισραήλ. Όμως τό βιβλίο δέν γράφτηκε από τόν εκείνον, αλλά είναι έργο έλληνιστου Ιουδαίου της Αιγύπτου, ό όποιος έχοντας βαθειά γνώση της Παλαιάς Διαθήκης καί ίκανή ελληνική μόρφωση, τό συνέταξε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, πιθανότατα κατά τό α' ήμισυ του 2ου π.Χ. αι. ή τήν 1η π.Χ. εκατ/ρίδα άπευθυνόμενος προς τόν ιουδαϊσμό της διασποράς καί τό περιβάλλον του. Τό πρωτότυπο κείμενο γράφτηκε στή ελληνική γλώσσα κι αυτό φαίνεται από τήν έτυμολογία πολλών λέξεων καί τή σύνταξη, χωρίς όμως νά αποκλείεται τό γεγονός ότι ό συγγραφέας νά

χρησιμοποίησε παλαιότερες, συντεταγμένες στά έβραϊκά, πηγές. Δεν θα το βρούμε στον Ιουδαϊκό Κανόνα γιατί είναι δευτεροκανονικό.

Αποτελεί διατριβή για τά αγαθά τής σοφίας και τά κακά τής ασέβειας. Έξετάζει τόν ρόλο τής σοφίας στή ζωή του ανθρώπου και συγκρίνει τήν τύχη των δικαίων μέ εκείνη των αδίκων κατά τήν παρούσα ζωή αλλά και τήν μετά θάνατον. Αναζητά τήν προέλευση και τή φύση τής σοφίας και τούς τρόπους για νά αποκτηθεί. Ό συγγραφέας αποσκοπεῖ νά στηρίξει τήν πίστη και τήν καρτερία των Ιουδαίων, ή οποία έχει κλονισθεί εξαιτίας τής ειδωλολατρίας, των έπιτευγμάτων και τής λάμψης του άλεξανδρινού πολιτισμού. Συνάμα θέλει νά προσελκύσει τους ειδωλολάτρες στήν πίστη του άληθινού Θεού. Τό βιβλίο άποτελείται από 19 κεφάλαια και χωρίζεται σέ 3 μέρη εκ των οποίων τά δύο πρώτα έχουν μορφή ποιητική και παραλληλισμό των μελών μέ παραινέσεις και επαίνους. Το τρίτο μέρος έχει μορφή πεζού λόγου και αναφέρεται στό έργο τής σοφίας στην ιστορία του Ισραήλ μέχρι τήν κατάκτηση τής γής τής έπαγγελίας.

Τό χαρακτηριστικό του έργου είναι ή επίδραση τής ελληνιστικής σκέψης και τής πλατωνικής φιλοσοφίας σέ ιδέες και στή γλώσσα του συγγραφέα. Αυτός ό πετυχημένος συνδυασμός ελληνικής παιδείας και ιουδαϊκής πίστης άποτελεί ένα άριστο δείγμα τής δημιουργικής συνάντησης των δύο πολιτισμών.

ΣΟΦΙΑ ΣΕΙΡΑΧ

Τό «Σοφία Σειράχ» άποτελεί σύντμηση του τίτλου «Σοφία Ιησού υίου Σειράχ». Άνήκει στή σοφιολογική γραμματεία και συγκροτείται από 51 κεφάλαια. Είναι μια μεγάλη συλλογή γνωμικών, συμβουλών και παραινέσεων χωρίς συστηματική τάξη που αναφέρονται στην αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων τής ζωής και προτρέπει τόν αναγνώστη νά αναζητήσει τήν άληθινή σοφία. Δύο τμήματα που άκολουθούν είναι ύμνος στή δόξα και το μεγαλείο του Θεού όπως παρουσιάζεται μέσα στή φύση και στην ιστορία και στις ένδοξες προσωπικότητες τής Παλαιάς Διαθήκης. Κλείνει μέ έναν ύμνο ευχαριστήριο στό Θεό για τίς ευεργεσίες του και ένα ποίημα που αναφέρεται στην αναζήτηση τής σοφίας (ύμνος των πατέρων).

Συγγραφέας: κάποιος Ιουδαίος Ιησούς, γίός του Έλεάζαρ, γιού του Σειράχ

Χρόνος συγγραφής: 190-170 π.Χ.

Τόπος Συγγραφής: Ιερουσαλήμ

Μεταφραστής: ό έγγονός του συγγραφέα το 132 π.Χ. τό μετέφρασε στά ελληνικά. Δεν έγινε δεκτό στην Ιουδαϊκή Κοινότητα και στον Ιουδαϊκό Κανόνα. Τό έβραϊκο πρωτότυπο χάθηκε (20^ο αϊ. μ.Χ. χειρόγραφα Κουμράν άποσπάσματα).

Τό βιβλίο, έπειδή γράφεται κατά τίς παραμονές τής Μακκαβαϊκής εξέγερσης, αντιπαραθέτει τήν αλόγιστη και άκριτη υιοθέτηση των ελληνικών έθίμων και ιδεών στην παράδοση του ιουδαϊκού λαού γι' αυτό φέρει έντονο παραινετικό χαρακτήρα μέ ιδιαίτερη έμφαση σέ θέματα που ήταν συνήθως ξένα πρός τόν προβληματισμό των σοφών όπως στην καρτερία, τήν ευσέβεια, τήν πραότητα, τήν έλεημοσύνη, τη δικαιοσύνη πρός όλους άκόμη και πρός τούς δούλους, τήν φιλία, τήν φιλοξενία και την συναναστροφή με γυναίκες. Έτσι βλέπουμε δύο διαφορές σχετικά μέ τά άλλα σοφιολογικά έργα: α) ή σοφία ταυτίζεται με τον Νόμο του Θεού και πιστή τήρηση του νόμου σημαίνει άκριβή τέλεση τής λατρείας και β) ή ιδιαίτερη σημασία που δίνεται στην ιερή ιστορία και στή διαθήκη.

ΟΙ ΠΡΟΦΗΤΕΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ (926 π.Χ. – 587 π.Χ.)

Προφήτης: αυτός που μιλάει αντί κάποιου άλλου ή αντί και ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, διερμηνέας τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ, κήρυκας καὶ ὄργανο τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, το στόμα τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Τον τίτλο τοῦ προφήτη φέρουν οἱ Πατριάρχες, ὁ Μωϋσῆς, ἡ Μαριάμ, ἀπὸ τὴν Ἑξοδο καὶ μετὰ τον βρίσκουμε στον Ἰσραήλ. Ἡ Δεββώρα καὶ ὁ Σαμουήλ ἐκτός ἀπὸ κριτές εἶναι προφῆτες. Τὸν 8ο αἰ. π.Χ. ὁ Ἰσραήλ (Βόρειο καὶ Νότιο Βασίλειο) βρίσκεται ἀνάμεσα στίς κυρίαρχες δυνάμεις τοῦ τότε κόσμου (Αἴγυπτο καὶ Ἀσσυρία-Βαβυλωνία) καὶ ἀντιμετωπίζει ἀλλεπάλληλες κρίσεις μέ ἄμεσο ἐπακόλουθο ἢ τῇ δυσπιστία καὶ τὴν ἀνυπακοή πρὸς τὸν Γιαχβέ ἢ τὴν ἐλπιδοφόρα προσέγγισή Του μέσω τοῦ κηρύγματος τῶν προφητῶν. Ἰδιαίτερα σ' αὐτὴ τὴ χρονικὴ περίοδο ἡ **προφητεία** φτάνει στό ὑψηλότερο ἐπίπεδο, καθὼς ὁ προφήτης δὲν ἐκφράζει ἀπλῶς τὴ γνώμη του γιὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ δημόσια πράγματα, ἀλλὰ ἀναλαμβάνει ρόλο μεσιτείας ἀνάμεσα στό Θεό καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἔτσι, ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Γιαχβέ, ὑψώνει τὴ φωνή του μέ λόγο πού ἔρχεται μόνον ἀπὸ Ἐκεῖνον καὶ μέ τὴ φράση "Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς με ..." στρέφεται κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ ἔθνους του, τῆς κοινῆς γνώμης, τοῦ βασιλείᾳ καὶ τοῦ λαοῦ. Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκουν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς προφῆτες, ὅπως Ἀμώς, Ὡσηέ, Ἡσαΐας, , Μιχαίας κ.ἄ.

Κλήση: με διαφόρους τρόπους καὶ ξεχωριστὴ γιὰ κάθε προφήτη προκειμένου νὰ μπεῖ στην ἐνεργὸ προφητικὴ δράση.

Οὐσιαστικά γνωρίσματα τῶν προφητῶν γιὰ νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ψευδοπροφῆτες: α) ἔχουν σαφὴ καὶ βέβαιη συνειδηση γιὰ τὴν προφητικὴ κλήση τους, β) ἀκράδαντη πεποίθηση ὅτι δὲν μιλοῦν ἀπὸ μόνονι τους, ἀλλὰ τοὺς ὁδηγεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ (Ρούαχ Ελωχείμ) καὶ αὐτοὶ διερμηνεύουν τις θεῖες βουλές του ὡς στόματα τοῦ Θεοῦ. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνεργεῖ μυστηριωδῶς καὶ παραδόξως καὶ δὲν γνωρίζουμε τὸν τρόπο, παρὰ μόνον ἀπὸ φράσεις ὅπως: «ἐνεπαύσατο ἐπ' αὐτῆς πνεῦμα» «πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ» «ἦλθεν ἐπ' ἐμέ πνεῦμα» «ἐγένετο ἐπ' ἐμέ χεῖρ Κυρίου» «ἰδοὺ δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου»

Οἱ προφῆτες ἀποκαλοῦνται καὶ ὁρῶντες, βλέποντες ἢ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ (προφήτης Ἠλίας), ἐπεὶδὴ ἡ θεία λάμψη γίνεται ἀντιληπτὴ ἀπὸ τις ἐσωτερικὲς αἰσθήσεις καὶ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ σπάνια ἀπὸ τις ἐξωτερικὲς αἰσθήσει.

Τρόποι προφητικῆς δράσης: Ἀναλαμβάνουν τὴν ἀποστολὴ τους καὶ ἐνεργοῦν πάντα με θεία ἐντολή καὶ ἐκφράζονται μέσω α) προφητικῶν λόγων β) συμβολικῶν πράξεων καὶ γ) συγγραφῆς

Ἔργο τῶν προφητῶν εἶναι: α) ἡ διατήρηση τῆς καθαρότητος τῆς θρησκείας, ἢ μὴ νόθευσή της με εἰδωλολατρικὰ στοιχεῖα, β) ἡ καθοδήγηση τοῦ Ἰσραήλ πρὸς τὴν ἀποστολὴ του ὡς μεσίτου λαοῦ προκειμένου νὰ φροντίζει γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὴν κατανόηση τῆς διαθήκης που συνάφθηκε με τὸν ἐκπρόσωπο καὶ μεσίτη Μωϋσῆ καὶ τὸν Θεό δημιουργώντας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, γ) τὴν προπαρασκευὴ τοῦ περιουσίου λαοῦ καὶ μέσω αὐτοῦ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος γιὰ τὴν σύναψη τῆς νέας διαθήκης, τῆς Καινῆς Διαθήκης, με τὸν Θεό μέσω τοῦ μεσίτη Μεσσία.

Ἡ προσφορὰ τῶν προφητῶν καὶ συγγραμμάτων τους στην ἱστορία εἶναι σημαντικότατη γιὰ: α) τὸν Ἰσραήλ β) τὴν παγκόσμια λογοτεχνία, γ) τὴν Φιλοσοφία, δ) τὴν κοινωνιολογία, ε) τὴν θρησκεία καὶ τὴν στ) τὴν θεία ἀποκάλυψη

Τὰ βιβλία τῶν προφητῶν στον Ἰουδαϊκὸ Κανόνα βρίσκονται ὅλα μαζί στην ὁμάδα τῶν Ὑστερων Προφητῶν (ἐβρ. Νεβί'im αχαρωνί'm) καὶ τοποθετοῦνται πρῶτα

τά βιβλία του Ἡσαΐα, Ἱερεμία και Ἰεζεκιήλ και μετά το Δωδεκαπρόφητον. Στον Χριστιανικό ἢ Ἀλεξανδρινό Κανόνα και την Μετάφραση τῶν Ο' τοποθετεῖται πρῶτα το Δωδεκαπρόφητο και μετά οἱ Μεγάλοι Προφῆτες (Ἡσαΐα, Ἱερεμία και Ἰεζεκιήλ και Βαρούχ, Ἐπιστολή Ἱερεμίου, Θρῆνοι και Δανιήλ).

Στα προφητικά βιβλία διακρίνονται 3 εἶδη συστατικῶν στοιχείων:

Α) Λόγοι προφητικοί: σ' αὐτούς μιλάει ἢ ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἢ ὁ προφήτης ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ποιητικά τεμάχια που περιέχουν διδασκαλία, ἀγγελία, ἀπειλή ἢ ὑπόσχεση.

Β) Ἀφηγήσεις σε α' πρόσωπο: ὁ προφήτης ἐκφράζει την προσωπική του θρησκευτική πείρα και ἰδιαίτερα την κλήση του.

Γ) Ἀφηγήσεις σε γ' πρόσωπο: ἐκτίθενται γεγονότα τοῦ βίου τοῦ προφήτη ἢ περιγράφονται περιστατικά ἀπό τήν δράση του ἢ μπορεῖ και να ὑποδηλώνεται και διαφορετικός συντάκτης .

Πολλές φορές μποροῦν να συνδυασθοῦν μεταξύ τους και τά 3 εἶδη.

Εἶναι ἐπίσης πιθανόν κάποιες προφητεῖες ἢ ἀφηγήσεις τῶν ἐμπειριῶν τους να τις κατέγραψαν οἱ ἴδιοι ἰδιοχείρως ἢ καθ' ὑπαγόρευσιν. Μέρους τῆς πνευματικῆς τους κληρονομιάς μπορεῖ να διασώθηκε ἀπό τήν προφορική παράδοση τῶν οἰκείων ἢ τῶν μαθητῶν τους (π.χ. ἀναμνήσεις ἀπό το βίο τους πού περιέχουν και τήν ἐξαγγελία προφητειῶν).

Οἱ συλλογές που προέκυψαν, ἐάν κάποιος τις μελετήσῃ, μπορεῖ να ἐντοπίσῃ και διδασκαλίες πνευματικῶν ρευμάτων τῶν προφητῶν. Ἀκόμη μπορεῖ να βρεῖ και προσθήκες ὅπως στα βιβλία τοῦ Ἡσαΐα και τοῦ Ζαχαρία, πού δείχνουν ὅτι οἱ πνευματικοί κληρονόμοι τῶν προφητῶν εἶχαν τήν πεποίθηση ὅτι ὄχι μόνον διέσωζαν τον θησαυρό που παρέλαβαν, ἀλλά και τον προσάρμοζαν ἀνάλογα με τις ἀνάγκες τοῦ περιβάλλοντός τους προκειμένου να καθίσταται ἀποδοτικότερος και πιο κατανοητός.

ΔΩΔΕΚΑΠΡΟΦΗΤΟ: συλλογή μέ τά ἔργα τῶν 12 προφητῶν: Ὡσηέ, Ἰωήλ, Ἀμώς, Ὀβδιού, Ἰωνᾶ, Μιχαία, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονία, Ἀγγαίου, Ζαχαρία και Μαλαχία. Ὑπολογίζονται καί ὡς ἓνα βιβλίο καί γι' αὐτό λέγεται «Μονόβιβλος». Ἐπειδή εἶναι μικρῆς ἔκτασης τά ἔργα δέν στεροῦνται ἀξίας, ἀλλά ὄγκου. Ἔχουν μεγάλη θεολογική, διδακτική καί ἠθοπλαστική σημασία.

ΩΣΗΕ

Ὁ προφήτης ἔδρασε, σχεδόν ταυτόχρονα μέ τόν προφήτη Ἀμώς, στό **Βόρειο Βασίλειο**, ἢ Βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ, δηλαδή **750 -725/22 π.Χ.**

Τό βιβλίο τοῦ Ὡσηέ ἀπαρτίζεται ἀπό 14 κεφάλαια που μᾶς δίνουν πληροφορίες γιά τήν οἰκογενειακή κατάσταση τοῦ προφήτη Ὡσηέ. Ὁ Θεός γιά νά δώσει νά καταλάβῃ ὁ προφήτης τή σοβαρότητα τῆς θρησκευτικῆς κατάπτωσης τοῦ λαοῦ καί πῶς τό σχῆμα "*ἀμαρτία-τιμωρία- μετάνοια - συγχώρηση- ἀποκατάσταση*" θά λειτουργήσῃ εὐεργετικά γιά τό μέλλον του, τοῦ δίνει τήν ἐντολή νά νυμφευθεῖ μιά γυναίκα, **τή Γόμερ**, κόρη τοῦ Δεβηλαΐμ. Ἡ γυναίκα αὕτη εἶναι πόρνη καί θά ἔπρεπε νά λιθοβοληθεῖ γιά τό ἀμάρτημά της. Ὡστόσο δέν κινεῖ ἀπό τήν ἀρχή τίς ὑποψίες καί ἔτσι ὁ Ὡσηέ τήν παίρνει ὡς γυναίκα του.

Ἀποκτᾶ μαζί της τρία παιδιά μέ συμβολικά ὀνόματα, ἀνάλογα τῶν καταστάσεων πού ἐπικρατοῦν στον Ἰσραήλ. Ἦδη καί τό δικό του ὄνομα εἶναι συμβολικό. **Ὡσηέ σημαίνει ὁ Θεός σώζει, ἢ ὁ Γιαχβέ σώζει.**

παιδί	φύλο	ὄνομα	συμβολισμός
1ο	ἄγόρι	Ιζρεέλ	ὡς τιμωρία τοῦ βασιλικοῦ οἴκου Γεχού γιά τό αἷμα πού χύθηκε στήν πεδιάδα Ιεζραέλ Τό ὄνομα τοῦ γιου δέν ἔχει σχέση ἀκόμη τήν ἠθική τῆς Γόμερ Συμβολίζει τή θεία ὀργή
2ο	κορίτσι	Οὐκ-ἡλεημένη (ὄχι ἀγαπημένη)	ὡς ἀπόρροια τοῦ κλονισμοῦ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης φέρει κλονισμό καί στή φυσική ἀγάπη τοῦ πατέρα πρὸς τό παιδί του. Τό ὄνομα ἔχει σχέση μέ τήν ἀνηθικότητα τῆς Γόμερ, ἀλλά ὁ προφήτης ἐλπίζει στή διόρθωση. Συμβολίζει τήν παύση τῆς θείας ἀγάπης καί τοῦ θείου ἐλέους
3ο	ἄγόρι	Οὐ-λαός-μου (ὄχι λαός μου)	ὡς ἀπόρροια τῆς ὀριστικῆς ρήξης στῆς συζυγικές σχέσεις. Τό ὄνομα ἔχει σχέση μέ τήν ἐγκατάλειψη τῆς οἰκογένειας ἀπό τήν Γόμερ γιατί συνεχίζει νά πορνεύει. Συμβολίζει τήν χρησιμοποίησή τους ἀπό τόν Θεό ὡς ξένου λαοῦ

Τό οἰκογενειακό συμβάν βοήθησε τόν προφήτη νά καταλάβει τά στάδια τῆς θρησκευτικῆς κατάπτωσης τοῦ λαοῦ του καί νά ἐννοήσῃ πόσο δικαιολογημένη εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ νά ἀπορρίψῃ τόν λαό αὐτόν, ἀπόφαση, πού ἔλαβε ἐντολή ἀπό τόν Θεό νά ἐξαγγεῖλει. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ὁ Θεός ἔκλινε τήν καρδιά τοῦ Ὡσηέ σ' αὐτή τή γυναῖκα, πού γνώριζε ὡς Παντογνώστης ποιά θά ἦταν ἡ διαγωγή της, γιά νά κάνει τόν προφήτη του νά πονέσῃ περισσότερο γιά τή θρησκευτική κατάπτωση τοῦ λαοῦ καί νά ἐννοήσῃ καλύτερα τό προφητικό του κήρυγμα ἀπό τό ἀτομικό του οἰκογενειακό δράμα.

Ὁ Ὡσηέ καλεῖ τήν Γόμερ ὡς **"γυναῖκα πορνείας"**, ὅμως αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ἦταν ἀπό τήν ἀρχή τέτοιου εἶδους γυναῖκας. Φαίνεται ὅτι τό κείμενο γράφτηκε ἀργότερα ὅταν πλέον ὁ προφήτης ἦταν γνώστης τῆς διαγωγῆς της. Ἐπίσης ἀποκαλεῖ τά παιδιά πού γεννήθηκαν ἀπ' αὐτή καί τό σπέρμα του ὡς **"τέκνα πορνείας"**, ὄχι γιατί ἦταν παράνομα, ἀλλά γιατί ἀνατράφηκαν ἀπό ἀνήθικη μητέρα, καί διδάχθηκαν κι αὐτά ἀπό τήν ἀπιστία της. **Ὁ συμβολικός παραλληλισμός τοῦ οἰκογενειακοῦ δράματος μέ τό δράμα πού ζεῖ ὁ λαός τοῦ Ἰσραήλ γίνεται γιά νά ἐντοπισθοῦν τά λάθη τοῦ λαοῦ. Ὁ λαός ἀθέτησε τή διαθήκη του μέ τόν Θεό, Τόν ἐγκατέλειψε καί πῆγε πίσω ἀπό ξένους ψεύτικους λαούς. Παρά τίς προειδοποιήσεις τοῦ Θεοῦ συνεχίζει νά λατρεύει τά εἰδῶλα διαπράττοντας ἔτσι θρησκευτική πορνεία.** Ὅμως ἡ περικοπή αὐτή ἀποτελεῖ τό κλειδί τῆς ἐρμηνείας ὅλου τοῦ βιβλίου του γιατί ἐπικεντρώνεται στή σχέση Θεοῦ - Ἰσραήλ. Τό βαρὺ ἁμάρτημα τῶν Ἰσραηλιτῶν εἶναι

ή απομάκρυνσή τους από τόν Θεό καί ή αναζήτηση ασφάλειας και ειρήνης στίς συμμαχίες μέ τούς Ασσυρίους καί τούς Αιγυπτίους. Αυτό είχε ως άμεση συνέπεια νά "έρωτοτροπούν" μέ τά είδωλα, νά στηρίζουν τίς ελπίδες τους σέ όχυρωματικά έργα καί νά βρίσκουν πνευματική πλήρωση στήν ειδωλολατρία. Για τόν Θεό αυτό είναι ένα είδος πορνείας γιατί δέν είχαν αντιληφθεῖ **τό πραγματικό νόημα τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐπίγνωσης τοῦ Θεοῦ**. Αὐτές οἱ δύο ἔννοιες δέν ἔχουν γιά τόν προφήτη ἠθική ἀλλά θεολογική σημασία. **Ἡ βάση τῆς διαθήκης** δέν εἶναι ἡ τήρηση νομικῶν καί τελετουργικῶν ὑποχρεώσεων, ἀλλά ἡ ἐπισήμανση τοῦ Θεοῦ **«ἔλεος θέλω οὐ θυσία» πού ὁδηγεῖ στήν ἀγάπη πού συνδέει τό Θεό μέ τόν Ἰσραήλ**. Ἐπίσης ἐπίγνωση δέν σημαίνει θεωρητικό προβληματισμό γιά τήν ὕπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά **δυνατότητα ἀναγνώρισης ἀπό τό λαό τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία του**. Παρ' ὅλα αὐτά ὁ Θεός ἐξακολουθεῖ νά ἀγαπᾷ τόν Ἰσραήλ, γι' αὐτό θά πρέπει μέσα ἀπό τή δοκιμασία νά σφυριλατηθοῦν ἐκ νέου οἱ δεσμοί τους καί νά συνδιαλλαγοῦν. Ἐτσι, ὁ λαός, μετά τήν καταστροφή του, θά δεῖ τό μέλλον του ἀποκατεστημένο καί λαμπρό. Προφητεύει γιά μιά μελλοντική ἐποχή κατὰ τήν ὁποία οἱ Ἰσραηλίτες καί οἱ Ἰουδαῖοι θά εἶναι ἐνωμένοι σ' ένα ἔθνος καί κάτω ἀπό ἕναν ἀρχηγό, θά αὐξηθοῦν καί θά γίνουν ἀμέτρητοι ὅπως ἡ ἄμμος τῆς θάλασσας. Ὅταν αὐτά συμβοῦν, τότε θά ἔχουν πάνω τους τήν εὐλογία, τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί θά μετονομαστοῦν τά παιδιά του γιατί θά ἔχουν καταστεῖ "υἱοί θεοῦ ζῶντος" καί ἡ ἀρνητική σημασία τους θά μεταβληθεῖ σέ θετική. Ἐτσι ὁ Θεός θά τά καλεῖ ὡς "Λαός μου" καί "Ἠλεημένη". Ἐπίσης μεγάλη θά εἶναι καί ἡ "ἡμέρα τοῦ Ἰεζραελ". Ἡ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό συνεπάγεται τήν ἀρμονία στή φύση, ἡ ὁποία εἶχε διαταραχθεῖ μέ τήν ἁμαρτία. Τό φυσικό κακό ἐξαλείφεται, τά ἄγρια ζῶα θά γίνουν φίλοι τοῦ ἀνθρώπου, ἡ γῆ θά παρουσιάζει ἄφθονη εὐφορία, οἱ πόλεμοι θά σταματήσουν, τά πολεμικά ὅπλα θά συντριβοῦν καί ὁ ἄνθρωπος θά ζεῖ μέ ἀσφάλεια. Αὕτη ἡ νέα ἐποχή θά θυμίζει τήν κατάσταση τοῦ παραδείσου, γιατί οἱ ἄνθρωποι, λόγω τῆς ἐπανασύνδεσής τους μέ τό Θεό, θά εἶναι εὐτυχισμένοι. Στή συνέχεια ὅλα θά εἶναι ἀλλαγμένα ἀπό τήν ἀναγέννηση πού θά προκύψει τήν νέα ἐποχή. Ἀκόμη καί ἡ κοιλάδα τῶν αἱμάτων, ἡ Ἰεζραέλ θά μεταβληθεῖ σέ τόπο εὐλογίας. Ὁ Θεός μέ ἀγάπη θά φωνάζει τόν Ἰσραήλ **"λαέ μου"** καί αὐτός θά ἀποκρίνεται μέ ἀφοσίωση **"Θεέ μου"**.

Ἡ προφητεία αὕτη ἐκπληρώθηκε ἱστορικά μετά τό διάταγμα τοῦ Κύρου (458 π.Χ.) πού ἐπέτρεπε τήν ἐπιστροφή τῶν Ἰουδαίων ἀπό τήν Βαβυλώνια Αἰχμαλωσία. Τότε πολλοί ἀπό τίς δέκα φυλές πού ἀποτελοῦσαν τό Ἰσραηλιτικό ἔθνος, ἐνώθηκαν μ' αὐτούς (Ἰουδαίους) καί ἐπέστρεψαν στήν πατρίδα τους ὡς ένα ἐνωμένο πιά ἔθνος. Ἡ χριστολογική ἐρμηνευτική προσέγγιση αὐτῆς τῆς περικοπῆς θεωρεῖ ὅτι πραγματοποιήθηκε πλήρως στούς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Μεσσίας ἔκανε μιά βασιλεία, τήν Ἐκκλησία του, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὄχι μόνον Ἰσραηλίτες, ἀλλά καί ἐθνικούς. Ὁ Νέος Ἰσραήλ τῆς χάριτος ἔχει πολίτες ἀπό ὅλα τά ἔθνη καί ὅσο καί νά χτυπηθεῖ, ἡ Ἐκκλησία θά συνεχίσει νά αὐξάνεται γιατί σκοπός της εἶναι οἱ πνευματικές κατακτήσεις καί ὁ ἐναγκαλισμός στούς κόλπους της ὅλων τῶν ἀνθρώπων, γι' αὐτό ἄλλωστε λέγεται καί "καθολική". Αὐτοί οἱ πολίτες τοῦ ἐνωμένου καί νέου βασιλείου θά μποροῦν νά περνοῦν τά ὅρια τῆς χώρας τους καί νά ἐξορμοῦν γιά τήν πνευματική κατάκτηση νέων χωρῶν. Μ' αὐτό τόν τρόπο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (Ρωμ. 9,25-26) καί ὁ Ἀπόστολος Πέτρος (Α' Πέτρ. 2,10) ἐρμήνευσαν χριστολογικά τή περικοπή αὕτη καί εἶδαν σ' αὕτη τήν κλήση τῶν ἐθνικῶν στήν Ἐκκλησία. Ὁ Ἰσραήλ ἐνωμένος πιά μέ τό ἰουδαϊκό ἔθνος θά ἀναζητήσῃ τόν ἀληθινό

Θεό του, τόν ἔνδοξο βασιλιά τοῦ Δαυΐδ καί θά γευτεῖ εὐτυχισμένος τά θεῖα ἀγαθά. Ἡ φράση "τίς ἔσχατες ἡμέρες" δίνει τό χριστολογικό νόημα σ' ὅλη τήν περικοπή καί ἡ ἐκπλήρωσή της ἔγινε μέ τήν ἔλευση τοῦ Μεσσία στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

ΙΩΝΑΣ:

Τό ὄνομά του Γιωνά σημαίνει **περιστερά**. Ἦταν γιός τοῦ Ἀμαθί ἀπό τήν Ζαβουλών ΒΑ τῆς Ναζαρέτ. Ζεῖ στό Βόρειο Βασίλειο κατά τό 776-745 π.Χ..

Τό βιβλίο περιέχει 4 κεφάλαια μέ τήν ἀφήγηση ἑνός ἐπεισοδίου τῆς ζωῆς τοῦ προφήτη καί χωρίζονται σέ 2 μέρη: α) προσπάθεια ἀποφυγῆς τῆς ἀποστολῆς του καί δραπεντεύει σέ ἕνα καράβι ἀλλά καταφέρει μέ τη θαυματουργική ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ νά φέρει εἰς πέρας τήν ἀποστολή του, καί β) μεταστροφή πρὸς τόν Θεό τῶν κατοίκων τῆς Νινευῆ καί ἡ συγχώρεσή τους ἀπό τόν Θεό σκανδαλίζει τόν Ἰωνᾶ καί τόν γεμίζει ἀπογοήτευση, ὅμως καί παλι μέ τη θαυματουργική ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ διδάσκεται ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δέν περιορίζεται στον Ἰσραήλ, ἀλλά ἐπεκτείνεται σέ ὅλους ἐκείνους που μετανοοῦν καί ζητοῦν τή θεία βοήθεια. **Προβάλλει τό ἐπαναστατικό μήνυμα τῆς παγκοσμιότητας τοῦ Θεοῦ.** Ἐπίσης ἡ παραμονή στό κῆτος γιά 3 ἡμέρες καί νύχτες προτυπώνει τήν ταφή καί τήν ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος μέ τό παράδειγμα καί τη διδασκαλία του ἀνέσυρε τόν ἄνθρωπο ἀπό τά βάθη τῆς ἀμφιβολίας του καί τά ἔσχατα ὅρια τῆς ἀπελπισίας του. Ὑπέρβαση στενῶν ἱστορικῶν ὁρίων ἐποχῆς του καί μήνυμα παγκόσμιας καί προνοητικῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ σέ μια ἐθνική πόλη, τήν Νινευῆ (πτώση/ἄλωση τό 612 π.Χ.)

ΑΜΩΣ:

Όνομα: Ἀμώς = *ὁ φέρων, ὁ βαστάζων*

Καταγωγή: ἀπό τήν Θεκουέ (ΜΚ Τεκωά), μιά μικρή πόλη τοῦ Νοτίου Βασιλείου

Ἐπάγγελμα: κτηνοτρόφος -ποιμένας -εὔπορος γεωργός συκομορέων

Οἰκογενειακή κατάσταση: δέν ἀναφέρεται

Κλήση: δέν ἔχομε πληροφορίες, ἀλλά πιστεῦε ὅτι στή θεϊκή δύναμη πού τόν κάλεσε δέν μπορούσε νά ἀντισταθεῖ.

Τόπος δράσης: Βόρειο Βασίλειο

Χρόνος δράσης: ἀπό τό 780 ἕως τό 750 π.Χ. ἐπί Ιεροβοάμ Β'

Τό μήνυμα τοῦ προφήτη Ἀμώς ἀπευθύνεται στό λαό τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ζεῖ μέσα σέ μιά ἐποχή κοινωνικῆς ἀδικίας καί συνεχῶς αὐξανόμενης καταπίεσης, ἐξαιτίας τῆς ἀπόρριψης τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ. Ἐπιφανειακά τά πράγματα φαίνονται καλά, γιατί ἐπικρατεῖ εἰρήνη, ἀσφάλεια καί οἰκονομική εὐδαιμονία, ὥστόσο ὁ προφήτης διακρίνει τήν πνευματική καί θρησκευτική ἐξαθλίωση τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος προσφέρει θυσίες στό Θεό μέ εἰδωλολατρικό τρόπο. Προειδοποιεῖ γιά τά κακῶς κείμενα τῆς κρίσης, τήν ὁποία ὁ λαός δέν ἀντιλαμβάνεται, γι' αὐτό ὁ Θεός θά τοὺς τιμωρήσει μέ πόλεμο καί ἐξορία. Αὐτή ἡ τιμωρία θά εἶναι ἴδια ἴσως καί σκληρότερη ἀπό αὐτή τῶν γειτονικῶν λαῶν. Τοὺς ἐξηγεῖ ὅτι ἡ ἀδιαφορία τοῦ λαοῦ γιά τά ὅσα προστάζει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ γιά τοὺς φτωχοὺς

καί τούς αδυνάτους, θά τούς κοστίσει τήν όλοσχερή καταστροφή τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ.

Τό μήνυμα τοῦ προφήτη δέν εἶναι ἐντελῶς ἀπαισιόδοξο. Σέ τρία σημεία αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά δοξολογήσει τόν Θεό, γι' αὐτό τοποθετεῖ τίς τρεῖς ἀκόλουθες δοξολογίες ὡς λειτουργικές προσθήκες μιλώντας γιά "τόν χριστόν αὐτοῦ", τούς "καταλοίπους" καί ὑπόσχεται τήν ἀποκατάσταση τοῦ Ἰσραήλ μέ τρεῖς φράσεις:

Στό *Ἀμώς 4,12-13* ἔχουμε τήν *πρώτη δοξολογία τοῦ Θεοῦ*. Ὁ προφήτης ἔχει ἤδη ἐπισημάνει τήν ἀμετανοησία τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος παραμένει ἀδιόρθωτος παρὰ τίς *πέντε παιδαγωγικές τιμωρίες ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ*, (δηλαδή τό μούδιασμα ἀπό τήν πείνα, τήν ἀφύσικη ξηρασία λόγω τῆς ἔλλειψης τοῦ νεροῦ, τήν καταστροφή τῶν σιτηρῶν καί τῶν προϊόντων τῆς γῆς, τίς ἀρρώστειες καί τούς πολέμους πού ἐξολοθρεύουν τούς ἀνθρώπους μέ θάνατο καί τέλος τήν καταστροφή τους μέ σεισμό καί φωτιά ἀπό τήν ἀνήθικη ζωή τους πού ζοῦσαν ὅπως στά Σόδομα καί Γόμορρα). Τούς προειδοποιεῖ ὅτι θά φέρει κι ἄλλη τιμωρία πιό δυνατή. Μ' αὐτή τήν τιμωρία ἡ διορθωθοῦν ἢ θά καταστροφοῦν πλήρως. Στό σημεῖο αὐτό τοποθετεῖ *τόν πρώτο δοξολογικό ὕμνο στήν παντοδυναμία του Θεοῦ ὡς βεβαιωτικό τῆς καταστροφῆς πού θά συμβεῖ*. Σχεδόν ἑπτά θεομηνίες διαβαθμίζονται αὐξάνοντας καί τήν αὐστηρότητα τοῦ Θεοῦ ἀνάλογα μέ τήν ἀμετανοησία τοῦ λαοῦ.

Στό *Ἀμώς 5,8-9* ἔχουμε τή *δεύτερη δοξολογία τοῦ Θεοῦ*. Ἀπό τήν ἀρχή τοῦ κεφαλαίου 5 τοποθετεῖ τόν ἐπικήδειο θρήνο τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος παρομοιάζεται ὡς μία νεκρή παρθένα πού δέν θά σηκωθεῖ ποτέ ξανά καί δέν ἔχει κανένα δίπλα της γιά νά τήν σηκώσει. Στό 5,3 ἐπικεντρώνεται στό "*λεῖμμα*", τό *ὑπόλοιπο* πού θά ἐπιζήσει τῶν καταστροφῶν, θά μείνει πιστό στό Θεό καί θά ἐπιστρέψει. Μετά κι ἀπό ἄλλες ἐπισημάνσεις ὅτι τά ἱερά τῆς Βαιθήλ, τῶν Γαλγάλων καί τῆς Βηρσαβεέ θά καταστραφοῦν ὀλοσχερῶς ἀπό τόν Θεό γιατί μετέτρεψαν τή δικαιοσύνη σέ ἀδικία καί καταπατοῦν μέ δόλο τά δίκια τῶν ἀνθρώπων, φτάνει καί πάλι τό σημεῖο νά τοποθετήσῃ *τό δεύτερο δοξολογικό ὕμνο του γιά τήν παντοδυναμία καί ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ*. Στούς στίχους 10-27 πού ἀκολουθοῦν θά δείξει πόσο μισητή εἶναι λατρεία τους στό Θεό γιατί ἔχουν διαστρέψει τή δικαιοσύνη, τήν ἠθική καί τό καλό. Ἡ ἡμέρα Κυρίου δέν θά εἶναι ἡμέρα δόξας, ἀλλά συμφορᾶς καί φρίκης γιά τόν Ἰσραήλ γι' αὐτό καί τήν συνοδεύει μέ τό "οὐαί" (=ἀλίμονο).

Στό *Ἀμώς 9,5-6* ἔχουμε τήν *τρίτη δοξολογία τοῦ Θεοῦ*. Ἐχουν προηγηθεῖ στό κεφάλαιο 7 τά τρία πρῶτα ὁράματα τοῦ προφήτη Ἀμώς δηλωτικά γιά τήν ἀναπόφευκτη τιμωρία τους (1ο: πλῆθος ἀκρίδων καταστρέφει τό χορτάρι, 2ο: ἡ ξηρασία καί ἡ φωτιά καταστρέφουν τά χωράφια καί τό 3ο: ὁ τοῖχος πού δέν εἶναι ἴσιος, ἀλλά γερμένος καί δέν μπορεῖ νά ἰσιωθεῖ.). Ἀκολουθεῖ ὁ διωγμός τοῦ προφήτη Ἀμώς ἀπό τή Βαιθήλ καί ἡ ἐξορία του. Στό κεφάλαιο 8 ἔχουμε τό τέταρτο ὄραμά του (4ο: καλάθι μέ καλοκαιρινά φρούτα καί ξόβεργες ὡς παγίδα γιά τά πουλιά ἀπό τούς κυνηγούς) καθῶς καί τήν ἐπισήμανση ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ἢ ἡμέρα Γιαχβέ θά εἶναι *σκοτεινή, πένθιμη καί ὄχι φωτεινή, γιατί λόγω τῆς ἀμαρτίας μετέτρεψαν τήν ἠθική τάξη, κι ἔτσι θά ἐπικρατεῖ πνευματική πείνα καί δίψα*. Στήν ἀρχή τοῦ κεφαλαίου 9 ἔχουμε καί τό πέμπτο ὄραμα δηλωτικό τῆς ὀλοκληρωτικῆς καί γενικῆς καταστροφῆς πού θά ἔρθῃ (5ο: ἡ καταστροφή μέ τόν σεισμό, ἡ σφαγή στό θυσιαστήριο τοῦ Ναοῦ, καί ὁ θαλάσσιος δράκοντας νά τούς δαγκώνει). *Ἡ τρίτη δοξολογία τοποθετεῖται ἀκριβῶς σ' αὐτό τό σημεῖο καί θέλει νά τονίσῃ ὅτι ὁ Θεός εἶναι δημιουργός καί κριτής τοῦ σύμπαντος*. Αὐτός ὁ τρίτος δοξολογικός ὕμνος

πληγώνει τήν ἔθνική ὑπερηφάνεια τοῦ Ἰσραήλ, γιατί τοῦ ἐπισημαίνει ὅτι δέν ἔχει κανένα προνόμιο καί θά καταστεῖ ἕνα ἔθνος σάν ὅλα τά ἄλλα ἔθνη, ὅπως δηλαδή οἱ Αἰθίοπες, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Φιλισταῖοι καί οἱ Ἀραμαῖοι. Αὐτή ἡ σύγκριση στοχεύει στήν πλήρη ταπείνωσή τους. Δέν μποροῦν πλέον νά διεκδικήσουν τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, γιατί ἐξάντλησαν τήν ὑπομονή Του.

Ὅμως στό **Ἀμώς 9,11-15** ὁ προφήτης δίνει τήν **ὑπόσχεση γιά τήν τελική ἀποκατάσταση τοῦ Ἰσραήλ** σέ τρεῖς διαδοχικές φάσεις.

Ἡ **πρώτη** φάση (στ. 11-12) ἀφορᾷ **τήν ἀνόρθωση τοῦ βασιλείου τοῦ Δαυῖδ** καί πραγματοποιεῖται μέ τό στήσιμο τῆς σκηνῆς τοῦ Δαυῖδ καί τήν ἀναζήτηση καί ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ πού θά κάνουν "οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων καί πάντα τά ἔθνη". Τούς ὅρους αὐτούς δέν τοὺς βρίσκουμε στό ΜΚ, ἐπειδὴ ἐκεῖ χρησιμοποιεῖ τήν εἰκόνα τοῦ ἀφανισμοῦ τῆς χώρας ἀπό τοὺς Ἑδωμίτες τόν πιό ἄγριο ἐχθρό τοῦ Ἰσραήλ (Edom - > Adam).

Ἡ **δεύτερη** φάση (στ. 13) ἀφορᾷ τήν ὑλική εὐημέρια πού θά ἔρθῃ σ' ὁλόκληρη τή φύση καί δέν θά εἶναι πιά ἔρημη καί κατεστραμμένη. Οἱ Ο' μέ τόν ὅρο "ἐν τῷ σπόρῳ" καί τό ΜΚ ἀναφερόμενο στήν ἐποχή τῆς νέας σπορᾶς, δείχνουν τήν ἀλλαγὴ πού θά ὑπάρξει στό φυσικό περιβάλλον τοῦ Ἰσραήλ ὥστε ὁ λαός νά μπορεῖ νά ζήσει ἄνετα ξανά.

Ἡ **τρίτη** φάση (στ. 14-15) ἀφορᾷ **τήν ἐπιστροφή τοῦ λαοῦ ἀπό τήν αἰχμαλωσίαν πίσω στήν πατρίδα τους, καί τό ξαναζωντάνεμα τῶν πόλεων**. Τά σπίτια θά χτιστοῦν καί θά κατοικηθοῦν ἐκ νέου. Ἡ νέα ἐγκατάσταση στή χώρα τους θά εἶναι μόνιμη καί δέν θά μπορέσει κανεὶς νά τοὺς διώξει ἀπὸ ἐκεῖ. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας βλέπουν ἀλληγορικά αὐτή τήν ἐπιστροφή στήν κοινότητα ὡς ἐπιστροφή στήν Ἐκκλησία.

Συμπερασματικά, βλέπουμε ὅτι ὁ **προφήτης Ἀμώς** ὡς ὁ **ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς προφῆτες** **μιλᾷ μεσσιανικά καί ἐσχατολογικά γιά τόν "χριστόν αὐτοῦ"** καί δικαιολογεῖ μέσω τῶν ὁραμάτων καί τῶν δοξολογικῶν του ὕμνων γιατί ἡ **τελική ἀποστάσταση** εἶναι δικό Του ἔργο.

ΜΙΧΑΙΑΣ

Τό ὄνομά του σημαίνει «**τίς ὡς ὁ Γιαχβέ**». Ἦταν ἀπὸ τήν Μωρέσεθ κωμόπολη τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα στό Νότιο Βασίλειο καί ἔδρασε κατὰ τὰ ἔτη 746 -696 π.Χ. ἐπιρρεάζοντας μέ τό κήρυγμά του τήν θρησκευτική μεταρρύθμιση τοῦ Ἐζεκίου. Για τήν κλήση στό προφητικό ἀξίωμα καθὼς καί γιά τό θάνατό του δέν γνωρίζουμε. Τό βιβλίό πού ἔχει 7 κεφάλαια μᾶς πληροφορεῖ μόνον ὅτι προέρχεται ἀπὸ φτωχή γεωργική-ποιμενική οἰκογένεια.

Ὁ προφήτης Μιχαίας θεωρεῖται ὁ πρῶτος ἐρμηνευτής τῆς προφητείας τοῦ Ἡσαΐα γιά τόν "Ἐμμανουήλ" ὁ ὁποῖος ζεῖ καί δρᾷ κι αὐτός στό Νότιο Βασίλειο λίγα χρόνια ἀργότερα ἀπὸ τόν προφήτη Ἡσαΐα. Ἀντιμετωπίζει σχεδόν τήν ἴδια θρησκευτική καί πολιτική κατάσταση. Μέ ἠθική ζέση, θάρρος, ὀξύτητα καί δριμύτητα κρίνει τοὺς ἰσχυροὺς καί τοὺς πλουσίους καί στηλιτεύει τὰ κακῶς κείμενα τῆς ἐποχῆς του. Τονίζει τήν ἀκατάλυτη δύναμη τῆς ἠθικῆς καί τοῦ δικαίου, βασιζόμενος στήν διαθήκη τοῦ Θεοῦ. Ἄν καί μοιάζει νά βρίσκεται στή σκιά τῶν προφητῶν Ἀμώς, Ὡσηέ καί ἰδιαίτερα δέ τοῦ μεγάλου συγχρόνου του Ἡσαΐα, ὥστόσο τό μήνυμά του διακηρύσσεται μέ τό δικό του προσωπικό βεβαιωτικό τόνο καί μέ τήν παθιασμένη του εἰλικρίνεια. Ἡ ἐπίμονη ἄρνησή του νά συμπορευτεῖ μέ τό κοινωνικό του περιβάλλον,

καθώς και τό κουράγιο του νά υπερασπισθῇ τίς πεποιθήσεις του γιά τή θεϊκή ἀλήθεια, παρουσιάζουν τόν Μιχαία σάν νά ἔχει λάβει ἐντολή ἐκπροσώπησης τῶν πιστῶν κάθε ἐποχῆς καί ὄχι μόνον τῆς δικῆς του.

Τό ἐνδιαφέρον μας ἐπικεντρώνεται στήν *προφητεία του στό Μιχ. 5,1-4α*, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τό ἀποκορύφωμα τοῦ βιβλίου του, ἀφοῦ ἐκεῖ περιγράφει μικρά βάσανα καί μεγάλη ἐλπίδα. Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ υπόσχεση τοῦ Θεοῦ γιά ἐγκαθίδρυση τῆς ἰδανικῆς θεοκρατίας κάτω ἀπό δαυϊδικό ἐκπρόσωπό Του γιά τόν ὁποῖο πάντα ἤλπιζε ὁ Ἰσραήλ. Ὁλόκληρο παρουσιάζει μιά εἰκόνα κρίσης καί σωτηρίας τῆς πόλης καί τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀναφέρει δύο φορές τό *"λεῖμμα"* (4,6-8 καί 5,7-9). Στό ἄμεσο μέλλον ἡ Ἱερουσαλήμ καί ἡ Δαυϊδική δυναστεία θά μπορούσαν νά περάσουν στήν ταπείνωση καί ὁ Θεός θά ἀπομάκρυνε τίς λανθασμένες πηγές ἀσφάλειας τοῦ λαοῦ. Ἀλλά ταυτόχρονα θά ἀνέδυε καί ἕνα νέο Δαυῖδ πού θά ὀδηγήσει τό λαό του σέ μιά *νέα ἔνδοξη ἐποχή*. Ἡ Βηθλεέμ [בִּית-לֶחֶם Ὁ: οἶκος ἄρτου] Ἡ Ἐφραθᾶ τῆς γονιμότητας ἀναφέρεται ἀκόμη στά Α' Σαμ. (Α' Βασ.) 17,12,15, 20,6 καί Β' Σαμ. (Β' Βασ.) 23,14-16, ὡς ἡ πατρίδα τοῦ Δαυῖδ, ἡ ὁποία βρίσκεται 6 μίλια νοτιοδυτικά τῆς Ἱερουσαλήμ καί ἀνῆκε στή φυλή τοῦ Ἰούδα. Ὁ Μιχαίας γιά νά τήν προσδιορίσει καλύτερα χρησιμοποιοῖ τόν ὄρο *Ἐφραθα*, ἀπ' ὅπου καταγόταν ὁ Ἰεσσαί, ὁ πατέρας τοῦ Δαυῖδ, καί ὅλο τό δαυϊδικό γένος (Α' Σαμ. 20,6). Ἡ τοποθέτηση τῆς λέξης "οἶκος" ἢ "γῆ" μπροστά ἀπό τήν λέξη "Ἐφραθά", κάνει τό κείμενο πιό σαφές. Ἡ Βηθλεέμ ἐπειδὴ εἶχε περιορισμένο ἀριθμό κατοίκων δέν μπορούσε νά συμπεριληφθεῖ στόν κατάλογο τῶν ἀξιόλογων πόλεων τοῦ Ἰούδα. Παρ' ὅλα αὐτά, δέν θά παραμείνει ἀσήμαντη. Ἦταν κοινή πίστη ὅτι ὁ Μεσσίας θά προερχόταν ἀπό τόν οἶκο τοῦ Δαυῖδ (Ἀμ. 9,11. Ὡσ. 3,5. Ἡσ. 11,1. Ἰεζ. 34,23. 37,24) καί λόγω τῆς γέννησής του ἡ Βηθλεέμ θά καταστεῖ γνωστή καί ἔνδοξη. Δέν μᾶς παρέχει ἄλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ παιδιοῦ πού ἐπρόκειτο νά γεννηθεῖ στό μέλλον, ὅπως κάνει ὁ Ἡσαΐας στό 9,1-6. Τό παιδί θά γεννηθεῖ ἐκεῖ μέ σκοπό, *"τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ"* *"διά νά γίνει ἄρχοντας τοῦ Ἰσραήλ"* (ΜΚ) Αὐτός ὁ σκοπός τοῦ "τεχνησομένου παιδίου" δικαιολογεῖ καί τήν ἐξύψωση τῆς Βηθλεέμ. Ὁ Μεσσίας ἐννοεῖται ὡς ἀρχηγός τοῦ νέου Ἰσραήλ καί ὄχι ὁ Ζοροβάβελ, ὅπως πίστευαν οἱ Ἰουδαῖοι κατά τήν ἐποχή τοῦ Θεοδώρητου Κύρου. Ἀλλά καί ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας λέει ὅτι ἡ προφητεία ἀναφέρεται μέν στό πρόσωπο τοῦ Ζοροβάβελ, ἀλλά τελικά καί ὀριστικά ἐπαληθεύτηκε στό πρόσωπο τοῦ Μεσσία.

Γιά τήν Χριστιανοσύνη, ἡ προφητεία γιά ἕναν κυβερνήτη, ὁ ὁποῖος θά προερχόταν ἀπό τή Βηθλεέμ ἔχει οὐσιαστική σημασία. Εἶναι ὁ κύριος ἄξονας τοῦ βιβλίου, ἐντός τοῦ ὁποῖου ἐστιάζονται οἱ ἐλπίδες γιά τόν ἐρχομό τοῦ "ἡγεμόνα τοῦ Ἰσραήλ" ἀπό τή Βηθλεέμ, "τήν πιό μικρή ἀπό τίς ἐπαρχίες τοῦ Ἰούδα". Ἄν καί αὐτό ὀδηγεῖ στήν ἀποποίηση τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τόν Μιχαία. Ὁ Μεσσίας παρουσιάζεται ὡς βασιλιάς μέ κύριο ἔργο Του τήν ἐγκαθίδρυση παγκόσμιας βασιλείας καί τήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης. Οἱ στίχοι τῆς προφητείας θεωροῦνται "μεσσιανικοί" μέ τήν ἔννοια ὅτι αὐτοί υπόσχονται μεγαλεῖο στόν χρισμένο τοῦ Κυρίου καί βρίσκονται σέ ἀπόλυτη συμφωνία μέ τίς ἐλπίδες τῆς ἐποχῆς πού γέννησε τό μήνυμα τοῦ προφήτη Ἡσαΐα (9,1 ἐξ., 11,1 ἐξ.).

Ἐδῶ ὁμως ὁ Μιχαίας δίνει μόνον μιά ἐθνική προφητεία. Ἡ Δαυϊδική μοναρχία θά ἐπιστρέψει στήν προηγούμενη της δόξα καί οἱ ἐχθροί τοῦ Ἰσραήλ θά χτυπηθοῦν καί θά λεηλατηθοῦν ἀπό τό νέο βασιλιά, ὁ ὁποῖος περιγράφεται ὡς ἕνας ταῦρος πού σπέρνει τόν ὄλεθρο ἢ ἕνα λιοντάρι. Δέν ἔχουμε τίς εἰκόνες τοῦ Ἡσαΐα γιά τή δικαιοσύνη καί τήν εὐγένεια τοῦ νέου βασιλείου. Στό Μιχ. 4-5 εἶναι χαρακτηριστικές

οί φράσεις "πολλά ἔθνη", "πολλοί λαοί" καί "ἰσχυρά ἔθνη". Συντρίμμια καί ἐρείπια δέν εἶναι ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ὑπάρχει ἕνας ἀπώτερος θρησκευτικο-ἠθικός σκοπός, γι' αὐτό καί συνδέει τήν ὀργή τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἰδέα τῆς ἐσχατολογικῆς συγνώμης.

Στό Ἡσ. 7,14β ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα καί ἡ ὑπόσχεση τῆς αἰώνιας δυναστείας ὅπως ἐμφανίζεται στό Β' Σαμ. (Β' Βασ.) 7, μέ τήν ἐλπίδα ἐπιστροφῆς τῆς δυναστείας γιά νά κυβερνήσει τό θρόνο τοῦ Δαυῖδ. Πέρα ἀπό τήν τελευταία κρίση πού πλησιάζει καί πέφτει πάνω στόν κόσμο καί τούς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει ἐλπίδας ἀναγέννησης τοῦ βασιλείου καί ἐποχή σωτηρίας. Ὁ σκοπός τοῦ Μιχαΐα δέν εἶναι πολιτικός, ἀλλά θέλει νά ξαναζωντανέψει τό μήνυμα τοῦ Ἡσαΐα (ὁ ὁποῖος ἤδη ἔχει φύγει ἀπό τή ζωή) καί νά τό κάνει πιο ἀξιόπιστο, λόγω τῆς αἰνιγματικῆς του φύσης. Συνεπῶς, *ἡ προφητεία τοῦ Μιχαΐα στό 5,2 συνδέεται στενά μέ τά Ἡσ. 7, 8, 9 καί 11 καί τίς μεσσιανικές μορφές πού περιγράφει ὁ Ἡσαΐας, καθώς καί μέ τήν ἀνανέωση τοῦ οἴκου Δαυῖδ μέσω τοῦ "λείμματος", τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τή ρίζα Ἰεσσαί. Τό χωρίο αὐτό τοῦ Μιχαΐα εἶναι τό μοναδικό μέσα στήν Π.Δ., τό ὁποῖο ἀναφέρει ὅτι μιά βασιλική μητέρα γεννᾷ ἕνα παιδί τοῦ οἴκου Δαυῖδ καί τό συνδέει μέ τό γεγονός τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Βορείου Βασιλείου στόν Ἰούδα (Μιχ. 5, 1έξ.).*

Οἱ "ἐπίλοιποι": Στό δεύτερο μισό τοῦ στίχου 3 ἡ φράση *"καί τό ὑπόλοιπον τῶν ἀδελφῶν του",* **Ο':** *καί οἱ ἐπίλοιποι τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, α' σ' θ': τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ* εἶναι σχεδόν βέβαιο ὅτι προστέθηκε στή γνήσια προ-αἰχμαλωσιακή προφητεία ἀπό κάποιον, ὁ ὁποῖος ἔζησε κατά τή διάρκεια τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἰδίας. Τά λόγια προσπαθοῦν νά κάνουν τήν προφητεία πιο ἀποκαλυπτική γιά τούς αἰχμαλώτους, οἱ ὁποῖοι προσμένουν μέ χαρά τήν ἐπιστροφή ἀπό τήν ἐξορία στήν πατρῶα γῆ καί δίνουν σ' ὅλη τήν προφητεία μιά μελλοντική χροιά. Ἡ δοκιμασία ὅλων τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀναφέρεται γενικά στήν ὑποταγή τους στούς κατά καιρούς ἐχθρούς τους, ἡ ὁποία προκλήθηκε ἀπό τό Θεό, ἀλλά θά ἔχει ἕνα τέλος, τό ὁποῖο θά συμπίπτει μέ τή γέννηση ἄρχοντα ἀπό γυναίκα. **Ἡ ἐπιστροφή** θά σημάνει τό ἐκ νέου ζωντανεμα τοῦ ἐνωμένου βασιλείου, τό ὁποῖο θά σχηματισθεῖ ἀπό τούς *"ἀδελφούς του"* τοῦ ἐπερχομένου βασιλιά, δηλαδή τούς ἐπιζήσαντες τῶν συμφορῶν ἀνά τόν κόσμο Ἰουδαίους. Αὐτοί σέ συνεργασία μέ τούς Ἰσραηλίτες θά ἀποτελέσουν τό *"ὑπόλοιπον"*. Κατά συνέπεια οἱ *"υἱοί Ἰσραήλ"* θά συνδράμουν στή μελλοντική ἀποκατάσταση, τήν ἔνωση ὅλων τῶν Ἰουδαίων καί τή συγκρότηση ἐνιαίου, ἀδιαίρετου καί ἀκμάζοντος ἰσραηλιτικοῦ βασιλείου κάτω ἀπό ἕναν ἄρχοντα. Αὐτή ἡ νέα μελλοντική ἐποχή θά καταστεῖ μιά ἐποχή εἰρήνης καί ἀσφάλειας γιά τό λαό τοῦ Ἰσραήλ. Ὅπως ὁ Ἱερεμίας (23,1-8, 30,9), ὁ Ἰεζεκιήλ (34,23-24. 37,24-25) καί ὁ Ἡσαΐας (9,6-7 καί 11,1.10), ἔτσι καί ὁ Μιχαΐας ὁραματίζεται ἕνα δεύτερο ἐρχομό τοῦ Δαυῖδ μέ μεσσιανικά χαρακτηριστικά.

Αὐτό τό κήρυγμα συμφωνεῖ ἀπόλυτα μέ τίς ἰδέες καί τά ὁράματα τῶν προφητῶν τοῦ 8ου αἰ. π.Χ. γιά ἐπανένωση τοῦ βορείου καί τοῦ νοτίου βασιλείου καί συγκέντρωση γύρω ἀπό ἕνα ποιμένα τῶν ἐναπομεινάντων βορειοισραηλιτῶν καί ὅλων τῶν διασκορπισθέντων Ἰουδαίων. Ἐπειδή αὐτό τό ὄραμα δέν πραγματοποιήθηκε ποτέ μετά τήν βαβυλώνια αἰχμαλωσία, δείχνει καί τό μεσσιανικό χαρακτήρα τῆς προφητείας. Τό Μιχ. 5,2 εἶναι ἡ νεώτερη ἐρμηνεία τοῦ Ἡσ. 7,14. Ἡ προφητεία δέν λέει ἀκριβῶς ὅτι τό ἀγόρι Ἐμμανουήλ εἶναι ἕνα παιδί τοῦ Δαυῖδ, γι' αὐτό καί πρέπει νά μείνει ἀνοιχτό τό ἄν ὁ συγγραφέας αὐτῆς τῆς προφητείας θεώρησε τόν Μεσσία ὡς ἕναν ἄμεσο ἀπόγονο τοῦ παλιοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Ὁ συγγραφέας, ὅποιαδήποτε κι ἂν εἶναι ἡ ἐποχή του, συγχρονίζει τή γέννηση τοῦ

παιδιού-λυτρωτού με την αποκατάσταση του Ισραήλ και την εύνοια του Γιαχβέ. Προφανώς θεωρεί τον ερχόμενο λυτρωτή ως ένα γόνο του οίκου Δαυΐδ, αν και κάποιοι πιστεύουν ότι το παιδί θα είναι θεϊκής καταγωγής.

Ο Μεσσίας ως ποιμένας. Στο πρόσωπο του Μεσσία συνδυάζεται η μεγαλοπρέπεια του άρχοντα και η στοργή του ποιμένα. Με τη δύναμη του Θεού, ο νέος βασιλιάς θα φροντίζει τον λαό, όπως ένας ποιμένας, και θα τοποθετεί το ποίμνιό του μέσα σ' ένα ασφαλές και ειρηνικό περιβάλλον, νικώντας και κυβερνώντας και τους ήττημένους έχθρους του Ισραήλ. Η δύναμη του Μεσσία προέρχεται από τον Θεό. Όλοι όσοι θα τεθούν κάτω από την κυριαρχία και προστασία του Μεσσία θα ζουν με ειρήνη και ασφάλεια (πρβλ. Ήσ. 9,6. 11,6-9). Η φράση του στίχου *"έως άκρων της γης"* δηλώνει τη δόξα, την παντοδυναμία και την παγκοσμιότητα της ειρηνικής βασιλείας του Μεσσία, ο Όποιος θα εγκαινιάσει μία περίοδο ειρήνης και ευημερίας, σέ αντίθεση προς την παρούσα κατάσταση.

Για τό Μιχαία θα πρέπει νά επισημάνουμε ότι:

α) Ο σκοπός του χωρίου 5,1-4α είναι νά αναδείξει την Βηθλεέμ ως τόπο γέννησης του Μεσσία, καθώς και τό έργο Του. Η εγκαθίδρυση παγκόσμιας βασιλείας και ή επικράτηση της ειρήνης θα πραγματοποιηθούν υπό την αιγίδα του άρχοντα και Μεσσία του νέου Ισραήλ.

β) Τό σύμβολο του ποιμένα και του βασιλιά χρησιμοποιείται για τον Θεό.

γ) Όλα τά ρήματα είναι ρήματα υπάρξεως και αισθήσεως, διατυπωμένα σέ χρόνο μέλλοντα και άφορούν τή γέννηση, τό έργο, τή στάση ζωής και τό μεγαλείο της δόξας του Μεσσία (και όχι τά πλούτη όπως περίμεναν εκείνοι). Η άσήμαντη και μικρή πόλη της Βηθλεέμ ξεκινά μία πορεία για νά γίνει σημαντική σέ μεγαλείο, δόξα και ειρήνη. Αυτό θα είναι τό αντίλλαγμα και ή προσφορά του ποιμένα προς τό ποίμνιό Του.

δ) Αν συγκρίνουμε τό Ήσ. 7,14 με τό Μιχ. 5,2α θα δούμε ότι οί δύο προφητείες εισάγονται με τό *"διά τουτο"* και τό ρήμα *"δώσει"* και περιέχουν τό ρήμα *"τίκτω"* σέ χρόνο μέλλοντα, δηλαδή *"τέξεται με διαφορετικό όμως ύποκείμενο, γιατί στό Ήσ. 7,14 είναι "ή παρθένος"* και στό Μιχ. 5,2α *"ή τίκτουσα"*

ε) Αν συγκρίνουμε τό Ήσ. 7,3 και τό Μιχ. 5,2β θα δούμε ότι και τά δύο χωρία αναφέρονται στό θέμα του *"λείμματος"* και όραματίζονται την επανένωση των δύο βασιλειών. Στο πρώτο με τό όνομα του πρώτου γιου Shear-yashub και τό δεύτερο με τή φράση *"οί επίλοιποι επί των άδελφών αυτών"* και έννοει τούς υιούς Ισραήλ.

στ) Καί στίς δύο προφητείες προηγούνται ή έπονται αναφορές στά έθνη (Μιχ.4,2 και Ήσ. 9,1), στήν κρίση και τή δικαιοσύνη (Μιχ. 4,3 και Ήσ. 9,4), στήν ήμέρα εκείνη (Μιχ. 4,6 και Ήσ. 11,10), στό λείμμα (Μιχ. 4,7, 5,2 και Ήσ. 7,3). Όμως παντού προηγείται ή κρίση και έπεται ή έλπίδα.

Συνεπώς τό μήνυμα του Μιχαία συνδυάζει τό περί δικαιοσύνη του Θεού κήρυγμα του Αμώς, με την περί αγάπης διδασκαλία του Ώσηέ αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τό αληθινό νόημα της θρησκείας. Αυτό που ζητά ό Θεός από τον άνθρωπο αποκαλύπτεται στό τρίπτυχο: δικαιοσύνη-αγάπη- ύπακοή στο θείο θέλημα (Μιχ. 6,8).

ΙΩΗΛ:

Τό όνομά του σημαίνει **ό Γιαχβέ Θεός**. Ό Ιωήλ ήταν γιός του Βαθουήλ από τή φυλή του Ιουδα, έδρασε στην Ίερουσαλήμ, αλλά τό βιβλίό του δέν μάς πληροφορεϊ ούτε για τον ίδιο ούτε και για τήν έποχή τής δράση του. Αποτελείται από 4 κεφάλαια τά όποια έχουν ως κύριο θέμα τήν **ήμέρα τής Κρίσεως του Κυρίου**. Μάλιστα μια ιδιαίτερα καταστροφική έπιδρομή ακρίδω, ή ξηρασία καί ή έρήμωση τής χώρας έρμηνεύονται από τόν προφήτη ως προάγγελος τής ήμέρας τής Κρίσεως του Κυρίου. Ό λαός θρηνεϊ και μετανοεϊ καί ό Θεός έπεμβαίνει καί σώζει τή χώρα, ένω παράλληλα υπόσχεται τήν εύφορία τής γής καί τήν έκχυση του πνεύματος του Θεού πάνω στό λαό του. Παρά ταυτα για τά γειτονικά έθνη παραμένει ή άπειλη.

Η ήμέρα τής κρίσεως του Κυρίου ως έσχατολογικό θέμα στό Ισραήλ συνδεόταν μέ καταστροφή. Μέσω του έσχατολογικού οράματος του προφήτη όπου ή **έκχυση του πνεύματος του Θεού ως σημείο τής τελικής αποκατάστασης**, ό προφήτης υποδεικνύει με ποιόν τρόπο θα μπορούσαν νά τήν αποφύγουν. Αυτός ό τρόπος είναι **ή μετάνοια και ή επιστροφή στο Θεό**. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ό απόστολος Πέτρος στό κήρυγμά του **κατά τήν ήμέρα τής Πεντηκοστής** θα έρμηνεύσει τήν κάθοδο του άγίου Πνεύματος στους αποστόλους ως εκπλήρωση αυτής τής προφητείας (Πράξ. 2,16-21).

ΟΒΔΙΟΥ

Τό όνομά του σημαίνει **δούλος του Γιαχβέ**. Ό Όβδιου ή Αβδιου κατάγεται από τό Νότιο Βασίλειο, έδρασε κατά τήν 5^η έκ/δα π.Χ. πριν τήν εμφάνιση του Νεεμία, αλλά τό βιβλίό του δέν μάς πληροφορεϊ ούτε για τον ίδιο ούτε και για τήν έποχή τής δράση του. Αποτελείται από 1 κεφάλαιο καί είναι τό μικρότερο βιβλίό τής Παλαιάς Διαθήκης, μέ κύριο θέμα **«τήν όραση του Όβδιου»** ή όποία περιλαμβάνει α) άπειλητικό λόγο κατά τής Εδώμ γιατί ήταν έχθρική προς Ίερουσαλήμ (διέπραξε λεηλασίες καί χαιρεκακία για τήν καταστροφή τής Ιερουσαλήμ) καί β) έσχατολογικό λόγο μέ προφητεία **για τήν Ημέρα του Γιαχβέ, κατά τήν όποία θα κριθούν όλα τά έθνη που καταδυνάστευσαν τό λαό του Θεού καί θα αποκαταστήσει τόν Ισραήλ**. Τονίζει τήν πίστη στή δίκαιη κρίση και διακυβέρνηση του κόσμου από τόν Θεό, γιατί ό λαός τής Ίερουσαλήμ πικράθηκε πολύ από τήν στάση τής Έδώμ και αγανάκτησε μέ τήν συμπεριφορά της. Ό προφήτης παρηγορεϊ τούς ήττημένους και άπελπισμένους συμπατριώτες του καί προαναγγέλλει τήν παραδειγματική τιμωρία τής Έδώμ καί εξαγγέλλει τήν αποκατάσταση τής Ίερουσαλήμ.

ΝΑΟΥΜ

Τό όνομά του σημαίνει **ό παρηγορηθείς**. Ό Ναούμ κατάγεται από τό χωριό Elkosh του Νοτίου Βασιλείου, έδρασε από τό 621 έως τό 612 π.Χ. πριν από τήν πτώση τής Νινευή (612 π.Χ.). Στηρίζει τό έργο του βασιλιά Ίωσία καί τή θρησκευτική του μεταρρύθμιση, γ'αυτό και τό κήρυγμά του δέν στρέφεται κατά του Ιούδα άφου φαίνεται νά έχει αναπτερωθεί τό θρησκευτικό καί πατριωτικό συναίσθημα στην Ίερουσαλήμ και γενικότερα στον Ιουδα. Τό βιβλίό του τό όποιο χαρακτηρίζεται ως βιβλίό οράσεως καί καί θεωρείται ως λογοτεχνικό άριστούργημα, άπαρτίζεται από 3

κεφάλαια καί ασχολείται μέ τόν ὕμνο τοῦ Γιαχβέ, προφητεύει τά ἀγαθά για τόν Ἰούδα, καί τίς συμφορές για τά εἰδωλολατρικά ἔθνη, **προβλέπει τήν παραστατική καταστροφή τῆς Νινευή** καί τά δεινά τῶν κατοίκων, καί κλείνει μέ τό προφητικό ἀπειλητικό ἄσμα με σκωπτικό θρῆνο για τήν πτώση τῆς Νινευή, πού γεμίζει χαρά καί ἀνακούφιση και ἐλπίδες τόν λαό τοῦ Ἰουδα. Αὐτό τό κήρυγμα στηρίζεται σέ μια προφητική θεώρηση τῆς ἱστορίας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία **ὁ Θεός ὡς παντοδύναμος, ὕψιστο ἠθικόν ὄν, κύριος καί ρυθμιστής τῆς ἱστορίας καί τῆς φύσεως, τιμωρεῖ ὅσους στηρίζουν τή δύναμή τους στην ὠμή βία και δεν ἐπιτρέπει στό κακό νά θριαμβεύσει καί νά ανατρέψει τό θεῖο σχέδιο για τη σωτηρία τοῦ κόσμου. Στα χέρια τοῦ Θεοῦ τά ἔθνη χρησιμοποιοῦνται για τήν ἐκπλήρωση τῶν θείων βουλῶν.** Χρησιμοποιεῖ σκληρή γλώσσα για τήν Νινευή καί τούς Ἀσσυρίους γιατί κανένας ἄλλος λαός τῆς ἀρχαιότητος περηφανευόταν τόσο σαδιστικά για τά βασανιστήρια στά ὁποία ὑπέβαλε τούς ἄλλους λαούς. Ἡ καταστροφή της θα εἶναι ὁλοκληρωτική καί ὀριστική καί ὀφείλεται στην ἁμαρτία της.

ΑΒΒΑΚΟΥΜ

Τό ὄνομά του σημαίνει **ὁ πατήρ ἀνέστη.** Ὁ Ἀββακούμ ἢ Ἀμβακούμ (ἔβρ. Habakuk) κατάγεται ἀπό τό Νότιο Βασίλειο, ἔδρασε στην Ἱερουσαλήμ ἀπο τό 609 ἕως τό 597 π.Χ. κατά τήν ἐποχή πού ὁ Ἰούδας εἶναι ἀκόμη φόρου ὑποτελής στον βασιλιά τῶν Ἀσσυρίων και στενάζει ἀπό τόν βαρὺ φόρο. Ὅταν οἱ Χαλδαῖοι ἀπειλοῦν τούς Ἀσσυρίους γεννιέται ἡ ἐλπίδα τῆς μεταβολῆς. Ὁ Γιαχβέ μέσω τοῦ προφήτη ἐνθαρρύνει τόν λαό νά ἀποτινάξει τό ζυγό. Τήν ἴδια περίοδο οἱ Βαβυλώνιοι μετά τή νίκη τους ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων στην Χαρκεμῖς (605 π.Χ.) ἐπεκτείνουν τήν κυριαρχία τους στην Παλαιστίνη. Ἀπό τή γλώσσα τοῦ βιβλίου φαίνεται ὅτι ὁ Ἀββακούμ ἀνῆκε στό μόνιμο προσωπικό τοῦ Ναοῦ, ἐντούτοις ἀναφέρεται ρητά καί μέ σαφήνεια ὅτι εἶναι προφήτης. Πιθανότατα εἶναι σύγχρονος τοῦ προφήτη τοῦ Ἱερεμία.

Τό βιβλίό του ἀπαρτίζεται ἀπο 3 κεφάλαια, χαρακτηρίζεται ὡς **«λῆμμα» (massa = βάρος, ἀπειλητικός χρησμός, ἀπειλητική προφητεία)** καί ἀρχίζει με ἕνα διάλογο ἀνάμεσα στον Ἀββακούμ καί τό Θεό, μέσα ἀπό τόν ὁποῖο ὁ προφήτης προσπαθεῖ νά ἐξιχνιάσει τόν τρόπο με τον ὁποῖο ὁ Θεός κατευθύνει τήν ἱστορία. Ἡ εὐλογία ἀπορία τοῦ προφήτη συνίσταται στο γιατί ὁ Θεός ἐπιλέγει τους Χαλδαίους ὡς ὄργανά του, προκειμένου να τιμωρήσει τό λαό του. Τελικά ὁ προφήτης διαβεβαιώνεται ὅτι ὁ Θεός δέν ἐπιτρέπει στο ἄδικο νά θριαμβεύσει και τό ἔργο ὁλοκληρώνεται με ἕνα δοξολογικό ψαλμό, στον ὁποῖο ὑμνεῖται ὁ τελικός θρίαμβος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ προφήτης παίρνει τήν πρωτοβουλία νά θέσει ἕνα ζήτημα στό Θεο. Ὁ προφητής ρωτᾷ καί ὁ Γιαχβέ εἶναι ὁ ἐρωτώμενος. Το **βασικό και ὀξύ ἐρώτημα** πού κυριαρχεῖ στο διάλογο τοῦ προφήτη με το Θεό, για τό **πῶς εἶναι δυνατό νά ἐπιτρέπει ὁ ἅγιος καί δίκαιος Κριτής τήν ἐπικράτηση τοῦ κακοῦ**, ἀπασχολεῖ τούς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ἡ **ἀπάντηση** πού δίνει τό βιβλίό στό ἐρώτημα αὐτό, εἶναι ὅτι **ὁ Θεός μέσα ἀπό ἀνεξιχνίαστους για τόν ἄνθρωπο δρόμους προετοιμάζει τήν τελική νίκη τοῦ δικαίου.** Ἡ διαβεβαίωση ὅτι **«ὁ δίκαιος ἐκ τῆς πίστεως ζήσεται»** [(ὁ δίκαιος θα ζήσῃ χάρις στην ἐμπιστοσύνη του στο Θεό) (2,4)] θα καταστεῖ **βασική βιβλική σωτηριολογική διδασκαλία** (Ρωμ. 1,17. Γαλ. 3,11)

Ὁ Θεός παρουσιάζεται ἅγιος (δανείζεται τὸν ὄρο ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα) καὶ παντοδύναμος, ἀπόλυτος δεσπότης στὴ φύση καὶ τὴν παγκόσμιο ἱστορία, ἀπόλυτος, προαιώνιος καὶ ἀθάνατος. Τὰ ἔθνη –κατακτητὲς καὶ ἰδιαίτερα οἱ Χαλδαῖοι εἶναι τὰ ὄργανα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ προφήτης τὰ ταλανίζει μὲ τοὺς «οὐαὶ –λόγους» (5 ταλανισμούς). Ὁ Θεός ἔχει τὴν ἐλευθερία νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν κρίση ὅταν καὶ ὅπως Ἐκεῖνος θέλει. Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἀπαιτεῖται μόνον ἡ πίστις. Πίστις δὲν ἐννοεῖται ὡς μόνον μιὰ ἀπλή πεποίθησις τοῦ ἀδυνάτου ἀνθρώπου στὴν παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴν συναίσθησις τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας, τὴν ταπεινοφροσύνη ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναγνώρισις τῆς ἠθικῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία συνεπάγεται ἐπιτέλεσι τῶν ἠθικῶν καθηκόντων.

ΣΟΦΟΝΙΑΣ

Τὸ ὄνομά του σημαίνει **ὁ Γιαχβέ προστατεύει**. Ὁ Σοφονίας ἦταν γιὸς τοῦ Χουσί ὁ ὁποῖος μέσω τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου που παραθέτει, ἀποδεικνύεται ὡς γνήσιος Ἰουδαῖος καὶ ὄχι αἰθίοπας. Κατάγεται ἀπὸ τὸ Νότιο Βασίλειο, ἔδρασε στὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὰ ἔτη 639-622/621 π.Χ. κατὰ τὴν ἐποχὴ πού ὁ βασιλιάς Ἰωσίας (639 -609 π.Χ.) ξεκινάει τὴ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισή του (ἴσως καὶ πιο μπροστά), σὲ μιὰ περίοδο ὅπου κυριαρχοῦσε ἀκόμη ἡ εἰδωλολατρία, πού ὁ Μανασσὴς εἰσήγαγε τὴ χώρα σὲ καθεστὼς τοῦ φόρου ὑποτελείας στους Ἀσσυρίους. Φέρει βαθεῖα τὴν προφητικὴ συνείδησι καὶ μιλάει ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Γιαχβέ. Δὲν κατεῖχε ἱερατικὸ ἀξίωμα.

Τὸ βιβλίον του ἀπαρτίζεται ἀπὸ 3 κεφάλαια καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα τῆς **ἡμέρας τῆς κρίσεως τοῦ Κυρίου**. Προφητεύει κατὰ τῶν ἐθνῶν καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ κλείνει μὲ ὑποσχέσεις ἀποκαταστάσεως. Στρέφεται κατὰ τῶν ἀρχόντων, δικαστῶν, ψευδοπροφητῶν, ἱερέων γιατί εἶναι ἀσυνεπεῖς καὶ ἀσυνέτιστοι. Ἀπαιτεῖ δικαιοσύνη καὶ ταπείνωσις γιατί ἡ κρίσις θα στραφεῖ καὶ ἐναντίον τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. Πίσω ἀπὸ τὰ ἔθνη κρύβεται ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ που κατευθύνει τὴν ἱστορία ὡς παντοδύναμος. Ἡ ἡμέρα τῆς Κρίσεως θα εἶναι ἡμέρα θλίψεως καὶ ἀνάγκης, ἀφανισμοῦ, σκότους καὶ ὀργῆς τοῦ Κυρίου. Ἡ μέρα αὕτῃ ἐπικεῖται, δὲν ἔχει ἔρθῃ ἀκόμη γι' αὐτό ὑπάρχει μιὰ ὁδὸς σωτηρίας καὶ προθεσμία χάριτος. Τελικὰ θα σωθοῦν οἱ κατάλοιποι, οἱ ὁποῖοι θα ζητήσουν τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ θα ἀποτελέσουν τὸν πυρῆνα τοῦ νέου λαοῦ τοῦ Γιαχβέ. Ἡ Σιών θα ἀνακαινισθῇ καὶ τὰ ἔθνη θα ἐπιστρέψουν. Ὁ νέος «καινός» λαὸς τοῦ Γιαχβέ θα εἶναι πρᾶϋς, ταπεινός καὶ δίκαιος γιατί καὶ ὁ ἐρχομὸς τοῦ νέου βασιλιά, τοῦ Μεσσία, θα σημάνει τὸν λυτρωμὸ τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν πνευματικὸ ἐχθρό, δηλαδὴ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν ἀπουσία τῆς πίστεως στὸ Θεό.

ΑΓΓΑΙΟΣ

Τὸ ὄνομά του σημαίνει **ὁ γεννηθεὶς σὲ κάποια ἐορτή**. Ὁ Ἀγγαῖος εἶναι σύγχρονος τοῦ προφήτη Ζαχαρία, ἔδρασε στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ στὴν Ἰουδαία ἀπὸ τὸν Αὐγουστο ἕως τὸν Δεκέμβριον τοῦ 520 π.Χ. κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ Πέρση βασιλεῖ Δαρείου Α' (520 π.Χ.). Κατὰ τὴν περίοδο αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀγωνίζονται νὰ

οργανωθούν μετά τήν περιπέτεια τῆς βαβυλώνιας αἰχμαλωσίας (587-538 π.Χ.) με κέντρο τόν ναό τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν Κύρος ἐπέτρεψε στους Ἰουδαίους νά ἐπιστρέψουν ἀπό τή Μεσοποταμία στην Ἱερουσαλήμ και νά ξαναχτίσουν το ναό της (538 π.Χ.), ἀλλά οἱ ἐργασίες τῆς ἀνοικοδόμησης διεκόπησαν για οικονομικούς λόγους καί ἐξαιτίας τῆς ἀντίδρασης τῶν Σαμαρειτῶν. Σ' αὐτή τήν καθοριστική για τό μέλλον τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ περίοδο ἐμφανίζονται οἱ προφῆτες Ἀγγαῖος καί Ζαχαρίας για νά ἐνισχύσουν με το κήρυγμά τους τόν πολιτικό διοικητή Ζοροβάβελ, τόν ἀρχιερέα Ἰησοῦ και τό λαό, ὥστε νά ξαναρχίσουν οἱ ἐργασίες ἀνοικοδόμησης τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ.

Τό μήνυμα τοῦ προφήτη στό βιβλίο του που ἀπαρτίζεται ἀπό 2 κεφάλαια καθορίζεται ἀπό τίς ἱστορικές συνθήκες τῆς ἐποχῆς του. Μέσα ἀπό 5 σύντομους λόγους παροτρύνει στην ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ ἀπό τήν νεοσυσταθεῖσα κοινότητα. Στρέφεται κατὰ τῆς τελετουργικῆς ἀκαθαρσίας που γίνεται μῖασμα για τόν ναό καί τίς θυσίες. Ἀπό τήν τελευταία προφητεία, που ἔχει ἐσχατολογικό χαρακτήρα, ἄν και ἀπευθύνεται πρὸς τον Ζοροβάβελ, γίνεται ἔμμεση ἀναφορά στον «ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ἐξ οἴκου Δαυΐδ καταγόμενο Χριστό». Ὁ μεταιχμαλωσιακός Ἰουδαϊσμός εἶχε ἀνάγκη νά ἀποκτήσει ἓνα πνευματικό καί λατρευτικό κέντρο που θα ἦταν ἀπαραίτητο για τήν ἐπιβίωση του. Ὅταν ὁ λαός ἀπογοητεύεται κατὰ τήν πορεία τῶν ἐργασιῶν ἀνοικοδόμησης ἀπό τή φτωχική κατασκευή τοῦ νέου κτιρίου, ὁ προφήτης θα τόν ἐνισχύσει ἐξαγγέλοντας τή μελλοντική δόξα τοῦ ναοῦ καί τήν ἀνάδειξή του σέ κέντρο τῆς παγκόσμιας εἰρήνης κατὰ τή μεσσιανική ἐποχή. Ἡ ἀνόρθωση τοῦ φρονήματος τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἡ ἐμψύχωση καί ἡ ἀναπτέρωση τῶν ἐλπίδων ὅτι θα τοῦ δοθεῖ ἡ θεία εὐλογία, θα ὁδηγήσει στήν πραγματοποίηση τοῦ θείου σχεδίου.

ZACHARIAΣ

Ὄνομα: ἑβρ. Ζεχαργιά = *Ἐμνήσατο ὁ Γιαχβέ*

Καταγωγή: Γεννήθηκε γύρω στό 550 π.Χ. καί προέρχεται πιθανόν ἀπό ἱερατικό γένος (Νεεμίου 12,4)

Οἰκογενειακή κατάσταση: υἱός τοῦ Βαραχίου (Βερεχγιά) υἱοῦ τοῦ Ἀδδώ (Ἰδδώ) 1,1, ἀνήκει σέ ἱερατική οἰκογένεια **Ἐπάγγελμα:** ἱερέας

Κλήση: Κατά τό 30ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. **Τόπος δράσης:** Κήρυξε μαζί μέ τόν Ἀγγαῖο κατὰ τά χρόνια τῆς Βαβυλώνιας Αἰχμαλωσίας καί τῆς βασιλείας τοῦ βασιλιᾶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου (520 π.Χ.). **Χρόνος δράσης:** Οἱ προφητεῖες τοῦ α' μέρους χρονολογοῦνται **γύρω στό 520-518 π.Χ.** Για τίς προφητεῖες τοῦ β' μέρους ὑπάρχουν ἐρωτήματα ἐάν προέρχονται ἀπό τόν ἴδιο ἢ ἄλλο συγγραφέα, γι' αὐτό εἶναι δύσκολη ἡ ἀκριβῆς χρονολόγησή τους.

Βιβλίο: Κατά τήν Ἰουδαϊκή καί τή Χριστιανική παράδοση τό βιβλίο αὐτό εἶναι ἔργο τοῦ Ζαχαρίου. Πολλοί ὅμως ἀπό τούς νεώτερους ἐρμηνευτές προβάλλουν ἀντιρρήσεις γιά τή γνησιότητα τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ βιβλίου, ἀποδίδοντάς το σέ ἄλλον θεόπνευστο συγγραφέα. Θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀπό τά δυσκολότερα βιβλία τῆς Π.Δ. λόγω τῶν συμβολικῶν λόγων του.

Διάγραμμα περιεχομένου βιβλίου: ἀποτελεῖται ἀπό 14 κεφάλαια καί εἶναι προφητική συλλογή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπό τρεῖς μικρότερες συλλογές [1-8

προφητείες του Ζαχαρίου, 9-11 Δευτεροζαχαρίας, και 12-14 Τριτοζαχαρίας] διαιρείται σε τρία μέρη:

α' μέρος (κκ. 1-8) Πρωτοζαχαρίας: Γράφεται και συγκροτείται ως συλλογή από τον προφήτη Ζαχαρία γιατί έχουμε τα 8 όραματα και προφητείες σε α' πρόσωπο και είναι της περιόδου 520-518 π.Χ. Εισαγωγή, κλήση για μετάνοια. Όκτώ νυκτερινά όραματα για την αποκατάσταση του Ιούδα και του μεσσιανικού μέλλοντος, (1ο όραμα: των ίππέων στις μυρσίνες αφορά την απελευθέρωση & αποκατάσταση του Ιούδα, 2ο όραμα: των τεσσάρων κεράτων και των τεσσάρων σιδηροτεκτόνων αφορά την τιμωρία των καταπιεστών του Ιούδα, 3ο όραμα: της καταμέτρησης της Ιερουσαλήμ από τον άγγελο αφορά την ανοικοδόμηση της Ιερουσαλήμ και αποκατάσταση του Ιούδα, 4ο όραμα: της κάθαρσης του αρχιερέα Ιησού αφορά το πρότυπο μεσσιακής αρχιερωσύνης, 5ο όραμα: της χρυσής λυχνίας μεταξύ δύο ελαιών αφορά την αποπεράτωση του έργου της ανοικοδομήσεως του ναού από τον Ζοροβάβελ και πραγματοποίηση στο πρόσωπό του του συνδυασμού του ιερατικού και βασιλικού αξιώματος. 6ο όραμα: του πετομένου ειληταρίου αφορά τον όλεθρο των αμαρτωλών, 7ο όραμα: της αμαρτωλής γυναίκας στην Βαβυλώνα αφορά την κάθαρση από την αμαρτία, ή οποία μεταφέρθηκε στη Βαβυλώνα, 8ο όραμα: των τεσσάρων αρμάτων, τα οποία εκπορεύονται για κρίση των εθνών αφορά τη θεία τιμωρία των έχθρων του περιούσιου λαού, τα οποία θα γίνουν όργανα του Θεού. Συμβολική πράξη, στέψη του αρχιερέα Ιησού, ο οποίος προτυπώνει τη δόξα του ερχόμενου Μεσσία. Τό ζήτημα της νηστείας Στο μέρος αυτό του Πρωτοζαχαρία ασχολείται με την παλινορθωση της Ισραηλιτικής θεοκρατίας και του μελλοντικού θριάμβου της μεσσιανικής βασιλείας.

β' μέρος (κκ. 9-11 και 13,7-9) Δευτεροζαχαρίας: Γράφεται και συγκροτείται ως συλλογή περί τό 300 π.Χ. από άγνωστους προφήτες. Περιέχει προφητεία για αποκατάσταση του Ισραήλ και τον θρίαμβο του Ιούδα. Ιδιαίτερα ή προφητεία στο κ. 11,4-7 που μιλάει αλληγορικά για τον αγαθό και κακό ποιμένα θεωρείται ή πιο αινιγματική προφητεία της Παλαιάς Διαθήκης.

γ' μέρος (κκ. 12,1 -13,6 και 14,1-21) Τριτοζαχαρίας: Γράφεται και συγκροτείται ως συλλογή περί τό 250-200 π.Χ. από άγνωστους προφήτες. Περιλαμβάνει προφητεία για τον θρίαμβο της Ιερουσαλήμ θρήνο του πληγωμένου, κάθαρση από τους ψευδοπροφήτες και τα είδωλα. Η ημέρα Κυρίου, μεταστροφή των εθνών και ανακαίνιση της Ιερουσαλήμ. Στά κεφάλαια 9-14 στις μεσσιανικές έξαγγελίες ο Μεσσίας παρουσιάζεται ως θριαμβευτής, ειρηνικός βασιλιάς και ταπεινός ποιμένας.

Για τόν Ζαχαρία ή θρησκεία είναι καθαρά πνευματική και για πρώτη φορά ο όρος *ἀρχιερέας* σχετίζεται με την καθιέρωση του Ιησού στη θέση αυτή. Έδω μπροστά στον άγγελο του Θεού στέκεται ως κατηγορούμενος στο έπουράνιο δικαστήριο με μολυσμένα ρυπαρά ρούχα, προφανώς λόγω της ανομίας του λαού του, ο ιερέας ο μέγας, ο Ιησούς, ο οποίος βρισκόταν σ' αυτό τό αξίωμα από τό 537 π.Χ., όταν και άνηγέρθη τό θυσιαστήριο των όλοκαυτωμάτων. Στά δεξιά του στέκεται ως κατηγορός του ο "*ένάντιος*" ("έχθρός" ή "κατήγορος") ο Διάβολος και τόν κατηγορεί. Όμως ο Θεός τόν αποστομώνει μεμιάς και δηλώνει την εϋνοιά του για τόν μέλλοντα αρχιερέα. Έτσι καθαγιάζεται τό ιερατείο και όρίζεται ως τό κατ' έξοχήν προνομιοϋχο σῶμα ανθρώπων, πού μπορεί νά συναντᾷ τόν Βασιλιά των βασιλιάδων στά οϋράνια. Κάτι αντίστοιχο πού κάνουν οί άγγελοι στους οϋρανούς, θά κάνουν οί ιερείς στη γή για Έκείνον. Συνεπώς μ' αυτό τόν τρόπο *α) ή ιδεολογία του ναού στοιχειώνεται και πιστοποιείται στη μεταιχμαλωσιακή εποχή, β) τό σῶμα των ιερέων έγκαθιδρύεται ως*

τό αγιότερο όλων μέ εξουσίες και δικαιώματα πού κανείς άλλος δέν κατέχει καί γ) ή 'Ιουδαϊκή θρησκεία γίνεται πλέον μιά καθαρή θρησκεία ιερέων.

Ο προφήτης Ζαχαρίας βλέπει τήν αιχμαλωσία ως τό μέσο γιά τήν ἐξιλέωση τῶν ἀνομιμάτων τοῦ 'Ισραήλ, τά δέ ἔθνη ως τό ὄργανο τοῦ Θεοῦ, γιά νά ἐπανέλθει ὁ παραστρατημένος λαός στόν ὀρθό δρόμο. Παροτρύνει τόν 'Ιουδαϊκό λαό γιά τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ. Τό κεντρικό θέμα του εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τῆς 'Ισραηλιτικῆς θεοκρατίας καί θρίαμβος τῆς Νέας 'Ιερουσαλήμ. Χαρακτηριστικό τοῦ βιβλίου εἶναι τα πολλά *ὀράματα* καί ἡ καθοδήγηση γίνεται μέ τή βοήθεια τῶν ἀγγέλων. Μέσα στό ὄραμα τοῦ προφήτη φαίνεται ὅτι ὁ δίκαιος βασιλιάς τῆς 'Ιερουσαλήμ θά ἔλθει ἀρχικά σέ ταπεινή μορφή καί μάλιστα "ἐπί ὄναριου" καί στή συνέχεια θά ἀναδειχθεῖ νικητής καί ἐξουσιαστής "ἀπό θαλάσσης ἕως θαλάσσης" καί μέχρι "τῶν περάτων τῆς γῆς". Ο Μεσσίας, ὁ ὁποῖος εἰκονίζεται ως θριαμβευτής καί ταυτόχρονα εἰρηνικός βασιλιάς, ἀλλά καί ταπεινός ποιμένας. Ἰδιαίτερα στό Ζαχ. 12,8-13,1, ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ προβάλλει μέ παθητή μορφή. Υπονοεῖ τό ἰδανικό μεταιχμαλωσιακό καθεστώς γιά τό λαό τοῦ Θεοῦ καί μ' αὐτό τόν συμβολισμό ὁ Ζαχαρίας μιλά γιά τόν ἱερέα καί τόν βασιλιά κατά τό χρόνο τῆς σωτηρίας, ὁ ὁποῖος εἶναι δαβιδικῆς γενιᾶς, χρισμένος κι αὐτός μέ ἔλαιο καί θά στέκει δίπλα στόν ἱερέα Ἡ βασιλεία του θά περιλάβει ὄχι μόνον τοὺς 'Ιουδαίους, ἀλλά τά ὑπόλοιπα ἔθνη, τά ὁποῖα θά λατρεύσουν τόν Κύριο. Ἡ Εἰρήνη πού διαταράχθηκε μέ τήν Πτώση καί ἐπληξε τήν ἄμεση κοινωνία Θεοῦ καί ἀνθρώπου, τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους καί τήν ἁρμονία τοῦ ἀνθρώπου μέ ὁλόκληρο τό Σύμπαν *πρόκειται νά ἀποκατασταθεῖ, ἀφοῦ θά συντριβεῖ ὁ πόνος καί ὁ θάνατος. Σ' αὐτή τήν ἐποχή τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δέ θά ἐπισκιάζει μόνον τό βασιλιά, ἀλλά ὅλον τόν λαό του. Τό ἴδιο καί ἡ εὐθύνη γιά δικαιοσύνη.*

ΜΑΛΑΧΙΑΣ

Όνομα: Τό ὄνομα "*Μαλαχί*" σημαίνει "*ὁ ἄγγελός μου*", ἢ "*ὁ ἀγγελιαφόρος μου*", τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τή σύντμηση τοῦ *Μαλαχιγιά= ἄγγελός μου εἶναι ὁ Γιαχβέ*. Δέν εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο ὅτι ὑπῆρξε προφήτης, ὁ ὁποῖος νά φέρει τό ὄνομα Μαλαχίας. Γι' αὐτό καί κάποιοι ἐρμηνευτές θεωροῦν τό ὄνομα Μαλαχίας ὡς προσηγορικό καί ὄχι ὡς κύριο. Ὅσοι ὅμως ἀποδέχονται ὅτι ὑπῆρξε προφήτης μέ τό ὄνομα Μαλαχίας, συμφωνοῦν ὅτι αὐτός ἔζησε καί ἔδρασε κατά τοὺς μεταιχμαλωσιακοὺς χρόνους καί εἶναι ὁ τελευταῖος τῶν προφητῶν, τῶν ὁποῖων τά συγγράμματα διεσώθηκαν.

Χρόνος δράσης: Πιστεύεται ὅτι ἔδρασε κατά τό διάστημα 500-450 π.Χ. Ὅμως ἐπεὶ ἀντιμετωπίζει μέ τό ἴδιο κριτικό πνεῦμα τοὺς ἱερεῖς, τή θρησκευτική καί κοινωνική κατάσταση, ὅπως αὐτή περιγράφεται στό βιβλίον καί μοιάζει ἔντονα μέ αὐτή τῶν βιβλίων τοῦ Ἑσδρα καί τοῦ Νεεμιά, συμπεραίνουμε ὅτι κι αὐτός ἔδρασε κατά τήν μεταιχμαλωσιακή ἐποχή, μετά τήν ἀποπεράτωση τῆς ἀνοικοδόμησης τοῦ ναοῦ τῆς 'Ιερουσαλήμ (τό 515 π.Χ.)

Βιβλίον: Δέν ὑπάρχει ἐνιαία ἰουδαϊκή παράδοση γιά τόν συγγραφέα τοῦ βιβλίου. Ἄλλοι τό θεωροῦν ὡς ἔργο τοῦ Ἑσδρα, ἄλλοι τοῦ Νεεμίου, ἄλλοι τοῦ Μαρδοχαίου καί ἄλλοι τοῦ Ζοροβάβελ. Τό βιβλίον στήν χριστιανική Βίβλο κατατάσσεται στά Προφητικά Βιβλία στήν ὑποομάδα "Δωδεκαπρόφητον" καί εἶναι τό τελευταῖο βιβλίον αὐτῆς τῆς ὑποομάδας, ἐνῶ στήν 'Ιουδαϊκή Βίβλο κατατάσσεται καί πάλι στοὺς Προφῆτες, καί εἶναι τελευταῖο στήν ὑποομάδα "Μεταγενέστεροι Προφῆτες".

Διάγραμμα περιεχομένου βιβλίου: Τό βιβλίο αποτελείται από 3 κεφάλαια, τά όποία έχουν μορφή διαλόγου, παρουσιάζονται ως 6 αυτότελείς λόγοι καί διαιρούνται ως έξης: **α' μέρος:** Εισαγωγή/Επιγραφή, **β' μέρος:** Η αγάπη του Θεού προς τόν λαό, έλεγχος του λαού καί των ιερέων για την άγνωμοσύνη καί τίς άμαρτωλές θυσίες τους, οί όποίες τελικά θά καταργηθούν μέ μιá άλλη καθαρή θυσία προς τόν Θεό, του όποιου τό όνομα θά δοξάζεται από όλα τά έθνη **γ' μέρος:** Δριμύς έλεγχος σ' αυτούς πού συνάπτουν γάμους μέ άλλοεθνείς καί παραγκωνίζουν τίς νόμιμες συζύγους, **δ' μέρος:** Τά άδικα παράπονα του λαού κατά του Θεού καί ή έλευση της ήμέρας της Κρίσεως, της όποίας θά προηγηθεϊ ως πρόδρομος ό Ήλίας καί θά πραγματοποιηθεϊ ό θρίαμβος των δικαίων.

Στό βιβλίο του Μαλαχίου δέν κατηγορείται τό ιερατικό καθεστώς, αλλά οί ιερείς, γιατί δέν προσφέρουν τίς κατάλληλες θυσίες, προσβάλλουν τό Θεό καί διδάσκουν τό Νόμο νοθεύοντάς τον καί απομακρύνοντας τούς πιστούς από την όρθή διδασκαλία. Ο Θεός άπειλεϊ μέ ανάκληση των προνομίων τους, εάν δέν επανέλθουν στην όρθή όδό. Έτσι **κύριο θέμα** του βιβλίου είναι **ή αγάπη του Θεού προς τόν λαό**, άν καί αυτός άμφισβητεϊ αυτή την αγάπη. **Οί άμαρτίες των ιερέων καί του λαού** είναι τέτοιες ώστε **έμποδίζουν την έκδήλωση της θείας αγάπης**. Έάν αυτοί μετανοήσουν θά αισθανθούν καί páλι τά άποτελέσματα της θείας αγαθότητας. Έπειδή όμως ό λαός άμφιβάλλει άκόμη για τή θεία δικαιοσύνη, ό προφήτης προλέγει την έλευση του Θεού ως πυρός, τό όποιο θά καταστρέψει τούς άσεβείς καί θά καθαρίσει τούς αγαθούς.

ΗΣΑΪΑΣ

1. Προσωπικότητα - βίος - κήρυγμα - διδασκαλία του Προφήτη Ήσαϊα

Ο Προφήτης Ήσαϊας έχει μεγάλη σημασία για την ισραηλιτική θρησκεία καί ιστορία, μιá καί θεωρεϊται ως ένας "των επιφανεστέρων θεολόγων, κηρύκων, διδασκάλων καί ποιητών της Π.Δ.. Πληροφορίες για **τόν βίο καί την προσωπικότητά του** λαμβάνουμε από τό όμώνυμο βιβλίο της Π.Δ. στά κκ. 1,1 καί 36-39 τά Β'(Δ') Βασιλειών 18,3-20,19 καί Β' Χρονικών (Β' Παραλειπομένων) κκ. 26,22. 32,20.32. Γεννήθηκε γύρω στά 770 π.Χ. στην Ίερουσαλήμ καί έζησε τά γεγονότα πού διαδραματίστηκαν κατά τόν 8ο αϊ. π.Χ. Ήταν γιός του Αμώς ή Αμώς (όχι του προφήτη Αμώς, όπως λανθασμένα πιστεύει άκόμη καί ό Κύριλλος Άλεξανδρείας) καί καταγόταν από άριστοκρατική (μή βασιλική) οικογένεια της Ίερουσαλήμ, ή όποία άνήκε στη φυλή του Ίούδα. Οί ιδέες του, ή βαθείá σκέψη, τό ύφος καί ή κομψότητα της γλώσσας φανερώνουν ότι έλαβε μή συνηθισμένη μόρφωση. Στά κεφ. 7,1 έξ. καί 36-39 ή οικειότητα προς τό βασιλικό όίκο ύποδηλώνει ότι είχε στενότερες σχέσεις μέ τόν βασιλιά καί τούς άρχοντες, έπειδή βρισκόταν στην αυλή τους καί άσκοϋσε έπιρροή. Αν κάνουμε μιá σύγκριση των εικόνων πού μās δίνει εκείνος μ' αυτές των συγχρόνων του προφητών, Μιχαία, Αμώς καί Ωσηέ, διαπιστώνουμε ότι οί δικές του είναι πιό πλούσιες, λόγω της άριστοκρατικής του καταγωγής καί της άμεσης σχέσης του μέ την πόλη της Ίερουσαλήμ καί ιδιαίτερα μέ τό Ναό (ίσως ύπηρξε λευίτης) καί τή Σιών, την όποία έπιθυμεί νά αναδείξει σέ κέντρο ιεραποδημίας των εθνών.

Από τό γάμο του μέ την "**προφήτιδα**", όπως άποκαλεϊται **ή σύζυγός του** στο 8,3, (δηλαδή σύζυγος του προφήτη) απέκτησε **δύο γιούς μέ όνόματα συμβολικά της**

κρισιμότητας τῆς ἐποχῆς καί "τῶν μελλόντων νά συμβῶσιν". Μὲ θεία ἐντολή ὁ ἕνας γιὸς ὀνομάσθηκε *Schear Jaschub*, = "τό ὑπόλοιπον θά ἐπιστρέψῃ" καί ὁ ἄλλος *Maher schalal hasch baz* = "ταχέως σκύλευον, ὀξέως προνόμευσον". Ἀλλωστε καί τό δικό του ὄνομα ἦταν συμβολικό· τό ὄνομα "Ἡσαΐας" (*Jeschajahu* ἢ *Jeschajah*) σημαίνει ὅτι "ὁ Κύριος εἶναι σωτηρία", τήν πεμπουσία τοῦ προφητικοῦ του μηνύματος.

Στό προφητικό ἀξίωμα κλήθηκε μέ θεῖο ὄραμα (Ἡσ. 6,1 ἐξ.) τό 746 π.Χ., τό τελευταῖο ἔτος τῆς βασιλείας (καί ἔτος τοῦ θανάτου) τοῦ Ἀζαρίου ἢ Ὀζίου, τό ὁποῖο σηματοδοτεῖται ἀπό τήν λήξη μιᾶς περιόδου ἀσφάλειας καί εὐημερίας καί γιά τά δύο βασίλεια. Ἐπειδή κατοικοῦσε μόνιμα στήν Ἱερουσαλήμ (περίπου εἴκοσι μίλια ἔξω ἀπ' αὐτή, ἀνάμεσα στήν Tekoa καί τήν Bethel) ἔδρασε πάντα σ' αὐτή (Ἡσ. 7,3. 8,3.18. 22,15. 37,2) ἀπό τό 742 π.Χ. ἕως 701 π.Χ., δηλαδή κατά τά χρόνια βασιλείας τῶν: Ἰωάθαμ (746-741 π.Χ.), Ἀχαζ (741-725 π.Χ.) καί Ἐζεκία (725-696 π.Χ.), ἴσως καί ἐπί Μανασσῆ. Ἀπ' αὐτή τή χρονική περίοδο προέρχονται καί οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ προφήτη.

Ἰχνη τῆς σχεδόν πενήντάχρονης δράσης του ἔχομε ἕως τό 701 π.Χ. Συμπίπτει μέ μια ἰδιαίτερα κρίσιμη περίοδο τῆς ἱστορίας τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰούδα, τοῦ Συρο-εφραιμιτικοῦ πολέμου. Ἀπό ἐκεῖ καί μετὰ δέν ἔχομε καμία ἄλλη πληροφορία γιά κείνον, τή δράση του, ὅπως καί γιά τό θάνατό του, ὁ ὁποῖος δέν μνημονεύεται πουθενά, ἀλλά εἰκάζεται ὅτι πέθανε περίπου στήν ἡλικία τῶν ὀγδόντα ἐτῶν, ἴσως λίγο μετὰ τό 701 π.Χ. (ὄχι ὅμως καί ἀργότερα ἀπό τό 690 π.Χ.).

Ὅσον ἀφορᾷ στή μορφή καί στό περιεχόμενο τοῦ προφητικοῦ κηρύγματος του ὁ Ἡσαΐας χρησιμοποιεῖ, ὅπως ὁ Ἀμώς καί ὁ Ὡσηέ, κοινές φιλολογικές μορφές, στηρίζεται στήν παράδοση καί ἔχει μεγάλη εὐρύτητα θεμάτων, τά ὁποῖα χαρακτηρίζουν τήν ἐποχή του. Διακρίνεται σέ 3 περιόδους:

α) Πρίν ἀπό τόν Συροεφραιμιτικό Πόλεμο (746-733 π.Χ.), β) ἀπό τόν Συροεφραιμιτικό πόλεμο μέχρι τό θάνατο τοῦ Ἀχαζ (734/733 -725 π.Χ.), καί γ) κατά τή διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκία (725-696 π.Χ.).

Ἡ διδασκαλία τοῦ προφήτη Ἡσαΐα προέρχεται ἀπό τρεῖς πηγές: α) τῆς παράδοσης τῆς πολιτικῆς προφητείας, ὅπως προϋπῆρχε μέ τούς προφήτες Ἡλία, Ἀμώς, Ὡσηέ, Μιχαία τόν υἱό Ἰεμλά [Α' (Γ') Βασ. 22], β) τῶν νομικῶν παραδόσεων, ὅπως προϋπῆρχαν στό βιβλίον τῆς Διαθήκης (Ἐξ. 21-23) καί γ) τῆς σοφιολογικῆς παράδοσης, ὅπως διατυπώνεται στό Βιβλίον τῶν Παροιμιῶν (20,1. 21,17. 23,19-21. 31,4-5).

Τέσσερα βασικά θέματα ἀπασχολοῦν τή διδασκαλία/θεολογία του:

Α. Ὁ Θεός: Ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἔχει ὡς βάση τῆς διδασκαλίας του τήν "ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ". Ὁ ἴδιος ὁ Θεός τοῦ ἀποκαλύφθηκε ὡς ὁ "Κύριος Σαβαώθ" καί ὁ "Ἅγιος" στό Ἡσ. 6,3 "ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ". Ἐξυμνεῖ μέ δύναμη καί ἐμβαθύνει στήν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, μπροστά στόν Ὅποιο ὅλα τά γήινα εἶναι μικρά, ἀδύναμα καί παροδικά. Ἐπίσης, τονίζει τό μεγαλεῖο τῆς παντοδυναμίας, τῆς μοναδικότητος καί τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, σέ συνδυασμό μέ τήν πίστη, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται ὡς "ζῶσα πίστις εἰς ἠθικό Ὄν ἐξωτερικευομένη διά τῶν καλῶν ἔργων" καί δυναμική, ἀφοῦ ἀπαιτεῖ τή σταθερή καί ἀδιάσειστη ἐμπιστοσύνη στό Θεό καί τή βαθεῖα βεβαιότητα ὅτι μόνο ὁ Θεός σώζει τόν λαό Του, κι ἔτσι ὁδηγεῖ στήν ἐνσυνείδητη ὑπακοή στήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ (Ἡσ. 7,9β).

Β. Ὁ Ἄνθρωπος κι ὁ Κόσμος: Ὁ προφήτης ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ στενή ἐπικοινωνία, ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Ἰσραήλ, δέν βασιζέται σέ

φυσικούς και μαγικούς δεσμούς (όπως σέ άλλους λαούς), αλλά *στήν "ἐλεύθερη και γεμάτη χάρη, βούληση τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός εἶναι Ἕνας καί ἀξιῶναι ἀπό τόν Ἰσραήλ νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἀγιότητα καί τή χάρη Του ἀναπτύσσοντας τήν ποιότητα στή ζωή, στή σκέψη καί στίς πράξεις του.* Αυτό θά κάνει τόν Ἰσραήλ διακριτό ποιοτικά ἀπό τά ἄλλα ἔθνη καί ἄξιο αὐτῆς τῆς ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό. Συγχρόνως τονίζει τήν *παγκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ.* Στόν Ἡσαΐα καί γενικότερα στή Βίβλο ὁ Θεός δρᾷ στήν ἱστορία καί στόν κόσμο ὁλόκληρο ("πλήρης πᾶσα ἡ γῆ") ὡς ὁ Δημιουργός καί ὁ Κύριος τῆς παγκόσμιας ἱστορίας. Μέσω τοῦ σχεδίου Του, τιμωρεῖ ὅσους δέν στάθηκαν ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς τους, χρησιμοποιοῦντας μάλιστα ὡς ὄργανα τιμωρίας τούς ἰδίους τούς ἐχθρούς. Ὅμως τελικά ἀπευθύνεται στό *"λεῖμμα", (ἢ "ὑπόλειμμα")* τοῦ Ἰούδα, τῶν βορείων φυλῶν καί τοῦ οἴκου τοῦ Δαυΐδ, τό ὁποῖο θά σωθεῖ καί θά συνδεθεῖ ἄμεσα μέ τήν ἀποκατάσταση τοῦ Ἰούδα, γι' αὐτό καί χαρακτηρίζεται ὡς ἐλπιδοφόρο. Ἡ νέα πιστή κοινότητα, ὁ νέος λαός τοῦ Θεοῦ, θά ἀνασυσταθεῖ καί θά στηριχθεῖ σ' αὐτό τό μικρό κύκλο πού θά ἀποτελέσει τό νέο της πυρήνα. Θά ἀξιωθεῖ νά εἰσέλθει στήν παραδείσια ἐποχή μέ τήν ἡγεσία τοῦ ἰδανικοῦ δαυϊτικοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κατεξοχήν φορέας τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τοῦ "Εμμανουήλ".

Γ. Ἡ Ἀμαρτία: Γιά τόν προφήτη *"ἀμαρτία"* εἶναι *ἡ μή ἀναγνώριση τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ καί ἡ προσβολή τῆς ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου,* ὁ ὁποῖος, ἐπεידὴ δέν διαθέτει τή δύναμη, πρέπει νά ἔχει συναίσθηση τόσο αὐτῆς τῆς ἀδυναμίας, ὅσο καί τῆς ἀπόστασης, πού ὑφίσταται μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ὑλικοῦ κόσμου.

Δ. Ἡ Κρίση καί ἡ Λύτρωση: Γιά τήν *κρίση* θεωρεῖ ὑπεύθυνη τή στάση τῶν ἱερέων καί ψευδοπροφητῶν, ἐπειδὴ μέ τήν τυπολατρεία προσέβαλαν τήν *ἀξία τῆς πνευματικῆς λατρείας* καί τήν *"ἠθική ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου"*. Ἄν καί ἡ διδασκαλία εἶναι οὐσιαστικά μία συλλογή ὁραμάτων του, ἡ ὁποία *προμηνύει τήν καταστροφή καί τήν ἐρήμωση τοῦ Ἰούδα, ὅμως δέν στερεῖ τήν ἐλπίδα σ' αὐτούς τούς λίγους πού τήν κατανοοῦν.* Αὐτή ἡ ἐλπίδα προέρχεται ἀπό τήν ἔννοια τοῦ Θεοῦ ὡς ἀγάπης. Ἡ κρίση δέν θά σημάνει τό ὁριστικό τέλος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ, τῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας. Οἱ προβλέψεις τοῦ προφήτη γιά τό μέλλον *εἶναι οἰκουμενικές καί πανανθρώπινες,* διότι τό σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας ἀποσκοπεῖ ὄχι μόνον εἰς τήν σωτηρίαν τοῦ *"ὑπολείμματος",* ἀλλά καί τῶν *"ἐθνῶν"* (2,2-24)".

Ἡ διδασκαλία καί τό κήρυγμα τοῦ προφήτη Ἡσαΐα δέν βρῆκαν ἀπήχηση οὔτε στούς βασιλεῖς, οὔτε καί στό λαό, ἀφοῦ ἐλάχιστες στιγμές ἀκολούθησαν τίς ὑποδείξεις του. Ὡστόσο κατά τά ἔτη τῆς προφητικῆς του δράσης (740-701 π.Χ.) χρηματίζοντας ὡς ἕνας δημόσιος δάσκαλος στόν Ἰούδα ἀπέκτησε σταδιακά ἕνα μικρό κύκλο μαθητῶν. Ὁ Ἡσαΐας στηρίζει πλέον τίς ἐλπίδες του στό Θεό μέσω τῶν πολυσήμαντων ὀνομάτων τῶν δύο παιδιῶν του, τά ὁποῖα ἐκφράζουν τήν προσωπική του εὐσέβεια, καθὼς καί τό ὄνομα τοῦ *"Εμμανουήλ"* ὡς *"ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν",* τό ὁποῖο ἐκφράζει τήν ἐλπίδα κατά τή διάρκεια τοῦ Συρο-εφραιμιτικοῦ πολέμου. Στά παιδιά του καί στούς μαθητές του ἀποφασίζει νά ἐμπιστευθεῖ τή μαρτυρία του καί νά παραδώσει τή διδασκαλία γιά νά τήν διασφαλίσει (Ἡσ. 8,16 *"τότε φανεροὶ ἔσονται οἱ σφραγιζόμενοι τόν νόμον τοῦ μή μαθεῖν."*).

Ὡς προφήτης τῆς κοινότητος ὁ Ἡσαΐας περιγράφει μέσω τοῦ ὁράματός του, τούς τρόπους μέ τούς ὁποῖους ὁ Θεός ἐκφράζεται καί λειτουργεῖ στόν Ἰσραήλ καί τήν ἀνθρωπότητα, κατά τό παρελθόν, τό παρόν καί τό μέλλον. Θεωρεῖ τά γεγονότα τῆς ἱστορίας (παρελθόν, παρόν καί μέλλον) ὡς μία ζωντανή ἐνότητα πού συγκρατοῦνται ἀπό τόν ἀκατανίκητο σκοπό τοῦ Ζῶντος Θεοῦ. Γι' αὐτό κρίνει ὡς πρῶτιστο ἔργο του τή διάκριση αὐτοῦ τοῦ θείου σκοποῦ καί τῆς κρυμμένης ἀλήθειας πού ἐνυπάρχει μέσα

στά ὀλέθρια γεγονότα τῆς ἐποχῆς του. Μιᾶς ἀλήθειας, ἡ ὁποία γίνεται ἀντιληπτὴ μόνο "νοητῶς" καί μέ τόν "ἀνθρώπινο τρόπο τῆς ὁράσεως". Ὁ ἴδιος ὁραματίζεται τήν ἀλλαγὴ τῆς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό καί μέ μοναδικό του ὄπλο τούς λόγους του, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν μεγάλη ποιητική δύναμη, παρακινεῖ τόν Ἰσραήλ κι ὅλους τούς ἄλλους, πού θά διαβάσουν τό βιβλίό, νά ἐνεργοῦν μέ στόχο αὐτή τήν ἀλλαγὴ.

2. Ἡ ἠθική, κοινωνική καί θρησκευτική, κατάσταση - Ὁ θρησκευτικός συγκρητισμός.

Ὁ ἰσραηλιτικός λαός πρὶν τή μόνιμη ἐγκατάστασή του στήν Παλαιστίνη καί τήν ὀργάνωσή του ὡς κράτος, ζοῦσε νομαδικό βίο περιπλανώμενος στήν ἔρημο, ἀλλά ζώντας λιτά, μέ ἰσότητά καί αὐτάρκεια. Καταλαμβάνοντας τή γῆ Χαναάν, ἡ ἀλλαγὴ, πού ἐπῆλθε, εἶναι ριζική. Ἀπέκτησε πλέον μόνιμη κατοικία, ἰδιοκτησία καί βρέθηκε σέ μιὰ χώρα μέ ὑψηλό ἐπίπεδο πολιτισμοῦ, μιὰ καί ἦταν τό κέντρο μεταξύ Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων καί Ἑλλήνων (Αἰγαιο-κρητικοῦ πολιτισμοῦ). Ἡ ἀναπόφευκτη ἐπαφή καί σχέση μ' αὐτούς τούς λαούς τόν ὁδήγησε νά μάθει τή γεωργία, νά διδασθεῖ τέχνες, νά ἐπιδοθεῖ στό ἐμπόριο καί νά ἀσκήσει διάφορα ἐπαγγέλματα προσλαμβάνοντας συγχρόνως καί "στοιχεῖα πολιτισμῶν ὁμόρων λαῶν". Αὐτή ἡ νέα κοινωνική ζωὴ διέφερε ἀπό τόν ἀπλό καί φυσικό νομαδικό βίο καί ἐπομένως ἀπαιτοῦσε κάποιο χρονικό διάστημα προσαρμογῆς στά ἤδη προϋπάρχοντα πολιτισμικά δεδομένα, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἦταν πιό σύνθετα.

Ἡ ἄνιση διανομὴ τῆς γῆς, ἡ διαφοροποίησις τῆς παραγωγικότητος καί ἡ ἄσκηση τοῦ ἐμπορίου αὐξήσεν τόν πλοῦτον δημιουργώντας τάξεις πλουσίων στίς μεγάλεις πόλεις καί φτωχῶν πού κατοικοῦσαν κυρίως στήν ὑπαιθρον ἀποτελώντας τίς ἀσθενέστερας τάξεις, οἱ ὁποῖες ἦσαν ἀνίκανες νά βελτιώσουν τήν κοινωνική τους θέσιν. Ὅπως ἦταν φυσικό, οἱ πλούσιοι καί οἱ πολιτικά ἰσχυροὶ διεκδικοῦσαν καί ἀσκοῦσαν τήν πολιτική ἐξουσίαν, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ καταδυνάστευσις καί ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν κοινωνικά ἀδυνάτων αὐξανόταν μέ γοργόν ρυθμόν. Οἱ συνέπειαι ἦσαν πολυποίκιλεις καί ἀφοροῦσαν ὅλους τούς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος. Δέν προκλήθηκε μόνο κοινωνική ἀνισότης καί ἀδικία, ἀλλά καί κατάλυσις τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, διαφθορά τῶν ἡγετικῶν τάξεων καί τῶν δικαστῶν. Ἡ ἠθικὴ ἀποσύνθεσις φαίνεται χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τό χωρίον τοῦ Μιχαΐα (3,3-4): *ὃν τρόπον κατέφαγον τὰς σάρκας τοῦ λαοῦ μου καὶ τὰ δέρματα αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὀστέων αὐτῶν ἐξέδειραν καὶ τὰ ὀστέα αὐτῶν συνέθλασαν καὶ ἐμέλισαν ὡς σάρκας εἰς λέβητα καὶ ὡς κρέας εἰς χύτραν, οὕτως κεκράζονται πρὸς κύριον, καὶ οὐκ εἰσακούσεται αὐτῶν· καὶ ἀποστρέψει τό πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀνθ' ὧν ἐπονηρεύσαντο ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν ἐπ' αὐτούς. Καί στά δύο βασίλεια ἐπικρατοῦσε θλιβερή καί ἀπαράδεκτη **ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις** (καταπάτησις δικαίου, διάπραξις ἁμαρτιῶν καί φόνων, χρηματισμός, δωροδοκία, πλεονασμός κακίας καί ἁμαρτίας, σήψη).*

Θά πρέπει ἀκόμη νά ἐπισημάνουμε ὅτι τό μικρό ἰσραηλιτικόν κράτος φαινόταν ἀναγκασμένο νά συμμορφωθεῖ μέ τήν πολιτική τῆς Χαναάν, τῶν Ἀσσυρίων καί τῶν Αἰγυπτίων καί νά συμμαχήσῃ μ' ἐκείνους. Ἐπομένως, ἡ ἀναγνώρισις τῶν ξένων θεῶν βρισκόταν στοὺς σιωπηλοὺς, ἀλλὰ ὑποχρεωτικούς ὅρους τῆς πολιτικῆς συμμαχίας. Καί στά δύο βασίλεια αὐτὴ ἡ πολιτικὴ καί ἡ ἐπικοινωνία προκάλεσαν τήν ἀνάμειξιν τῆς θρησκείας τοῦ Γιαχβὲ μέ τὰ ξένα στοιχεῖα καί τή λατρείαν τοῦ Βαάλ, τὰ ὁποῖα ἐπέδρασαν οὐσιαστικὰ στή λατρείαν

τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Μάλιστα αὐτή ἡ ἐπίδραση τῆς χαναανιτικῆς θρησκείας διευκολύνθηκε μέ τούς γάμους καί μέ τήν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ τοῦ Βαάλ στήν Ἱερουσαλήμ μέ δικό του θυσιαστήριο, ἀγάλματα καί εἰδικούς ἱερεῖς [Β' (Δ' Βασ.) 11,18. 16,3.10ἔξ. καί Β' Χρον. (Β' Παρ.) 28,3.24]. Ὁ βασιλιάς Ἀχαζ γιά νά ἐξασφαλίσει τή συμμαχία τῶν Ἀσσυρίων, ἐκτόπισε ἀπό τό ναό τοῦ Σολομῶντα τό θυσιαστήριο τῶν ὀλοκαυτωμάτων, δημιουργώντας νέο θυσιαστήριο κατά τό ἀσσυριακό πρότυπο, πρόσφερε θυσίες ἀκόμη καί τούς γιούς του, ἀναγνώρισε τούς ξένους θεούς καί ἐκλείσε τίς θύρες τοῦ ναοῦ.

Κατά τόν 8^ο αι. π.Χ. τό ρεῦμα θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ ἦταν τόσο ἰσχυρό, πού ὁδήγησε τόσο στήν ἄμεση ἀμφισβήτηση τῆς πρώτης ἐντολῆς τοῦ Δεκαλόγου, ὅσο καί στή στεγνή τυπολατρεία, ἐπιρρεάζοντας ὅλες τίς τάξεις τῆς ἰσραηλιτικῆς κοινωνίας, δηλ. τόν λαό, τούς ἄρχοντες, τούς ἱερεῖς, τούς ψευδοπροφῆτες καί τούς δικαστές. Ὁ Ἡσαΐας τούς ἀσκεῖ ἀμείλικτη κριτική καί τούς καθιστᾷ συνυπεύθυνους γι' αὐτή τήν κατάσταση τῆς θρησκευτικῆς ἀπάτης, τῆς ὁποίας τά κύρια χαρακτηριστικά εἶναι ἡ περιφρόνηση πρὸς τόν ἅγιο Θεό, ὁ ἐθνικισμός καί ὁ ἐθνικιστικός ρατσισμός. Τούς συμβουλεύει ὅτι ἐκεῖνοι ἔπρεπε νά διατηροῦν τόν ἀγνό χαρακτήρα τους καί νά μήν δημιουργοῦν βασιλικά ἱερά καί συμμαχίες μέ τούς πολιτικούς ἄρχοντες, οὔτε νά προφητεύουν ὑπέρ τῶν βασιλέων παραπλανώντας τόν λαό καί ἐκφυλίζοντας τήν ἀποστολή τους μιλώντας δῆθεν ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἡσαΐας ἀν καί δέν εἶναι πολιτικός, ἐντούτοις ἔχει πολιτικό λόγο πού εἶναι ἀπόλυτα συνδεδεμένος μέ τό ζῆλο γιά τόν Γιαχβέ καί τήν πίστη σ' Αὐτόν. Αὐτά τά δύο ἀποτελοῦν προϋποθέσεις γιά τήν ἐπιστροφή καί τή σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ ἴδιος ἐπεμβαίνει τρεῖς φορές καθ' ὑπόδειξη τοῦ Γιαχβέ στήν ἱστορία καί διεκπεραιώνει τήν ἀποστολή του μέ ζῆλο καί ὑπευθυνότητα. Ὁ σπουδαῖος ρόλος του στά πολιτικά γεγονότα δέν ἀντιστοιχεῖ μέ τῶν ἄλλων σύγχρονων του προφητῶν. Πλησιάζει μόνον τήν προφητική μορφή τοῦ Νάθαν, λόγω τῆς παρουσίας του στό βασιλικό οἶκο καί τῆς ἄμεσης ἐπιρροῆς του στό Δαυιδικό γένος (Β' Σαμ. 7,12,1-5). Κατά τή διάρκεια τοῦ Συροεφραϊμιτικοῦ πολέμου ἡ παρουσία του εἶναι σημαντική καί καθ' ὑπόδειξη του Θεοῦ.

Ὁ Συροεφραϊμιτικός πόλεμος (734-732 π.Χ.): Οἱ Ἀσσύριοι εἰσβάλλουν στή Φιλισταία, προχωροῦν νοτιότερα καί καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ. Μπροστά σ' αὐτή τήν ἀπειλή ὁ βασιλιάς τοῦ Βορείου Βασιλείου ἢ Ἰσραήλ, ὁ Φακεέ καί ὁ βασιλιάς τῶν Ἀραμαίων Ρασσών (Resin) καί οἱ ἡγεμόνες τῶν Φιλισταίων καί τῆς Φοινίκης συγκροτοῦν συμμαχία κατά τῶν Ἀσσυρίων καί προσκαλοῦν καί τόν βασιλιά τοῦ Νοτίου Βασιλείου ἢ Ἰούδα τόν Ἀχαζ. Ὁ Ἀχαζ διαφοροποιεῖται ἀπό τούς ἄλλους βασιλεῖς καί δέν εἰσέρχεται στη συμμαχία. Ἡ ἄρνηση του αὐτή ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νά ξεσπάσει ὁ λεγόμενος Συροεφραϊμιτικός πόλεμος καί οἱ βόρειοι ἡγεμόνες με τή συμμαχία πού εἶχαν δημιουργήσει εἰσβάλλουν στό ἔδαφος τοῦ Ἰούδα. Ὁ Ἀχαζ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ κινδύνου ζητᾷ τή βοήθεια τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων, παρὰ τήν ἀρνητική συμβουλή του προφήτη Ἡσαΐα. Οἱ Ἀσσύριοι: α) εἰσβάλλουν στήν ἰσραηλιτική γῆ β) οὐσιαστικῶς καθυποτάσσουν τόν Ἰσραήλ ὑποχρεώνοντας τόν Φακεέ σέ ἄνευ ὄρων ὑποταγή γ) ἀποσποῦν μεγάλα τμήματα τῆς χώρας καί κυρίως τῆς Ὑπεριορδανίας ἀπό τόν Ἰσραήλ δ) ὁδηγοῦν μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ στήν αἰχμαλωσία ε) προσφέρουν στό βασίλειο τοῦ Ἰούδα καί τόν Ἀχαζ μια πρόσκαιρη ἀνακούφιση. Τό ἐπόμενο ἔτος ὁμως ὁ Ἀχαζ ἐξαναγκάζεται, λόγω τοῦ

υποβόσκοντος ασσυριακού κινδύνου καί τήν ανάμειξή του στην πολιτική ζωή τῆς Παλαιστίνης, νά μεταβεῖ στή Δαμασκό καί νά προσφέρει φόρο ὑποτελείας στον Ἀσσύριο βασιλιά, ἐνῶ παράλληλα δέχεται τήν ἵδρυση θυσιαστηρίου κατά τά ασσυριακά πρότυπα, στην αὐλή του Ναοῦ τοῦ Σολομώντα.

Αὐτή ἡ ἐμπλοκή του φαίνεται ιδιαίτερα κατά τή διάρκεια τοῦ Συρο-εφραιμιτικοῦ πολέμου (735/734 π.Χ.) μέ τίς ἐπισημάνσεις του πρὸς τόν βασιλιά Ἀχαζ προκειμένου ἐκεῖνος νά ἀκολουθήσει τὴν πολιτικὴ τῆς "οὐδετερότητας" γιὰ τόν Ἰούδα. Ἡ πολιτικὴ γραμμὴ τοῦ Ἡσαΐα ἐκπηγάζει ἀπὸ τίς ἐντολές τῆς Διαθήκης καί τίς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Δαυῖδ στό Β' Σαμ. (Β' Βασ.) 7, ὅπου ἐκεῖ ἡ ιδιότητα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ταυτίζεται μέ τή σχέση πού προκύπτει ἀπὸ τή διαθήκη μέ τόν Ἰσραήλ. Προβάλλει τή βασικὴ ρήτηρα ὅτι ὁ Γιαχβέ εἶναι ὁ μοναδικὸς Θεὸς καί ὁ ρυθμιστὴς τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, πού ἐντάσσονται στό σωτηριῶδες σχέδιό Του. Εἶναι ἕνας λίβελος κατὰ τοῦ λαοῦ καί τῶν ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι ἔχουν ὡς κύριο μέλημά τους τίς πολιτικές συμμαχίες. Ἡ πολιτικὴ τῶν συμμαχιῶν ἀντικρούεται ἀπὸ τόν προφήτη, ἐπειδὴ προσβάλλει ὀντολογικά καί ἠθικά τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ καί ἔχει ὡς ἄμεσες συνέπειες τὸ θρησκευτικὸ συγκρητισμὸ, τὴν ἠθικὴ πτώση τοῦ λαοῦ καί τὴν ἀποκοπὴ τοῦ ζωτικοῦ ὁμφάλιου λώρου πού συνδέει Θεὸ καί Ἰσραήλ. Αὐτὴ ἡ ἀποκοπὴ καί πτώση ἐννοεῖται ὡς πτώση ἀπὸ τόν Γιαχβέ καί προκαλεῖ ὅλες τίς πολιτικές ἀποτυχίες, τίς ἥττες καί τὴν ἐρήμωση τῶν Ἰουδαϊκῶν πόλεων. Ἄξιο προσοχῆς εἶναι ὅτι γιὰ τόν Ἡσαΐα ἀκόμη καί οἱ χρῆσιμοι βασιλεῖς Ἀχαζ καί Ἐζεκίας δέν ἐξαίρεθηκαν ἀπὸ τὴν κριτικὴ, τὴν ὁποία ἀσκοῦσε, μέ ὀξύτητα, σαφὴ πολιτικὴ χροιά, ἔνταση καί ἀγωνία. Γιὰ ἐκεῖνον θεωροῦνται ἀμαρτωλοὶ καί ἀνάξιοι γιὰ τὸ Δαυϊδικὸ γένος, ἀφοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τους ἐπικρατοῦσε ἔντονα ἡ καταδυνάστευση τοῦ λαοῦ ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ἀρχόντες, ἡ καταπάτηση τοῦ δικαίου καί ἡ ἐκμετάλλευση τῶν πάντων γιὰ τὸ συμφέρον τῶν λίγων μέ τὴ θέσπιση ἀδικῶν καί ἀνῆθικων νόμων. Ὁ Ἡσαΐας ἀποδεικνύεται ὡς "ὁ μέγιστος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καί θεολόγος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σαμουήλ μέχρι τοῦ Ἰερεμίου", ἐπειδὴ τὸ κήρυγμά του εἶναι τὸ κραταιότατον θεολογικόν φαινόμενον ἐν τῇ καθόλου Π.Δ.". Χαρακτηρίζεται ὡς "ὁ προφήτης τῆς πίστεως", "εὐαγγελιστὴς" ἢ "εὐαγγελιστὴς προφήτης" καί "μεγαλοφωνότατος τῶν προφητῶν", λόγῳ τοῦ φημισμένου "μεσσιανικοῦ ὁράματος", δηλ. τῆς προφητείας τοῦ "Ἐμμανουήλ" (Ἡσ. 7,10-17), ὁ ὁποῖος θά προέρχεται ἀπὸ τὸ Δαυϊδικὸ γένος καί τὸ ἔργο του μέσα στὴν παγκόσμια ἱστορία ἔγκειται στό νά φέρει τὴν εἰρήνη σ' ὅλο τὸν κόσμον.

3. Τὸ βιβλίον τοῦ προφήτη ἀποτελεῖται ἀπὸ 66 κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν συλλογὴ προφητειῶν καί ἱστορικῶν ἀφηγήσεων μέ βιογραφικὰ στοιχεῖα καί διακρίνονται μέ βάση τὰ φιλολογικὰ χαρακτηριστικὰ καί τίς ἱστορικές συνθήκες ὡς ἑξῆς:

Πρωτο- Ἡσαΐας (κεφ. 1-39): Γράφεται ἀπὸ τόν ἴδιο τόν προφήτη Ἡσαΐα (=ὁ Γιαχβέ σώζει ἢ ὁ Γιαχβέ εἶναι ἡ σωτηρία). Οἱ προφητεῖες τῶν κε. 1-39 εἶναι ἀπειλητικοὶ λόγοι κατὰ τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰούδα, τῆς Ἱερουσαλήμ καί τῶν γειτονικῶν λαῶν (ἀλλοφύλων) καί ἀφοροῦν στὴν πολιτικὴ καί θρησκευτικὴ κρίση τῆς ἐποχῆς τοῦ προφήτη. Κέντρο τους ἀποτελεῖ ἡ *ἰδέα ὅτι ὁ Ἰσραήλ, ὡς λαὸς τοῦ παναγίου Θεοῦ, εἶχε χρέος νά εἶναι δίκαιος καί ἅγιος, νά ἀπέχει ἀπὸ τίς εἰδωλολατρικές συνήθειες καί νά μὴν συμμετέχει στίς κοινωνικές καταχρήσεις καί ἀδικίες τῆς ἐποχῆς*. Ὅμως οἱ προτροπές τοῦ προφήτη δέν εἰσακούσθηκαν καί γι' αὐτὸ τὸ λόγο θά

ἀκολουθήσουν τιμωρίες καί τελική κάθαρση ἀπό τίς ἁμαρτίες. Ἐτσι προέκυψε ἡ *προφητεία γιά τόν Ἐμμανουήλ, ἡ ὁποία ἀναγγέλλει τήν ἔλευση τοῦ ἀναμενόμενου Μεσσία (Ἡσ. 7-12)*. Δικαιοσύνη, ἀγιότητα καί εὐημέρια θά εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς βασιλείας του, ἀλλά *μόνον τό μικρό κατάλοιπο (= "λεῖμμα") τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ θά κληρονομήσει αὐτή*. Ἡ μεσσιανική ἐξαγγελία καί ἐσχατολογικές προφητείες ἐντάσσονται στό ἐλεγκτικό κήρυγμα τοῦ προφήτη, ὁ ὁποῖος καλεῖ σέ μετάνοια μέ ἄμεση συνέπεια τήν ἀποφυγή τῆς ἐπερχομένης κρίσης. Περιέχει ἐπίσης ἱστορικές ἀφηγήσεις γιά τήν πολιορκία τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τοὺς Ἀσσυρίους.

Ἡσ. 7,14 - 9,7: Ὁ Ἡσαΐας παριστάνει τόν Μεσσία ὡς Θεό, ὡς τήν παρουσία τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ στόν κόσμον. Εἶναι ἡ δυνατότερη ἀναφορά στή θεότητα τοῦ Μεσσία. "Ἡ παρθένος θά συλλάβει καί θά γεννήσει υἱό καί θά καλέσουν τό ὄνομά του Ἐμμανουήλ".

Τό ἐβραϊκό ὄνομα **עִמָּנוּאֵל** (*immanu'el*) "**Ἐμμανουήλ**" εἶναι ὄρος μέ "εἰδικό" θεολογικό βάρος, ἀφοῦ διαβεβαιώνει ὅτι "ὁ Θεός εἶναι μαζί μας". Στήν Ἀγία Γραφή τό ὄνομα "**Ἐμμανουήλ**" χρησιμοποιεῖται τέσσερις φορές. Στήν Π.Δ. ἀπαντᾷ μόνον στόν Ἡσαΐα καί μάλιστα στήν ὑπό ἐξέταση ἐνότητα τῶν κκ. 7-12, δηλαδή ἐντός τοῦ λεγομένου "Βιβλίον Ἐμμανουήλ", στά Ἡσ. 7,14, 8,8.10. Στήν Κ.Δ. τό ὄνομα "**Ἐμμανουήλ**" καί ἡ φράση "μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός" χρησιμοποιεῖται κυρίως στό Ματθ. 1,23 "*ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καί τέξεται υἱόν καί καλέσουσιν τό ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστιν μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός*" καί ἀποδίδεται στόν Ἰησοῦ. Στή βιβλική παράδοση αὐτή ἡ δήλωση τῆς ἐγγύτητας τοῦ Θεοῦ συμπορεύεται μέ τή βεβαίωση ὅτι Ἐκεῖνος καθοδηγεῖ τά γεγονότα. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας μεταχειρίζεται αὐτό τόν ὄρο γιά νά δείξει τή μοναδική σχέση τοῦ Γιαχβέ μέ τό ἐκλεκτό "λεῖμμα", τό ὁποῖο προέρχεται ἀπό τόν "οἶκο Δαυῖδ". Θέλει νά ὑπενθυμίσει ὅτι ἔθνος καί βασιλικός οἶκος συνυπολογίζονται στό πρόσωπο τοῦ βασιλιᾶ Ἀχαζ. Παρά τό νεαρό τῆς ἡλικίας του, τήν προσωπική του ἀδυναμία καί διστακτικότητα πρέπει νά λάβει σοβαρά ὑπόψη του τό "σημεῖο Ἐμμανουήλ" ὡς "σημεῖο" ἐγγύησης, σταθερότητας καί διάρκειας τοῦ θρόνου τοῦ Δαυῖδ, πού τώρα διακυβεύεται. Ἄν καί δέν λέγεται τίποτα περισσότερο στό Ἡσ. 7 γιά τόν "**Ἐμμανουήλ**", ὡστόσο αὐτό τό ὄνομα εἶναι ἕνας *ἰδιαίτερος τίτλος, ὁ ὁποῖος ἐπικαλεῖται τὰ μεσσιανικά ιδιώματα, τὰ ὁποία ἀναλύονται στά: Ἡσ. 7,10-20. 8,1-8. 9,1-7. 11,1-10. Βαθμιαῖα ὁ προφήτης ἀποκαλύπτει στόν λαό του τό θεῖο καί μεσσιανικό χαρακτήρα τοῦ "Ἐμμανουήλ", ἀνακακαλώντας τήν ἐλπίδα τῆς λύτρωσης, ἡ ὁποία ἐπισυνάπτεται στή Δαυιδική δυναστεία. Λόγω τῆς ἁμαρτίας, αὐτό καθίσταται μιά πικρή ἐπίπληξη πρὸς τόν βασιλιά, ὁ ὁποῖος σκεφτόταν "ὁ Ἀσσύριος βασιλιάς εἶναι μαζί μας". Ἐπιπλέον μέσω τοῦ "**Ἐμμανουήλ**" προαναγγέλεται ἡ ἔλευση τοῦ Μεσσία, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τόν ἀντι-Ἀχαζ, ἐκείνον, ὁ ὁποῖος λόγω καί ἔργῳ ἐνσαρκώνει τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ καί καθίσταται ἡ σωτηρία γιά τοὺς πιστοὺς παραληπτές καί ἡ συμφορά γιά τοὺς ἀπίστους. Ἡ εἰκόνα πού μᾶς δίνει ὁ προφήτης γιά τή μελλοντική βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι οὐσιαστικά ἡ συμμετοχή τῶν πιστῶν μέ τή μορφή τοῦ ἱεροῦ κατάλοιπου σέ μιά κατάσταση πλήρους εὐδαιμονίας, σ' ἕναν κόσμον χωρὶς βάσανα, ἀδικίες καί προπαντός τή φρίκη τοῦ πολέμου. Ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στό λαό του εἶναι ἡ κατακλείδα στήν ἐσχατολογική παράσταση τοῦ προφήτη.*

Ἡσ. 9,1-5: Ὁ "Ἐμμανουήλ**" ὡς τό φῶς τοῦ λαοῦ καί τῶν ἐθνῶν :** ὁ Ἡσαΐας προφητεύει τόσο τήν ἄμεση λύτρωση καί ἐλευθερία τῶν περιοχῶν πού ἀναφέρονται στό στίχο αὐτό, ὅσο καί τήν ἄνοδο ἑνὸς υἱοῦ Δαυῖδ ὁ ὁποῖος θά ἐκπλήρωνε ὅλες τίς ἐλπίδες τοῦ λαοῦ. Τό πεδίο τοῦ ὁράματός του πρωτοδιευρύνεται στό Ἡσ. 9,2. Δέν

ἐπεκτείνεται βέβαια πρὸς τὰ ἔθνη, ἀλλὰ πρὸς ὁλόκληρο τὸν Ἰσραὴλ (ὅπως στὸ Ἦσ. 5,30). Ἡ χώρα τοῦ Γιαχβέ εἶχε γίνεи μιά χώρα στή σκιά τοῦ θανάτου, λόγω τῆς μαζικῆς ἀποστασίας τῶν κατοίκων τῆς καὶ τοῦ ἔθνους γενικότερα. Τό "λεῖμμα" τοῦ Ἰσραὴλ ἐγκαταλελειμένο μέσα στήν ἔρημη καὶ σκοτεινὴ χώρα παρατηρεῖ ἕνα σπουδαῖο φῶς. Εἶναι τό φῶς τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς λύτρωσης, τό ὁποῖο ξεπροβάλλει πάνω ἀπὸ τό κεφάλι του καὶ περιλαμβάνει πρῶτα τὴν εὐλογία καὶ μετὰ τὴν εὐδαιμονία τῆς *Νέας Ἐποχῆς*.

Ἦσ. 9, 6-7: Ὁ "Ἐμμανουήλ" ὡς ὁ ἄρχων τοῦ βασιλείου τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης: Ἡ μεσσιανικὴ ἐλπίδα ἤδη ἔχει ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τό Ἦσ. 7,14 καὶ σ' αὐτὴ τὴ δημιουργία ὠθοῦν τόσο ἡ παρουσία τῆς ἀσσυριακῆς δύναμης ὅσο καὶ ἡ ἀναξιότητα τοῦ βασιλιᾶ Ἀχαζ. Στὸ Ἦσ. 9,1-6 ὁ προφῆτης παρουσιάζει τὸν Μεσσία ὡς πνευματικὸ ἄρχοντα, βασιλιά τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης. Στὸ Ἦσ. 11,1-10 ἡ μεσσιανικὴ προσδοκία κορυφώνεται καὶ γιὰ πρώτη φορά διαμορφώνεται ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα μιά ἰσχυρὴ μεσσιανικὴ προσωπικότητα μ' ἕναν ξεχωριστό χαρακτήρα. Αὐτὴ ἡ μεσσιανικὴ περιγραφή ὑπονοεῖ τὰ προηγούμενα πορτραῖτα καὶ δὲν ἀνακαλεῖ τὰ χαρακτηριστικά τοῦ "Ἐμμανουήλ", ὁ Ὅποιος ἂν καὶ δοκιμάζεται μαζί μὲ τό λαό Του (Ἦσ. 7), ἐντούτοις καθίσταται καὶ ὁ Προστάτης του (Ἦσ. 8). Ὁ Ἀρχοντας τῶν τεσσάρων ὀνομάτων δὲν σχετίζεται μόνον μὲ τὴ λύτρωση λαοῦ του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεση μιᾶς μακρᾶς καὶ δίκαιης κυβέρνησης, πού ἀναγγέλλεται μέσω τῶν τίτλων του (Ἦσ. 9). Ἡ παρουσία τοῦ Ἰδίου στὸ θρόνο ἐξασφαλίζει τὴ μακρὰ διάρκεια τῆς εἰρηνικῆς βασιλείας καὶ τὴ βέβαιη πνευματικὴ ἄνοδο σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς παρόντες "ὁδηγητές" τοῦ Ἰουδα, οἱ ὁποῖοι στέκονται ἀνάξιοι τῆς καταγωγῆς τους καὶ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ.

Μέσα στὸ ὄραμα τοῦ Ἡσαΐα [9,1-7] ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα, πού διακηρύσσονται, εἶναι μελλοντικά, ἂν καὶ διατυπώνονται σὲ παρακείμενο (προφητικοὶ παρακείμενοι) σάν νὰ πρόκειται γιὰ ὁλοκληρωμένες πράξεις. Ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς νέας ἐποχῆς πού ὁ Θεὸς σκοπεύει νὰ ἐγκαινιάσει, ἐκφράζεται μὲ τὴ γέννηση ἑνὸς παιδιοῦ-θαύματος τοῦ "Ἐμμανουήλ", τὴν ἄνοδό του στὸ θρόνο καὶ τὴ διακυβέρνησή του. Ὁ προφῆτης συνδέει τὸν Μεσσία μὲ τό μωρό-Ἐμμανουήλ καὶ τὴν παιδικὴ του ἡλικία προκειμένου νὰ καταστεῖ τό φῶς καὶ ἡ χαρὰ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσει μέσα ἀπὸ διάφορα στάδια στὴ λύτρωση. Ἀπευθύνεται στὶς ἰδιαίτερες αἰτίες τῆς χαρᾶς τοῦ λαοῦ καὶ τῆς σπουδαίας μελλοντικῆς λύτρωσης ὧσων ἐμπιστεύονται τὴ Τορὰ (τὸ Νόμο) καὶ τὴ δική του μαρτυρία.

Ἦσ. 11,1-10: Ὁ Ἡσαΐας παρουσιάζει τὸν Μεσσία ὡς ἕνα "κλῶνο πού θὰ φυτρώσει ἀπὸ τό στέλεχος (τοῦ δένδρου) τοῦ Ἰεσσαί καὶ σάν ἕνα βλαστό πού θὰ πετάξει ἀπὸ τίς ρίζες του", δηλαδή ὡς ἕνα βασιλέα ἀπὸ τὴ γραμμὴ τοῦ Δαυὶδ, ὡς μεσσιανικὸ βασιλιά. Ἀναγγέλλεται ἕνας βασιλικὸς Σωτήρας καὶ τό κείμενο αὐτὸ ἀποτελεῖ μιά τυπικὴ μορφή ἢ μιά παραλλαγή τῆς προφητικῆς ἀνακοίνωσης τῆς Σωτηρίας, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται εὐρέως στὴν Ἀρχαία Ἑγγύς Ἀνατολή. Αὐτὸ τό εἶδος τῆς περιγραφῆς τοῦ "εἰρηνικοῦ βασιλιᾶ" εἶναι οὐσιαστικὰ μοναδικό στὸ βιβλίό τοῦ Ἡσαΐα (Ἦσ. 35 καὶ 65), γιὰ τὸ ὅραμά του μεταχειρίζεται ἀντιθετικὰ τίς βίαιες εἰκόνες τῆς μάχης τοῦ Γιαχβέ προκειμένου νὰ προβάλλει τοὺς στόχους καὶ τὴ μεταβολὴ τῆς στρατηγικῆς τοῦ Γιαχβέ μὲ τὰ ἔθνη καὶ μὲ τὸν Ἰσραὴλ. Ὁ Κύριος ἔδωσε τίς ὑποσχέσεις στὸν οἶκο Δαυὶδ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τίς ἀπαρνηθεῖ, ἀκόμη κι ὅταν ὁ Οἶκος αὐτός δὲν στέκεται σταθερός στὴ Διαθήκη τοῦ Θεοῦ. Μέσω τῆς προφητείας τοῦ Ἐμμανουήλ δίνει τὴ δυνατότητα ἀνανέωσης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς βασιλιᾶ-κυβερνήτη. Οἱ παλαιές ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ συμβαδίζουν

μέ την προφητεία του Ἐμμανουήλ καί ἀποδεικνύουν τήν πίστη του προφήτη στό μέλλον τῆς Δαυϊδικῆς δυναστείας. Αναμένει ὅτι θά ἐκπληρωθοῦν γι' αὐτό καί ἐπισυνάπτει τίς προσδοκίες του στό νέο βλαστό τῆς ρίζας Ἰεσσαί. Περιγράφει παραστατικά καί μέ ζωηρές εἰκόνες τή μεσσιανική ἐποχή του Ἐμμανουήλ κατά τήν ὁποία θά βασιλεύσει ἐπὶ τῶν ἐθνῶν μέ δικαιοσύνη καί ἀλήθεια καί θά φέρει τήν ἐσχατολογική εἰρήνη στόν κόσμο καί τήν κτίση ὁλόκληρη. Στό Ἡσ. 11,1-10 δίνεται ἔμφαση σέ τρεῖς πλευρές τῆς ἀπεικόνισης τοῦ μεσσιανικοῦ Ἐμμανουήλ: α) στό θεϊκό του χάρισμα ὡς ἄρχοντας (στ. 2-3α), β) στό ἀπόλυτο δίκαιο τῆς ἐξουσίας του (στ. 3β-5) καί γ) στό χάρισμα τῆς ἀσφάλειας τῆς ἐξουσίας του (στ. 6-9). Αὐτή ἡ περιγραφή τοῦ κυβερνήτη ἀρχίζει ἀπό τὰ προσόντα του καί προχωρᾷ στήν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων του καί καταλήγει στά ἀποτελέσματα τῆς διακυβέρνησης του. Ὡς ἐκ τούτου ὁ κυβερνήτης καθίσταται ὑπηρέτης, ὄχι ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας του, ἀλλά λόγω τῆς δύναμής του. Αὐτή ἡ εἰκόνα δέν μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ σέ κάποιον ἀπλό καί ἀνθρώπινο βασιλιά.

Ὁ Ἡσαΐας εἶναι ὁ πρῶτος προφήτης πού ὑπαινίσσεται τήν ἰδέα τοῦ θεϊκοῦ σχεδίου γιά τό μέλλον ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καθῶς καί τήν ἰδέα τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, δηλαδή τῆς ἐλπίδας τῆς ἐπανένωσης τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν πού εἶχαν χωριθεῖ μετά τή σύγχιση τῶν φυλῶν.

Τό ἀποκορύφωμα αὐτοῦ τοῦ κειμένου βρίσκεται Ἡσ. 11,9 καί στή "γνώση τοῦ Θεοῦ". Ἡ στενή σχέση μέ τό Θεό βασιζέται στήν εὐλικρινή ἀγάπη, ἐμπιστοσύνη καί ὑπακοή. Μόνον μιά ἀμοιβαία δέσμευση μέ τόν Ἕνα Ἅγιο, ὁ ὁποῖος εἶναι δίκαιος καί πιστός μπορεῖ νά παράγει ἕνα περιβάλλον ὅπου ἀνθρώπινα ὄντα μποροῦν νά παραδώσουν τόν ἑαυτό τους ὁ ἕνας στόν ἄλλο μ' ἐμπιστοσύνη.

Ὁ θεολογικός πυρήνας αὐτῆς τῆς ἐνότητας βρίσκεται στό Ἡσ. 11,10, ὅπου τό βλαστάρι ἀπό τή ρίζα Ἰεσσαί θά στέκεται γιά ὅλους τούς λαούς καί τὰ εἰδωλολατρικά ἔθνη ὡς σημαία καί σημεῖο συγκέντρωσης ὅπου ὅλα τὰ ἔθνη θά ἔρχονται καί θά ζητᾶνε τή συμβουλή του. Ἡ κατοικία του θά εἶναι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου στόν ἥσυχον, ἀλλά ἔνδοξο τόπο τῆς Σιών. Ἡ ἐπαναστατικότητα τῶν δηλώσεων τοῦ Ἡσαΐα ἐγκτεῖται στήν ἀναφορά ἑνός μελλοντικοῦ βασιλιά, ὁ ὁποῖος θά προέλθει ἀπό τή ρίζα Ἰεσσαί καί ὄχι ἀπό ἕνα σύγχρονό του καί προσωρινό βασιλιά. Ὁ Ἡσαΐας πιστεύει ὅτι ὁ ἐρχομός ἑνός νέου Δαυῖδ θά ἀνασκευάσει τή δόξα τοῦ ἀρχαίου βασιλείου του. Ὁραματίζεται μιά καινούργια ἀρχή μέσω τοῦ δαυϊτικοῦ βλαστοῦ, μιά νέα δυναμική ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία, ἀφοῦ ἡ δαυϊδική δυναστεία δέν ἐκπλήρωσε τίς προσδοκίες τοῦ Θεοῦ. Κλείνει αὐτή τήν ἐνότητα, ἔτσι ὅπως τήν εἶχε ἀρχίσει ἀπό τό Ἡσ. 6 μέ τήν ἀναφορά ὅτι ὁ βασιλιάς δέν θά ἐνδιαφέρεται μόνον γιά τό δικό του ἔθνος τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλά γενικά γιά ὅλα τὰ ἔθνη.

Δευτερο- Ἡσαΐας (κεφ. 40-55): Γράφεται ἀπό ἀνώνυμο προφήτη κατά τήν τελευταία δεκαετία τῆς Βαβυλώνιας αἰχμαλωσίας, περίπου 546-538 π.Χ. σέ πένθιμες ἐορτές τῆς κοινότητος, ἡ ὁποία βρίσκεται στήν ἐξορία. Τό κείμενο διαφέρει στό περιεχόμενο καί τό ὕφος ἀπό τό κείμενο τοῦ Πρωτο-ησαΐα καί τοῦ Τριτο-ησαΐα. Τά κεφάλαια 40,1-48,22 ἀναφέρονται στή λύτρωση τοῦ Ἰσραήλ πού θά πραγματοποιηθεῖ ἀπό τόν Γιαχβέ, καί τά κεφάλαια 49,1-55,13 στόν Νέο Ἰσραήλ. Τό κείμενο τοῦ Δευτερο-ησαΐα ἔπεται τῶν κειμένων τοῦ Ἰερεμία καί τοῦ Ἰεζεκιήλ.

Τό κήρυγμα τοῦ Δευτερο-ησαΐα ἔχει σχέση μέ τίς ἱερατικές παραδόσεις τῆς Ἱερουσαλήμ καί τό κύριο θέμα του εἶναι ἡ λύτρωση ἀπό τή βαβυλώνια αἰχμαλωσία καί ἡ παραμυθία τοῦ λαοῦ, γι' αὐτό τό λόγο καί προαναγγέλλει ὅτι ἡ σωτηρία

πλησιάζει. Θά είναι σωτηρία από τήν ειδωλολατρία καί τήν άμαρτία μέσω του "δούλου του Γιαχβέ", ό όποιος μέ τά παθήματά του για τόν λαό θά θριαμβεύσει κατά τής άμαρτίας καί τών άμαρτωλών καί μαζί του θά θριαμβεύσει καί ή Ίερουσαλήμ στήν όποία θά προσέλθουν για νά λάβουν μέρος στή σωτηρία τόσο οί Ίσραηλίτες όσο καί τά έθνη. Κατά συνέπεια, οί λόγοι προλέγουν καταστροφή, αλλά είναι πιο αισιόδοξοι καί έλπιδοφόροι γιατί μιλούν νέο Ίσραήλ καί άποκατάσταση τής Σιών.

Περιέχει 4 μεσσιανικά άσματα τά όποία είναι προρρήσεις, προτροπές καί παρηγορητικοί λόγοι προς τούς αιχμαλώτους στην Βαβυλώνια αιχμαλωσία., δηλαδή **άσματα του δούλου του Κυρίου, πάσχοντα δούλου ή Eved Jahwe**. Η εικόνα του Μεσσία, ως εκείνου πού πάσχει για τά άμαρτήματα του λαού, παριστάνεται περισσότερο καθαρά καί μέ βάθος στά τέσσερα τεμάχια του βιβλίου του Ήσαϊου, πού μιλούν για τόν "Δούλο του Γιαχβέ" καί είναι τά έξης άσματα:

1ο Άσμα: Ήσ. 42,1-4 , Ό "**Δούλος του Γιαχβέ**", ό Μεσσίας θά φέρει τήν σωτηρία μέσω του Πάθους του όχι μόνον στους άπογόνους του Αβραάμ καί του Ίακώβ, αλλά σ' όλους τούς λαούς τής γής.

2ο Άσμα: Ήσ. 49,1-6, ή σύλληψη τής έννοιας τής άμοιβής καί έπιδοκιμασίας του πνευματικά εργαζομένου καί ότι ό Θεός ζητεί συνεχή εργασία καί άμείβει μέ τήν ανάθεση δυσκολότερων έργων.

3ο Άσμα: Ήσ. 50,4-9, ή **έξιλαστήριος θυσία του Μεσσία μέσω τής όποίας θά έπιτευχθεί ή σωτηρία όλου του κόσμου**. Μιλάει για τήν παιδεία του Κυρίου, πού άνοίγει τά ώτα καί κάνει τόν δούλο υπάκουο στό μαρτύριο καί τή θυσία, χωρίς νά ντρέπεται καί νά άντιλέγει, γιατί ό Κύριος γίνεται βοηθός στά ραπίσματα καί τίς μάστιγες.

4ο Άσμα: Ήσ. 52,13-53,12: περιγραφή του πάθους του, τής έξιλαστηρίου θυσίας του Μεσσία μέσω τής όποίας θά έπιτευχθεί ή σωτηρία όλου του κόσμου.

Σ' αυτά τά τέσσερα άσματα του Δευτεροησαΐα δεσπόζει ή παράδοση μορφή ενός πάσχοντος Δούλου, ό όποιος, ένω καταρχάς θεωρείται περιφρονημένος καί κατατρεγμένος ακόμα καί από τόν ίδιο τό Θεό, στό τέλος άποδεικνύεται ότι δέν πάσχει δωρεάν, αλλά "**διά τίς άμαρτίας**" του λαού Του. Αυτό τό πάθος είναι αντιπροσωπευτικό και έξιλαστήριο, άφου έτσι έπιτυγχάνεται ή συμφιλίωση του Θεού μέ όλα τά έθνη. Η πολυπόθητη έλευθερία, άπόρροια τής πιστότητας του Θεού στις πανάρχαιες έπαγγελίες του, συνδέθηκε μέ τό πάθος, τή μεάνοια καί τή συγχώρηση, ή όποία προϋποθέτει τό πάθος (Ήσ. 55,6 κ.έξ.). Στις προφητείες του Ήσαΐα οί όποιες αναφέρονται στόν "Δούλο του Γιαχβέ" πρέπει νά έννοήσουμε τόν Μεσσία. Μπορεί τήν πρώτη προφητεία νά τήν άνάγει στό Ίσραήλ, μέ τήν προσθήκη τών λέξεων "Ίακώβ" καί "Ίσραήλ", όμως τό μεσσιακό περιεχόμενο του όλου τεμαχίου είναι έμφανές.

Μερικές φορές ως "**Δούλος του Γιαχβέ**" **παριστάνεται:**

α) ολόκληρο τό ισραηλιτικό **έθνος** ως έκλεκτό όργανο του Θεού μέσω του όποιου θά άποκαλυφθεί τό θέλημα καί ό σκοπός Του. Τά παθήματά του σκόπευαν νά ώφελήσουν τόν κόσμο.

β) τό **Λείμμα**, τό όποιο σώθηκε από τή βαβυλώνια αιχμαλωσία. Μέσω αυτού του πιστού καταλοίπου ως Δούλου ή άληθινή θρησκεία θά παραμείνει ζωντανή καί θά διασπαρεί σ' όλο τόν κόσμο. Καί τά δύο (α) καί (β) θεωρούνται ως βήματα πού οδηγούν στήν είσοδο του πάσχοντος Δούλου του Γιαχβέ ως προσώπου.

γ) ό **Μεσσίας**, ό όποιος μέσω του Πάθους του για τήν άμαρτία καί τή δυστυχία του κόσμου, θά εκπληρώσει τελείως τό σχέδιο του Θεού για τή σωτηρία του κόσμου.

Ὁ Ἡσαΐας δίνει τή θεολογική ἐρμηνεία τῶν *παθημάτων τοῦ Μεσσία*. Δέν τιμωρεῖται ὁ ἴδιος γιά δικά του ἁμαρτήματα γιατί ἀσφαλῶς εἶναι ἀναμάρτητος. Τιμωρεῖται καί πάσχει γιά τὰ δικά μας ἁμαρτήματα. *Ὁ θάνατός του εἶναι θυσία ἐξιλαστήριος* (53,10), γι' αὐτό καί ὁ Μεσσίας φέρει (ὑποφέρει) μέ ἀταραξία τό Πάθος (53,7). Μετά τό θάνατό του, ὁ Μεσσίας θά ἐπανέλθει στή ζωή (53,11), θά ἀναστηθεῖ καί γύρω ἀπό αὐτόν θά δημιουργηθεῖ μία κοινότητα, *ἡ Ἐκκλησία*, ἡ ὁποία θά εἶναι αἰώνια καί διά τῆς ὁποίας θά ἐκπληρώνεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου. Τό σπέρμα τοῦ Μεσσία θά ζήσει μακρές ἡμέρες καί θά ἐκπληρωθεῖ τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ μέσω αὐτοῦ τοῦ σπέρματος (53,10β). Ἐννοεῖ τούς ἀπογόνους τοῦ Μεσσία, οἱ ὁποῖοι δέν μποροῦν νά εἶναι σωματικοί ἀπόγονοι, ἀλλά πνευματικοί, ὁπαδοί του μέ τήν πνευματική ἔννοια, καί σίγουρα εἶναι μετά τόν θάνατό του, οἱ ὁποῖοι θά ἀποτελέσουν κοινότητα, τήν Ἐκκλησία μέ κέντρο της τόν Μεσσία καί ἡ διάρκειά της θά εἶναι μακρά. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ ἀντίθεση μεταξύ τοῦ Μεσσίου πού τώρα εἶναι ἐγκαταλελειμμένος καί λησμονημένος καί τῶν ὁπαδῶν του μετά τό θάνατό του, οἱ ὁποῖοι θά εἶναι πολλοί καί θά τόν ἀκολουθοῦν.

Τρίτο- Ἡσαΐας (κεφ. 56-66): Οἱ προφητεῖες τῶν κκ. 56-66 γράφονται ἀπό κάποιο αἰχμάλωτο ἢ κάποιους αἰχμαλώτους μετά τήν ἐπιστροφή τους στήν Ἰουδαία ἢ προφήτη ἢ προφητικό κύκλο πού δρᾷ στά Ἱεροσόλυμα πρὶν τόν Νεεμιά, δηλαδή κατὰ τό α' ἡμισυ τῆς 5ης ἐκατ/ρίδας π.Χ. καί σίγουρα κατὰ τήν μεταιχμαλωσιακή περίοδο. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό αὐτῶν τῶν κεφαλαίων εἶναι *ἀρχικά ἡ ἀπογοήτευση καί ἡ ἀπαισιοδοξία*. Ὅμως περιέχει *παραινέσεις καί ἐπαγγελίες πρὸς τή νέα κοινότητα τῆς Ἱερουσαλήμ καί στίς νέες συνθήκες ἐπανεγκατάστασης καί ἀποπνέουν πνεῦμα οἰκουμενικό*. Οἱ ἐνθαρρυντικοί λόγοι ἀποσκοποῦν *στην ἀντιμετώπιση τῶν ὀδυνηρῶν καταστάσεων, ὅπου ὁ Ἰησοῦς θά φέρει τήν τελική νίκη τοῦ Μεσσία καί τό ἔνδοξο μέλλον γιά τόν Ἰσραήλ καί τήν Ἱερουσαλήμ*.

Στόν προφήτη Ἡσαΐα βρίσκουμε τρεῖς εἰκόνες τοῦ Μεσσία μέ τή μορφή καί τὰ χαρακτηριστικά του:

1. Στά Ἡσ. 7-9 ὁ Μεσσίας παριστάνεται ὡς ἡ πιό ζωντανή παρουσία τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ μεταξύ τοῦ λαοῦ του, ἀνάμεσά του.
2. Στό Ἡσ. 11 ὁ Μεσσίας παριστάνεται ὡς ἕνας μέγας βασιλέας, σάν τόν Δαυΐδ, πού θά φέρει τήν ἀπολύτρωση καί τή δικαίωση τοῦ Ἰσραήλ.
3. Στά Ἡσ. 42, 49, 50 καί 52-53 ὁ Μεσσίας παριστάνεται ὡς ἕνας πού πάσχει καί πεθαίνει ὡς ἐξιλαστήριο θῦμα γιά τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ λύτρωση τοῦ Ἰσραήλ θά ἐρθεῖ ἀπό τόν Γιαχβέ. Ὁ Παντοδύναμος Θεός ρυθμίζει τήν ἱστορία καί τή λύτρωση.

Γι'αὐτό καί τό βιβλίον τοῦ Ἡσαΐα χαρακτηρίζεται ὡς «εὐαγγέλιον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης». Ἀναφέρεται σέ τρία (3) χριστολογικά γεγονότα: α) τῆς ἐνανθρώπησης, β) τοῦ πάθους/τῆς σταύρωσης καί γ) τῆς σωτηρίας/τῆς ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος θά φέρει τήν εἰρήνη σ' ὅλοκληρο τόν κόσμον.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

1^η θρησκευτική μεταρρύθμιση: από τόν βασιλιά Ίωσαφάτ στό Νότιο Βασίλειο (871 -848 π.Χ.). Ο Ίωσαφάτ διαδέχθηκε στό θρόνο τόν πατέρα του Άσά, προέβη κατά τήν 20ετή περίπου βασιλεία του στην σθεναρή κάθαρση τής λατρείας καί τήν καταπολέμηση τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ. Αποβλέπει στην προβολή τοῦ Νόμου καί στην ἀπονομή τής δικαιοσύνης μέ βάση τόν Νόμο. Δείχνει ζωηρό ἐνδιαφέρον για ὅλη τήν ἐπικράτεια καί κυρίως για τήν ὑπαιθρο γι'αυτό ἔστειλε διδασκάλους «καί μετ'αὐτῶν βίβλος νόμου Κυρίου». Ἡ προσπάθεια αὐτή τοῦ Ίωσαφάτ ἦταν πρόσκαιρη καί δεν ἀπέδωσε.

2^η θρησκευτική μεταρρύθμιση: από τόν βασιλιά Ἐζεκία στό Νότιο Βασίλειο (728-698 π.Χ.). Ο Ἐζεκίας λαμβάνει ἀποφασιστικά μέτρα κατά τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ καί προβαίνει δυναμικά στην κάθαρση τής λατρείας ἀπό ξένα, ἀσσυριακά κυρίως στοιχεῖα. Στηρίζεται ἀπό τους προφῆτες Ἡσαΐα καί Μιχαῖα. Ὡστόσο κι αὐτή ἡ προσπάθεια δέν εἶχε αἶσια ἐκβαση γιατί στό θρόνο διαδέχθηκε τόν Ἐζεκία, ὁ γιός του ὁ Μανασσῆς καί ἐπανεφέρε στή λατρεία ὅλα τά παλαιά καί εἰσήγαγε και νέα ἀσσυριακά στοιχεῖα καί ἐξαπόλυσε αἱματηρό διωγμό κατά τῶν προφητῶν.

3^η θρησκευτική μεταρρύθμιση: ἀπό τόν βασιλιά Ἰωσίου στό Νότιο Βασίλειο (640 -609 π.Χ.). Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα καί σπουδαιότερα γεγονότα τής Βιβλικῆς Ἱστορίας. Ὡς βάση καί στήριγμά της αὐτή ἡ προσπάθεια τοῦ Ἰωσία ἔχει τόν Νόμο που βρέθηκε κατά τήν ἀνακαίνιση του Ναοῦ Σολομώντα τό 622 π.Χ. ὅταν βρέθηκε ἀπό τόν Ἀρχιερέα Χελκία τό Βιβλίον τοῦ Νόμου, τό ὁποῖο ἀνεγνώσθη ἐνώπιον τοῦ λαοῦ καί ὑποχρεώθηκε ὁ λαός νά τό τηρεῖ. Ἡ προσπάθεια τοῦ Ἰωσία στράφηκε γύρω ἀπό τήν κάθαρση τής λατρείας καί τής ἀνάδειξης του Ναοῦ τοῦ Σολομώντα ὡς μοναδικοῦ καί ἀναντικατάστατου πνευματικοῦ πόλου καί λατρευτικοῦ κέντρου. Διαμόρφωσε τίς τάξεις τῶν ἱερέων καί τῶν Λευϊτῶν (γιατί οἱ ἱερεῖς τής ὑπαιθρου ἀπαγορευόταν νά ὑπηρετοῦν στό θυσιαστήριο). Απομακρύνθηκαν τά ἀσσυριακά πρότυπα ἀπό τό Ναό, καταργήθηκε ἡ λατρεία τοῦ Μολώχ, καταστράφηκαν τά διάφορα ἱερά τής ὑπαιθρου καί γιορτάσθηκε τό Πάσχα σύμφωνα με τίς διατάξεις τοῦ «Βιβλίου τοῦ Νόμου. Τα ἀποτελέσματα αὐτῆς τής θρησκευτικῆς μεταρρύθμισης ἦταν: α) ἡ τόνωση τοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ β) ἡ δημιουργία τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καί τής ἐλπίδας για τή δημιουργία μιᾶς ἀσφαλούς, λαμπρῆς καί εἰρηνικῆς ἐποχῆς. Στηρίζεται ἀπό τούς προφῆτες Ναούμ, Σοφονία μέ ἐλπιδοφόρα μηνύματα για τό μέλλον τοῦ Ἰουδα καί ἀπό τόν προφήτη τόν Ἰερεμία με τόν ἀγῶνα του για τή διάσωση τής καθαρότητος τής Μωσαϊκῆς θρησκείας. Ἐπειδή ὅμως ἐλέγχει τήν κατάσταση που ἐπικρατοῦσε στό ναό καί στρέφεται κατά τῶν ἀρχόντων, τῶν ἱερέων, τῶν ψευδοπροφητῶν καί του βασιλιᾶ Ἰωακεὶμ, που διαδέχθηκε τόν Ἰωσία, ἔγινε ἀντιπαθής καί ἐκδιώχθηκε.

ΟΙ ΠΡΟΦΗΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ (587/586 π.Χ. – 538 π.Χ.)

Ἡ ἐξασθένιση τοῦ ἀσσυριακοῦ ἐλέγχου στήν Παλαιστίνη ἔδωσε στό βασιλιά Ἰωσία τή δυνατότητα νά ἐπεκτείνει τά ὅρια τοῦ κράτους του καί νά προχωρήσει σέ θρησκευτική μεταρρύθμιση γιά τήν ἀποκάθαρση τής ἰουδαϊκῆς λατρείας ἀπό τά

ειδωλολατρικά στοιχεία. Ἡ ἥττα καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἰωσία στή Μεγιδδώ (609 π.Χ.) ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ στή συνέχεια ἡ ἥττα τῶν Αἰγυπτίων στή Χαρκεμίς (605 π.Χ.) ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους εἶχαν ὥς συνέπεια νὰ περιέλθει τὸ βασίλειο τοῦ Ἰούδα ὑπὸ βαβυλωνιακὸ ἔλεγχο. Ὁ ἡγέτης τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορας μετὰ τὴ νίκη του στή Χαρκεμίς (ἢ Καρχεμής) ἀρχίζει νὰ προελαύνει στις περιοχές που εἶχε κατακτήσει καὶ ἀπαιτοῦσε τὴν εἰσπραξὴ φόρου καὶ τὴν συλλογὴ νέων ἀνδρῶν γιὰ διοικητικές θέσεις. Ὁ θάνατός του καὶ ἡ διαδοχὴ στό θρόνο τοῦ Ναβοπολάσσαρ θα διακόψει προσωρινὰ αὐτὴ τὴν πολιτική. Ἡ συλλογὴ τῶν ἀνθρώπων πού ἦταν οὐσιαστικά μεταφορὰ πληθυσμῶν, θὰ ἀποτελέσει τὴν πρώτη ἐπιτυχή μετακίνηση τῶν Ἰουδαίων στή Βαβυλώνα, οὐσιαστικά θα σημάνει τὴν ἑναρξὴ καὶ τὸ πρῶτο κύμα αἰχμαλώτων.

Οἱ προσπάθειες τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα Ἰωακείμ γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἄρνηση του νὰ πληρώσει τοὺς φόρους ὅχι μόνον δὲν ἀπέδωσαν, ἀλλὰ καὶ ἔφεραν στή χώρα τὴν καταστροφὴ. Ὁ γιὸς του ὁ Δοκεῖν ἡττήθηκε ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, οἱ ὁποῖοι κατέλαβαν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ὁδήγησαν τὸ διάδοχό του Ἰεχονία καὶ μαζί μὲ 7000 ἄνδρες στὴν αἰχμαλωσίαν (597 π.Χ.). Ἐτσι τὸ δεῦτερο κύμα τοῦ πληθυσμοῦ ὁδηγεῖται στὴν αἰχμαλωσίαν.

Ὁ νέος βασιλιάς Σεδεκίας ἀκολούθησε ἀνάλογη μὲ τοὺς προκατόχους του πολιτικὴ ἀποτέλεσμα νὰ προκαλέσει νέα ἐκστρατεία τῶν Βαβυλωνίων καὶ ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τοῦ Ναοῦ. Ὁ Σεδεκίας μὲ τὸν λαὸ σὺρθηκαν αἰχμάλωτοι στή Βαβυλώνα τὸ 587/6 π.Χ. γιὰ νὰ μὴν ἐπαναστατήσουν.

Μεσολαβοῦν ἀντιδράσεις στὴν Τύρο καὶ οἱ Βαβυλώνιοι εἰσβάλλουν στὴν Αἴγυπτο ἐναντίον τοῦ Φαραὼ Ὁφρά. Ἐτσι θα γίνεи και μια τέταρτη μεταφορὰ πληθυσμῶν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Παλαιστίνης τὸ 582 π.Χ.

Ἡ Βαβυλώνια Αἰχμαλωσίαν συνέβη γιὰ μὲν τὸν λαὸ ὡς ἄδικη τιμωρία τοῦ Θεοῦ γιὰ τίς ἐνοχές τῶν Πατέρων τους, ἐνῶ γιὰ τοὺς προφῆτες ὡς συνέπεια τῆς ἐνοχῆς τοῦ λαοῦ καὶ ὡς δίκαιη τιμωρία τοῦ Θεοῦ.

Στὴ Βαβυλώνα οἱ Ἰσραηλίτες ἀπογοητεύτηκαν ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ γοητεύτηκαν ἀπὸ τὰ ἐντυπωσιακά Ζιγκουράτ (Μαρδούκ) καὶ λατρεῖα τῶν ἀστρικῶν καὶ πλανητικῶν θεοτήτων. Στὴ Βαβυλώνα ὁ προσωπικὸς Θεὸς τοὺς συντροφεύει μέσω τῶν προφητῶν του, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν παρακλητικὸ καὶ παρηγορητικὸ ρόλο καὶ ἔργο ἀναθέρμανσης τῆς πίστεως τοῦ ἔθνους στό Θεὸ τῶν ἐπαγγελιῶν καὶ τῆς διαθήκης. Μὲ τὴ μελέτη τῆς Τορᾶ στή Συναγωγὴ καὶ μὲ μιὰ λατρεῖαν χωρὶς θυσίες καὶ σφάγια, κάνουν πιὸ ζωηρὸ τὸ αἶτημα τοῦ ἐξιλασμοῦ καὶ τῆς συμφιλίωσης τοῦ λαοῦ μὲ τὸ Θεό. Μέσω τῶν ἱερατικῶν κύκλων καὶ τοῦ κηρύγματός τους προβάλλουν τὸν ἁγιασμό, τὸν ἐξιλαστήριο χαρακτήρα τῶν θυσιῶν καὶ τὴ διαφοροποίησή τους ἀπὸ τίς γιορτές τῶν Βαβυλωνίων. **Οἱ προφῆτες προαναγγέλλουν:** α) *τὴ νέα ἔξοδο καὶ τὴν ἀνατολὴ μιᾶς καινούργιας ἐποχῆς,* β) *τὴν ἀναδημιουργίαν καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου (ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ) μὲ τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ὅχι ἀπὸ ἐξαναγκασμό, ἀλλὰ ἀπὸ ἐσωτερικὴ παρόρμησιν τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδιᾶς τους καὶ ἐναρμόνισιν τῶν πράξεών τους μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,* γ) *τὴν παρουσίαν τοῦ Μεσσία, ὡς τοῦ γόνου (βλαστοῦ) τοῦ Δαυῖδ, ὁ ὁποῖος θὰ συγκεντρώνει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ δίκαιου καὶ εἰρηνοποιοῦ ποιμένα.* Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀνάδειξιν ἑνὸς βασιλιᾶ ὡς γνήσιου βλαστοῦ τοῦ Δαυῖδ στοὺς προφῆτες Ἰερεμία (625 π.Χ.), Ἰεζεκιήλ (597 π.Χ.) καὶ στό Δευτερο-Ησαΐα (κκ. 40-55).

ΙΕΡΕΜΙΑΣ

Τό ὄνομα τοῦ Προφήτη *Ιερεμία* σημαίνει *ὁ Γιαχβέ ἐξυψοῖ*. Ὁ Προφήτης Ιερεμίας ἔδρασε στό βασίλειο τοῦ Ἰούδα, κατά τά τέλη τοῦ 7ου αἰώνα π.Χ. καί στίς ἀρχές τοῦ 6ου π.Χ. Καταγόταν ἀπό ἱερατική οἰκογένεια καί κλήθηκε **στό προφητικό ἀξίωμα τό 627 π.Χ.** σέ νεαρή ἡλικία. Ἡ ἐποχή τῆς δράσης του συμπίπτει μέ τήν κατάρρευση τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀσσυρίων καί τήν ἀνάδειξη τῶν Βαβυλωνίων σέ κυρίαρχη δύναμη τῆς Μεσοποταμίας ἀρχικά καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Συρίας καί τῆς Παλαιστίνης στή συνέχεια. Στήριξε τή θρησκευτική μεταρρύθμιση τοῦ βασιλιᾶ Ἰωσία, ὁ ὁποῖος σκοτώθηκε στή Μεγιδδώ τό 609 π.Χ.

Τό βιβλίον τοῦ Ἱερεμία στήν Ἑλληνική Μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο') κατατάσσεται μετά τό βιβλίον τοῦ προφήτη Ἡσαΐα στήν ομάδα "Προφητικά Βιβλία" τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Στήν ἴδια θέση κατατάσσεται καί στήν Ἑβραϊκή Βίβλο στήν ομάδα "Προφῆτες" καί ἀκριβῶς στήν ὑποομάδα "Μεταγενέστεροι Προφῆτες".

Τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου (52 κεφάλαια) ταξινομεῖται ὡς ἑξῆς: Λόγοι κατά τοῦ Βασιλείου τοῦ Ἰούδα καί τῆς Ἱερουσαλήμ (κατά τήν ἐποχή τοῦ Ἰωσία, τοῦ Ἰωακίμ καί μετά τήν ἐποχή τοῦ Ἰωακίμ), Λόγοι κατά τῶν λαῶν, Ἐξαγγελίες σωτηρίας, Τά δεινά τοῦ Ἱερεμία, Λόγοι κατά τῶν λαῶν, Ἡ πτώση τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ ταξινόμηση τοῦ ὑλικοῦ δέν εἶναι ἴδια στό Ἑβραϊκό κείμενο καί στό κείμενο τῆς μετάφρασης τῶν Ο'. Γενικά παρατηρεῖται ἀταξία στήν κατάταξη τοῦ ὑλικοῦ.

Ὁ προφήτης Ιερεμίας ἔχει ζήσει τήν τραυματική ἐμπειρία τῆς ἄλωσης τῆς πόλης τῆς Ἱερουσαλήμ (587 π.Χ.) καί τῆς ἐξορίας τοῦ λαοῦ στήν Βαβυλώνα, ξεσπάει μέ τό ἀπειλητικό κήρυγμά του κατά τοῦ λαοῦ καί τῶν ἡγετῶν τοῦ Ἰσραήλ, τῆς Ἱερουσαλήμ καί τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καί συγκεκριμένα κατά: α) τῶν βασιλιάδων γιά τήν ἀλόγιστη πολιτική τους, β) τῶν ἱερέων γιά τήν τυπολατρία, τήν κερδοσκοπία καί τό συγκρητισμό τους, γ) τῶν ψευδοπροφητῶν γιά τίς ἀπατηλές ἐλπίδες πού καλλιεργοῦσαν στό λαό, δ) τῶν πλουσίων γιά τήν καταδυνάστευση τῶν φτωχῶν, ε) τοῦ λαοῦ γιά τήν ἠθική κατάπτωση καί εἰδωλολατρία του. Τούς λέει ὅτι ὁ Θεός δέν μπόρεσε νά ὑποφέρει τά κακά ἔργα, τίς βδελυρές πράξεις. Τόν ἐξόργισαν ἡ προσφορά θυμιάματος στή Βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ καί ἡ λατρεία τῶν εἰδώλων. Ἡ ἁμαρτία τους θά φέρει συμφορές, γιατί δέν ἀκολούθησαν τό νόμο, τά προστάγματα καί τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀπιστία πρὸς τόν Θεό ἔφερε τήν κοινωνική ἀδικία καί τήν ἠθική κατάπτωση.

Μέ τήν παραβολή τῶν δύο καλαθίων μέ τά σῦκα (Ἱερ. 24,1-10) κάνει λόγο γιά τή στάση τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι στούς αἰχμαλώτους τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα ὡς σῦκα καλά καί πρῶιμα καί στόν βασιλιά τοῦ Ἰούδα, τόν Σεδεκία καί τούς ἀξιωματούχους του καί τούς ἄλλους κατοίκους τῆς χώρας ὡς σῦκα χαλασμένα. Στούς πρῶτους θά δείξει συμπάθεια, εὐνοία καί βοήθεια γιά νά ἐπιστρέψουν στό Θεό καί τή χώρα τους μέ ὅλη τους τήν καρδιά γιατί ἀναγνωρίζουν τόν Θεό ὡς Θεό τους. Στούς δεύτερους θά δείξει σκληρότητα καί θά τούς διασκορπίσει σέ μέρη ὅπου θά χλευαστοῦν, θά κακοποιηθοῦν καί θά ἐξευτελισθοῦν γιατί ἡ καρδιά τους δέν ἀκούμπησε στόν Θεό, ἀλλά στά ὑλικά ἀγαθά καί στίς τότε μεγάλες δυνάμεις, ὅπως τήν Αἴγυπτο. Αὐτοί θά ἀντιμετωπίσουν πόλεμο, πείνα, ἀσθένειες καί θά ἐξαφανιστοῦν ἀπό τή χώρα. Ἐπομένως, μέ ἀπειλές, προτροπές καί παρακλήσεις ὁ προφήτης προσπαθεῖ νά πείσει τό λαό νά ἐπιστρέψει στό Θεό ἐναντίον τοῦ Ὁποίου ἔχει μέ τίς πράξεις του ἐπαναστατήσει. Μή βλέποντας ὁμως σημάδια ἀλλαγῆς ἐξαγγέλλει τήν **κρίση τοῦ**

Θεοῦ, ἡ ὁποία θά ἐκδηλωθεῖ μέ καταστροφή, γιά τήν ὁποία ὑπεύθυνος δέν εἶναι ὁ Θεός, ἀλλά ὁ λαός μέ τή συμπεριφορά του. Οἱ προτροπές τοῦ Θεοῦ μέσω τοῦ προφήτη πρὸς τόν λαό γιά ἐπιστροφή ἀπό τό κακό καί τήν λατρεία τῶν εἰδώλων ἀποδείχθηκαν μάταιες γιά εικοσιτρία ἔτη. **Ὅργανα τῆς παιδαγωγικῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ** θά εἶναι **τά ἔθνη**, πού καί αὐτά μέ τή σειρά τους θά τιμωρηθοῦν, γιατί παρεξήγησαν τό ρόλο πού τούς ἀνέθεσε ὁ Θεός καί ἔδειξαν αὐτοπεποίθηση καί ἐκδικητικότητα ἀπέναντι στό λαό τοῦ Ἰούδα. Τώρα ὅμως ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ θά φέρει ἐπιπτώσεις στή χώρα. Θά φέρει καταστροφή, ἐρήμωση, φρίκη καί θρῆνο μέσω τῶν Βαβυλωνίων. Μετά τό πέρας ἑβδομήντα χρόνων θά τιμωρήσει καί τό ἔθνος τῶν Βαβυλωνίων μέ παντοτινή ἐρήμωση τῆς χώρας τους.

Προλέγει ὅτι ἔρχεται ἡ μέρα πού ὁ Κύριος θά ἀναδείξει **βασιλιά ἓνα γνήσιο βλαστό τοῦ Δαυὶδ ὡς "ἀνατολήν δικαίαν"** (*semah sadiq*). Βλέπει ἐν πνεύματι **3 φοβερές εἰκόνες** γιά τήν **ἡμέρα τῆς Κρίσεως**: α) τῆς γῆς, ἡ ὁποία θα εἶναι ἔρημος καί σκοτεινή, β) τῶν πόλεων, οἱ ὁποῖες θα ἐγκαταλειφθοῦν ὀλοκληρωτικά καί τῶν ἀνθρώπων πού θα ζητήσουν καταφύγιο σέ σπήλαια καί δάση, γ) τῆς νεαρῆς γυναίκας πού ἀποτελεῖ προσωποποίηση τῆς Ἱερουσαλήμ, παρὰ τόν περίτεχνο καί ἐπιμελῆ στολισμό της θα ἐγκαταληφθεῖ ἀπό τούς ἐραστές της. Ἀναφέρεται: α) στήν ἀσύνητη πολιτική, πού ὁδήγησε τήν ὀλοκληρωτική καταστροφή τοῦ Ἰούδα τό 587/586 π.Χ. β) στό "λεῖμμα" μέ τόν ὄρο "τούς καταλοίπους τοῦ λαοῦ μου" καί γ) στή μορφή τοῦ δίκαιου καί σωστοῦ ποιμένα ἀντιπαραβάλλοντάς τον μέ τούς ἀνίκανους ποιμένες. **Τό ὄνομα τοῦ Σεδεκία παραφράζεται καί ὡς Ἰωσεδέκ, τό ὁποῖο τό ΜΚ ἔχει ὡς "ὁ Κύριος εἶναι ἡ δικαίωσή μας"** (*Jahwe – sidqenu = Ἰωσεδέκ = ὁ Κύριος εἶναι ἡ δικαίωσή μας = Σεδεκίας*). Ὁ βασιλιάς αὐτός ἀντιπαραβάλλεται μέ τόν ἐσχατολογικό βασιλιά πού θά ἐκπληρώσει ὅσα ὁ ἐπίγειος αὐτός βασιλιάς δέν κατάφερε. Θά εἶναι εἰρηνοποιός, δίκαιος, μέ δίκαιη κρίση. Συνεπῶς, ὁ προφήτης βλέπει καί πέρα ἀπό τήν καταστροφή. **Ὁραματίζεται τήν ἀποκατάσταση τοῦ λαοῦ καί ἐξαγγέλλει τή σύναψη μιᾶς νέας διαθήκης, πού θά καθορίζει πλέον τή σχέση τοῦ Θεοῦ, ὅχι μέ τό λαό ὡς σύνολο, ἀλλά μέ τόν καθένα ξεχωριστά καί πού εἶναι γραμμένη** ὅχι σέ πλάκες ἀλλά **στήν καρδιά τοῦ καθένα** (Ιερ. 31,31-34). Τή σύναψη τῆς νέας αὐτῆς διαθήκης **θά ἐπιβεβαιώσει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός κατὰ τό μυστικό δεῖπνο** (Λουκ. 22,20) Για τόν προφήτη Ἱερεμία **μόνον ἓνας Θεός ὑπάρχει, ὁ Γιαχβέ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ δημιουργός, ὁ κυρίαρχος, ὁ ἐξουσιαστής τῶν πάντων**. Ἡ παντοδυναμία Του συνδυάζεται μέ τήν παγγνωσία του, καί τίς ἠθικές ιδιότητες που Τον χαρακτηρίζουν. Παραμένει βοηθός καί ἀρωγός τοῦ ἀνθρώπου που ἀγωνίζεται νά μετανοήσει καί τόν ἀφήνει στήν ἐλευθερία του νά ἐπιλέξει τήν ἀναγέννησή του καί ἔτσι θα φτάσει στό σημεῖο νά ἀναγνωρίσει τόν Θεό καί νά ἐπικοινωνήσει μαζί Του.

Τά δραματικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς του καί ἡ ρευστή πολιτική κατάσταση εἶχαν ὡς συνέπεια νά γίνει ὁ προφήτης Ἱερεμίας ἀντιπαθής στούς συγχρόνους του. Ἡ ζωή του κατέστη ἓνα διαρκές μαρτύριο μέ συλλήψεις, ἐπιβουλές κατὰ τῆς ζωῆς του, φυλακίσεις, ἀπαγορεύσεις ἐπισκέψεων στό ναό, κάψιμο τῶν ἔργων του. Ὅλα αὐτά γέμισαν μέ θλίψη τόν προφήτη, ἐπηρέασαν βαθύτατα τήν ψυχολογία του καί ἔκαναν τόν λόγο του νά εἶναι συνυφασμένος μέ τό θρῆνο, ταυτόχρονα ὅμως τόν ἀνέδειξαν τόν ἴδιο σέ μιά ἀπό τίς πνευματικότερες προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὥστε νά μήν εἶναι τυχαῖο τό ὅτι **μερικοί θεωροῦσαν τόν Ἰησοῦ σάν ἓναν ἄλλον Ἱερεμία** (Ματθ. 16,14).

ΒΑΡΟΥΧ: Το βιβλίο του Βαρούχ είναι ένα κείμενο το οποίο έστειλε ο μαθητής και γραμματέας του προφήτη Ιερεμία, Βαρούχ από τη Βαβυλώνα (όπου ζούσε στην εξορία) προς τους συμπατριώτες του στην Ιερουσαλήμ προκειμένου να αναγινώσκεται στις λατρευτικές συνάξεις.

Επειδή το έβραϊκό κείμενο έχει χαθεί και σώζεται μεταγενέστερη μετάφρασή του, δεν συμπεριλαμβάνεται στον Ιουδαϊκό Κανόνα. Είναι δευτεροκανονικό και γράφεται στην Ιερουσαλήμ. Απαρτίζεται από 5 κεφάλαια όπου με μια **έκτενή προσευχή** αναγνωρίζουν ότι τα δεινά τους στην εξορία προήλθαν από την αποστασία τους από τον Θεό και δηλώνουν την μετάνοιά τους. Υπάρχει ένα **ἐγκώμιο της σοφίας**, ή οποία ταυτίζεται με το νόμο του Θεού. Καί κλείνει με την Ιερουσαλήμ προσωποποιημένη να παρηγορεί τους εξορίστους και να τους ενισχύει την πίστη τους στον Θεό, προφητεύοντας το τέλος της αιχμαλωσίας. Με παραμυθητικούς λόγους εκφράζεται ή βασική προφητική πίστη ότι ή αιτία της καταστροφής είναι ή αποστασία του λαού από τον Θεό, αλλά παράλληλα εκφράζεται ή ελπίδα ότι ή μετάνοια θα φέρει τά αγαθά αποτελέσματα.

ΘΡΗΝΟΙ: Συλλογή θρηνωδών ασμάτων για την καταστροφή της Ιερουσαλήμ από τους Βαβυλωνίους. Στο έβραϊκό επιγράφεται «Εϊχάχ» (=Ω, πώς!) από την πρώτη λέξη των ασμάτων. Στην Μετάφραση των Ο' πήρε την ονομασία και κατατάσσεται στα προφητικά βιβλία επειδή ακριβώς ή καταστροφή της Ιερουσαλήμ είναι συνέπεια της αποστασίας από τον Θεό. Αποτελείται από 5 κεφάλαια και περιέχει 5 ἐλεγειακές ὠδές με ἀκροστιχίδα και ἐλεγειακό μέτρο (θρηνώδη μορφή). Περιγράφεται ή ἄσχημη κατάσταση που δημιουργήθηκε στή χώρα και στην Ιερουσαλήμ από την Βαβυλωνιακή κατάκτηση. Η ἀπερίγραπτη καταστροφή δεν ὀφείλεται στον Θεό, αλλά στην ἁμαρτία του λαού. Ο ποιητής ὅμως συνεχίζει να ἐμπιστεύεται τόν Θεό και την μακροθυμία και εὐσπλαχνία του και ἐλπίζει ότι ὁ Θεός και πάλι θα βοηθήσει και θα σώσει τόν λαό του.

Συγγραφέας: ἀποδίδεται στον Ιερεμία, αλλά οί ερευνητές ἀμφισβητοῦν λόγω του περιεχομένου και της μορφής του κειμένου. Ο συγγραφέας προσπαθεῖ νά ἀποσοβήσει τήν κρίση της Γιαχβικής πίστες ἐξαιτίας της ἄλωσης της Ιερουσαλήμ και της καταστροφής του ναού που ἀκολούθησε.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΕΡΕΜΙΟΥ: Δευτεροκανονική, γιατί ἀνάγεται σέ κάποιο έβραϊκό πρωτότυπο, τό οποίο έχει χαθεί. Αποτελείται από ένα μονον κεφάλαιο και είναι μια σύντομη ἀπολογητική πραγματεία κατά των ειδώλων (ἀδυναμία και ἀνοησία). Γράφεται με σκοπό νά προφυλάξει τους εξορίστους Ιουδαίους στη Βαβυλώνα από τήν ειδωλολατρία, τονίζοντας με σκωπτική διάθεση τήν ἀδυναμία των ειδώλων νά βοηθήσουν με ὅποιονδήποτε τρόπο τούς ἀνθρώπους. Αποδίδεται στον Ιερεμία. Η ἀξιοπιστία της σχετικά μέ ὅσα περιγράφει πιστοποιεῖται από τήν ἀρχαιολογική σκαπάνη στους χώρους της Βαβυλώνας και της Νινευή.

ΙΕΖΕΚΙΗΛ

Τό ὄνομα τοῦ προφήτη *Ἰεζεκιήλ* σημαίνει ὅτι *ἰσχυρός ἐστίν ὁ Θεός*. Ἦταν *ιερέας στό βασίλειο τοῦ Ἰούδα* καί ὁδηγήθηκε *αἰχμάλωτος στή Βαβυλώνα* μετά τήν πρώτη κατάληψη τῆς Ἱερουσαλήμ *τό 597 π.Χ.*

Τό βιβλίον τοῦ προφήτη Ἰεζεκιήλ ἀνήκει στήν ἴδια ομάδα, ὅπως τῶν προφητῶν Ἡσαΐα καί Ἱερεμία, δηλαδή στό Προφητικά Βιβλία καί ἀποτελεῖται ἀπό 48 κεφάλαια, τά ὁποῖα περιλαμβάνουν τήν κλήση του καί τή δράση του καί χωρίζεται σέ 3 μέρη. Ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ *κλήθηκε στό προφητικό ἀξίωμα στή Βαβυλώνα τό 593 π.Χ.* καί ἔδρασε μεταξύ τῶν ἐξορίστων για 20 ἔτη σέ δύο περιόδους.

Κατά τήν πρώτη περίοδο τῆς δράσης του ἐξαγγέλλει τό ἀναπόφευκτό τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τῶν κατοίκων της, διαλύοντας τίς ἀπατηλές ἐλπίδες τῶν ἐξορίστων συμπατριωτῶν του, οἱ ὁποῖοι πίστευαν ὅτι ὁ Θεός θά λυπηθεῖ τελικά τήν πόλη Του καί οἱ ἴδιοι γρήγορα θά ἐπιστρέψουν στήν πατρίδα τους. Ἡ κοινότητα τῶν αἰχμαλώτων στή Βαβυλώνα θά ἀποτελέσει τόν πυρήνα τῆς μελλοντικῆς ἀποκατάστασης. Ὁ Θεός ὡς ὁ καλός ποιμένας του θά τοῦς συνάξει μέσα ἀπό τοῦς λαούς καί τίς χώρες πού διασκορπίσθηκαν καί θά τοῦς ξαναδώσει τή χώρα τοῦ Ἰσραήλ. Ὅμως ἡ ἐπιστροφή τους θά σημάνει τό τέλος τῆς εἰδωλολατρίας καί θά τοῦς δώσει νέα καρδιά καί νέο πνεῦμα. Ἡ καρδιά τους ἀπό πέτρινη θά μεταβληθεῖ σέ ζωντανή καί θά ζοῦν σύμφωνα μέ τοῦς νόμους καί θά τηροῦν τίς ἐντολές Του. Ἡ Ἱερουσαλήμ παραλληλίζεται μέ πόρνη πού λατρεύει τόν Βαάλ, γι'αὐτό ἀπευθύνει ἕναν ἀπειλητικό λόγο κατά τοῦ Σεδεκία, τοῦ τελευταίου βασιλιά τῆς Ἱερουσαλήμ. Οἱ Ἀσσύριοι καί οἱ Αἰγύπτιοι παριστάνονται ὡς ἀετοί μεγαλοπρεπεῖς μέ νύχια καί φτεροῦγες. Ὁ βασιλικός οἶκος τοῦ Ἰούδα παρουσιάζεται ὡς κέδρος καί ἄμπελος, ὁ ὁποῖος δέν προτίμησε ὅμως τόν πρῶτο ἀετό, τή Βαβυλώνα, ἀλλά τόν ἄλλο, τήν Αἴγυπτο. Θά τιμωρηθεῖ ὁ λαός μέ ξηρασία γιατί παραβίασε τόν ὅρκο μέ συμφωνία γιά φορολογία στόν Ναβουχοδονόσορ, ὁ ὁποῖος θά καταστραφεῖ ἄμεσα γιατί ἂν καί ἀλλόθρησκος τήρησε τόν ὅρκο του καί δέν τόν παραβίασε. Τονίζεται ἐδῶ ἡ ἀγιότητα τοῦ ὅρκου πού ὁδηγεῖ στήν πιστότητα. Παράλληλα παρουσιάζεται ὁ μελλοντικός ἄρχοντας τῆς Σιών ὡς ἕνα βλαστάρι, τό ὁποῖο μέ τή χάρι τοῦ Θεοῦ θά βλαστήσει ἔστω καί κάτω ἀπό ἀντίξοες συνθήκες. Γιατί ὁ Θεός εἶναι αὐτός πού κάνει τά ξερά νά βγάλουν βλαστούς καί νά πρασινίσουν καί τά πράσινα δένδρα νά ξεραθοῦν. Ἡ σκληρή τιμωρία τοῦ Σεδεκία θά εἶναι παραδειγματική. Ὁ μέγας βασιλιάς, δηλαδή ὁ Θεός, στράφηκε κατά τῶν ἐχθρῶν, μέχρι τῆς Δαμασκοῦ κατά τῶν Ἀμμωνιτῶν καί αὐτοί δέν τό ἐκτίμησαν. Ὁ ἀσεβής ἄρχοντας θά τιμωρηθεῖ γιά τήν ἀνομία του, ἡ ὁποία θά λάβει τέλος. Οἱ ἀνίσχυροι θά ἐξυψωθοῦν καί οἱ δυνατοί θά ταπεινωθοῦν. Ἡ Ἱερουσαλήμ θά ἐρειπωθεῖ ἀπό ἐκεῖνον πού ὁ Θεός ἔχει ὀρίσει γι' αὐτή τήν ἀποστολή. (κκ. 1-24).

Ἀκολουθεῖ μιά συλλογή προφητειῶν κατά τῶν γειτονικῶν λαῶν τοῦ Ἰσραήλ. (κκ. 25-32).

Μετά τήν ὀριστική πτώση τῆς Ἱερουσαλήμ καί τήν καταστροφή της ἀλλάζει καί ἡ ἀποστολή τοῦ προφήτη. Ἀπό τά κεφάλαια 33-39 διαπιστώνουμε ὅτι *κατά τή δεύτερη περίοδο τῆς δράσης του σκοπός τοῦ κηρύγματός του εἶναι πλέον νά στηρίξει καί νά παρηγορήσει τοῦς ἀπογοητευμένους συμπατριῶτες του, νά τοῦς προετοιμάσει γιά τή νέα ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ καί νά θέσει τά θεμέλια τῆς ἀποκατάστασης.* Ἐξαγγέλλει προφητεία *κατά τῶν ποιμένων τοῦ Ἰσραήλ*, γιατί δέν στάθηκαν σωστοί καί ἀγαθοί ποιμένες, ἀφοῦ ἀγαποῦσαν καί φρόντιζαν τόν ἑαυτό τους καί τό

συμφέρον τους και όχι τό ποιμνιό τους. Παρουσιάζει τόν *καλό ποιμένα, τά χαρίσματά του και τό έργο του προς τό ποιμνιό του, τά δυνατά και τά αδύνατα πρόβατα*. Θα φροντίσει για τή συνάξη όλων τών προβάτων και τήν αγαθή βοσκή τους. Θα αποδώσει σε κάθε πρόβατο τό δίκιο του. Κάνει λόγο για τήν *Βασιλεία τής Ειρήνης* και τήν περιγράφει. Έτσι *ή ανάσταση ενός ποιμένου ως αρχηγού και ως φορέα αγαθών, όπως ο Δαβίδ, θα ολοκληρωθεί με τή σύναψη διαθήκης ειρήνης*. Η κακή εποχή θα αντικατασταθεί με τήν εποχή του ενός ποιμένου, ή οποία θα είναι εποχή σωτηρίας και ευλογίας ολόκληρης τής φύσης, τών ζώων και του ανθρώπου και μέσω αυτής τής διαθήκης ειρήνης ο Θεός, ο Θεός τους, θα είναι μαζί τους και θα τούς φροντίζει. Η αποκατάσταση και συνένωση τών δύο βασιλείων, του Ιούδα και του Ισραήλ (Εφραΐμ) σε ένα βασίλειο και κάτω από τήν αρχηγία ενός ποιμένου, ο οποίος θα είναι ο εκλεκτός δούλος του Γιαχβέ και ο παντοτινός. Κυρίως ή αιώνια διαθήκη ειρήνης θα συναφθεί όταν αυτοί όλοι θα έχουν εγκατασταθεί μόνιμα και θα έχουν τοποθετήσει τό αγιαστήριο του Θεού μόνιμα ανάμεσά τους. Ο Θεός θα είναι ο Θεός τους και αυτοί θα γίνουν για πάντα ο λαός Του, γιατί θα έχουν αφήσει για πάντα πίσω τους τή λατρεία τών ειδώλων, τίς βδελυρές πράξεις, τίς παρανομίες και κάθε μορφή άπιστίας. Θα ακολουθούν τίς εντολές του Θεού και θα τηρούν με προσοχή τούς νόμους Του. Η αποκατάσταση αυτή εξαγγέλλεται με τό μεγαλειώδες όραμα τών ξηρών όστων που αποκτούν και πάλι ζωή (37,1-15). Στά τελευταία κεφάλαια του βιβλίου (κκ. 40-48) όραματίζεται τή νέα κοινότητα του Ισραήλ. Μέ κέντρο τόν ανοικοδομημένο ναό τής Ιερουσαλήμ, τόν όποιο περιγράφει με λεπτομερη όράματα, θα δημιουργηθεί μία νέα αγία κοινότητα, ξεχωριστή από τούς υπόλοιπους λαούς.

Σέ ό,τι αφορά τήν έρμηνεία τής καταστροφής, ο Ίεζεκιήλ κινείται στην ίδια γραμμή με τούς προηγούμενους προφήτες Αμώς, Ήσαΐα, Ιερεμία, δηλαδή προβάλλει ό,τι: α) ο ένας και μόνος Θεός είναι υπερέκσμιος, πάνω από τή φύση, απόλυτος κύριος, παντοδύναμος, άγιος και υπάρχει μια απόσταση ανάμεσα σ'Εκείνον και τους ανθρώπους. Αυτή ή απόσταση προκαλεί φόβο, ύποταγή και έξάρτηση. Αυτή ή παντοδυναμία του Θεού εκδηλώνεται και αποκαλύπτεται παντού και μέσα στην ιστορία ως δύναμη που τιμωρεί, αμείβει και θεραπεύει β) είναι παγκόσμιος και περιλαμβάνει τά διάφορα έθνη ως όργανα εκπληρώσεως του σχεδίου τής σωτηρίας του ανθρώπου, γ) τό μεγαλειό και ή δικαιοσύνη του Θεού ρυθμίζει ήθική τάξη του κόσμου και του ανθρώπου, αφού ο ίδιος ο Θεός είναι ο θεμελιωτής και ή ενσάρκωση τής ήθικής έννοίας.

Διαφοροποιείται όμως ταυτόχρονα από αυτούς στά εξής σημεία:

α) Δέχεται ότι ή άνομία του λαού είναι έγγενής και χρονολογείται από τήν αρχή τής ιστορίας του.

β) Τονίζει τήν ευθύνη που τό κάθε άτομο ξεχωριστά έχει για τίς πράξεις του και δίνει έμφαση στην ανάγκη έσωτερικής ανακαίνισης του ανθρώπου.

γ) Στη θεολογία του τονίζει τήν υπερβατικότητα και έλευθερία του Θεού. Ο άνθρωπος δέν είναι σε θέση να κατανοήσει τόν τρόπο με τόν όποιο ο Θεός ενεργεί στην ιστορία. Όσες φορές έσωσε ο Θεός στό παρελθόν τόν λαό του, δέν τό έκανε από κάποια υποχρέωση, για να τηρήσει τίς υποσχέσεις του, αλλά για τή δόξα του ονόματός Του.

δ) Με ανάλογο τρόπο τονίζει ότι ο Θεός θα αντικαταστήσει τήν παλαιά με μία νέα διαθήκη, όχι ως επιβράβευση κάποιας έπιστροφής του λαού προς αυτόν, αλλά ως χάρη. Αυτή τή θεολογία τής χάριτος του Θεού θα αναπτύξουν αργότερα αναλυτικότερα ο ευαγγελιστής Ιωάννης και ο απόστολος Παύλος, ενώ τά

ἀποκαλυπτικά όράματα τοῦ προφήτη Ἰεζεκιήλ θά ἀσκήσουν σημαντική ἐπίδραση στίς εἰκόνες τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκάλυψης.

ΔΑΝΙΗΛ

Όνομα: ἑβρ. Δανιγγέ'λ = "κρίνει ὁ Θεός" ἢ "κριτής μου ὁ Θεός".

Καταγωγή: Ἰουδαῖος, ἀπό ἐπιφανή οἰκογένεια τῆς Ἱερουσαλήμ

Ἐπάγγελμα: Ἐξαιτίας τῶν σπάνιων προσόντων του καί ιδιαίτερα τοῦ θείου χαρίσματος τῆς ἐξήγησης ἐνύπνιων (όραμάτων/ὀνείρων) ἀνῆλθε στά ὕπατα ἀξιώματα τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους κατά τίς ἡμέρες τῶν βασιλείων Ναβουχοδονόσορος, Βαλτάσαρ καί Δαρείου τοῦ Μῆδου.

Οἰκογενειακή κατάσταση: Αἰχμάλωτος μαζί μέ ἄλλους ἐπιφανεῖς στή Βαβυλώνα κατά τό 3ο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωακείμ (605 π.Χ.). Ἐκεῖ καί μετά ἀπό ἐπιλογή, μαζί μέ ἄλλους Ἰουδαίους εἰσήχθησαν ἀρχικά στο ὑπηρετικό προσωπικό καί στη συνέχεια με τά καθήκοντα τοῦ αὐλικοῦ ἐκπαιδεύτηκε ἀπό τον Βαβυλώνιο μονάρχη καί ἀργότερα ἔκανε λαμπρή σταδιοδρομία στους Πέρσες.

Τόπος δράσης: Δρᾶ στή Βαβυλώνα μαζί μέ τούς τρεῖς συντρόφους του Ἀνανία, Μισαήλ καί Ἀζαρία

Χρόνος δράσης: Ἐδρασε μέχρι τό 536 π.Χ. ὅταν πέθανε κατά τό τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ βασιλιᾶ Κύρου. Πέθανε μετά τό τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου (536 π.Χ.).

Βιβλίο: Στήν Ἑλληνική Μετάφραση τῶν Ο' κατατάσσεται τελευταῖο βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στήν ομάδα τῶν Προφητικῶν Βιβλίων. Στήν Ἑβραϊκή Βίβλο κατατάσσεται στά "Ἀγίόγραφα". Συγγραφέας φέρεται νά εἶναι κατά τήν παράδοση ὁ ἴδιος ὁ Δανιήλ. Λόγω τῶν γλωσσικῶν, ἱστορικῶν καί θεολογικῶν δυσκολιῶν πού ὑπάρχουν στό κείμενο, ὁδήγησε πολλούς ἐρμηνευτές νά θεωρήσουν: α) ὅτι τό βιβλίο εἶναι προϊόν τῆς "ἀποκαλυπτικῆς" γραμματείας ἡ ὁποία ἤκμασε ἀπό τόν 2ο αἰ. π.Χ. ἕως τόν 2ο αἰ. μ.Χ. καί ἔτσι ἡ συγγραφή του ἀνάγεται στους χρόνους τῆς Μακκαβαϊκῆς ἐξέγερσης (168/167 π.Χ.) ἢ β) ὅτι τό βιβλίο στή σημερινή του μορφή εἶναι προϊόν ἀναθεωρήσεως ἢ ἐκδόσεως μέ προσθῆκες κυρίως ἱστορικές, ἡ ὁποία ἔγινε γύρω στό 168/167 π.Χ. Μάλιστα θεωροῦν ὅτι κατά τήν ἀναθεώρηση αὐτή τηρήθηκε καί ἡ γλωσσική μορφή τῶν διηγήσεων, οἱ ὁποῖες εἶχαν παραδοθεῖ γραπτά, ὅπως φαίνεται ἀπό τό ἀραμαϊκό τεμάχιο 2,4β-7,28. Ἐπειδή τό πρωτότυπο Ἀραμαϊκό ἢ Ἑβραϊκό κείμενο τῶν δευτεροκανονικῶν τεμαχίων δέν ἔχει διασωθεῖ καί ἡ μετάφραση τῶν Ο' εἶχε πολλές ἀποκλίσεις ἀπό τό Ἑβραϊκό κείμενο, ἡ ἐκκλησιαστική χρήση προτίμησε τό κείμενο τῆς μετάφρασης τοῦ Θεοδοτίωνος.

Διάγραμμα περιεχομένου βιβλίου: Ἀποτελεῖται ἀπό 12 κεφάλαια μαζί μέ τά "δευτεροκανονικά" τεμάχια καί διαιρεῖται σέ δύο μέρη:

A,1-64 Δευτεροκανονικό τεμάχιο γιά τή Σωσάνη, ἡ ὁποία συκοφαντήθηκε γιά μοιχεία ἀπό τούς δύο πρεσβευτές καί ἀθώωθηκε ἀπό τόν Δανιήλ

α' μέρος: *Ἀφηγηματικό Μέρος: Εἰδήσεις γιά τόν Δανιήλ καί τούς τρεῖς συντρόφους του στή Βαβυλώνα(κ. 1-6)*

B 3,24-45 Δευτεροκανονικό τεμάχιο γιά τήν προσευχή τοῦ Ἀζαρία γιά τή διάσωση τῶν τριῶν παιδῶν (οὐσιαστικά εἶναι ψαλμός μετανοίας)

Γ 3,46-90 Δευτεροκανονικό τεμάχιο για τον ύμνο των τριών παιδων (Ανανίου, Μισαήλ και Αζαρίου).

Περιέχει βιογραφικά στοιχεία και τις περιπέτειες του Δανιήλ και των τριών παιδων κατά τη νεαρή τους ηλικία στην αιχμαλωσία στη Βαβυλώνα και στην αύλη του Ναβουχοδονόσορα. Άν και βρέθηκαν σε είδωλολατρικό περιβάλλον, παραμένουν πιστοί στο Θεό και στο Νόμο Του, αρνούνται να προσκυνήσουν τό άγαλμα του βασιλιά και όταν συναντούν εμπόδια, τα υπερνικούν με τη θεία βοήθεια χωρίς να φοβούνται για τη ζωή τους (θαυμαστή διάσωση αυτού από τον λάκκο λεόντων, όπου τον έριξαν κατά διαταγή του Δαρείου του Μήδου και των συντρόφων από την κάμινο του πυρός, όπου τους έριξαν με διαταγή του Ναβουχοδονόσορα). Στόχος όλων αυτών των διηγήσεων και των πληροφοριών για τη ζωή και την προσωπικότητά τους, είναι διδακτικός. Θέλουν να τονίσουν την υποχρέωση της υπακοής στον Νόμο του Κυρίου, ή οποία δεν εξαρτάται από τις περιστάσεις και να υπογραμμίσουν ιδιαίτερος ότι ο Θεός προστατεύει και αναδεικνύει όποιον υπακούει στο Νόμο Του. Η παντοδυναμία και ή παρουσία του Θεού μέσα στην ιστορία του κόσμου παρηγορεί και ένθαρρύνει τον λαό που δοκιμάζεται βοηθώντας τον παράλληλα να προσβλέπει με έμπιστοσύνη στο μέλλον.

β' μέρος: Προφητικό-Αποκαλυπτικό Μέρος: Πολυσύνθετα Όράματα (7,1-12,13)

Δ, 1-42 Δευτεροκανονικό τεμάχιο για την καταστροφή του Βήλ και του Δράκοντα και τη θαυμαστή διάσωση του Δανιήλ στο λάκκο των λεόντων

Περιέχει τά όράματα που είδε ο Δανιήλ κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Βαβυλώνα. Μέσα στα όράματα πρωταγωνιστούν διάφορα θηρία που συμβολίζουν τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής του, οι οποίες παρουσιάζονται ως εϋθραυστα κατασκευάσματα, που διαδέχεται τό ένα το άλλο στην κυριαρχία του κόσμου μέχρι την τελική τους συντριβή και αντικατάσταση από την αιώνια κυριαρχία και βασιλεία του «Υιού του ανθρώπου» με την απεριόριστη έξουσία. Όσα λέγονται για τον «Υίο του ανθρώπου» συμπληρώνουν την εικόνα του Μεσσία, όπως την έχουν παρουσιάσει και οι προγενέστεροι προφήτες και θα αποκαλυφθεί στο έργο του Ιησού Χριστού, ο οποίος ως Υιός του ανθρώπου συγχωρεί άμαρτίες (Μρκ. 2,10) και έξουσιάζει το Σάββατο (Μρκ. 2,28). Στο τελευταίο όραμα του βιβλίου αναφέρονται τά πιο βασικά γεγονότα της ιστορίας από τους Περσικούς χρόνους μέχρι την μακκαβαϊκή εποχή, ο ανταγωνισμός των Σελευκιδών και των Πτολεμαίων και της περιόδου της βασιλείας του Αντιόχου του Δ' του Έπιφανούς και κλείνει με την εξαγγελία της πτώσης των τυράννων και της εγκαθίδρυσης της βασιλείας του Θεού. Και τά δύο μέρη διέπονται από την ιδέα ότι ο Κύριος της ιστορίας είναι ο Θεός, ο οποίος οδηγεί τά γεγονότα σύμφωνα με το προαιώνιο σχέδιό Του προς την εγκαθίδρυση της αιώνιας βασιλείας Του και την τελική έκβαση της σωτηρίας του ανθρώπου.

Ο Θεός του Ισραήλ παρίσταται ως ο μόνος Θεός, ο οποίος στην παντοδυναμία και την παγγνωσία του κυβερνά τό σύμπαν, κατευθύνει τις τύχες του κόσμου και ρυθμίζει τον ρου της ιστορίας. Σώζει όσους πιστεύουν σ' Αυτόν και έξουθενώνει όσους έναντιώνονται στο άγιο θέλημά Του. Ός Θεός δίκαιος θά κρίνει τά έθνη, θά αποκαταστήσει την τάξη στον κόσμο, ή οποία έχει διασαλευθεί, θά αναστήσει τους νεκρούς για να αποδώσει σ' αυτούς σύμφωνα με τά έργα τους και θά εγκαθιδρύσει τελικά μέσω του Υιού του ανθρώπου τη Μεσσια(νι)κή του Βασιλεία. Ο Θεός, ο Θεός των Πατέρων είναι οϋράνιος Θεός,

ἐξουσιαστής, βασιλεύει με δόξα και δύναμη, εἶναι δίκαιος, τιμωρός, κατευθύνει τήν ἱστορία και τά γεγονότα, εἶναι ἡ πηγή γνώσης και σοφίας, ἀποκαλύπτει μυστήρια και θαύματα, και ἀπαιτεῖ ἀπό τον λαό του πίστη και προσήλωση. Συνεπώς ὄχι μόνο τά μέλη τῆς δυναστείας τοῦ Δαβίδ, ἀλλά και οἱ ξένοι δυνάστες ἐκλαμβάνονται ὡς φορεῖς ἐξουσίας, τήν ἔλαβαν ἀπό τόν Γιαχβέ, γι' αὐτό ὀφείλουν σ' Αὐτόν τή βασιλεία, τή δύναμη καί τήν τιμή καί ἀπό Αὐτόν θά κριθοῦν.

Στό βιβλίον τοῦ Δανιήλ ἡ *προβολή τοῦ πάθους καί ἰδιαίτερα τοῦ μαρτυρίου* εἶναι ἔντονη. Σφαγή -θάνατος -ἀνάσταση -ἀνάληψη, συμβολισμός τῆς ἑνδοξης εἰσόδου τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου στό ἐπουράνιο βασίλειον. Ἡ γνωστή ἐρμηνεία τῆς προφητείας τῶν ἐβδομήντα ἐβδομάδων τοῦ Ἱερεμῖα (25,11-12. 29,10) *ὡς χριστός ἡγούμενος*, ὁ ὁποῖος θά ἀνοικοδομήσει τήν Ἱερουσαλήμ σαράντα ἑννιά χρόνια μετά τήν αἰχμαλωσία, ἀναφέρεται εἴτε ὁ Πέρσης Κύρος, εἴτε ὁ Ζοροβάβελ, εἴτε ὁ ἀρχιερέας Ἰησοῦς, ὁ υἱός τοῦ Ἰωσαδὰκ (9,1 ἐξ. **στ.25**) Τῇ διακονίᾳ τοῦ ἀρχιερέως ὑποκαθιστοῦν πλέον *οἱ μάρτυρες*, οἱ ὁποῖοι αὐτοπροσφέρονται ἐκούσια καί ἀντιπροσωπευτικά. Στό **Δαν. 11,33 κ. ἐξ.** γίνεται λόγος για *τῇ θανάτῳ τῶν πνευματικῶν ταγῶν τοῦ ἔθνους*, τῶν μεσκαλείμ (*ἐννοούμενοι τοῦ ἔθνους/οἱ συνετοί τοῦ λαοῦ*). Αὕτη ἡ σφαγή συνεπάγεται *τόν ἐξαγνισμό τοῦ λαοῦ*, ὥσπου νά ἔρθει τό τέλος στόν ὀρισμένο καιρό (στ. 35) *"καί ἐκ τῶν συνιέντων διανοηθήσονται εἰς τό καθαρίσαι ἑαυτούς ἔτι γάρ καιρός εἰς ὥρας"*. Ὅμως στό **12,1-4** θά ἀκολουθήσει ἡ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων Θεοῦ καί ἀνθρώπου, καί τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Σύμπαν θά γίνει, ἀφοῦ πρῶτα θά συντριβεῖ ὁ πόνος καί ὁ θάνατος Μέσω τῆς προσευχῆς, τῆς νηστείας, τῆς ἐλεημοσύνης και τῆς δικαιοσύνης θά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων Θεοῦ και ἀνθρώπου.. Θά ἀκολουθήσει ὁμως ἡ ἀνάσταση καί ἡ ἀνάληψή τους (12,2). Οἱ συνετοί εἶναι οἱ ἅγιοι καί μάρτυρες πού πορεύονται ὅπως στη Σοφ. Σολ. 2-5.

Ἀπηχεῖται ἡ βεβήλωση τοῦ Ναοῦ ἀπό τόν Ἀντίοχο τόν Ἐπιφανῆ καί ἡ σφαγή τοῦ ἀρχιερέα Ὀνία τοῦ Γ' (170 π.Χ.), ἡ ὁποία ἀποτελέσσει γιά τοὺς εὐσεβεῖς Ἰσραηλίτες μία ἐμπειρία, πῶς τραυματική ἀκόμη καί ἀπό τήν πυρπόληση τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τοὺς Βαβυλωνίους.

Ἐπίσης προβάλλεται ἡ κατάσταση τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκείνης τῆς περιόδου, ὅπως καταγράφεται στην προσευχή τοῦ Ἀζαρία.

Περιέχει θαυμασίες καί σπουδαιότατες ιδέες, ὅπως ὅτι ὁ κόσμος εἶναι παροδικός και βρίσκεται σε μια ἀπόσταση ἀπό τον Θεό, που δεν ἔρχεται σε ἄμεση ἐπαφή με τον κόσμο. Ἔτσι οἱ ἄγγελοι διατρέχουν αὐτή τη ἀπόσταση και ἐκτελοῦν τον ρόλο τοῦ μεσάζοντος (ἀγγελολογία). Μιλάει περί τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.

Ένιαῖο Βασίλειο	Βασιλεῖς	Προφῆτες	Πρωτεύουσα
1030 π.Χ.	Σαούλ	Σαμουήλ	Σηλώ
ἕως 926 π.Χ.	Δαβίδ	Γάδ Νάθαν	Ιερουσαλήμ ἢ Σιών
	Σολομών	Αχίας της Σηλώ	
	Ροβοάμ	Σαμαίας	

926 π.Χ. Διάσπαση Ἐνιαίου Βασιλείου σε Βόρειο Βασίλειο καί Νότιο Βασίλειο

Βόρειο Βασίλειο	Βασιλεῖς	Προφῆτες	Πρωτεύουσα
ἡ Βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ (10 φυλές)	Ἀχαάβ Ιού Ιεροβοάμ Β' Ζαχαρίας Σαλλούμ/Σελλούμ Μεναχέμ/Μαναήμ Πεκαχγιά/Φακεσίας Πεκάχ /Φακεέ Ωσηέ	Μιχαίας υἱός Ιεμβλά Ἡλίας Ἐλισσαῖος Ἀμώς Ὡσήε	Σαμάρεια 722 π.Χ. πτώση
Νότιο Βασίλειο	Βασιλεῖς	Προφῆτες	Πρωτεύουσα
ἡ Βασίλειο τοῦ Ἰούδα (2 φυλές)	Ροβοάμ Ἀβιού Ἀσά Ἰωσαφάτ Ἰωράμ Γοθολία Ἰωάς Ἀμεσίας Ἀζαρίας ἢ Ὀζίας Ἰωάθαμ Ἀχαζ Ἐζεκίας Ἰωσίας Ιωακείμ Ἰεχονίας Σεδεκίας	 Ἡσαΐας Μιχαίας Ναούμ Σοφονίας Ἰερεμίας Ἀββακούμ	Ιερουσαλήμ 587π.Χ. πτώση

Συροεφραιμιτικός Πόλεμος 735-732 π.Χ.

Θρησκευτικές Μεταρρυθμίσεις: α) Ιωσαφάτ β) Εζεκία γ) Ιωσίου
4 στάδια πρὸς τὴν αἰχμαλωσία ἀπὸ τὸ 609/605 π.Χ. ἕως τὸ 587 π.Χ.

Βαβυλώνια Αἰχμαλωσία 587 π.Χ. - 539/538 π.Χ.

Ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία σέ 3 στάδια

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΣ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ - ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΝΑΟΥ (539/538 π.Χ. – 70 π.Χ.)

Ο Κύρος βασιλιάς της Περσίας, κατακτᾷ τὴν Βαβυλώνα τὸ 539 π.Χ. καὶ ἐκδίδει τὸ διάταγμα τὸ 538 π.Χ. με τὸ ὁποῖο ἐπιτρέπει τὴν ἐπιστροφή τῶν Ἰουδαίων στὴν πατρίδα πόλιν τῆς Ἱερουσαλὴμ με σκοπὸ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ. Ὁ Κύρος πῆρε αὐτὴ τὴν ἀπόφαση γιατί: α) ἀκολουθοῦσε ἄλλη πολιτικὴ ἐνάντια στους ὑποταγμένους λαούς, β) ἤθελε τὴν περιοχὴ τῆς Ἰουδαίας νὰ λειτουργήσῃ ὡς ἓνα εἶδος τείχους ἀνάμεσα στις περσικὲς περιοχὲς καὶ τὴν Αἴγυπτον, γ) θεωροῦσε ὅτι μὲ τὸ νὰ ἀναβιώσῃ τὴν περιοχὴ τῆς Ἰουδαίας, θα εἶχε οἰκονομικὲς ἀπολαβὲς ἀπὸ τοὺς φόρους που θα ἐπέβαλε στὴν περιοχὴ.

Ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλώνας καὶ ἡ ἐπανεγκατάστασή τους στὴν Ἰουδαία ἐγένετο σὲ τρία κύματα καὶ διήρκεσε πάνω ἀπὸ 150 χρόνια:

α) τὸ 537/6 π.Χ. μὲ τὸν βασιλιά Ζοροβάβελ (= γόνος τῆς Βαβέλ) καὶ τὸν ἀρχιερεᾶ Ἰησοῦ. Οἱ ἐλπίδες ἐπικεντρώθηκαν στὴν προσπάθεια ἀποκατάστασης τῆς πληγωμένης ἰουδαϊκῆς θεοκρατίας καὶ στὸν «χρισμένο» ἐπίτροπο ἀπὸ τίς περσικὲς ἀρχὲς βλαστό τῆς δαβιδικῆς δυναστείας τὸν βασιλιά Ζοροβάβελ. Ὡς παράλληλος φορέας τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς προβλήθηκε καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς ἱερατικῆς τάξης, ὁ ἀρχιερεᾶς Ἰησοῦς, κατὰ τὸ πρότυπο Μωυσῆς- Ἀαρὼν καὶ Δαβὶδ – Σαδὼκ. Ὁ Ζοροβάβελ ἐνθαρρύνεται νὰ προχωρήσῃ γρήγορα στὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποπερατώθηκε τὸ 516 π.Χ. καὶ ἐγκαινιάσθηκε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 515 π.Χ.

β) περίπου τὸ 458 π.Χ. μὲ τὸν Ἑσδρα (ιερέα) καὶ μετὰ τὴν ἐξουσιοδότησιν τοῦ Κύρου, ἡγεμόνα τῆς Περσίας

γ) περίπου τὸ 445 π.Χ. μὲ τὸν Νεεμία (διοικητὴ) καὶ ὁλοκληρώθηκε τὸ 400 π.Χ. Ἡ ἀνοικοδόμησιν τῶν τειχῶν τῆς πόλεως ἐγένετο τὸ 444 π.Χ. ἀπὸ τὸν Νεεμία, πού ἔθετο τίς βάσεις τῆς ἀναγνώρισης τῆς Ἰουδαίας ὡς ἀνεξάρτητης περσικῆς ἐπαρχίας. Αὐτὴ ἡ πράξις τοῦ σηματοδοτεῖ τίς ἀπαρχὲς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Τὸ 400 π.Χ. ὡς ἐθνάρχης τῶν Ἰουδαίων προβάλλεται μόνον ὁ Ἀρχιερεᾶς, ὁ ὁποῖος ὡς προστάτης τοῦ ἔθνους περιεβλήθηκε τὰ βασιλικά insignia, ἐνῶ ἡ τοποθέτησί του στό ἀξίωμα γινόταν μὲ βασιλικὴ χρῆσις. Ἀπὸ ὀρισμένους κύκλους μάλιστα ἀναμενόταν ὅτι ὁ Μεσσίας θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν ἱερατικὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ, προκειμένου νὰ ἐγκαινιάσῃ μίαν ἱερατικὴν βασιλείαν.

Ἡ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 539/538 π.Χ., λήγει τὸ 70 μ.Χ. καὶ διαρκεῖ περίπου 585 χρόνια. Ὁ Ναός τοῦ Ζοροβάβελ δέν ἔμεινε ἀναλλοίωτος γιατί οἱ Σελευκίδες τὸν βεβήλωσαν τὸ 168 π.Χ. καὶ ἀναγκάστηκαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ τὸν ἐπαναφιερῶσιν τὸ 165/164 π.Χ. Ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας θὰ τὸν ἀνακαινίσῃ ριζικὰ κτίζοντας οὐσιαστικὰ ἐκ νέου τὸν Τρίτον Ναό. Ὁ ὅρος «περίοδος τοῦ Δευτέρου Ναοῦ» διαπιστώνουμε ὅτι δέν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ἔχει καθιερωθεῖ διεθνῶς γιατί σ' αὐτὴ τὴν περίοδο: α) ἀναδιοργανώνεται τὸ κράτος τοῦ Ἰσραὴλ, β) ἀναδιοργανώνεται ἡ λατρεία τοῦ Ναοῦ, γ) ἀναδύεται σταδιακὰ ἡ ἔννοια τῆς Συναγωγῆς καὶ ἀποκεντρώνεται ἀπὸ τὴν λατρείαν τοῦ Ναοῦ, δ) συλλέγεται καὶ ὁργανώνεται μὲγάλο μέρος τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, ε) ὁργανώνονται καὶ ἀνδρώνονται θρησκευτικὰ κινήματα ἐντὸς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, στ) προλειάνεται τὸ κοινωνικοὐστορικό πλαίσιο ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐμφανίζεται ὁ Ἰησοῦς, ζ) ἀναδύονται

διάφορα αποκαλυπτικά κινήματα (π.χ. τό κίνημα τοῦ Ἐνώχ) η) τίθενται οἱ ρίζες τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ θ) ἐντείνεται ἡ μεσσιανική προσδοκία.

Ἡ Περίοδος τοῦ Δευτέρου Ναοῦ μπορεῖ νὰ διαιρεθεῖ σέ ἐπιμέρους ἐποχές, ἀνάλογα με τὸν λαό πού κάθε φορά κυριαρχοῦσε στο προσκήνιο τῆς ἱστορίας:

A) 537/536 π.Χ. -332 π.Χ.	Ἐποχή τῶν Περσῶν
B) 331 π.Χ. -168 π.Χ.	Ἡ Ἑλληνιστική Ἐποχή
Γ) 167 π.Χ. – 141 π.Χ.	Ἡ ἐξέγερση τῶν Μακκαβαίων
Δ) 141 π.Χ.- 63 π.Χ.	Ἡ Ἀσμοναϊκή Διοίκηση
E) 63 π.Χ. -70 μ.Χ.	Ἐποχή τῶν Ρωμαίων Διοικητῶν ἕως καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τόν Τίτο